

De anima brutorum commentaria / [Francesco Maria Soldini].

Contributors

Soldini, Francesco Maria.

Publication/Creation

Florentiae : Cajetan. Cambiagi, 1776.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/ct9znzuf>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Chas J. Crawford D.D.

48952/B

M. XII. P

18

SOLDINUS

2

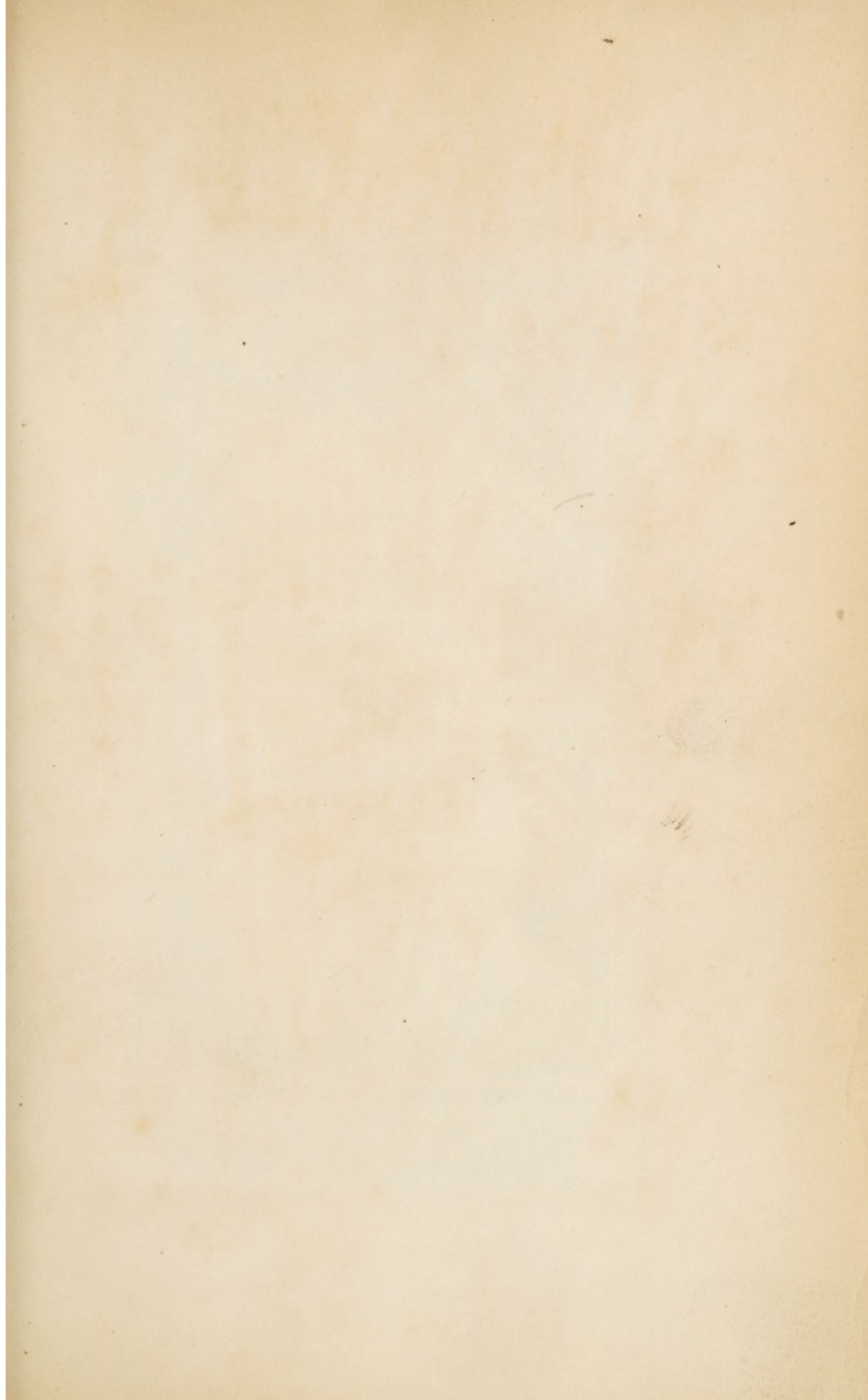
SOLDINI, FM

Occult

Soldinus

21/-

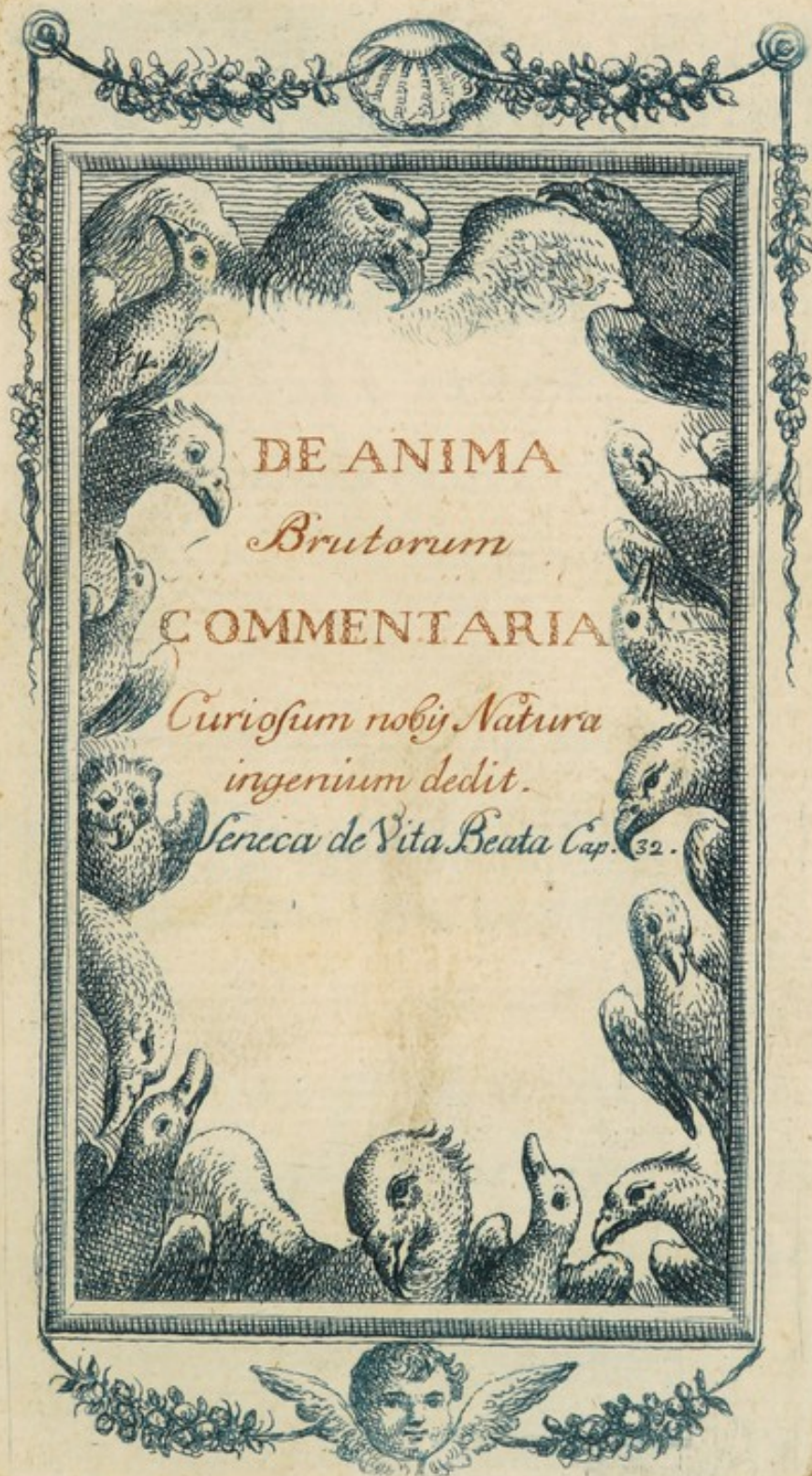
267

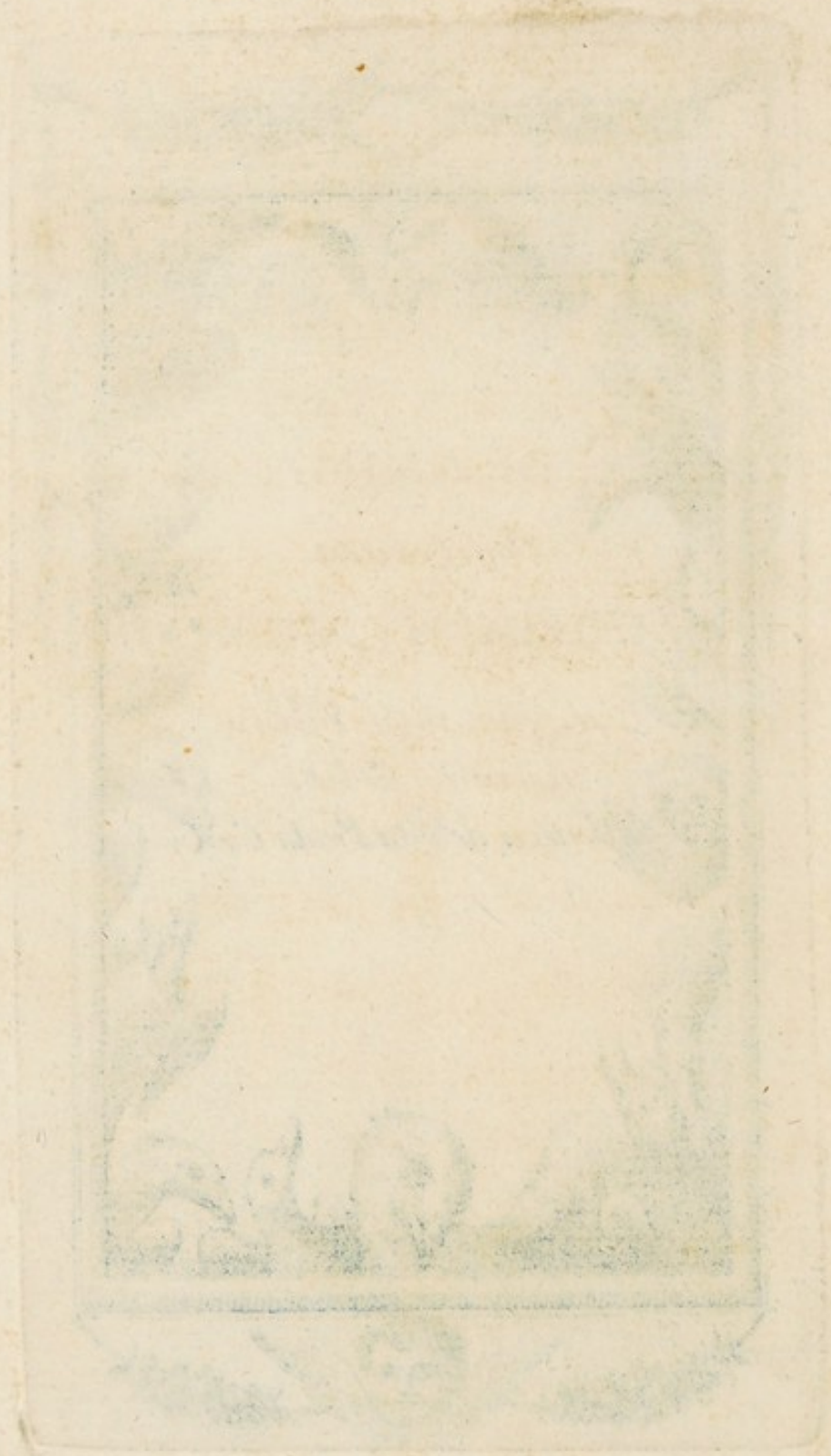

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30515816>

NOBILISSIMO VIRO FLORENTIAE PATRICIO
STEPHANIANI ORDINIS EQVITI BAJVLIVO
DE MARCH. CALCIONIS TITVLO NVNCVPATIS
SIGISMVNDQ. LOTTERINGHAE GENTIS
CVI VETVS A TRAMITE CONTERMINO

DALLA STVFA

AVITVMQ. COGNOMEN VBIQVE PERCREBRESKIT
REGIAE CONSVLATIONIS PRO HETRVRIAE

PRINCIPE

EX OPTIMIS DELECTO A SECRETIS
GERMANAE PIETATIS VIRTVTVMQVE CVLTORI
ET EXIMIO PATRIAE ORNAMENTO

P. FRANCISCVS M. SOLDINI A. S. T.
EX ORDINE CARMELITAR. DISCALCEATOR.
FLORENTINVS COMMENTARIORVM AUCTOR
PRO MERITIS DOMINO SVO DEVINCTISSIMVS
DEVOVET, OFFERT, INSCRIBIT

NOTISSIMO VITO FLORENTIAE PATRICO

STETHANIANI ORDINIS EGALIVIO

DE MARCHI CALCIONIS TITULO INVESTITIS

SIQISMUNDO LOTTERINGHAE CENITIS

CUI VETVS A TRAMITE CONTRAHINO

DALLA STEVA

AVITVM COGNOMEN VIRIVS PERGRRESSIT

REGIAE CONSULTATIONIS PRO SECRETARIAE

PRINCIPIS

EX OPTIMO DEFECTO A SECRETARIS

GERMANAE PRIMA VIRIVS VIRTUTIS CANTORI

ET EXIMO PATRIAE ORNAMENTO

P. FRANCISCVS M. SOLDANI A. S. T.

EX ORDINE CARMELLAR DISCALCATOR

FLORENTINVS COMMENTARIORVM AUCTOR

PRO MERITO DOMINO SVO DEVOTISSIMVS

DEVOTET, OFFERT, INSCRIBIT

COMMENTARIORUM
R A T I O
ATQUE CONSILIUM.

Acilè nemo est, qui in
rebus a se scribendis,
atque in vulgus etiam
edendis non cum velit
accurate morem conse-
ctari, quem ratio, &
ad litterarum discipli-
nam mens probe insti-
tuta cuique persuaserit,

& doctorum hominum consuetudo consecraverit. Etenim
quotusquisque est, cuius ingenii vis & perspicuitas illud
non studeat reliquis anteferri, cuius veluti ductu multò
facilius haec percepta teneantur? Itaque non rerum ordo
solum, quum inter homines colloquimur, aut animi sensus
scribendo pandimus servetur oportet, verùm etiam quis

qualisve ordo ipse futurus sit patefacere jure optimo debemus; nisi omnem rationis decorisque curam a nobismetipsis abjecisse videamur. Quapropter cogitanti mihi saepenumero de Brutorum anima elucubrandis Commentariis otio aliquatenus sedulo interesse, haud abs re profecto videri poterat aliquid feriò praefari; unde Operis pertractandi methodus luculenter constaret, & quod illius condendi fuisset consilium maxime unicuique innotesceret. Utrumque sanè appositè concinneque factum! Attamen quod postremum est caput multò uberioris pretii atque sermonis mihi diù multumque deliberanti continuò fore persensi, ut primum litteris hisce exarandis manus, & ingenium admoveere decrevi; & alterum minùs habendum esse sum ratus. Itaque Operis rationem multò breviori primùm sermone versabimus; deinde praeconceptum illius scopum fusiori dissertatione, ut par est, absolvemus.

Optimae methodi laudem nihil certè aptius conciliat; quum synthesim adhibent rerum difficillimarum tractatores; quàm si ad topica quaedam veritatis inveniendae genera confugiant, unde verum ex veris ritè pressèque inferatur, & eadem inter se arcto vinculo catenae instar nectantur. Porro hujusce Problematis, quod solvendum sumus adgressi, statum (ut vulgò dictitant inveteratae Scholae sectatores), quaedam inconcussa principia a dubitatione ad certitudinem transferunt, eique clarissimam lucem conciliare valent, quae praetermitti a nobis nullatenus debent. Horum primum quod ad caetera invicem inferenda viam quodammodò sternit, totum in eo situm est, ut ostendat generis humani omnium gentium, & temporum consensum

sum evidentissimè suffragari, quùm de immateriali Brutorum omnium sensu, & cogitatione res est, & disputatio. Verum hujusmodi fermocinandi materia, quùm amplissima per se se sit, neque facili negotio, omni procul confusione semota, intra breviores fines coercenda, hunc idcirco supremum Commentariorum nostrorum locum in tria priora eorundem Capita satis aptè partiemur. Quod prius occurreret, Philosophorum omnium dicta & sententias de belluarum anima sincera fide complecteretur: secundum perspicua exhibebit demonstratione deinde omnium populorum doctorum indoctorumque firmam, & in omnes aetates pervagatam opinionem; unde superiora magis magisque firmentur: tertium denique acrem ubi remque proferet ratiocinationem, ex qua pateat quid illis Brutorum adversariis esset praestandum, qui eorum animam omni sensu, & cognitione carere conantur adstruere, aut verbis potius imperito cuivis fucum facere.

Ad veritatis nexum non minus pertinere posse existimavimus, quae quarto hujusce Operis Capite fuimus solerter, quantum ex Physiologia potuimus, persequuti. In eo videlicet animae sentientis vim, & quid sensus nomine intelligi debeat enucleavimus: atque huc spectare opus esse duximus irritabilitatis leges, earumque ad sensum generandum relationes, quae ut in humana sic & in brutali machina quapiam obtemperantes mirum in modum inveniuntur. Concors praeterea esse ea conspicitur doctrina omnis, quae quinto comprehensa Capite fuit, quùm nempè ex Brutorum vocibus, ejulatu, aliisque doloris aut voluptatis argumentis veram illo-

rum sensationem manifestò evinci posse statuimus. Pro sensationis ejusdem in belluis omnibus veritate admodum facere ostendit quod sexto demùm Capite elucubravimus; illarum videlicet phantasiam, memoriam, judicium, ratiocinationem; quae sane ad postremi Capitis materiam, atque ad totius Operis complementum veluti manducunt. Igitur illud tandèm veras probat in belluis appetitiones, easque reipsa antequam velint quidpiam, aut nolint, deliberationem, ac consilium adhibere suadet.

Hisce itaque pro eorum dignitate expletis topicorum generibus, & veritatis referatis fontibus, satis superque muneri imposito me demum fecisse jure laetabor, atque animam Brutorum contra eorum oppugnatores suo me nativo honori reddidisse quisquis existimabit, posteaquam adornatas hasce vindicias lectitare, & serio animadvertere non fuerit dedignatus. Atque haec pro Brutorum genere universo innuisse sufficiant: deinde vero de nostrorum Commentariorum peculiari consilio uberiori ratione quae hic consequuntur.

Inanis fermè meo judicio fuisset quaecumque, ut ut expolitior, de Brutorum anima disceptatio, nisi quid amplius, & ponderis multò gravioris additum eruditis philosophis visum esset, quàm tot tantaeque illae fuerint hactenus concertationes initae, caeque certè absque cumulata gloria confectae. Hujusce incommodi causa; quae dubio procul in Philosophia maximi est momenti; quae sit, & huic demum qua sit ratione medendum, proposita nobis bina illa sunt, quae circum tota modò versabitur oratio. Porro plura obrepunt disputantium animis, a quibus nisi accuratissimè caveant, equidem non
sen-

sentio quid homini praestantis ingenii, & rerum magnarum & sublimium contemplatione distento deterius possit accidere. Aut enim Tullii monito (a): *Opinionibus vulgi rapimur in errorem, nec vera cernimus*; aut pathematibus aditum non interclusum fortè patimur, atque ea amore, aut odio praeconcepto potius, quàm germano in veritatem candore decernimus, quae non affectu unquam, sed praeclara tantum mente forent absolvenda. Hinc inanissima illa, & pessima omninò Philosophorum aemulatio; hinc tenax invicem contradicendi & calumniandi ingenium; inde etiam mentis perperam institutae in plerisque imbecillitas cuilibet audacter adsentiendi, & absque ullo rationis examine, tanquàm rato & probato, plaudendi; dummodo inconsulta quaedam philosophandi malè vigeat institutio, quam ineunte aetate susceperunt, neque ab eorum animis aboleverunt: quae profectò omnia ad vires mentibus veritatem inquirentibus subministrandas augendasque imparia esse prorsus, temperantium Criticorum sancivit consensus. Ab utroque ergo huiusmodi rationis veluti morbo, tanquam ex Equo Trojano prodiisse visae sunt tam dispares de Belluarum natura sententiae, & tam effraeni libertate disputatum huc usque fuit, ut merito philosophia; quae per se se sublimis, & egregia maiestate pollet; sub hac tamen larvata futilis sapientiae forma pudere debeat turpitudinis suae, quam e mentito solum nomine aperire nonnulli contendunt, & temere Philosophiae ipsi adjudicare alii non timent. Isti ergo qui de animantium indole universa dissidiis & quaestionibus impleverunt, & pro uno contra-

(a) De Legibus lib. II.

traducendi lubito adversas invicem commenti sunt opiniones, & academias, tantum abest, ut philosophorum appellatione digni habeantur reipsa, ut contra maxima etiam eripuerint instrumenta, vel ornamenta Philosophiae, vel potius totam Philosophiam everterint funditus, ipsumque hominem (si fieri potuisset) orbassent animo; adeo ut difficile sit de temeritate eorum, perinde ut causa postulat, dicere.

Attamen etsi quamplures veterum Philosophorum errasse turpiter constat, eorumque absurda de animantium natura quae tradiderunt placita, ut rationi, sic etiam Religioni Christianae adversari plurimi invicte ostenderint celeberrimi impugnatores, nulli vero pejus in litterarum Republica turbas excitasse novimus, & Viros insuper eruditos aequi bonique consulentes in terribilissimum maximumque discrimen adduxisse legimus, quam qui cum falsa philosophorum gloria, seu mavis stulta plane jactantia, florere olim Aristotelis sectatores; quo tempore litterae in Europa e barbarorum coeno in pristinum decus a Monachorum coetibus habitae dictaeque sunt restitutae. Inde vero, favente praesertim universali pene rerum meliorum ignorantia, caepta est agrestis illa philosophandi in scholis ratio (a qua Scholasticorum nomen deinde manavit) cuius latissima lapsu temporum propago, & incrementa cum nostra ferme aetate coequantur. Praeter infinita; quae recensere hic a nostro abest quam longissime instituto; incongrua, ridicula, obscura, atque vulgaria, haud infimum locum occupat quae ab iis (perbelle quidem !) recens inventa, & acute detecta prodiit de Brutis Philosophia, cuius in primi Capituli

tis limine notionem explanabimus. Quamvis autem neque ipsos quid dicerent intelligere gravis suspicio subsit; aut saltem pleraque ea demum debuisse animo tenere probe concepta (si hominum cum ratione consentientium munus vellent obire) quae superiorum temporum Philosophi omnes excogitarant, validis utique persuadeamur argumentis; quae tempestive nobis erunt expendenda; factum nihilominus fuit, ut dominante rerum annorumque vicissitudine ab uno Cartesio acutissimo caeteroquin Galliarum philosopho, ut vulgo etiam innotescit, novissimi Systematis sui circa belluarum animam propagatione Peripatetici omnes ab immerita philosophicae laudis possessione aut dejicerentur omnino, aut non parum detererentur.

Eidem nihilominus fortunae, cui Peripatetici antea, obnoxiam fuisse Cartesianorum sententiam facile est enarrare; quemadmodum, si quae alia etiam inconsulto excogitata hypothesis in litterarum lucem deinde advenisset, disparem casum haudquaquam fuisset experta. Equidem affirmare jure non vereor, quod unanimi Criticorum sensu jamdiu est probatissimum, non id plausibile nec unquam fore interiturum, quod imperitorum adclamationibus, & vulgi voluntate, aut furore faventibus in aliquam umbratilem veri dignitatem attollitur. Vulgi autem appellatione non eos solum hominum coetus mente persequimur, qui ab omnibus rudiorum etiam litterarum elementis remoti, atque egestatibus faevientibus consiliati id tantum perpetuo cogitant, aut quod suarum illiberalium artium opera ad famem depellendam maxime conferat, aut quod caeteri similes, quibuscum

fac-

saepe versantur, stupida fide a majoribus acceptum, atque inter ipsos late pervagatum invicem sibi persuadeant: non hujus generis inquam homines tantummodo, verum etiam ad ejusdem vulgi rationem eos merito pertinere juxta sapientiorum suffragium existimavimus, quorum characterem presse paucis fuimus paulo ante complexi. Verum ne haec forte tanquam a mea privata opinione prodire videantur, atque ut magis recentium Commentariorum scopus legenti pateat, en quae brevioribus animadversionibus exponi necesse fuerant.

Neminem refragari posse ambigimus, virum philosophum atque in ratione utenda castigatum, temperantem ex iis unumquemque debere philosophari notionibus, quas plerumque circumscriptis naturae viribus sapientiores valeant comparare. Tota quippe, quanta late patet, ea quae omni aetate humano potita est ingenio, sive sapientia, sive eruditio, idearum praesentium e sensibus profluentium ambitu continentur: ac quisquis propterea in scientiis persequendis excellere jure optimo cupiat, & nova in dies sibi eruditionis incrementa conciliare, contentus is esse debet ira mentem excolere, ut tamen idearum earundem fines haudquaquam temere audeat transilire. Quapropter, quum Brutorum indolem expendendam susceperimus, nemo eorum, qui philosophorum nomine diu indoctis imposuit, & ab ipsarum notionum terminis simul digressus saepe hac in re est, ea nobis poterit proponere, quae omnem humanarum cognitionum praesentium veluti circulum libere nimis transgrediuntur, nisi pro impostore a sapientioribus sit traducendus.

Qui-

Quicumque ergo lascivientia in Philosophia ingenia, & nimium phanatismi aestu ferventia jure meritoque, ut philosophum decet, adspernatur, universos illos perinde Auctores praecipitur a se repellere, qui de Brutorum anima admodum fidenter differuisse, nec juxta idearum praesentium lumen philosophandi rationem metiri visi sunt; cujusmodi fuisse ad nostra usque tempora constabit opportunius quotquot historice fuimus alibi persequuti, qui animantium naturam pro eorum lubito, & novitatis amore potius, quam inquirendae veritatis zelo, futilibus disputationibus exhibuere. Quamvis autem ignoret nemo quot litteris incommoda attulerit novae hujusmodi, & mortalibus omnibus incomprehensibilis sapientiae evulgandae ambitio; nisi qui in litteraria historia hoespes plane sit atque jejunos; attamen non idcirco putandum est, eruditos homines, & in scientia adsequenda sobrios non continuo novitatibus ejus generis totam obsistendi eorum vim opposuisse. Esto commenta supra memorata de Brutorum nostrorum anima sub inventionis initium cum plausu aliquo fuerint excepta: verum quum falsa, & inania quaelibet temporum lapsu deleantur, & per se se pereant, mirum haud esse fatendum nobis est, totidem ipsa modo ab omnibus despectui habita, & uno annorum transitu elanguisse.

Haec profecto cum aliis pluribus comparari rite possunt, quae a Pythagora de Numeris, & Metempsychosi; quae a Platone de Ideis aeternis; quae a Scholasticis de Forma substantiali; quae a Fluddo atque Cudworthio aliisque de Anima mundana; quae a Mallebranchio de Causis occasionalibus; quae a Leibnitio de Harmonia pre-

sta-

stabilita; & quae demum a Veteribus simul, & Recentioribus Philosophis incredibili pene opinionum varietate, & magna inter eos contentione scripta & posteritati commendata fuisse memoriae proditum est vulgatissimae. Quis vero tandem ex sapientioribus haec omnia nostra tempestate in pretio habeat, aut quis modo suorum Auctorum vefaniam potius non doleat? Quis sane mentis miserandam eorum Philosophorum vicissitudinem ideo non admiretur, quod ex tot tantisque systematum casibus facili negotio queat inferri; quidquid nimirum a definita perceptionum humanarum serie abest penitus, id ipsum sponte veluti sua concidat, & pereat necesse fore?

Quisquis propterea pecudum animas philosophice expendere molitur, ac rite argumentari cogitat non solum perperam praeconceptis se se debet expoliare iudiciis, & vulgarium Philosophorum absque sufficienti fundamento placita ab se abjicere, verum etiam juxta praesentium cognitionum lumen rationem ita temperare, ut ex iisdem bene compertis causis, aut ex similibus, eosdem aut similes effectus inter arguendum scite derivet; quemadmodum ex iisdem aut similibus, qui in natura patent, effectibus eadem aut similes causae ab illo inferantur oportet.

Itaque illa nobis de animantium omnium natura Commentariis hisce fusa differentibus tanquam indubia, & certissima haberi necesse erit; quae clara demonstratione ex ideis praesentibus ducta ita ab omnibus intelligi posse confidimus, ut nemo futurus sit iisdem refractarius; nisi forte qui prima Litterariae Reipublicae fundamenta subvertere conatur, aut in sua obfirmatus

sen-

sententia ob mentis praeoccupationem argumentationis nostrae vim sentire detrectet. Vel ipse Carrestus animae belluarum infensissimus hostis perspicuam distinctamque rerum perceptionem, tanquam tutissimum comparatae veritatis argumentum, habendum fore, valida ratiocinatione conficit (a). Utrum vero inter innumeros ferme de intima Brutorum substantia Scriptores; qui sibi blanditi fortasse fuerint, eorum operationum omnium statuisse principium; extiterint nec ne ulli, qui eam veritatis tesseram in suis disputationibus protulisse dici jure valeant, cuilibet locus est ambigendi, neque inde omnes de eadem veritate scrupulos abstulisse visi sunt. Porro quotquot Veterum, ac Recentiorum fuerint huc usque circa animantium naturam opiniones ad tria genera referri, & cohiberi tandem posse mihi videor. Scholastici alibi commemorati belluas ad tenuissimum quoddam substantiae genus attinere, qua eorum anima constaret, quaeque medium inter crassiora corpora ac spiritus locum teneret, omni dubio procul sunt opinati; quibus etiam accessere deinde Claudius Berigardus (b), Cardosus (c), Bacco de Verulanio (d), Petrus Gassendus (e), Maignanus (f); quam deinceps opinionem paullo verosimiliorem effecisse sibi commentus est Andreas Rudigerus (g), qui sub initium

(a) *Meditat. IV. prope finem.*

(b) *In Circulo Pisano pag. 602.*

(c) *Philosoph. liber. Lib. V. quaest. 5.*

(d) *De augmentis scient. Lib. IV. cap. 3.*

(e) *Physic. Sect. 3. Lib. 3. cap.*

(f) *Philosoph. naturae cap. 20.*

(g) *Apud Buddeum in Hist. Philosoph. pag. 5.*

tium saeculi hujus res philosophicas novo ausu pertractavit. Hic potissimum in ea fuit persuasione, distinguendam esse nimirum Materiam a Corpore: Corpus enim esse hoc contrectabile, solidum, iners, caeterisque affectum qualitatibus autumavit; illam vero puram putamque esse extensionem, primumque, ut ajunt, substramen quum corporum, tum spirituum, & animorum. Ex quo tamen pervium est eruere, pecudum nempe animas, quemadmodum & humanas, suam habere reipsa extensionem, quacum vires activae atque vitales conjunctae in animantibus omnibus vigeant. Cartesiani deinde omnem a belluis animam abstulere, easque machinas tantum decrevere, eo naturali instructas artificio, ut absque ulla cognitione motus suos persolverent universos. Placitum hujusmodi, ut constat, primus, post Antonianam Pereiri celeberrimam Margharitam anno 1554. in vulgus editam, propagasse dicitur Cartesius; in cujus opinionis foedere postmodum se se obstrinxere Le Grandius (a), Condemojus (b), Dillyus (c), aliique silentio pro brevitate praetereundi. Qui vero demum uberrima laudandi undique gentium eruditione a nobis erunt, isti profecto pro ea pecudum, quae dicitur, *Spiritualitate* stetisse luculentissime patebit. Haec tria igitur disputantium genera cuique debent sapienti viro, nullaue affectuum dominatione preoccupato, videri sane vulgaria, neque inconsulto probanda reiiciendave, antequam singula examini subjecerit acerrimo, & ad veritatis leges conformato.

Quid-

(a) *De privatione sens. & cognit. in Brutis.*

(b) *Epist. ad Vir. Relig.*

(c) *De Anima Brutorum.*

Quidquid iraque a nobis ingenti studio, semperque haud in ancipiti constitutis, absolutum denique fuit, ad gravissimum hocce Commentariorum consilium referri debere censuimus; ut nimirum ea tantum ad rem deligerentur, & opera etiam nostra fierent meliora, quae sanioris iudicii legibus, & philosophicae methodo magis essent consentanea. Totum ergo suscepti Operis momentum praepositis haftenus Critices animadversionibus inniti videbitur: quippe Brutorum anima immaterialis, spiritualisque substantiae definietur: quod etsi ab aliis praestitum fuisse laudatissimis Philosophis non ignoremus, attamen ex iisdem fontibus eos non usque adeo suum provexisse opus, quemadmodum a nobis erit perficiendum, causa ipsa, quam illico defendendam aggredimur, satis superque monstrabit.

Neminem vero arbitratum vellemus, a nobis de postremis scriptoribus illa dicentibus iis idcirco aliquid famae aut promeritae sibi gloriae detractum forte fuisse. Sua namque quibusque laus, sua unicuique sapientia per nos illaesa tutaque perseverat; neque facile iis sumus profecto, quos vesana carpendi honoris ambitio ita perperam fallat, fascinet, atque depravet, ut ex aliorum contemptu, casibus, aut patefacta imperitia nosmetipsos attollere iniquo plane consilio cupiamus. Sane quicumque belluarum ingenium eousque magnificare studuerunt, ut quidquid ipsi elucubraverint cum nostra opinione sit omnino conferendum, satis eos perfecisse affirmamus, unde a doctis discretisque hominibus tributam pro meritis commendationem nobiscum ex aequo divisam sibi vendicent, ac tueantur. Caeterum eorum nullus

no-

nobis perinde succensere merito debet, si quae in una docentur disciplina aut jejune, aut neque tam luculenter, quantum a nonnullis deinde fieri quandoque potest, & fufe, & graviter, & perspicue multo magis, siue a nobis, siue ab aliis permultis disputata litteris consignentur, quae ampliorem dubio procul efflagitant per sese doctorum virorum solertiam, aciem, atque sedulitatem. Quisquis igitur placita in philosophia omnium prior acute excogitat, & scite tanquam unicuique sapienti probanda demonstrat, sua quidem laude non caret; qui vero eadem illustrare, atque in praeclarius veritatis lumen erigere nititur, multo magis expectare ipse valet sibi plaudentes philosophos, ac de omnigenae scientiarum copia optime meritos.

C A P U T I *

*Peripateticorum circa Belluarum animam sententia cum
unanimi omnium Philosophorum consensu compara-
tur, qui eam spiritalem esse constanter fassi sunt.*

Ubitare, nequimus, nemi-
nem esse in historia Phi-
losophiae, quae non me-
diocriter aetate nostra
colitur, versatum ho-
minem, & eruditum,
cui non aequae de ani-
ma Brutorum sensitiva
tantum comperta jam-

diu fuerint quorundam Philosophorum; Peripateticorum
autem prae reliquis; dogmata, & quid animo iis vocibus
ipsi opinarentur haud probe resciverint. Hoc ipsum ni-
hilominus methodi nostrae ratio sibi vendicat haud esse
inpraesens nobis tacitis praetereundum, contractamque
saltem definita oratione illius historiam efflagitare jure
videtur. Ea enim belluarum animae est natura, sensu
dum-

dumtaxat praedita, atque omni rerum cognitione, quae rationalis dicitur, orbata ab eaque penitus seposita, ut materialem ipsam vocarent, atque tuerentur, ejusque functiones occulti nescio cujus conatus impulsu, quem instinctum appellabant, mira peragerentur constantia. Ea nimirum necessitatis lege Bruta innato pondere in invariabilem operationum seriem eorum Philosophorum placito ferebantur, ut ejusdem instinctus ductu, non libera voluntate, seu electione, quid cujusquam esset accommodatum ingenio, & voluptati appeterent, & quod sibi ex adverso noxium atque molestum repudiarent. Mira profecto ad subtilia inveniendae ingeniorum feracitas, unde in rebus ad decernendum multo difficilibus aliquem sibi, caeterisque eius aetatis philosophandi aditum, rite nec ne, patefacere! Caeterum ipsam sensitivae animae naturam, quam in belluis cujusque generis latentem omniumque operationum ministram ducemque adstruebant, exquisito idcirco doloris voluptatisque sensu donari profitebantur, quod in eadem princeps existeret terminus, non omnis quidem corporeae concretionis expertus, ad quem tamen infinita pene membrorum irritamenta, nervorum convulsiones, sanguinis, aliorumque excurrentium spirituum circuli perniciosissimo motu percipi, & si quae sunt alia ad sensum generandum Anatomicorum solertia, & judicio proposita, constanter referrentur. Unus pro omnibus Peripateticis D. Thomas dictis fidem faciet, qui pluribus (a) utitur ad illud ipsum suadendum argumentis; quae certe nec magni sunt momenti ut Bruta ab Automatis natura vindicentur (quo-

mo-

(a) *Lib. II. contra Gentes cap. 63. & seq.*

modo Recentiores nonnulli deinde sunt opinati), neque verum tanti sunt profecto facienda, quanti haftenus caeca atque inconsulta philosophandi ratione fecisse visi sunt quotquot, tanquam pro aris, & focis pugnaturi, sensitivam animantium vim absque ratione, & consilio, acie veluti instructa, in scholas, & in vulgus utut abjectissimum tumentis magisterio sparserunt. Quapropter decepti potius sunt, & falluntur etiam, si qui adhuc è veteris Philosophiae coeno supersunt, in re gravissima, nec eos ab errore valet revocare nisi castigatio, magisque ad discernendum & ad probe arguendum composita methodus, cujus legibus modo tota animi contentione aggressi sumus obtemperare. Aquinatis testimonia ad verbum, aliorumque Peripateticae Sectae Scriptorum dicta ad sensum in Belluis decernendum facientia, non lubet exscribere: celebre namque, atque evulgatum est adeo quid laudati omnes senserint perpetuo Philosophi, ut supervacaneum vere sit verbis ei placito robur addere, quo nihil inter Scholasticos vixit antiquius, magisque inconcussum.

§ 2. Caeterum, si vera sancte fateri debeamus, iniuria, & quidem ingens, venerandae philosophorum antiquitati irrogatur, si Peripateticis solum, ceu primis rei inventoribus, de anima sensitiva doctrinam velimus adjudicare, & alios caecutiisse hac de re Sapientes omni aetate arbitremur; aut ea saltem minime in Brutis pervidisse miranda plane, quae ubique facti evidentiam efficiunt, unde pro ingenioso, & subtili eorum more apodictica argumenta conflarent, de quibus nefas esset, atque irrationale prorsus dubitare.

§. 3. Neque de vetustioribus solum multo ante institutum Peripatum philosophis res est nobis, & inquisitio postmodum attenta cura facienda, verum etiam licet hic potius animadvertere obiter, Brutorum animas sentiendi facultate instructas, quum nostri tradiderint majores in philosophia praeceptores, non id tam dissertationum vi, quam ab ea, quae semper manserat insederatque firmissime omnium gentium animis de iisdem belluis opinione, firmasse. Attamen longioris otii, & sedulitatis momentum ista requirunt, quae propterea in alium fermocinandi locum opportunius remeare curabimus: quare nunc venio ad antiquorum nostrorum scripta evolvenda, unde longe meliorem, quam quae Scholastici olim, & quae contra alii nonnulli docuerint hoc saeculo Philosophi, sensum exspiscari valeamus.

§ 4. Quae itaque modo a summis ingeniis exquisitaque doctrina philosophis de Brutorum natura rectius (quam plures alii) promoventur, litterisque consignantur, eadem pene, licet subobscura, & aliquatenus contorta, plerisque ex vetustis sapientibus innotuere, quibus & magnum fuit ingenium, & magnarum rerum scientia comparata. Isti itaque consulendi, expendendique attente nobis erunt inpraesens, qui quum liberales artes, ipsamque liberalium artium procreatricem quamdam, atque parentem philosophiam impense coluerint, tum vero germanam eruditionem, elegantiamque doctrinae cum solida, ac dilucida differendi subtilitate conjunxerunt.

§ 5. Inter hosce igitur, qui eandem de belluarum indole perdifficilem sibi spartam adornandam susceperunt,
quan-

quantum memoriae proditum est, princeps habetur, omniumque sapientum Scriptorum non aetate solum, verum etiam tum divina, tum humana Aegyptiorum sapientia celebratissimus Moses, Pentateuchi Auctor; cui deinde alii adjungendi sunt veteris praesertim Testamenti Auctores Supremo Numine afflati. Horum tamen luculentissima testimonia ita mihi probata, & multorum & magnorum virorum elucubrationibus optime comperta adeo sunt, ut in alienum a veritate sensum nequeam studio partium lubens sciensque pertrahere: nisi per summam injuriam iis refragari velim praeclarissimis Scripturarum Interpretibus, qui de rebus Ecclesiasticis multum benemereri studuerunt.

§ 6. Itaque Moses, quum exorditur totius orbis alluvionem, quae universis, quum primum vero viventibus, perniciem allatura erat extremam, Deum ita Noemum alloquentem inducit (a): *Ecce ego adducam aquas diluvii super terram, & interficiam omnem carnem, in qua spiritus vitae est subter coelum.* Porro morosi, & nimium cavilloso ingenii haberetur argumentum, si Mosaica ea verba *omnem carnem* ad solos homines, seclusis animantibus Brutis, contra apertam Scriptoris mentem coarctarentur: alia quippe Capitis eiusdem initio pronunciata omnem ablegat sophisticem, atque decernit, omnis carnis vocibus tam belluas, quam homines fuisse comprehensa: *Delebo hominem; inquit Deus, quem creavi a facie terrae, ab homine usque ad animantia, a reptili usque ad volucres coeli; poenitet enim me fecisse eos.*

b 2

Pa-

(a) Geneseos cap. 6. vers. 17.

Patet igitur evidentissime, vitae spiritum, ut in hominibus, ita & in Brutis omnibus ex aequo vigere.

§ 7 Aliam insuper, & quidem multiplicem ejus nominis *spiritus* potestatem inter Scripturae Sacrae peritos circumferri solere, non me utique latet; quomodo inter caetera *spiritus* legitur *procellarum* (a); qui profecto substantias spectat omni vita carentes, quae animantium solum propria sit, & aliud ab hac longe discrepans innuit. Attamen intolens non esse norunt omnes Ecclesiastici id genus Tractatores, aequivocas saepe Scripturae voces a contextus examine omnino pendere, ut quis unicuique loco sensus accommodari legitime valeat, optime percipiatur. *Recordare praeterita*, ita ad rem monet Origenes (b), *audi praesentia, quae sequuntur adverte. Confer priora posterioribus, & divinarum virtutum magnificentiam contemplare*. Quare Sacrarum Litterarum cultoribus necesse esse docent Ecclesiae Patres tum in legendo prudentiam adhibere; quae nonnisi ingenti studio, & labore comparatur; ut sensum a sensu tempestive discernant, tum pervium illum semper (quem litteralem, & proprium vocant) caeteris praeferre interpretationibus, quae etsi a scribentium mente non fuerint alienae, illo tamen posteriores fuere, quem primo animo & cogitatione versabant, quum suo, & ab aliis recepto idiomate dicta fuderunt. Arque postremum hocce, quod ex Patrum praescripto monitum tradimus, eo tutius excipi ab omnibus debet, quo magis absunt incommoda quaedam Catholicae Veritati perniciofa nimium

(a) *Psal. 16.*

(b) *Homil. 25. in cap. 13. Numer.*

mium; si nempe ex litterali Scripturae expositione aliqua nihil exurgat, quod vel ipsi Scripturae contradicat, vel sanioris aethices dogmatibus sit repugnans, vel Ecclesiae sanctionibus adversetur, vel naturali demum ratione sit indignum. Atqui vitae spiritum tam belluis, quam rationabilibus communem illum esse, cujus ope respiramus, movemur, percipimus, atque sentimus bina, quae paulo ante retulimus, testimonia consentiunt, & quae sequenti Geneseos capite verba exarata leguntur consona sunt omnino; haec namque extant ibi: *In articulo dici illius . . . universae aves omnesque volucres ingressae sunt ad Noe in arcam bina, & bina, ex omni carne in qua erat spiritus vitae.* Quaecumque igitur vindice Dei justitia aquis diluvii delenda erant, omnem complectebantur carnem, in qua spiritus vitae vigeat. Vitae ergo spiritus, quemadmodum in hominibus animam sensus rationisque capacem juxta naturalem, ac pervium Scripturarum Sensem declarat, ita quum de Brutis res est, eandem loquendi rationem si facer Textus adhibeat, legenti unus, idemque sensus se debet offerre, neque ullo possumus pacto ab eodem tenendo dimoveri. Recte propterea laudatus paulo ante Origenes (a) praecceptum reliquerat: *Facilius in Scriptura cognoscitur quod quaeritur, si ex pluribus locis, quae de eadem re scripta sunt, exempla proferantur.* Quamobrem nonnisi temerè a Mosis mente recedere conantur quicumque ex arbitrio tantum suo praepositis Geneseos locis exceptiones afferunt; quum nulla deinde, aequa cum hominibus animae belluarum natura constituta, exurgant vel Fidei

di-

(a) Orig. Tom. I.

discrimina, vel alia quaequam cum ratione ipsa pugnantia; quemadmodum opportunius nobis erit alibi liquida demonstratione suadendum.

§ 8 Jam si teneamus ea, quae de animantium natura modo ex Geneseos Auctore diximus, proclive erit proinde ut reliqua plura totius Scripturae dicta juxta obvium illius sensum inteligamus, quum illorum spiritum in medium proferunt, sive eorundem cognitio, prudentia, & sapientia expressis ubique vocibus praedicantur. *Quis novit*, inquit sapiens (a) *si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & spiritus jumentorum descendat deorsum?* & alibi scribit (b) *Vade ad formicam o piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam, quum non habeat ducem, nec praeceptorem, nec principem: parat in aestate cibum, & congregat in messe quod comedat. Milvus in coelo cognovit tempus suum. Turtur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus adventus sui* (c). *Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit Gallo intelligentiam* (d)? *Estote ergo prudentes sicut Serpentes* (e).

§ 9. Quid igitur, inquies, an ea tanquam sana doctrina erit habenda, quae mentis rationisque prorsus incorporeae ac spiritalis tantumdem belluis attribuit, quanta esse potest hominum excellentia, & divina ferme in agendo substantia? *Est haeresis*, monebat olim Philastrius (f), *quae pecudes, & serpentes, & aves rationabiles arbitran-*

(a) *Ecclesiast. cap. 3.* (b) *Proverb. cap. 6.*

(c) *Ferem. cap. 8.* (d) *Job. cap. 38. vers. 36.*

(e) *Matth. cap. 10.*

(f) *Lib. de Haeresib. haeres. 52.*

trantur esse ut homines. Verum haud fatis efficax est hujusmodi argumentum, quod fortassis a praeoccupato ingenio, aut meticuloso philosopho obiici posset; etsi tamen occurrere pro viribus tempestive curabimus, posteaquam omnium temporum de belluis opiniones in examen advocaverimus. Interim vero nemo nos jure reprehenderit, si primum ex Lamindi Pritanii animadversionibus (a) detectum satis fuerit, unde levissimae suspensiones, & querimoniae id genus manaverint, & haecenus nullo fultae solido principio doctorum indoctorumque aures moleste nimium impleverint. Ita ergo rem aperuit Vir Clarissimus: *Profecto quum praeteritis temporibus, tum nostris potissimum non defuere, nec desunt homines, quibus familiare est prophanas disciplinas, atque sententias saeculi, quasi verbis divinis infestas, atque contrarias insectari, & proscindere internecino odio perpetuis clamoribus, si quid novi Physica, aut astrorum scientia, aut ars medica, aut eruditio prophana adfert: istud hominum genus mille pericula continuo timet sanctissimae Religioni, & certis Fidei decretis. Solliciti ergo nullum non movent lapidem, quo Auctores novarum opinionum, licet nihil rei cum Sancta Religione habentium, infament, eorumque libros dilacerent, proscribant, & Supremis Ecclesiae Tribunalibus consignandos exhibeant: & eorum zelus utique laudandus, modo tamen sit secundum scientiam, & cautis gressibus procedat. Deplorandum enim est, si errores ubi non erant somniet; si illic pericula consingat, ubi nihil mali affluere potest, & injustos, atque necessarios*

com-

(a) De Ingenior. moderat. Lib. I. cap. 21.

compedes iniicere velit naturali humanarum mentium libertati. Harum ergo animadversionum indicato veluti lumine superest modo, ut reliquos posteriorum saeculorum, temperis habita ratione, Scriptores singillatim percurramus, qui rem nostram, sive obiter, sive fusiori calamo probare, & quoquomodo versare non dubitarunt.

§ 10. Inter ethnicos philosophos, quantum temporum antiquorum tenebrae, & vicissitudines patiuntur, a suo veluti primatu deturbari non debet Pythagorica Schola, celeberrima olim, quae, Italicae quamplurium philosophorum Sectae instituto, Aegyptiorum, Haebreorum, Chaldeorum, atque Persarum mysteria omnia in se una, Auctoris, Conditorisque sui Pythagorae invictissimo studio, collegisse visa est; ideoque, *Animae Universalis* mundi, ac *Metempsychoseos* supremis dogmatibus constitutis, eadem esse hominum Brutorumque animas constantissime ubique earum gentium docuit, inter quas fuit proinde propagata. Innumeros autem, ex Asia, atque Europa praefertim, sectatores habuit Pythagoras ipse, quorum cura ejusmodi Philosophia longe lateque est amplificata. Haec singillatim recenset Stanlejus in sua, quam Laertii more edidit, *Philosophica Historia* (a), quam demum consulere cuique fas erit.

§ 11. Nunc deinde inquirendum sequitur quid alii Graeciae Philosophi ratum habuerint, quum ingenii vires ad Brutorum animam investigandam applicuisse noverimus. Porro Stratonis opinio obtinuit; qui Laertio teste Theophrasta-

(a) *Part. VIII. cap. 23. 24.*

phraſti auditor fuit (a); ita belluis ſentiendi vim, homini parem prorsus praesto adesse, ut ab intelligendi potestate ſejungi reapse non poſſet. Huius placito adhaeſiſſe item Aenetiſidemum quemdam ſecta Pyrrhonicum, praefatus fidem facit Laertius (b): ac de utriusque ſententia demum Sextus Empiricus auctor eſt omni exceptione major adverſus Mathematicos (c). Quamobrem haud incongruum, vel abſurdum fore putarunt ultro fateri, animantia univerſa ſenſu donata rationis ſimul, rerumque percipiendarum muneribus aucta exornataque a natura fuiſſe, atque hoc ipſum ſcriptis conſignare. Notiſſimum eiſdem Sexti Empirici dogma fuit (d), quod ipſe ita decernit: *Nullum eſt animal rationis expers; ſed omnia ſunt intelligentiae, & ſcientiae capacia*. Idem placuiſſe Parmenidi, Empedocli, & Democrito expreſſe Stobaeus prodiit in Eclogis Phyſicis (e); illudque etiam adriſſe Anaxagorae, Ariſtoteles enarrat (f); ubi ex illius propoſito tradit; *idem eſſe mentem & animam: mentem enim omnibus ineſſe animalibus, tam parvis, quam magnis, tam vilioribus, quam honeſtioribus*.

§ 12. Plutarchus eo quod inſcribit Opusculo quod *Bruta animalia ratione utantur*; poſteaquam colloquentes inter ſe induxerat perſonatos quosdam, Uliſſem videlicet Circeſem, atque Gryllum; in hanc ſententiam deſcendit, quum ita eundem Gryllum loquentem exponit: *Mi Ulyſſes,*

ex

(a) Lib. V. (b) In Pyrrho.

(c) Cap. de homine pag. 201. Edition. Aurelian.

(d) Pyrrhonicarum Hypotypos. Lib. II. cap. 5.

(e) Pag. 93. edition. Plantin.

(f) Lib. I. de Anima cap. 2.

ex his omnibus colligere par est, bestiarum naturam non esse mentis, atque intelligentiae expertem. Sicut enim non est stirps alia stirpe magis exors sentientis animae, sed eodem omnes modo destituuntur sentiendi facultate, quia nihil eorum, quorum stirpes terra continentur anima est praeditum; ita animalium quoque nullum alterum ignavius, aut ad discendum ineptius diceretur, nisi universa rationem, atque intelligentiam, sed alia minus vel amplius, haberent insitam. Atque mihi hoc considera, stupiditatem, ac fatuitatem quarundam bestiarum acumine, & versutia aliarum demonstrari; verb. gr. si compares cum Vulpe, Lupo, aut Ape Asinum, vel Ovem, perinde est ac si tecum componas Polyphemum, aut cum Avo tuo Antolico Glaucum illum Corinthium, de quo est apud Homerum. Non enim existimo tanto differre bestiam a bestia intervallo, quanto homo ab homine distinguitur, quod ad intelligendum, ratiocinandum, memoriaque tenendum attinet.

§ 13. Huic, quem pro animantium cognitione aliqua citavimus testem, adde Galenum, qui & ipse in ea sententia fuit, quae belluis percipiendi facultatem concedit; quamvis nonnisi aliquantulum haesitabundus eidem assentiri videatur: *An*, inquit ille animantium generi, quod irrationale appellatur, nulla omnino data ratio sit, sane dubium est. Nam etsi caret ea, quae in voce versatur, quam sermonem nominant, quae tamen animo concipitur, quam ratiocinium dicunt, ejus fortasse particeps omne genus animalium est, quamquam aliis parcius, aliis liberalius tributa sit (a).

fatetur

(a) *Oratione suafori. Ad Artes. cap. 1.*

§ 14. Tantam cum vera intellectus indole affinitatem agnovit in belluis patientissimus rerum naturalium scrutator Plinius, ut propterea ex earum operibus simul collectis animoque rite connexis non dubitaverit rerum etiam futurarum praescientiam earumdem pluribus adjudicare. *Praesagiunt & animalia*, inquit ipse, atque huic firmendae sanctioni exempla verissima congerit haud pauca. *Delphini* (supple praenunciant) *tranquillo mari lascivientes flatum ex qua veniunt parte; item spargentes aquam turbato tranquillitatem. Loligo volitans, conchae adhaerescences, echini affigentes se se, aut arena saburrantes, tempestatis signa sunt. Ranae quoque ultra solitam vocales; & fulicae matutino clangore. Item mergi anatesque pennas rostro purgantes, ventum; caeteraeque aquaticae aves concursantes, grues silentio per sublime volantes, serenitatem. Sic noctua in imbre garrula, at sereno tempestatem; corvi que singultu quodam latrantes, seque concutientes, si continuabunt, ventos; si vero carptim vocem resorbebunt, ventosum imbrem. Graculi sero a pabulis recedentes, hyemem; & albae aves quum congregabuntur, & quum terrestres volucres contra aquam clangores dabunt, perfundentes se se, sed maxime cornix. Hirundo tam juxta aquam volitans, ut penna saepe percutiat, quaeque in arboribus habitant, fugitantes in nidis suis; anseres continuo clangore intempestivi; ardea in mediis arenis tristis; nec mirum aquaticas, aut in totum volucres praesagia aeris sentire. Pecora exultantia, & indecora lascivia ludentia, eandem significationem habent. Et boves coelum olfactantes, seque lambentes contra pilum; turpesque porci*

porci alieni sibi manipulos foeni lacerantes; segniterque, & contra industriam suam absconditae formicae, vel concursantes, aut ova progerentes; item vermes terreni erumpentes diras tempestates praenunciant (a).

§ 15. Quae de peculiaribus nonnullis Brutorum generibus mira, atque ingeniosa a vetustis non paucis Graecis Scriptoribus relata fuere, & quae ex Latinis etiam nobis erunt tradenda, ea ipsa sunt quidem, quae si sibi recte consentiant, generale veluti axioma persuadere debent, atque illa ab immateriali principio fuisse profecta, iisdem probatum manere necesse est. Porro quod animantium vel uni solum convenire rite est constitutum, idipsum omnibus & singulis fore adjudicandum luculenta ratio satis superque indociles etiam coarguit. Aut enim probabile aliquid, & philosopho non indignum proferre expedit, quod aliquibus dumtaxat Brutis sapientiam aliasque selectas animi dotes convenire iisdemque decorari liquido evincat; reliqua autem ab huiusmodi nobilitate arceri, atque in materia omnino consistere; aut animantium neminem, cujuscumque sit generis, corporeis viribus, veluti machinae inanimes, omnia peragere, quae illorum propria esse videntur, affirmare necesse est; sed spiritus immaterialis ductu alicujus, hominum more, prudentiam in agendo, in discernendo vim, in arguendo idearum ordinem, praeclaramque earum assequutionem adhibere. Pervagata omnium ferme scientia Tullii illud est effatum (b), quo de Elephantis ingenio, & sagacitate
ita

(a) *Lib. XIX. histor. natural. cap. 35.*

(b) *Lib. III. de Natura Deorum.*

ita testatur: *Elephanto belluarum nulla prudentior*; de quo etiam alibi dixerat (a): *Est illi belluae quaedam cum humano genere societas*: quemadmodum hisce laudibus eandem extulerat Philostratus (b): *Animal ab homine secundum, ac proximum & prudentia, & consilio*. Plura & admiranda insuper ad hujus animantis indolem pertinentia ex veteribus Auctoribus fuse admodum decerpta, atque in unicum scopum collecta tradit Woffius (c), quae ipsum non sinunt homine inferiorem dexteritate, providentia, aliisque rationalis substantiae muneribus appellare.

§ 16. Leonis vero prudentiam, magnanimitatem, sagacitatemque abunde commendant quotquot afferri valent ex Plinio (d), Aristotele (e), Aeliano (f), Oppiano (g), illustria testimonia. Illius autem amorem, odium, atque pavorem pluribus enarrant ex Eudemo Aelianus (h), nec non Seneca (i), aliique superius laudati Scriptores.

§ 17. Rhinocerotis deinde, paucis saltem, astutia pretermittenda haudquaquam est, quum bellum cum Elephantem parat, & strenue quandoque conficit. Praeter Plinii verba certamen referentis; quae paulo inferius exscripta

no-

(a) *Ibidem Lib. VII.*

(b) *De vita Apollonii Tyanei cap. 7.*

(c) *De Origine & progressu idolatriae Lib. III. cap. 50.* (d) *Lib. VIII. cap. 16.*

(e) *Histor. Animal. lib. VIII cap. 5.*

(f) *Lib. III. de Animalibus cap. 21.*

(g) *De Venatione lib. III.*

(h) *Lib. IV. ejusdem Operis*

(i) *Lib. II. de Ira cap. 12.*

nobis addere libuit; consuli quoque potest Agatharchides (a), atque ex eo Photius (b); cui etiam consentit Diodorus Siculus disertissime (c). *Rhinoceros unius in nare cornu* (en Plinii ejusdem brevis historia); *alter hic genitus hostis elephanto; cornu ad saxa limato praeparat se pugnae in dimicatione alvum maxime petens, quem scit esse molliorem: longitudo ei par, crura multo breviora, color buxus.*

§ 18. Quis praeterea quantusque Cervorum in Venerem sit furor, aliis tractatoribus praetermissis, unum Budaeum expendere sufficiat (d): *Ad decimum octavum Kal. Octobris cervas libidinari incipientes, catulientium cervarum conciliabula quaerere, & velut ad forum Veneris undique convenire. Quo tempore si cervum venandum quis duxerit, indagandi ratio venanda est. Neque enim a circumscripta indagine venandi initium faciunt, ut solemni tempore; quoniam rabie pruriginis admissarii essaerati & canes, & homines atrociter invadunt, quum primum adspexerunt. Paucis autem deinde interpositis subdit: libidine autem flagrantissima admissarii ad mensem agitantur; deinde paulatim desaevientes, alterum paullo minus mensem absument.*

§ 19. Neminem latere potest quo usque Simiarum verusutia, & promptissima rerum humanarum, quas semel conspexerunt, imitatio pertingat. Quare earum natura, quae nostris etiam temporibus & quotidiana experientia pluribus

(a) *De Mari rubro Lib. I. cap. 36.*

(b) *Codic. CCL.* (c) *Bibliothecae lib. IV.*

(d) *De Philologia lib. Posteriori pag. 81. Edition. Basileens. an. 1557.*

ribus ingeniose assuescere cernitur, cum Simiarum sagacitate a veteribus philosophis spectata quippe concors quum sit prorsus, ii quidem acri praestantes iudicio, non levia reipsa mentis solertissimae praebere argumenta animantium genus illud prodidere, si quando eorum acta singillatim attente perlustrassent. Simias capellae inequitare, atque inde jacula emittere, bellatorum more testas armatasque, tum ex superiorum suorumque temporum historia, tum ex Physicorum summorum scriptis testatum reliquit Iuvenalis (a),

*Qui tegitur parma, & galea, metuensque flagelli
Discit ab hirsuta jaculum torquere capella.*

§ 20. Illustria aliquot de Canum sagacitate & amicitia exempla; praeter Plinium, atque Oppianum; quae satis abunde congerunt Iustus Lipsius (b), aliique ex omni aetate Scriptores, & ipsa frequens eorum consuetudo; eo nonnisi spectare videntur, ut illos revera singulari memoria, imaginandi vi, atque ingenio demum mirum in modum pollere dicamus.

§ 21. Caprearum sylvestrium genus, caeteris huc usque memoratis, non minus sagax, & ad agendum animi prudens, tum ex Pliniana narratione (c), tum oculari animadversione affirmat Iulius Caesar Scaliger (d): *Mira Caprearum comperta nobis prudentia. Ubi errabundae quaerunt novas sedes, aut pascua, prospecta proxima*

ru-

(a) Satyr. VII. vers. 154.

(b) Epist. X. ad Contubernales. (c) Lib. VIII. c. 50.

(d) Exercitat. CCVII.

rupe, projecto pede saepe periclitantur ejus fidem; nempe mobilis ne sit, an fortasse lubrica.

§ 22. Nihil vero aequè mirandum in omnibus singulisque Brutorum generibus spectare, atque animadvertere licuit omni Philosophorum antiquitati, ac quum eorundem vires expendere illi caeperunt, atque animantium cunctorum prudentiam; ne videlicet si forte eas adhibere cogantur, ultra intimum sensum abutantur, atque ex adverso, pro eorum necessitate, incredibili judicii discretionē. Scite propterea de exquisita hujusmodi cognitione Lucretius (a).

*Sentit enim vim quisque suam, qua possit abuti.
Cornua nata prius vitulo, quam frontibus exstant:
Illis iratus petit, atque infensus inurget,
At catuli pantherarum, scymnique leonum
Unguibus, & pedibus jam tum, morsuque repugnant,
Vix dum etiam sunt dentes unguisque creati.*

§ 23. Hujus etiam roboris, atque ad connitendum momenta aequè ad discernendum quid eorum cuique pro remedio & medela conveniat, extendi jure debent; ac ita conferunt, ut eodem sensu belluae pro re nata doceantur, illudque diligentissime inquirent. Illustris attendi debet Tullii locus (b); ut quid de pantheris ex communi historicorum opinione suo tempore diceretur, habeamus: *Auditum est pantheras, quae in Barbaria venenata carne caperentur, remedium quodam habere, hominis nempe excrementa.*

Sed

(a) *De Natur. Deor. lib. II.* (b) *Lib. V.*

§ 24. Sed inter illos, quos testes pro sensu & cognitione Brutorum adduximus, ii nullo pacto debent praeteriti silentio, qui de eorum fermocinantur passionibus, ira scilicet, amore, odio, furore, atque concupiscentia, quibus belluae, ferme atque homines, obnoxiae deprehenduntur. Porro horum Scriptorum iudicio, iisdem idcirco pathematibus affecta animantia cuncta asseruntur, perinde ac rationale animal, propterea quia ulla excitari in anima passio nequeat, quin sensibile aliquod gratum molestumque in ea praecesserit, quod probe perceptum, & cum aliis collatum, aut in iracundiam efferatam impulerit, aut ad amorem desideriumque pellegerit. *Non vides, inquit Seneca ad Novatum scribens, ut omnium animalium, simul ad nocendum insurrexerunt, praecurrant notae, ac tota corpora solitum quietumque egrediantur habitum, & feritatem suam exasperent? Spumant apris ora, dentes acuuntur attritu; tauro- rum cornua jactantur in vacuum, & arena pulsu pedum spargitur; leones fremunt; instantur iratis colla serpentibus; rabidorum canum tristis adspectus est. Nullum est animal tam horrendum, tamque perniciosum natura, ut non appareat in illo, ubi ira invasit, nova feritatis occasio.*

§ 25. Praeterire ad brevitatem conciliandam nobis adridet solemnem Iudaei Philonis Scriptoris celeberrimi de Brutorum intellectu rationisque usu sententiam, pro quo peculiarem confecisse librum Eusebius (a) testis est locupletissimus; in eaque amplificanda eo usque progre-

c

quo

(a) *Histor. Ecclesiast. Lib. II. cap. 18.*

ditur, ut mente atque ingenio animantia ipsa ne minimum ab hominibus discrepare arbitretur.

§ 26. Attamen Celsi audacior cenferi debet, & adversus Christianam Religionem opinio multo illa deterior, cujus tamen impietatem quibusdam capitibus Origenes distincte complectitur, acriterque refellit. Infensissimus nempe Fidei nostrae ethnicus ille hostis blaterabat primum, *bestias hominibus non solum sapientiores, sed etiam Deo chariores esse: praeterea prudentiores bestias habere inter se colloquia, eaque sanctiora nostris; intelligere se quae illae dicunt, & ea sibi nota esse persuadere; quum postquam praemonuerunt aves dixisse, se aliquo abituras, aut hoc illudve facturas, ostendunt eas illo abeuntes aut facientes, quae praedixerant: elephantos jurare, erga Deum fideliores esse nobis, habere Dei notitiam.* Verum istaec Religioni esto perniciem aperte inferant, ea tamen indubia argumentatione evincunt quid Celsus, pluresque suorum temporum philosophi in Brutorum gratiam dignitatemque sentirent (a).

§ 27. Neque vero putandum est, Ecclesiae Patres, qui hoc idem tractarunt argumenti genus, moderatius agere consuevisse: est enim in ipsis aperta adeo atque decretoria scribendi ratio, quum de animantium ingenio, solertia, ac intelligendi vi obiter plerumque agunt, ut inde paria omnino pro re nostra, ac ab ethnicis philosophis, erui valeant apodictica testimonia. Quae D. Ambrosius (b) haud inconcinne naturalem agens Philosophum docet, illud acumen spectat belluarum, quo ipse discernunt op-

ti.

(a) *Origen. cont. Celsum lib. IV.*

(b) *Lib. VI. Hexameron Cap. 4.*

time quibus sibi mederi valeant dum morbo laborant, & a quibus simul, tanquam supervacaneis aut noxiis, cavere debeant: *Ursa*, inquit, *gravi affecta caede, & consauciata vulneribus, mederi sibi novit, herbae, cui nomen est phlomos, ut Graeci appellant, vulnera subjiciens sua, ut solo curentur attactu. Serpens quoque pastu foeniculi caecitatem repellit exceptam. Itaque ubi oculos obduci sibi senserit, nota remedia petit, nec fraudatur effectu. Testudo visceribus pasta serpentis, quum venenum adverterit sibi serpere, origano medicinam suae salutis exercet Capra vulnerata dictamum petit, & de vulnere excludit sagittas. Leo aeger simiam quaerit, ut devoret, qua possit sanari. Leopardus caprae agrestis sanguinem bibit, & vim languoris evitat. Omnis fera aegra canis hausto curatur sanguine. Ursus aeger formicas devorat: Cervus oleae ramusculos mandit.*

§ 28. At ad hosce praefertim antiquiores Ecclesiae Scriptores accedere optimum factum ideo censui, quod ab iis potissimum ethnicae philosophiae mysteria melius detecta fuissent tunc temporis, quo ipsi magno zelo, exquisito ingenio, & amplissimo doctrinae apparatu humanae sapientiae errores convellere, & pro Christianae Religionis veritate strenue dimicare, & pro illa luculentissimas apologias adornare aggrediebantur. Illustris Arnobii locus (a) illud ipsum de Brutorum excellenti natura nobis probatum tradit, quod tum superioribus aetatibus, tum eo quo scribebat saeculo inter sapientiores ferebatur. Ille nimirum animantia inter, & homines

(a) *Adversus Gent. lib. II.*

colloquutione instituta id perperuo legentium oculis subjicit, quod in iisdem Brutis nihil aut parum diversum a rationalium hominum conditione, & consuetudine diversum apparet. *Vultis favore deposito; inquit ipse; cogitationibus tacitis pervidere animantia nos esse, aut consimilia caetera, aut non plurima differitare distantia? Quid est enim, quod nos ab eorum indicet similitudine discrepare; vel quae in nobis eminentia tanta est, ut animantium numero dedignemur adscribi? Ex ossibus illis fundata sunt corpora, & nervorum colligatione devincta. Auras accipiunt naribus, & per anhelitum reciprocitas reddunt; & nos spiritum consimiliter ducimus, & respiramus commeatibus crebris. Foemininis generibus, masculinisque distincta sunt; in totidem & nos sexus nostro sumus ab Auctore formati. Edunt per uteros foetus, & corporalibus conciliis procreant; & nos corporum conjugationibus nascimur, & ex alvis fundimur, atque emittimur matrum. Cibo sustentantur & potu, & superfluas foeditates inferioribus egerunt abiiciuntque posticis; & nos cibo sustentamur & potu, & quod natura jam respuit, per eosdem effundimus tramites. Cura illis est omnibus famem prohibere mortiferam, & necessario invigilare pro victu; quid aliud nos tantis agimus in occupationibus vitae, nisi ut ea quaeramus, quibus famis periculum devitetur, & infelix sollicitudo ponatur? Morbos illa, & inedias sentiunt, & ad ultimum senectute solvuntur: quid enim? Nos immunes malis ab his sumus, & non eadem ratione morborum incommoditatibus frangimur, & senectutis destruimur tabe? Quod si & illud est ve-*

rum

rum, quod in mysteriis secretioribus dicitur; in pecudes atque alias belluas ire animas improborum, postquam sunt humanis corporibus sumptae; manifestius comprobatur vicinos nos esse, neque intervallis longioribus disparatos: siquidem res eadem nobis & illis est una, per quam esse animantia dicimur, & motum agitare vitalem. Sed rationales nos sumus, & intelligentia vincimus genus omne muterum. Crederem istud verissime dici, si cum ratione, & consilio cuncti homines viverent, servarent officiorum tenorem, abstinerent ab illicitis, & si negotia turpia non adirent, neque quisquam pravitate consilii, atque ignorantiae caecitate contraria sibi atque inimica deposcerent. Vellem tamen scire quatenam sit haec ratio, per quam sumus potiores animalium generibus cunctis: quia nobis domicilia fecimus, quibus possimus hyemalia frigora, & aestatis fragrantias evitare? Quid animantia caetera hujus rei providentiam non habent? Nonne alia cernimus opportunissimis sedibus nidulorum sibi construere mansiones; alia saxis, & rupibus tegere, & communire suspensis; excavare alia telluris sola, & in fossilibus foveis tutamina sibi, & cubilia praeparare? Quod si ministras manus illis etiam donare parens natura voluisset, dubitabile non foret, quin & ipsa construerent moenium alta vestigia, & artificiosa excuderent novitate. Tamen in his ipsis, quae rostris atque unguibus faciant multa inesse conspiciamus rationis, & sapientiae simulacra; quae homines imitari nulla meditatione possumus, quamvis sint nobis opifices manus, atque omni genere perfectionis artifices.

§ 29. Parum ab Arnobii placitis verba, & scita Lactantii gravissima (a) distare leguntur, cujus in philologicis rebus, & in omni eruditionis praestantia tanta vis est, amplitudo, atque integritas, ut de illorum veritate pene nefas sit aut cavillantis causam invenire, aut etiam nos haerere suspensos. Haud aequo ipse gradu, sive cognitionis natura statuere Bruta hominesque contendit; atque horum propterea generosiores posteaquam dotes recensuerat, magnam nihilominus illis earum rerum copiam voluit attributam, quae nihil sane habent cum materia commune. *Etsi non sint talia in Brutis* (ea videlicet quae postremo conceptis repetit verbis), *tamen similia videri posse. Proprius homini sermo est, tamen & in illis quaedam similitudo sermonis: nam & dignoscunt invicem se vocibus, & quum irascuntur edunt sonum jurgio similem, & quum se ex intervallo vident, gratulandi officium voce declarant. Nobis quidem voces eorum videntur inconditae, sicut illis fortasse nostrae; sed ipsis, qui se intelligunt, verba sunt. Denique in omni affectu certas vocis notas exprimunt, quibus habitum mentis ostendunt. Risus quoque est hominini proprius; & tamen videmus in aliis animalibus quaedam signa laetitiae, quum ad ludum gestiunt, aures demulcent, rictum contrahunt, frontem serenant, oculos in lasciviam resolvunt. Quid tam proprius homini, quam ratio, & providentia futuri? Atqui sunt animalia, quae latibulis suis diversos, & plures exitus pandant, ut si quod periculum inciderit, fuga pateat obsessis; quod*

non

(a) De ira Dei cap. 7.

*non facerent, nisi inesset illis intelligentia, & cogitatio.
Alia provident in futurum, ut*

*..... ingentem formicae farris acervum
Comportant, hyemis memores, tectoque reponunt.
Ut Apes,
Quae patriam solae, & certos novere penates
Venturaeque hyemis memores, aestate laborem
Experiuntur, & in medium quaesita reponunt.*

Longum esset, si exequi velim; quae a singulis generibus animalium fieri solent humanae solertiae simillima. Quod si horum omnium, quae adscribi homini solent, in Brutis quoque deprehenditur similitudo, apparet, solam esse Religionem, cujus in Brutis nec vestigium aliquod, nec ulla suspicio inveniri potest.

§ 30. Ad spirituum classem luculentius duabus definitionibus ex vocum potestate petitis Brutorum animas refert Isidorus (a), cujus verba illico recitantur. Earum prior ita exhibetur: *Latine autem animalia, sive animantia dicta, quod animentur vita, & moveantur spiritu: altera vero magis decretoria, & rei nostrae accommodatior hac ratione legenda proponitur: Ferae appellatae, eo quod naturali utantur libertate earum voluntates, & huc atque illuc vagantur, & quo animus duxerit eo feruntur.*

§ 31. Ecclesiae Patrum numero adiciendus est D. Epiphanius, cujus tota late distenditur de animantium ingenio, astu, & solertia in eo quod inscribitur *Physiologus Opere*,

(a) *Etymolog. lib. XII. cap. 1. & 2.*

re, eruditio atque doctrina. Ubi de vulpis agit versutia (a) pro re nostra testem appello: *Vulpes versutum est animal. Quum enim esurit, & cibo caret, aprica loca adit, & humi strata animamque continens, ac simulans se mortuam supina jacet oculis & pedibus sursum erectis. Aves itaque delabuntur, ut ipsa vescantur: illa vero arripit eas subito, ac pro libito devorat.* At tamen etsi hocce aliis pluribus Epiphanii de vulpis astutia praetulerim testimonium adeo perspicuum, haud ipsum idcirco praecipuum censeretur, cui uni ex Graeco Doctore causae vim fidere cogitaverim. Etenim tam multa ibi, & tam mira praeterea de Leone (b), de Uro (c), de Elephante (d), de Aquila (e), de Perdice (f), de Turture (g), de Serpente (h), de Formica (i), aliisque animantibus non minus sedulo, quam verissime scribit, ut nihil magis ab intentissimo hac super re philosopho expeti potuerit, quod Brutorum in intelligendo delibendoque viribus consonum sit, ac vere respondeat.

§ 32. De Porphyrio celeberrima Christianae fidei adversario nihil attinet dicere quid, & quantum de spiritali animantium natura disputaverit. Unus profecto, aut saltem omnium princeps existimari merito debet, qui pro dignitate, & fuisse admodum nostrum videtur pertractasse argumentum, quum Opus illud, inter alia plura, est aggressus, quo ab animalium carnibus abstinendum unicuique demonstrat; ac piaculare fore probat, si ea consulto interficiantur, sive mactentur. Ipse nimirum

(a) <i>Ibid. cap. 19.</i>	(b) <i>Cap. 2.</i>	(c) <i>Cap. 3.</i>
(d) <i>Cap. 4.</i>	(e) <i>Cap. 6.</i>	(f) <i>Cap. 9.</i>
(g) <i>Cap. 10.</i>	(h) <i>Cap. 13.</i>	(i) <i>Cap. 18.</i>

rum tam rigidus Brutorum custos tutorque videri, & esse revera propterea contendit, quod illis animam inesse putet immaterialem, quae humani spiritus instar, sensu & ratione sit praedita; atque ad hunc Operis scopum momenta disputationis perpetuo urget validissima.

§ 33. Qui vero posteriorum temporum extitere cum non mediocri laude Philosophi aequam Brutis cogitandi vim concessere, quam a vetustioribus, ut satis hucusque vidimus, tributam fuisse modò jam inficiari non possumus. Fracasterius enim (a) amorem pecudibus omnibus expresse adjudicans, discernendi facultatem, & quae ad mentis opera exercenda necessaria sunt reliqua, ipsi opus erat perinde largiri: *Quem amorem; ita idem scribit; non solus homo, sed & alia animalia habent, quibus phantasia, & memoria inest; nam & filios ea tueri videmus, & iis escas parare.*

§ 34. Caeteris autem antiquorum temporum Disputatoribus, antequam progrediamur, qui pro Brutorum spiritualitate stetisse leguntur, praehabendus meritò est celebris ille Hieronymus Rorarius; de quo Baelius (Artic. *Rorarius*) plura enarrat; & ipse potissimum duabus ad spectatissimos Viros datis Epistolis exponit quid pro bel-luarum anima vere sentiret (b). Rorarii autem tota in eo versabatur doctrina, & Operis a se editi consilium ut ostendere conaretur, animalia Bruta ita astu, & cognitione pollere, ut in hisce exercendis hominibus fac-pe praestare videantur.

Post-

(a) *De Sympathia, & Antipathia cap. 17.*

(b) *Epist. Dedic. ad Madrutium Card., & in altera Epist. Dedic. ad Episc. Atrebatens. 1. Martii 1547.*

§ 35. Postquam paucis Rorarii aliquantulum audax in scribendo propositum attigimus eadem Commentariorum brevitate quid alii etiam circa ea tempora autumaverint extra Italiam Philosophi pro belluis assertores operae pretium est ut dicamus. Daniel Sennertus, Baelio teste, & Brutorum vindice (a), quippe Philosophus sua aetate praeclarus, ac in Vittembergenfi Academia Medicinae Professor, pecudum animas non immateriales solum, & rationales tueri voluit, verum etiam per sese immortales ita defendendas fore statuit, ut totum hasce inter atque humanas discrimen *ad magis & minus*, ut vulgo dicitur, solum spectare dixerit. Sive liberior opinionis novitas, quam ejus aevi caligo, & late patens in Academiis celebriores etiam ignoratio, sive nimius in Religionem zelus (ni forte praeceps in eam furor) in quibusdam nihilominus contradicendi, atque ejus etiam acriter infimulandi stimulos excitavit; quos inter crebris eum lacessivit de blasphemiae, ac haereseos crimine apud Ecclesiae Praesides accusationibus Johannes Freitagius; perinde ac si tam probrosa, & impia ex Sennerti placitis liquido consequerentur. Attamen inconsulti hujusce adversarii criminationes non tam facili negocio Sennertus ipse declinasse fertur, quam in adoranda apologia ita sese temperasse visus est, ut dum a sceleris stulta fide impositi suspicione sese prorsus absolvit, belluarum naturam, qua ratione primum putabat, iterum iterumque confirmet. (Opuscul. consule, cui titulus: *De origine & natura animorum in Brutis sententiae Clarissim. Teologorum in aliquot Germaniae Aca-*

(a) *Diction. Articul. Sennert.*

Academiis, quibus simul Daniel Sennertus a crimine blasphemiae, & haereseos a Johanne Freitagio sibi intentato absolvitur.) Quamobrem nulli profecto mirum obici poterit quod Johannes Cyprianus affirmat (a), tum apposite Sennerti casibus animadvertit; Theologos scilicet Lipsienses, Rostochienses, Basileenses, Regiomontanos de belluarum anima interrogatos juxta Sennerti ipsius opinionem unanimi sensu perpetuo respondisse.

§ 36. Dicere praeterimus, ne aequo longiores esse videamur, quae de simili aliorum Scriptorum, qui deinde eodem saeculo floruerunt, sententia idem Johannes Cyprianus refert (b); nempe de Johanne Scoto Erigena (c), Johanne Lipsio (d), Henrico Moro (e), Johanne Taurullo (f), deque aliis non paucis quidem, quos pecudum spiritualitati luculenter favisse non dubitat. Huic demum, quem nuperrime commendatus rerum animalium historiographus contexuit Scriptorum immateriali animantium naturae suffragantium catalogo adjicere mihi fas sit Guillelmum Parisiensem, eumque propterea inter fautores nostros recensere, quod pecudibus ipsis ullo absque discrimine, aut exceptione ulla, spiritalem animam diserte adjudicaverit (g).

§ 35. Nunc

(a) *Histor. Animal. continuat. pag. 27.*

(b) *Ibid. pag. 24.*

(c) *Lib. II. de division. natur. num. 41.*

(d) *In Metaphys. Magna lib. II. cap. 1.*

(e) *De Anima lib. II. cap. 6.*

(f) *In libello de Vita, & morte: Quaest. altera, Proposit. IV.*

(g) *Vide Journal des Sçavans 18. Janvier 1677.*

§ 37. Nunc vero ad ea, quae nostra dicam, tempora invifenda descendam, quorum initium figere circa elapfi faeculi finem ad hosce ufque annos non abfque ratione decrevi. Quos autem horum temporum Philofophos pro immateriali Brutorum principio differentes recensuero haud ita accurate perfequar, ut femper chronologiae rationem prae oculis fim habiturus. Itaque celeberrimus primum Marchio d' Argens (a) commemorandus inter quamplures Recentiores hac de re Scriptores nunc mihi fefe offert, cujus fcribendi circuitus, eo tandem vergit, ut, comparatis fimul hominum belluarumque operationibus haud quidam paucis, hafce humanis multum praecellere affeveret. Qua Vir ipfe Clariffimus a nobis aequa cenfura fit dignus, ad praefens non adtinet dicendi propositum: ab ejus tamen de pecudibus doctrina mihi demum fas erit assertum eruere, quod cum caeteris superiorum aetatum & gentium fapientibus fit omnino confentiens.

§ 38. Eadem cum laudato Marchione de fpiritali Brutorum anima concordia fentire visus est praeclarus vir, & peracutus D. de la Montagne (b), cujus etfi; ut omnium fama est; magna fuerit in pyrrhonifmum propenfio; quum de re varia difputaret, ipfi tamen de natura, & conditione animantium differenti conftanter adrififfe liquet illa totis viribus humanae dignitati coaequare: quippe libertatem abunde quantum homini fuppetit, clementiam, aequitatem, virtutes omnes, ipfamque

(a) *Lettres Cabaliftiques Tom. IV. Lettre 101.*

(b) *Effais lib. II. cap. 12.*

que Religionem belluis nititur , non permittere solum dubitanter , verum etiam prudens sciensque largiri .

§ 39. Montaignio consequitur pro re nostra laudandus D. Boullierius , quem novum de Brutorum anima systema excogitasse , eamque spiritalem , immaterialemque dixisse , editum a se Opus (a) anno primum 1728. , ipsumque anno 1737. deinde recusum auctius locupletatum , & D. Fontanellio inscriptum , fuscè admodum prodit . Hujusce tamen operis ; cujus omnem sibi Boullierius ipse laudem semel iterumque vendicat ; explorata jam res est unde initia fluxerint , & quantum D. de la Chambre acceptum referre Auctor debuerit quidquid , tanquam novissimum , de belluarum indole profert ; cujus systematis nihilominus fundamenta jacta multo ante fuisse in eo quem anno 1664. Typis Parisiensibus ipse de la Chambre evulgaverat Tractatu (b) , nemo in hisce litteris eruditus ignorat . Verum utut critica hujusmodi se res habeat , illud profecto extra omnem dubitationis aleam ad propositum nostrum maxime pertinet , utrumque videlicet de animantium natura Scriptorem ad immateriale substantiae genus illa perpetuo retulisse .

§ 40. Quo tempore Boullierii Tractatus omnium manibus ferebatur , aliud eodem anno excusum prodiit Opus ex Anglico D. Ditton idiomate in gallicam linguam conversum (*La Religion Chretienne demontrée par la Resurrection de notre Seigneur Jesus Christ &c. avec un supplement , ou l'on developpe les principaux foints de la Religion naturelle . Par Mr. Homfroi Ditton*) , in
quo

(a) *Essai Philosophique sur l'Ame des Bêtes .*

(b) *Traité de la connoissance des animaux .*

quo eruditissimus Auctor Bruta omnia contemplari ad-
greditur, eaque propterea immateriali ad agendum prin-
cipio a supremo viventium Conditore instructa decer-
nit, quod evidentissime illis undique inspectis, appareant
vi cogitandi pollentia. Plura Britannicus ipse Philoso-
phus scite expendit, atque ad suum studet scopum ae-
quabiliter ut probe colliment, quae a nobis erunt per-
inde suo loco demum accommodanda.

§ 41. Non minus contra male differentes Scholasti-
cos in aciem venit Clarissimus Lochius, quum Bruta con-
templatur (a), quam fuerint quotquot huc usque ex Re-
centibus commendavimus Auctores. *Si Bestiae* (inquit
ipse) *ideas habent aliquas, & merae non sunt machi-*
nae, ut aliqui volunt, negare nesciemus, easdem ra-
tione etiam aliqua ad certos limites donari. Et qui-
dem id mihi ita est evidens, Bruta ratiocinari, ac evi-
dens mihi est, eadem sentire: quamquam vero non ra-
tiocinentur, nisi super ideas particulares, quae ipsis per
corporeas sensus exhibentur.

§ 42. Mirum tamen, quomodo ipse Cartesius bellui-
nae cognitionis, & immaterialis animae in Brutis acer-
rimus inimicus, ex organicae corporum structurae con-
templatione; quae similis admodum animantia inter, &
homines sibi perspicue videbatur; in aliquam dubitatio-
nem adduci passus est, num pecudes reipsa hominum
ritu cogitarent: a qua nihilominus suspicione in veram
sapientum sententiam idcirco non transit, quod infirmo
sane iudicio cogitationem cum animae immortalitate in

iif-

(a) *Essai Philosophique concern. l'entendement hum.*
Lib. II. cap. 11.

iisdem Brutis conciliare pertimesceret. En itaque verba, ejusque sermo (a); qui dubio procul tanti Viri celebritati atque ingenio cunctis caeteroqui comperto, haudquaquam respondet: *Hoc ergo solum dici possit, quod licet Bruta nihil agant, quod probet illa cogitare, tamen quia corporis illorum organa a nostris valde diversa non sunt, conjicere licet, aliquam esse cogitationem hisce organis adjunctam, quemadmodum in nobis experimur; licet illorum cogitatio sit imperfectior nostra; ad quod nihil est quod respondeam, nisi quod, si illa cogitarent, ut nos, animam etiam, ut & nos immortalem haberent; quod non est verisimile: nam nulla est ratio, cur de quibusdam Brutis potius, quam de omnibus id credam: permulta autem, ut ex. grat. ostrea, spongiae &c. nimis imperfecta sunt, quam ut hoc de iis judicari queat.*

§ 43. Quum vero magis propiusque nostrae accedimus aetati, aequa etiam philosophorum copia contra Peripateticorum sensum nobis praesto adest; quibus duobus atque magistris eam assequimur scribentium seriem, quae vel immateriale, vel spirituale prorsus animantium in agendo principium apertissime adstruat. Itaque Leibnitius de omni philosophia tam benemeritus, cui Septentrioni decus; quo antea nemo illustrius unquam; maximum attulisse contigit, novo quodam systemate Brutorum animas incorporeas simplicesque constituit (b), quas insuper natura numquam interituras esse autumavit; neque vero absolutè, ut ajunt immortales esse

in-

(a) *Epist. ad Vir. Magnat.*

(b) *Epist. 194. Lipsiae 1734.*

incongrua quidem ratiocinatione, fateri patiebatur. Brutorum eorundem omnia demum celeberrimis suae Harmoniae praestabilitae ipsorum corpus inter, & animam legibus se explanare ex more gloriatur.

§ 44. Christianus Wolfius Leibnitianis dogmatibus addictissimus affecta belluas esse quidem incorporeas simplicesque, quantum ad earum animam spectat, mathematica eaque dilucida methodo ostendit; attamen spiritus habere rationem non diffitetur solum, verum etiam adversam instituit demonstrationem, propterea quia eas intellectu, ac libera voluntate carere arbitretur (a). Existimabat nimirum Vir fatis superque acutus, spiritus a substantia, quae dicitur incorporea, discrimen intercedere ingens, nec utraque nomina pro synonymis in philosophico foro posse usurpari (b): quare pro adhibita distinctione hujusmodi pecudum substantiis caeteroqui immaterialibus rerum perceptiones, intimam earum conscientiam, phantasiam, memoriam, & ea quaecumque tandem largiebatur libens, quae vitam animalem constituere praedicantur.

§ 45. Post Leibnitianam Wolfianamque hoc super negotio philosophiam, differendi semitam persequutus est Clariss. Kantius; verum feliciori, quantum mihi fas est existimare, disputationis exitu: quippe ex concessis ab ipso Wolfio animabus pecudum proprietatibus non ipsas immateriales solum fore persuasum habere testatum scriptis reliquit, verum etiam spiritalis esse naturae decrevit, quin

(a) *Psycholog. rational. Sect. IV. cap. 3. §. 749. 752. 753. 764.*

(b) *Ibid. Sect. IV. cap. 1. §. 643.*

quin circa earundem immortalitatem inde absurdum sequi ullum posse formidaret, quod Religionis jura labefactaret. (a) Tantam autem ex adverso cum sacrosanctae Fidei dogmatibus concordiam, spiritualitate hujusmodi posita, intercedere arbitratus est ipse Kantius, quantam deinceps cum Religione, & saniori Philosophia reipsa detexit celeberrimus Laurentius Magalottus, insigne olim Florentinarum Litterarum decus; quem utinam scientiae amoenitate profunditateque ex nostratibus pauci saltem simili rerum inquirendarum studio hodierna tempestate aemularentur! Sibi vero obiicienti belluarum animam immortalis proinde vitae munere fore amplificandam, appellandamque; quamprimum incorporea adstrueretur, aut spiritalis; sedulus, doctus recteque ingeniosus Comes continuo respondet, nullum a se jure posse incommodum pervideri, quod ut quisque sublimi doctrina excultus debeat comperire, ita Brutorum animas immortales dicere tuto etiam prohibeat (b).

§ 46. Tametsi vero alii deinde non minus praeclari Tractatores de germana Brutorum spiritualitate disputaverint, iisque rationem in rebus eorum gerendis amplissime fuerint impertiti, ab illorum tamen immortalitate edicenda, tanquam a scopulo maximopere periculoso se se omnino temperarunt. Ad hosce tam formidolosos spectant eruditissimus Anfaldus, nec non Maupertuisius; quorum prior ita aperte rem legitur definire; nempe *universis animantibus esse datum rationem; sed mutis tantum-*

(a) *Philosophiae Leibnitian. & Wolfian. usus in Theolog. Cap. 2. Sect. IV. §. 18.*

(b) *Lettera scientif. XI. Famigl. XXIV.*

tummodo ad vitam tuendam, homini autem ad propagandam scilicet per immortalitatem (a) : alter vero eorum nihil a belluis removendum esse diserte sancit; immortalitate tamen seclusa; quae hominum animabus, universis temperatioribus Philosophis suffragantibus, tribuuntur (b). A qua etiam philosophandi ratione nec hilum quidem distare visus est Sherlokius; cui pecudum animas ad spirituum classem referre ita quidem libuit, ut tamen (utpote necessario quodam conjunctionis cum earum corporibus nexu pendentes viventesque arbitraretur) hisce semel interitu dissolutis, simili illae fortuna interirent. (c)

§ 47. Susceptae a nobis Philosophorum omnium peragrandae huiusmodi historiae amplitudo efflagitat, ne ab huiusmodi censu eos forte repellamus, qui Alphonso Nicolajo Lucensi testante (d), pecudes ad agendum activo, ut ajunt, principio aliquo cieri quidem fatentur, quod spiritale dicere formidant, at neque corporeum unquam decernere audent. Ita nempe istiusmodi disputatores in ancipiti cogitatione versari videntur, ut verbis solum, non re a caeterorum sapientum pro animantibus sensu haftenus explanato ullatenus discrepent. Inter utramque sententiam, inani fortassis violandae Religionis formidine distrahi patiebantur ineptissimi nonnulli etiam Ephemeridum in re Litteraria confarcinatores, dicam ne potius, quam acres, ut par erat, instituto-

(a) *De princip. legis natural. tradit. Lib. II. §. 13.*

❧ seq. (b) *Lettre V.*

(c) *De l'Immortalité de l'ame Sect. II. cap. 2.*

(d) *Lezione XIII. del Genesi pag. 222.*

tutores (a): quippe belluis cognitionis sensusque operosum aliquod inesse principium, nihil autem de hujus natura novisse libere testabantur; adeoque in illo sistendum, desperandumque ultra progredi homines posse monebant. Maesti ingenii acie Scriptores! Scilicet ipsi illud omnino idem Brutis re ipsa largiebantur, quod materies esse non potest, ac quod in homine perinde cognitionum suarum principium, & vivida nuncupatur origo; etsi hoc ipsum funditus animo & meditatione nostra haudquaquam revera adsequi posse speremus: namque aequa utrobique, nemine contradicente, rei perscrutandae adversatur cuique serio contemplanti difficultas. Quidni ergo erunt propterea hominum animae aut immateriales, aut spirituales? Non id sane sapientiores, sed mediocres dumtaxat homines definiant, qui nedum forte altioribus dialectices mysteriis sunt initiati. Sed ad eundem scribendae historiae ordinem, unde paulisper fuimus pro re nata digressi, illico regrediamur.

§ 48. Inter eos vero, qui luculenter Brutorum animam spiritalem esse sibi caeterisque persuaserunt, princeps jure meritoque est habendus doctissimus ille rerum cum primis metaphysicarum Auctor, atque Amplificator Antonius Genuensis, qui elegantissimam ea de causa Disputationem adornasse fama ubique constat pervagata (b); cujus hic verba exscribere absque supervacanea prolixitatis censura tamen non possumus. Non ipse autem Genuensis unus extitit, quemodo nuper expressam

d 2

Bru-

(a) *Memoir. de Trevoux* 1737. *Octob. artic.* 102. pag 1856.

(b) *Elem. Metaphys. Tom. II. par. II. pag.* 273.

Brutorum spiritualitatem demonstrasse commendavimus. Quippe celebratissimus Physices italice scriptae gloria Iacobus Maria della Torre non hujus solum sententiam suffragio, argumentisque suis auctam confirmavit, verum hanc etiam tanquam verosimiliorem caeteris antistare debere pronunciavit (a). Quantum praeterea Poetis Musarumque praecepta patiuntur, ab eodem, quo isti elucubrarunt, scopo nequaquam digressus est, eo quod in Brutorum causam confluxit suo elegantissimo Poemate ingeniosus non minus, quam doctus Benedictus Stay Casinensis; cui item amplificando, illustrandoque accessere postmodum Clarissimi Boscovichii opportuna identidem Commentaria, quae pari cum Vatis mente gressu poeticam orationem persequuntur (b).

§ 49. Pro belluarum spiritali anima differuerunt praeterea alii non pauci inter Orthodoxos Philosophi sequioris temporis decursu, e quibus exhibere possumus prae caeteris afferendis celebratissimum illum de rebus praesertim Biblicis Scriptorem Augustinum Calmetum (c), qui sua in omnigenas disciplinas amplitudine eadem de Brutis quoque docuisse, paucis immutatis, visus est, quae a superioribus mox laudatis Auctoribus Leibnitio, & Wolfio uberius fuerant elucubrata. Non deest quoque alter Calmeti locus (d), ubi Auctor eruditissimus quae

(a) *Scienza della Natura particolare num. 711.*

(b) *Philosoph. Recen. Bened. Stay versibus tradita Supplem. ad Lib. I. §. 1.*

(c) *In Dictionario Artic. Bestia.*

(d) *Dictionar. Verbo Samaritani.*

& quot animantia inter Deorum apud Samaritanos symbola recenserentur, quibus Religionis opera ii devoverent, fufe prosequitur, aeneisque Tabulis exhibet. Ad rem insuper nostam, & juxta Scriptoris ejusdem mentem celeberrima illa conferret Draconis ejus historia, quem Babylonii omnes Daniele testante (a), sacris ut Numen colebant, ipsumque a Daniele adipe, pice, pilisque invicem in massam commixtis interfectum non ignoramus, ut illius superstitiosae Gentis animum a tam nefario cultu removeret. Attamen isthaec, ne huc impertinens nostra videri possit oratio ipsa, longiorem per se se efflagitant dicendorum copiam, quae profecto nec praetemitenda ullo pacto sunt, neque parum scopo prodesse nostro cenferi ipsa debent. Itaque eadem in proximum Commentariorum Caput compellenda esse & Operis ratio, & traditae superius pollicitationes modo suadent, quemadmodum paucis deinceps hocce in Capite exactis solerter, quantum nostra patietur exilitas, absolvemus.

§ 50. De piscibus autem scribentem deinde consulamus D. Kleinium (b), quos industrios, sagaces, acutis sensatorum ictibus obnoxios, ac cognitionis ejus demum capaces fore decernit, quam hominibus etiam adjudicare possemus. Tantundem vero expressum colligere cuique fas erit ex selectissimis adnotationibus, quas D. Lionnet Insectorum Theologiae admove-
gna

(a) *Bibliothèque Raisonnée* Tom. XLIV. Part: 2.
pag. 386.

(b) *Cap. XIV.*

gna conatus est sedulitate, & judicio (a). De eadem cum Lionnetto opinione adversus Buffonium, caetero-qui eruditissimum deque rerum naturalium scientia amplissime meritum, opinione scribentem Dom. de Condillac adire non pigeat (b), eumque perinde revolvere, Abbatem scilicet de Lignac, qui sub Epistolarum ad Americanum schemate ejusdem Buffonii circa pecudum animas philosophiam e putidis Peripateticorum fontibus (proh dolor!) haustam evertit, easque non minus, ac homines spirituales esse egregiis invictisque sermonibus asserit (c).

§ 51. Juxta temporum rationem consulendi modo consequuntur alii nonnulli Philosophi de Brutorum anima differentes, qui iisdem suarum operationum praesidem moderatoremque spiritum a corporis natura dissimilem prorsus attribuisse ex aequo leguntur. Horum itaque Scriptorum prior celebratissimus non minus quam impiissimus ille nobis occurrit Anglicus Hume, qui ex maxima hominum inter belluarumque corpora analogia similitudinem causae in utrisque alicujus arguit, apposite quidem & acute; a qua effectuum operationumque itidem similium ratio in ambobus animantium generibus

to-

(a) *Theologie des Insectes avec des remarques de Mr. P. Lionnet Tom. I. Part. 3.*

(b) *Traite des Animaux.*

(c) *Suite des Lettres ad un Americain sur le 4. & 5. Volumes de l'Histoire Naturelle de Mr. de Buffon, & sur le Traite des Animaux de Mr. de Condillac Lettre 30. & seq.*

tota dependeat. Omnia pecudibus Hume ipse concedit, quae hominis naturae suae jure sunt propria; si tamen ratiocinationum seriem, & systematum inventionem excipias, quibus condendis imparem esse omnino animalem decernit naturam. Quamplura in conflatō a se Opere (a) legentium oculis ac meditationi obversantur, quae tum non satis constantia inter se apparent, tum falsa, impia, atque ad arbitrium conficta cernuntur: attamen utut de hujusmodi vitiis sit definiendum; quae certe nec levia sunt, nec probo temperantique philosopho dissimulanda; illud quidem indubitatum existit Humio probatum, atque sancitum, quod potissimum causae spiritualium Brutorum admodum favet. Extra rationis limites abiisse visus est Britannicus alter stylo nativo Auctor eo quem inscripsit Opere (b); neque minus ibi sacratissimo Trinitatis mysterio infensus, atque blasphemus apertissime constat. Verum nostra in praesens haud interest errorum monstra ex depravatis operibus decerpta notare, eaque singillatim refellere. Quoniam vero permulta ibi pertractantur vera non minus, quam rei nostrae admodum apposita, ad hujusmodi opus propterea convertimur, unde, sacra testaque Religione Catholica, argumenti a nobis suscepti vim magis magisque augeamus. Silentio nihilominus praeterire debemus quotquot inveniuntur ab

Ano-

(a) *Essai Philosophique sur l'entendement humain, traduit de l'Anglois Tom. II.*

(b) *An Essay on spirit, Wherein the doctrine of the Trinity is considered in the leight of nature and reason &c. &c.*

Anonymo Philosopho pro animantium spiritualitate subtiliter disputata, ne totius Operis specimen Ephemeridum Scriptorum more contra institutum nostrum adornare velle videamur.

§ 52. Antequam vero in philosophorum serie texenda ad nostra pene usque tempora extremum Capitis hujusce complementum, & coronidem imponamus, operae pretium fore existimo alios recentiores duos afferre Scriptores, qui concepris verbis se pro Brutorum spiritu firma persuasione stetitisse fatentur. Horum unus est ingeniosus ille Bougeantius ejus, quae olim, & paucos ante annos florebat, & ubique gentium magno dominabatur fastu, & potentia, Societatis Scriptor (a); cujus certe a se conflati Operis consilium haud illud, ut fas erat, Auctori suo obversatus serio fuit, quemadmodum cupiam de re hujusmodi gravissima disputatori objiceretur; nisi forte ludicra oratione atque intemperantissimo calamo eruditis omnibus tituli praepositi specie deceptis abuti voluisset. Ridiculum prorsus Bougeantii systema (quod leporis animique levandi gratia Zaccharia audacter testante (b) conscriptum defenditur) spiritale in Brutis principium tuetur quidem; verum ita rem comminiscitur omnem, ut in ipsorum corporibus non brutales animae, sed totidem daemoniaci spiritus operationum ministri, ac praefecti versentur.

§ 53.

(a) *Vide Amusement Philosophique sur le langage des Bêtes.*

(b) *Storia Lett. d' Ital. Vol. III. Lib. I. cap. 3. pag. 276.*

§ 53. Extremum tandem in hac persequenda veluti historia locum praestantissimo Viro Iohanni Lamio constituimus, cui secundum Florentia, olim scientiarum praeclarissimarumque Artium Mater atque Magistra, diu fortassis hodierna hac aetate, atque deinceps haerens praestolabitur. Ille ergo in omni disciplinarum genere summus, atque magnificus animantibus, postquam diu multumque rem penitus introspexerat, intelligendi eam largitur jure facultatem, quae a caeteris nequit rationalium proprietatibus sejuncta consistere: quare ipse pro sua egregia in veritatum nexum constantia pecudum omnium animas tot tantisque viribus instructas, quae corpoream quamlibet excedunt penitus conditionem, ad germani spiritus indolem attollit, iisdemque immortalitatis nativum munus etiam impertiri nullatenus anceps formidat (a). Alia insuper multo ampliora praeterire equidem debere me pro aequa brevitate sentio, quae omnem oretenus de Brutis ab Lamio mecum familiarissime colloquente acceptam philosophiam spectant, cujus nihilominus summa ab aliis item audientibus saepe saepius percepta idipsum demum conficit, quod praeclaris verbis atque sententiis ab eodem prolata, atque decreta diximus paullo superius.

§ 54. Haftenus de philosophorum egimus circa spiritalem belluarum animam unanimi in omne ferme tempus consensu: Qua quidem in re nec otium perdidisse arbitramur, nec minus fatis Peripateticorum ineptissimae

(a) *Novelle Letterarie per l' Anno 1761. Firenze 2. Gennajo, 20. febbrajo, e 6. Marzo.*

mae opinioni fecisse dubitamus, quamprimum hanc cum tot tantisque illustrium omnique exceptione majorum Virorum testimoniis contulerimus. Etenim si ab extrinseco, ut ajunt, argumentationis robore res nobis solum esset decernenda, neque alia multo validiora forent ad scienda aliunde petita, quam a Scriptorum auctoritate, quisquis jam perspicit, haud leve profecto proposito scribendi scopo pondus fore addituros, si contra corpoream Scholasticorum animam eorum assertis prae habenda esse voluerimus quaecumque ab iis excogitata, & tradita perpetuis produntur memoriis, qui naturae vim atque effecta patienti studio, & ratione investigarunt. Multa ab omnium aetatum Philosophis prudenter fuisse & graviter disputata, multa etiam breviter, & commode dicta, multa denique ingeniose, & luculenter exposita, qui fuerint fortasse inficiati, isti certe non verbis, & ratione, sed contemptu; ne verberibus, & vinculis dicam; coercendi videntur. Attamen longe gravior est disputatio, quum non de unius, alteriusve Philosophi suffragio res est, sed de universorum pene hujusmodi Scriptorum unum idemque affirmantium placito quaestio vertitur, & eruditio. Ipsa nimirum naturae praescribit ratio, & disciplina; ad quam non docti sed facti esse videmur; ut quae viri graves, ingeniosi, eruditi acute diligenterque tradiderint, eadem omnes litteris non abutentes continuo excipiant, mente complectantur, iisque proinde antistare curent, quae ab aliis paucis contra consignata perperam fuere, a quibus fieri nequeunt doctiores, ac prudentiores. Nihil itaque infamius intercedere nos inter, & Peripateticos posset, si

in

in belluarum animae investigatione eruditioneque paranda eos negligeremus Auctores, qui & summo ingenio, singulari cura, & diuturni temporis experimentis in cognoscendis Brutorum animabus elaborarunt; recteque propterea quum hic, tum in omni philosophia perdiscenda scientiae hujus professoribus in eandem praefertim sententiam conspirantibus fidem habeamus oportet, neque proinde singularia debemus placita communibus anteferre; quemadmodum Theodoretus etiam magna exemplorum vi patefecerat olim, atque monuerat (a). Quamobrem id quidem non est dubium, quin verum & satis exploratum sit, pecudum animas spirituales non secus atque homines res percipere, de iis deliberare, easque perinde expetere, de quo omnium Philosophorum natura consentit. Quomodo enim homines, & ambitiosi honoris, & gloriae, & caeci fere opinionum carpendarum cupiditate, & plurium saeculorum varietate maximisque locorum intervallis disjuncti in hanc unam, quam haftenus ex eorum scriptis exhibuimus, persuasionem concurrissent, nisi in eandem veluti naturae conspirationem impulsu quodam, & evidentissimae veritatis stimulis accedentibus acti fuissent? Quae profecto etsi majori philosophicae eruditionis ubertate absolvi a nobis potuissent, quam quae priori hocce Commentariorum Capite comprehensa breviter esse voluimus, ea tamen satis superque exposita fuisse confidimus, ut inde pateret, communes sapientum conceptiones non minoris esse faciendas, quam si universorum hominum essent communes; & Peripateticorum de pecudum anima sententias

(a) *Lib. 1. de Graecor. affect. curat.*

tias tanquam deliramenta, & nullius pretii dicta fore dubio procul habenda. Utriusque propositi veritas critices solum animadversionibus, atque illo argumentationis genere, quod extrinsecum vocant, deregenda nobis fuerat; quemadmodum haud dissimili orationis methodo alia perinde nonnullis proximis succedentibus Capitibus persequemur; donec illa tandem attingamus, quae intimam rei nostrae indaginem, pressioremque ab altioribus physices mysteriis disputationem efflagitabunt.

CAPUT II*

*Totius humani generis omnium temporum suffragatur
consensus, quum de immateriali Brutorum cogni-
tione instituitur inquisitio.*

I nemo aequius bellua-
rum animam valet inter-
noscere, atque ab eo fon-
te ita petere argumen-
tationes suas qui Scho-
larum effato extrinsecus
est, ut pro ea adseren-
da vehementer trium-
phet, quam si ad uni-

versalem hominum consensum gentium omnium, ac tem-
porum fermocinationem suam pertinere curet; ideoque
efficiat, ut spiritalis illa naturae totius veluti voce ad-
struatur; supervacaneum fore propterea reor lectorem
pluribus modo erudire quantopere hujusmodi vox sapien-
tiorum iudicio ad fidem faciendam reipsa conferat: qua-
re hujus suadendae omni cogitatione penitus abjecta il-
lud

lud continuo adgredior, quod fuit paulo ante maximo-
pere propositum.

§ 56. Nunc itaque operae pretium esse existimo tan-
quam ratum confirmatumque tenere, apud cultas omnes,
& barbaras etiam nationes illud pro Numinibus religio-
se colendis in maximo pretio fuisse, quod sui excellen-
tem ingeneraret mentibus opinionem, quod caeteris re-
bus praestaret humanis, quod universum suo regeret, at-
que administraret imperio, quod ut nulla re indigeret,
ita maxima sui potestate omniumque rerum copia singu-
lis opitularetur exorantium egestatibus, quod demum
illud sapientia tantum, & ingenio pelleret, quantum cae-
li teraeque ordinata varietas, ac mirus plane universo-
rum concentus in regimine promovendo rationis, ac
consilii efflagitare videretur. Itaque si terras pene om-
nes, ut animo, sic etiam oculis lustrare, gentiumque
orientalium potissimum, vel studia, vel mores propius
inspicere, singularumque colligere per nos ipsi senten-
tias facili negotio potuissemus olim; quomodo monu-
mentorum praesidio, quae a veteribus Philosophis poste-
ritati sunt relicta, inpraesens contemplari commode
valemus; non esset alia ratione nobis in investiganda ea
de Brutorum natura opinione laborandum, quam priscae
aetatis nationes permultas persuasione, & sacra etiam
consuetudine fuisse amplexatas historicorum litterae do-
cent, de quibus non sine temeritate dubitare nequimus.
Attamen, quum historiis solum omni exceptione majo-
ribus contenti modo esse debeamus, quo rem hanc de-
finire possimus, ita retroacti temporis populos quamplu-
rimos, ne dicam universos, indoctos, atque sapientes in

tan-

tanta pro spiritualibus belluarum animabus, tamque firma opinione fuisse pervideo, ut tanquam Numina perpetuo coluerint, pro iis sacra & caeremonias instituerint, & quae reliqua sunt ad Relligionem condendam necessaria. Quid porro Arae sibi, quid Delubra, quid Nemora, quid vota animantibus effusa volebant, quid preces, quid totus rituum sacrorum apparatus, quos ubique viguisse deprehendimus, declarat, nisi aliqua a populis haec usurpantibus spectari, quae magnam gererent rerum suarum assiduamque curam, quae bene promeritis caperentur, quae poenas, quae praemia dividerent, quae ferrent implorantibus opem, quae denique cuncta virtute, consilio moderarentur suo Sapientissima, ac Prae-potentia Numina? Quae quum ita esse totius antiquitatis suffragentur memoriae, atque ad divinam usque naturam elata animantia universa fuisse doceamur, haud certe difficile erit ingenuo lectori futurum libenti persuasque nobis animo dare, recentiorum de Brutorum spiritualitate sententias cum veterum nationum eadem super re placitis omnino consentire.

§ 57. Haud profecto nos ea latet suspicio, quae ab indoctis nec acutis quibusdam disputatoribus afferri fortasse valeret; hominum videlicet genus universum in sententias de natura Divinitatis admodum varias, discrepantes, & absurdas facillime scindi consuevisse, quas inter recenferi non absque humani ingenii probrosa nota debeat, quae in supremam Numinum majestatem extulit animantia; neque tamen a fatuis id genus reprobandisque cogitationibus inferri legitime posse, Bruta reipsa in spirituum classem referri debere; tametsi Nationes
bar-

barbarae, atque incultae, five ferarum potius quam sapientum more vitam degentes, eo usque furere incredibili vesania passae fuerint, ut in tot partirentur Deos, quot belluarum sunt genera, quae rationalium ritu vivere, & cogitare videntur.

§. 58. At de hac difficultate aliquid est, quod jam in hoc Capite primum commentemur, antequam propositum nostrum experiri aggrediamur. Equidem non infior stultitiae maximum, atque impietatis supremum esse argumentum illud belluis velle per summam nefariamque inscitiam attribuere, quod etiam indignissimum esset vel multo perfectionibus rebus adjudicare. Verum non hic de jure deque dogmatis hujusce ratione a nobis quaeritur, sed de re tota est disputatio. Sane quod unanimis hominum concordique sententia Bruta velut Numina colenda esse aliquando statuerit, est veritas, quam factitum Jureconfulti, tum Critici appellant. Si igitur animantia omnia ita perperam existimabantur antiquitus, mente tamen atque omniscientia carere ipsa nullatenus poterant. Quis autem nesciat, id nobis solum inpraesens verum esse, quod testibus in medium allatis probetur iis, quorum neque fides, neque sapientia nute aliquando? Porro qui generis humani communi quasi decreto, quod pecudes Deorum immortalium veneratione dignae habitae ab innumeris gentibus fuerint, declarari confirmant, ex omni memoria sunt aetatum, temporum, civitatum Viri gravissimi, quorum in monumentis colligendis diligentiam, neque fidem in afferendis, neque prudentiam atque doctrinam in explicandis desiderare possis. Itaque quum permulti Scriptores aperte docue-
rint

rint, ab omnibus ferme regionibus retroactis temporibus divinam in Brutis agnitam cultamque fuisse aliquo modo substantiam, quid aliud cuiuspiam credere permittitur, quam eas belluas veterum iudicio spiritalis indolis esse prorsus, quae supremam ab iis observantiam excipiebant. Expendendum superest ergo, an rem ita se habere perspicue videamus; an inquam vetusti, quod firmum esse asseruimus, Auctores diserte testentur: in qua certe amplissima peragrandi provincia non eum confectabor orationis ordinem, ut de quadrupedibus primum, de avibus deinde, deque piscibus demum majorum nostrorum testimonio sim loquuturus, quomodo posteriori Capite faciendum esse existimavi; verum ad folipedes aliquando, atque inde ad aves, nunc ad bisulcas, nunc ad multifidas belluas, deinde ad pisces, postmodum ad insectorum genus vario sermone me forsitan convertam; quò potissimum juxta scopum nostrum in universum animantium regnum Religio olim, & nunc etiam a populis bene multis instituta ostendatur, atque in longa nepotum successione devotissime custedita.

§ 59. Principio itaque superstitiosam Aegyptiorum gentem, aliasque Orientales finitimas animantia pro Diis habuisse exhibeam, antequam caeteros Orbis populos sub eadem rerum specie proponam. Ad rem porro spectare non arbitror qua via, & ratione tam turpis in eas, & tam late patens Nationes Idololatria fuerit mirum in modum progressa, ac continuo ex Strabonis fide omni exceptione dignioris consentaneum est auspicari. Hujus illustris patet locus e graecis fontibus in latina conver-

*fus (a). Sunt quaedam animalia (ita scribit), quae Aegyptii colunt universi ; ut de terrestribus tria , bovem , canem , felem ; e volatilibus , accipitrem , atque ibim ; ex aquatilibus duo , lepidotum (sive squammatum) piscem , & oxyrynchum . Sunt & quae seorsim coluntur . Sic Saitae , & Thebani , ovem ; Latum vero , qui piscis quidam est in Nilo , Latopolitani ; Lupum Lycopolitani , Cynocephalum Hermopolitani , Cepum Babylonii qui sunt juxta Memphim . Cepus faciem habet Satyro similem , caetera inter canem atque ursum ; in Aethiopia nascitur . Aquilam Thebani , Leonem Leontopolitani , Capram , & Hircum Mendasii , Mygalem Athribitae , alii aliud . Causas vero adferunt inter se non consentientes . Bovem ab Aegyptiorum vulgo tanquam Numen veneratum testatur quoque Plinius (b) ; cui ritè colendo Sacra in Templis dicari praeterea docet . Bos in Aegypto etiam (ejus sunt verba) Numinis vice colitur : Apim vocant . Et mox subdit : Sunt delubra ei gemina , quae vocant thalamos , auguria populorum . Alterum intrasse laetum est , in altero dira portendit . Responsa privatis dat , e manu consulentium cibum capiendo . Germanici Caesaris manum averfatus est , haud multo post extincti . Caetero secretus , quum se proripuit in coetus , incedit summotu liciorum , grexque puerorum comitatur carmen honori ejus canentium . Feles autem in divino honore in omnibus Aegyptiorum terris habitos refert Herodotus (In Euterpe), qui addit praeterea , eos , ut primum domibus interierant , solitos saliri , atque ita Bu-
ba-*

(a) *Lib. XVIII.*

(b) *Lib. VIII. Cap. 46.*

bastim deferri, ut sacra in Urbe sepelirentur. De hujusmodi in Aeluros sive feles ejus gentis Relligione testem quoque Tullium possumus advocare (a); cui insuper adjiciendi sunt Diodorus Siculus (b), Juvenalis (c), atque Plutarchus (d). Qui item sub Clementis Romani nomine *Recognitionum* vulgo censetur vetus Auctor eandem Aegyptiorum narrat vesaniam, quae cum dictis huc usque consentit omnino. *Alii Aegyptiorum bovem (e), qui Apis dicitur, colendum tradidere, alii Hircum, alii Gattas; nonnulli Ibim, quidam Serpentem, Piscem quoque, & Caephas, & Cloacas, Crepitus ventris pro Numinibus habendos esse docuere, & alia innumerabilia, quae pudet etiam nominare.* Simias insuper, & Cercopithecus ab eadem natione in Deorum concilium; quippe animantia admodum ingeniosa; fuisse relata consuli potest Juvenalis (f): quod etiam ab aliis assertum Scriptoribus, atque probatum ostendi haud difficulter posset, nisi aequo longiores esse vereremur, Capreas, absque ulla tamen hircorum existimatione, ab Urbis Copti incolis divinis prosequutas honoribus fidem facit Aelianus (g), quorum e graeco verba subjiciunt^{ur}: *Copti ex Capris feris faeminas colunt; divinitatem etiam iis tribuunt: mares autem comedunt; faeminas vero ajunt, esse oblectamentum ac delicias Isidos: tametsi alii ex to-*

e 2

ta

(a) *De Legibus Lib. I. De Natura Deorum Lib. I. Quaestio. Tuscul. Lib. V.* (b) *Lib. I.*

(c) *Satyr. XV.*

(d) *Symposiaca Lib. IV. Quaest. V.*

(e) *Lib. V.* (f) *Satyr. XV.*

(g) *De Animalibus Lib. X. Cap. 23.*

ta Aegypto populi hircos etiam pro Numinibus habuisse , legi potest apud Maximum Tyrium (a); cuius rei praeterea causam exponit Diodorus Siculus (b) hisce verbis : *Hircum inter Deos retulere ob genitale membrum : sicut Graecis propterea ajunt venerationi esse Priapum* : Alia plura Brutorum genera apud Aegyptiorum gentem , quadrupedum , avium , & aquatiliū infra Deorum censum fuisse , & magnis Religionis observantiis alte suspecta , res est exploratissima juxta omnium Scriptorum fidem ; quod exinde ingens haurire se posse commodum atque aemolumentum arbitrarentur , ut diserte Tullius affirmat : *Ipsi , qui iridentur Aegyptii , nullam belluam , nisi ob aliquam utilitatem , quam ex ea caperent , consecraverunt* (c) : velut Ibes maximam vim serpentium conficiunt . Possum de ichneumonum utilitate , de crocodilorum , de felium dicere ; sed nolo esse longior . Ita concludam tamen , belluas a barbaris propter beneficium consecratas . Verum ab hujusce Nationis ineptissimo in belluas cultu in alias transmigremus oras , in quibus similis viguerit in hujusmodi Numina existimatio .

§ 60. Si Democrito historico apud Suidam danda fides est aliqua , quemadmodum decere videtur , Judeorum genus quorundam animantium veneratione captum fuisse docemur . Asinos ac fues potissimum ab aliquibus ejus nationis adoratos , & cur utrumque animal ab iis honorum divinatorum significationibus spectaretur olim ,
aperte

(a) *Serm. XXXVIII.*

(b) *Bibliothecae Lib. I.*

(c) *Ita laudatus Auctor de Natura Deor. Lib. I.*

aperte explanat Plutarchus (a): *Ac fortasse id ratione nititur; ut sicut asino, quia fontem iis aquae monstravit, sic & sui, quia sationis, & arationis est magistra, cultus apud eos sit religiosus. Ab Aegyptiis tamen, qui certe principes hujusmodi cultus propagatores habiti facile sunt, ad aliarum gentium ritus hac super re institutos dicendo progrediamur, & quid Judei reipsa de Sue & Asino senserint Criticis interea severioribus maturius disquirendum committamus.*

§ 61. Eorundem Aegyptiorum exemplo sive traditionibus Pitheciusii Simias colere, ac pro Numinibus venerari caepisse a Diodoro Siculo scribuntur. *Easdem domos Simiae* (hujus en verba e graeca origine accurate conversa) *quas homines frequentant, & pro Diis habentur apud illos, ut apud Aegyptios canes. Paratos etiam in cellis panariis cibos, quandolibet nemine prohibente, hae bestiae sumunt, nominaque, ut plurimum, a Simiis, sicut apud nos a Diis, parentes liberis suis imponunt. Qui animal hoc interfecerint, in eos ut nefariae impietatis reos, supplicio capitis animadvertitur. Ideo apud nonnullos proverbii vicem obtinuit, quod in magnifice se efferentes dicitur: Simiae cruorem bibisti.*

§ 62. Magna item fuit priscis temporibus ad nostrum usque saeculum in India Orientali in Cercopithecis observantia: quam perinde in Boves ibidem non minorem fuisse, diserte Scaliger adversus Cardanum affirmat (c). *Quemadmodum Isis olim ab Aegyptiis, ita*

nunc

(a) *Sympos. Lib. IV. Quaest. V.*

(b) *Lib. XX.*

(c) *Exercitat. 258. Sect. I.*

nunc ab Indis, qui Cuchin regnum incolunt, Bos peculiari cultu pro Deo habetur, & nuncupatur Tambaran. Cui veteri cultui novus hic ut respondet, ita priscum Graecorum institutum novi memoria representatur in Coloim, quae ab aliis locis haud multum distat Orientem versus. Haec quidem divinae in haec animantia venerationis ex veterato Indorum more confirmatae perspicua commemorati Scriptoris sunt verba: at tamen ad Cercopithecus redeamus. Scilicet Balbus imprimis in eo, quod italice prodidit, rerum multarum, & magnarum Itinerario majori qua per sese potuit tum fedulitate, tum fide & judicii acie collecto, a se, dum Macaum inter & Pegu medium iter perageret, visa fuisse testatur Idola permulta, quae vulgo *Pagodi* iis Regionibus dicuntur: inter ea vero innumera pene reperisse Cercopithecorum simulacra in sacris earum Gentium Fanis elata; secus autem eorum fores, seu in eorumdem viciniis ipsamet Bruta viventia servari alligata tradit, quae cum honore & tanquam Numina ab Indis suspici, ad eaque praeces fundi semel iterumque testatum habet.

§ 63. Aequa nobis sese offert a Iohanne Ugone Linschotano tradita in Simias ab iisdem Populis impensa Religio; quae Cercopithecis simillimae cuique videntur. Id Lusitanis anno 1654. compertissimum fuisse ab eodem Scriptore edocemur, quum ipsi post captam Seylon Insulam Templum in summo Adamitici Montis vertice magnifice extructum vastare, ac ejus pretiosa quaeque diripere adorsi sunt. In eo itaque, ad quod ingenti multitudinis frequentia, tanquam ad divinitatis perfugium Insulani adscendebant illi, quorum ibi etiam sacra omnia

nia celebrabantur, nihil victores invenisse feruntur, praeter Cistulam quandam calathi instar auro gemmisque fulgentem, in qua Simiae Dens caute recondebatur. Hunc igitur abstulisse Hugo narrat, quem incredibili Regulorum maerore inde adsportandum quum ii decrevissent, missi a Seylanis legati continuo sunt, qui Lusitanis pro eodem Dente redimendo septingenta Ducatorum millia solverent, ne tantum divinae substantiae pignus per summum dedecus pollueretur. At de Indorum moribus jam pro nostra brevitate satis: nunc autem sacrum Graecorum cultum tantisper investigemus.

§ 64. Mustelas coluisse Thebanos, easque pro totidem Diis habuisse testem afferre possumus Aelianum (a): qui praeterea Tenediis mures sacros fuisse ibidem scribit. Samiis quoque Oves pro Numinibus fuisse, Delphiis Lupos, Ambraciotis Leaenas; praeter alios, quos silentio praeterire consulto volumus; idem nobis praeclarus omnique exceptione major Aelianus Auctor est. Idem Plutarchi (b) testimonio asseramus oportet de Echinis terrestribus, quos velut Deos tota Zoroastris Schola imprimis venerata est.

§ 65. Creberrimae item occurrunt aliorum Scriptorum memoriae, quae Nationum pene universalium exhibent, in excolendis sacra observantia non quadrupedibus solum, verum etiam volucris, serpentibus, piscibus mirum plane consensum, quorum testimonia brevitate causa praetermittimus. Earum vero praecipui ha-

ben-

(a) *De Animalibus Lib. XII. cap. 5.*

(b) *Symposiaca lib. IV. Quaest. V.*

bentur pro retroacta antiquitate testes Clemens Alexandrinus, Eusebius, Strabo, Plutarchus, Plinius, Diodorus Siculus, aliique non pauci, quorum plerique, tametsi ethnica superstitione occupati tam late pervagatam in toto pene orbe Brutorum Relligionem haudquaquam sensu intimo, & sincera persuasione commendarent, quid nihilominus omnium gentium vulgus de animantium natura sentiret perpetui fuere ipsi atque constantes, ut scriptis exacta fide consignarent.

§ 66. Antequam vero ad Romanorum in Relligionis negotio mores, & ad Romae delubra & simulacra accedamus, praetereundum haud fore arbitramur quæ (licet foeda) superstitione Mexicani tenerentur, ex Paulo Grissaldo, heic referre (a); scilicet Vespertiones iis Populis sacri adeo elapso saeculo visi sunt, ut eos velut suprema Numina celebrarent, atque in magnificentissimis Aedibus custodirent. Quæ sane ut in ea Orientali plaga, ita etiam in reliquis hucusque commemoratis nationibus tantam in Bruta venerationem non comitarentur, nisi omnes animo ab ipso nutricis lacte altius imbibissent, omnia & singula animantia iis reipsa mentis potissimum characteribus supra quæque alia pollere, qui Deorum immortalium majestatem apprime decerent.

§ 67. Haud igitur mirum cuipiam sapienti erit certe futurum, qui Romanae Reipublicae Relligionem ex omnium exterarum Gentium ritibus collectam, permixtam, atque congestam contemplando varium perinde animalium genus in ejus sacris, caeremoniis, symbolis, Templorum

(a) *Histor. Indicae Lib. 3.*

rum insignibus, Lucis, Atriis, Numismatibus, aliisque similibus facile detexerit, quibus maxima ejus Gentis Italiae totiusque etiam orbis Reginae celeberrimae Theologia constabat, & omnis pene Pontificum, Augurum & Aruspicum scientia continebatur. Quamquam hoc in loco quae ad Romanorum consuetudines sacras spectant potiora quaedam praetereunda non esse arbitramur, ne argumentum nostrum ab inductione petatum mutilum sit, & nobis ab adversariis velut inane tandem objiciatur. Mihi quidem inductio illa completa esse videtur, cui nihil ex iis desit, quae a celebriorum Gentium historia mutuamur, unde hoc in negotio inferre demum valeamus, omnium populorum consensum belluatum spiritualitati adstipulari, quotiescumque ii plerique ad Bruta sacra veneratione quoquomodo prosequenda mira plane concordia conspiraverint. At de hoc alibi opportunius: nunc ad gentis nostrae mores, & placita exponenda convertamur.

§ 68. Sed priusquam singula pene animantium genera, quae Romanis olim sacra fuere, percenseamus, aliquantisper in eo laborandum putamus, ut Marci Tullii judicio (a), tria illa Numinum pervulgata aequae genera constituentur, quae toto qua patebat eorum Imperio magna Religione spectabantur. Horum quaedam Caelestia Numina sive *Consentia*, alia *Indigeta*, alia demum *Laudabilia* dicebantur: quae duo posteriora versare quum ad nos minime vel parum pertinere videantur, priora solum pro re nostra usurpabimus. Porro Con-

sen-

(a) *De Legibus Lib. II.*

*sent*es Dii Romanis duodecim fuere, quorum sex Mares totidemque Foeminae duodenarium numerum ex aequo complebant. Inter Mares princeps Iuppiter, frater ejus Neptunus, ac liberi Jovis, Apollo, Mars, Vulcanus, & Mercurius censebantur: Foeminae autem inter Deas relatae hisce vocabulis Juno, Vesta, Ceres, Diana, Minerva, Venus appellari solebant. Attamen quid haec cum Brutorum cultu commune habeant necessum est ut aperiantur.

§ 69. Itaque qui a nostris Iuppiter priscis temporibus colebatur, quum ethnicae superstitionis feditate delectabantur, Aquila quoque, tanquam avis illi maxime sacra, magna honoris existimatione suspiciebatur, quippe in illa velut Numinis majestatisque ejus symbolum, atque imaginem ipsi spectarent. Hujusce religiosi ritus geminam exponit causam Eustatius (a), quae in unum idemque cum scopo nostro sensum conformari legenti patet. Similia caeteri fere omnes, qui de Ethnicorum Religionibus litteris cogitationes mandaverunt suas.

§ 70. Iidem praeterea, qui in Consentium Deorum veneratione toti erant, non Neptuni simulacra solum affabre efficta, & varia ornamentorum expressione decorata adorasse publice in eorum fanis leguntur, verum etiam in pluribus animantibus illius divinitatem agnoscebant, iisdemque vota fudisse ipsamet, quae Maris Numini, res est graviorum Scriptorum testimonio confirmata. Inter ea vero ex quadrupedibus Equum Neptuno devotum fuisse, atque ideo ab iis Populis perinde

exo-

(a) *Iliad. pag. 87. Edition. Rom.*

exortatum, testis est Virgilius (a): in quem locum Servius ethnicae doctrinae mysteria selectis animadversionibus plura ad rem docet. Quae autem fuerint animantia reliqua ejusdem Numinis symbola consuli libere possunt in aliis, qui in Mythologia & in omni Gentium Theologia ita praestantes sunt, ut nihil in iis desiderari valeat, in quo debeant accusari (b).

§ 71. Magnum insuper causae nostrae praesidium in eo positum esse putamus, quod alia fuerint tum Graecis, tum Romanis animantia Apollini sacra, quae testibus in medium prolatis omni exceptione majoribus culta a nostratibus ostendantur. Lupum hujusce Numinis symbolum eidemque dicatum, ipsumque adorationis obsequio prosequutum, Aelianus est Auctor (c); quem Eustatius item ejus ritus causam afferendo comitatur. Ex avibus autem Apollini sacri haberi solebant Cygnus, Corvus, Accipiter, Gallus, horumque Sacramenta explicant Eustatius saepe laudatus, Apulejus (d), Pausanias in *Elia-cis Prioribus* (e). Eidem Divinitati attributum fuisse praeterea ex piscibus Thynnum, atque in sacris adhibitum ex Antigoni Carystii Libro de Dictione docuit Athaeneus (f).

§ 72. Istis autem omnino similes illi ritus in bel-luis excolendis dicendi sunt, qui circa ea versabantur
ani-

(a) 1. *Georgic.*

(b) *Eustatius ibid.*, *Athaeneus Lib. VII. cap. 7. pag. 282.*, *Pancreas Arcas in libro, quem Marina Opera in-scripsit, Homerus Iliad. XI.*

(c) *Histor. Animal. lib. XII. cap. 40.*

(d) *Floridor. lib. II.* (e) *Lib. V.*

(f) *Lib. VII. cap. 20.*

animantia, quae Marti adjudicabantur. Vultur imprimis huic numini sacer, Phurnuto teste (a), praedicabatur, atque ab ethnicis nostris inter religiosas observantias legitur amandatus, quod ejus rapacitas tanta sit, ut infectetur corpora, quae bello ceciderunt. Picum quoque e volatilium regno; non hyperboreum ac fabulosum illum, quem *Griphem* vulgo dicimus, sed obvium ac naturalem, Plutarcho suffragante (b), ad idem Belli Numen pertinere novimus. Sed & illud hic addere juvat ex alterius Operis Plutarchi testimonio (c); Romanos videlicet volatile hoc animal idcirco in sacris habuisse caeremoniis, & ab illius esu magnopere cavisse, quod audax, & viribus validum sit; ac proinde Martis ipsius symbolum, & imago iis facile conspicienda offerretur.

§ 73. Sed ex iis, quae hactenus sunt de animantibus illis scripta breviori qua potuimus oratione facilis lectori patet ad caetera percipienda aditus, quae reliquis Numinibus Consentibus erunt deinceps accommodanda. Mercurio videlicet Spinum avem sacrum fuisse, atque ad hunc Religionis honores olim relatos affirmat Aelianus (d). E piscium genere apud Athenaeum (e), atque Eustatium Boax legitur ad Mercurii ejusdem cultum spectare: *Mercurio sacratus Boax, ut praeconi, ob clamorem, unde & Bootes praeconis nomen; ita posterior laudatus Auctor (f).*

§ 74. Lon-

(a) *De Natura Deorum.*

(b) *In Romulo.*

(c) *Quaest. Romanar. Sect. XXI.*

(d) *De Animalibus lib. X.*

(e) *Lib. VII.*

(f) *In Iliad. pag. 87.*

§ 74. Longius hac in re progreditur oratio quum Deas etiam, earumque animantia pergimus juxta propositum enucleare, ne quid infra brevitatis nostrae fines pro absoluto inductionis argumento deesse cernatur. Iuvenca, Ovis, Capra ex quadrupedibus, ex alitibus vero Pavo, Anser, Cuculus, Monedula, Struthiocamelus, atque Ciconia tot erant Bruta, quibus Junonis festivae celebritates & sacra fiebant, quibusque Religionis jura solvebantur. Horum qui expostulet testimonia colligere, & Scriptorum fontes adire, unde hujusce veritatis hauriat narrationes, Wossium consulat eruditissimum de Gentilium superstitione fusc scribentem (a).

§ 75. Haec omnia admodum probabilia dicuntur, & rei praepositae optime consentanea sunt; tametsi populorum illorum vel impietas, vel stultitia nobis satis superque sit cognita. Quis neget id totum vesania & mentis perveritate vel maxima contineri? Non tamen, si verum fateri volumus, nunc illud constare non debet, in ipsa errorum pravitate, & cultus faeditate universas Gentes, nedum Romanos, Bruta permulta, quum divinitate gaudere opinabantur, tanta animi dignitate re ipsa praedita sibi persuasisse, quanta velut Dii totidem sua curarent omnia, ad exorantium vota praecesque flecterentur, & insita eorum naturae divinae bonitate capti gratia, & obsequiis deliniti bona mortalibus impertirentur, ab iisque mala propulsarent. Sed propositi ordinem repetamus.

§ 76. A Junonis animantibus ad alia veniamus necesse est, quae caeterarum Consentium Dearum propria

(a) *Lib. IX. cap. 21.*

pria esse vetustis dicebantur, iisdemque sacrorum ritibus quibus illae, a Romanis coli solebant; ut, hisce exactis, majora adhuc ejusdem generis absolvantur: quippe aliae Gentes praeter illas similis pene impietatis accusantur, ac adeo depravatis hac in re opinionibus imbutae, ut belluas sacris institutis, & positis etiam altaribus venerari non erubuerint. Quae Cereri sacra olim haberi a nostris solerent ex quadrupedibus animantia, nonnisi obiter dicere attinet, quod disertissimis narrationibus apud Catonem (a), Agellium (b), Porphyrium (c), atque Eusebium (d) descripta exhibeantur. Ex avibus autem Turtures albi, necnon Grues pro una eademque Relligionis in Cereris Numen materia, Aeliano (e), & Athenaeo (f) docentibus, ethnici nostri usurpasse scribuntur. Obvia pene omnibus sunt, quae Minervae adjudicari sub animantium schematibus symbola antiquitus solerent, quaeque sacris honoribus dignarentur. Noctua cumprimis, Aristophanis testimonio (g), Divae hujusce emblemata ferebatur, in cujus simulacri capite quandoque imposita, aliquando vero ad illius pedes haec effingebatur. Vitulum alterum perinde ejus divinitatis symbolum notare atque religiosis obsequiis prosequi penes eos Idololathras, docente Arnobio (h), mos erat, ut
alia

(a) *De re rustica cap. 134.*

(b) *Lib. III. cap. 6.*

(c) *In Libris Responsor.*

(d) *Praeparat. Evangel. Lib. IV.*

(e) *De animalibus cap. 40.*

(f) *Lib. VII.* (g) *In Avibus.*

(h) *Lib. VII.*

alia brevitatis ergo animalia diversi inter se generis facra praetereamus silentio, quorum meminere Aristoteles (a), Agatharchides (b), atque Eustatius loco saepe laudato.

§ 77. Consonant haec, aut illis proximè accedunt quae Pausanias (c) de Dianae Simulacro diserte habet; scilicet quum Divam describit cervina pelle indutam, cujus una manus lampadem, altera dracones gestaret geminos, atque ad ejus levam canis adstaret venaticus. Canes iterum, & Cervi pro venerandis Dianae simbolis existimati a Veteribus fuisse traduntur; quemadmodum meminit Apulejus (d), & Ovidius (e). Ex Piscibus autem Mullus Dianae sacer ab Athenaeo (f) consignatur; & de Paguro Capacii Viri magna fide digni verba lubet in praesens exscribere: *Pagurus item Dianae sacer est, quoniam inter venatores testaceos numeratur, ajuntque eum praecipue vim Lunae sentire, qua crescente succulentior fiat, & melior. Aliqui Apollini sacrum faciunt, quoniam Musica delectatur. Apud Mystas prudentiam Pagurus significabat, ideo Dianae Ephesiae collo fuit suspensum, & apud Brutios Dianae caput Paguro ornabatur. Prudentiam ea de causa illi tribuunt, quod quum crustam exuit, veluti armis spoliatus latet, viribusque diffusus nullos aggreditur, donec novam recuperaverit. Sic ille (g).* Hinc ergo consequitur

(a) *Histor. Animal. Lib. IX. cap. 1.*

(b) *Lib. de Mari Rubro apud Photium in Biblioth.*

(c) *In Arcadicis.* (d) *Metam. Lib. XII.*

(e) *Fastor. Lib. I.* (f) *Lib. VII.*

(g) *Histor. Neapolit. Lib. II. pag. 645.*

tur, ut quicumque ex Romanorum ethnicis Pagurum velut Numen aut Numinis symbolum prudentia praeditum venerari studerent, optimae simul praestantisque Naturae notionem animo ipsi conceptam in eodem animante sibi comminiscerentur, quem laudibus divinisque obsequiis dignum putarent. Etenim, ut detracta prudentia reliquae omnes animi virtutes, & Numinis dignitas, quin & caetera tandem omnia corruant oportet, sine quibus neque meliorem homine Deum, neque fortasse praestantiorum Brutis animantibus intelligere quisquam potest, ita quis eorum esset animus facile conjicere debemus, qui & animantia Dianae consecrata, & reliqua etiam aliis Numinibus devota colenda fore tum verbis, tum religiosa caeremoniarum consuetudine testabantur.

§ 78. Sed jam extrema Brutorum exempla attingamus necesse est, quae ad Venerem relata memoriae veterum tradunt, quaeve Romani Graecorum institutis imbuti in Sacrorum censum habere caepere, iisque vota, & obsecrationes saepe longa saeculorum successione solvere studuere. Ex avibus passeris, cygni, atque columbae magna Religionis existimatione spectabantur, ejusdemque Veneris divinae totidem veluti imagines sibi comminiscabantur ethnicae superstitionis cultores; atque horum mentionem agunt Sappho (a), praeter alios permultos, Propertius (b), Apulejus (c), Horatius (d); quibus

et.

(a) In *Cantico amoris* apud Dionysium Alicarnassensem libro de *Structura Orationis*.

(b) *Lib. III.*

(c) *Metamorph. Lib. VI.*

(d) *Lib. III.*

iam hirundines tanquam Deae illi gratissimas adjicit Aelianus (a). Hujusce ritus variam explanare studet institutionem Placidus Lactantius (b); ut plures insuper rerum ethnicarum praetermittamus interpretes alios, quorum scribendi ratio a proposito nostro nequit ullatenus ablegari. Plura ergo, quae essent ad scribendum reliqua, eadem ducti causa nolumus in orationis hujusce incrementum proinde advocare, ut exitum propius adspicere tandem aliquando incipiamus.

§ 79. Ista igitur si teneamus, jam satis ut arbitror confecta videtur ab inductione argumentatio; universorum hominum nimirum de belluarum animis sententiam in eo perpetuo fuisse versatam, ut illi substantiae spiritalis natura donati crederentur, quibus, ut haecenus visum est, vota & sacrificia devovissent. Quid autem est Bruta sacris, & exquisito rituum apparatu venerari, atque erga ipsa velut Numina illustrioribus Religionis exercitationibus impense ferri, quam Deos sapientissimo consilio praeditos, & bonis affluentes, & fortes, & beatos, & immortales existimare? Quid non obscure hujusmodi Gentium omnium in animantia cultus cuique, vel mediocriter sapienti debet innuere, quam bonam iis, atque perfectam Dei visam esse naturam, quae omni genere praestantior esset humano? Nonne sacra illa omnium gentium, & temporum in belluas inveterata consuetudo satis per sese indicat anticipatam earum divinitatem, quae mente atque imperio cuncta administraret suo, & rebus opitularentur humanis, & quarum denique digni-

f

tas

(a) *De Animalibus Lib. X. cap. 34.*

(b) *In II. Thebaidos.*

tas atque perfectio, qua major esse aut concipi nequeat, atque adeo summa, vel rudioribus etiam ingeniis, & indoctioribus obversaretur?

§ 80. At non ignoramus quae hoc loco sapienti atque erudito lectori suspicioni esse fortasse valeant, quominus ethnicorum pro animantibus cultui velit assentiri. Quid enim? nonne, forte inquiet, nonne totum fere Gracos potissimum inter atque Latinos vulgus tam stupidum plerumque fuerat, ut, praeter ea, quae de suis Numinibus indigna quaevis & abjecta sentiebat, quae a divinae Naturae excellentia longissime absunt, Deorum notionem rudi quadam, ut ita dicam, & pingui Minerva aestimabant? Nonne Philosophi plures, & eorum temporum Sacerdotes, quum Brutorum Religionem promoverent, diversum quid plane sibi persuasum habebant, quam ab imperita multitudo excogitari ea stulte posset? Inter eos vero, qui de ethnica Romanorum, & totius Imperii in belluas Religionem scripsere, existunt nonnulli, qui caeteros, tametsi eruditos, solent reprehendere quòd Genti illi ejusmodi superstitionibus distentae usqueadeo insanam imposuerint de Brutis opinionem, ut ea totidem Numina reipsa existimaverit, & non potius Deorum symbola, quemadmodum isti, qui hoc idem argumenti genus pertractarunt, se moderatius egisse ita autumando putabant. Illius etiam testimonio, qui *Recognitionum* sub Clementis Romani appellatione Auctor ubique praedicatur (a) accedere eò amplius patet, quòd in animantium cultu Aegyptios, aliosque Orientales

(a) *Lib. V. Fol. 63. Edit. Paris. an. 1568.*

les Populos , inter & Graecos Romanosque magnum intercederet discrimen : scilicet quaeque Orientis Natio , atque Aegyptii potissimum , coram viventia Bruta se prosternerent , Romani autem ac Graeci , quum sacris eorum interessent , nonnisi artefactis animantium simulacris flectebantur : caeterum ea omnium utrobique animis opinio infedissee conjicitur , ut nonnisi pro Deorum symbolis sive viventia sive hominum artificio efficta animalia potuissent usurpare ,

§ 81. Verum haec non ita pro brevitate sunt transigenda , ut iisdem , nisi fiat merito satis , id totum consulto videamur voluisse negligere ; quod certe vitium esset in philosophia gravissimum , cuius etiam probrum nobis non iniuria verti posset . Haud certe nos latet , Deorum veluti signa in pluribus sive viventibus , sive arte conflatis animantibus expresse unum idemque cum in iis non esse Numinibus , quorum illa symbola censebantur : nonnisi probatissimum perinde cuiuspiam sapienti jure esse debet , omnes retroacti temporis Brutorum ethnicos cultores , si sapientiores tantum excipias , non adeo acri ingenii viguisse virtute , quae , ob insitam errorum anticipationem mentisque perversitatem , ut mendaces , quas profitebantur Relligiones , ita absurda quaevis potuisset facile internoscere , atque unius rei ab altera discrimen acie mentis attingere : illud denique postremo loco constituendum ducimus , non heic nobis , ut supra monuimus , de jure sed de facto duntaxat inquisitionem fore instituendam , atque ethnicae hac de re Relligionis historiam adornando Veterum nos monumentis inniti solum , quorum verba Nationum omnium gesta ,

non jura consignant; nisi non modo loquendi, sed & judicandi rationem omnem vel a sacris, vel a prophanis Auctoribus usurpatam invertere velimus.

§ 82. Vel ergo animantia a Veteribus superstitiosis tanquam Numina recto, ut ita dicam, intuitu esto colebantur, vel ut Divorum symbola habenda fore putarentur, illud unum tamen extra dubitationem constituitur, stupidas gentes rerumque meliorum ignaras nullum pene inter utramque cultus rationem agnovisse discrimen, quum varia illa Divinitatum genera venerarentur: quemadmodum nec satis arguti, nec ad discernendum erant comparati quid contra sanam philosophiam rectamque rationem, quid vero aequitati honestatique consonum esset habendum; ii scilicet Deos immortales ingenio, consilio, rerumque omnium copia ditissimos existimabant, siemque perfectiones attribuendas fore quasdam arbitrabantur, quae nos Christianis institutionibus initiati perturbationes animi, & vitia foedissima, vel in homuncione vituperanda, jure autumamus. Simili mentis perversitate ducebantur ut Deos esse corpore instructos, licet immortalis quodam, atque pulcherrimo, judicarent. Quid porro haec cum germana divinae naturae perfectione? Nulla plane inter opposita invicem extrema haec communis est ratio. Nihil itaque mirum perinde erit profecto, si eodem Religionis sensu obstricti olim erga sua Numina fuisse credantur illi, coeteroqui vecordes homines atque stultissimi, quorum tanta certe non erat ingenii acies, quanta erat opus, ut Bruta Deos non esse, neque obsequiis digna non intelligerent solum, verum etiam neque ut Deorum signa factis prosequerentur honoribus.

§ 83. Ac-

§ 83. Accedit eodem, ethnicos illos avitis traditionibus ad patriam Religionem informatos prorsus nullam philosophiae unquam dedisse operam, qua aut errores dominantes superarent, aut unum ab alio rite in hisce rebus captu aliquatenus difficilibus discernere: ipsi quinnimo uno ducti suorum exemplo institutoque majorum, qui in permultis animantibus divinam plane vim potestatemque acceperant, inconsulta quadam credulitate arctissime animo custodiebant, sacrisque exercitationibus sectabantur, quae vulgi more peragi solent; & piaculare etiam fore rebantur fortassis, ne dum inquisitiones de sacris instituire, de futilibus iis ethnicae fidei negociis vel hilum dubitare, quod esset inveteratae in colendis Idolis consuetudini quoquomodo contrarium.

§ 84. Supervacaneum est itaque, & plane ridendum de vulgarium ethnicorum mente velle ferè disputare, & rectum in iis sensum contendere, quorum erat in omni Deorum cultu incredibilis stupiditas, & obtusa penitus ingenii ad difficillima quaeque capienda vis atque potestas; nisi forte illos, qui diligentiores inter eos sapientiae operam impenderant, debeamus excipere, qui delirantium populorum in Brutorum veneratione quum somnia adspernarentur, eosdem tamen ex industria in errore continere delectabantur. Caeterum de facto si quaeratur; quaemadmodum Scriptorum dicta omnia, & historiae eorum monent, qui acciti a nobis superiori laudatione fuere; sive ipsamet Numina, sive eorum symbola in animantibus ab ethnico quovis cultore spectata dicantur, perinde est: quippe in utrisque nonnisi id persuasum

sum esse poterat, quod mente, consilio, & voluntate viget, caeterisque materia praestantioribus attributis, quae Numinibus plane digna existimantur.

§ 85. Hisce itaque, quantum Commentariorum nostrorum ratio patiebatur, exactis, superesset modo, ut de iis quoque Gentibus ageremus, quarum etsi in Bruta cultus infra Europaeos fines contineretur, ipsae tamen extra vetus Romanorum Imperium censebantur, quaeque barbarorum nomine notari consueverant. Pauca nihilominus attingere necesse habemus, ne manca hac etiam ex parte ab inductione argumentatio nostra videatur. In Martis cultum a Scythis Asino sacra celebrabantur: Veneris simulacrum cygnis geminis, totidemque columbis a Saxonis ornabatur; quippe animantia hujusmodi infra Religionis gentilitiae mysteria continerentur. Illius consuetudinis veritatem testatur Arnobius (a); hujus vero meminit Lilius Gyraldus (b). Saxones demum eosdem beluas sive pro Numinibus, sive pro symbolis habuisse fidem facit amplissimam Sebastianus Munster (c). Qui tamen ampliora consulere & expendere cupiat de horum populorum Theologia Julium Caesarem Capacium adeat (d), Clementem Alexandrinum (e), aliosque plures, quos nec etiam pro aequiori brevitate permittimur indicare.

§ 86. Quid reliquum ergo esse poterit plausu utique dignum, quam ut absque haesitatione ulla asseramus

(a) *Lib. IV.* (b) *Histor. Deor. Syntagmat. XIII.*

(c) *Cosmographiae Lib. III. cap. 433.*

(d) *Hist. Neap. Tom. I. par. I. c. 14. pag. 182. & seqq.*

(e) *In Admonitione ad Gentes.*

mus, belluas omnes pro Diis quoquomodo a Gentibus perpetuo saeculorum cursu constanter habitas pro totidem spiritalibus substantiis simul fuisse suspectas? Tametsi enim absurdissima quaeque de divina earum Natura comminiscerentur superstitiosae omnium temporum locorumque Nationes, immortalem nihilominus, & intelligentia quadam singulari praeditam atque virtute eam certe constituere cogebantur, quamprimum genere quovis honorum a mortalibus coli debere sibi met persuaderent; dummodo ut Bruta Deos esse, quos exorarent, quos votis sacrificiis, caeterisque caeremoniis flecterent eadem dicerent ipsae atque sentirent. Quaecumque ergo vel barbaris praeteritorum temporum mentibus de Deorum natura absurda invaluerint; quum belluas sacrationibus prosequerentur ritibus, atque mysteriis; inde tamen facile inferri posse putamus, huiusmodi Numina ab iis perspecta fuisse veluti substantias quasdam, quae tum bonis affluerent, & bonis aequae universa complerent, tum fortes, & pulchrae, & sapientes, & beatae, & immortales iisdem, licet rudibus atque indoctis, visae perspicue fuissent. Caetera vero, quae cum perfecta Dei Opt. Max. notione non cohaerent, cuius tamen licet crassis obductam tenebris cognitionem imbiberant, ipsa quidem humani imbecillitatem ingenii, illasque in maximarum rerum ignoratione fuisse versatas satis superque demonstrant; quae tamen saeculorum, atque seclorum vitio potius concedenda esse videntur, quam animorum cogitantium Deosque colentium perversitati: omnis scilicet errorum monstrosa in eiusmodi Religio-nibus turpitudine multo amplius principiorum, ut ajunt,

fal-

falsitati innitebatur, quam philosophandi rationi, quasi a receptis institutionibus abhorrenti. Quapropter quum ita rem se habuisse ab Historiis Monumentisque omni exceptione majoribus huc usque collegerimus, quid ergo reliquum est, quam ut Commentariorum nostrorum Capiti huic juxta propositum coronidem imposuisse non nos modo putemus, sed & quotquot erunt lectores plane cognoscant?

CAPUT III*

*Quid iis praestandum esset, qui belluarum animam
omni sensu, & ratione carere vellent dilucide de-
monstrare.*

Proportune locus hic ef-
flagitare videtur, ut
qui adversus Bruta di-
micant a nobis libere
doceantur quid tan-
dem praestandum ip-
sis esset, quo non in-
victa solum, sed vel fa-
tis probabili oratione
corporeus omnino in suis obeundis functionibus Bru-
torum eorundem mechanismus suaderetur. Scilicet
haud satis est, quòd nonnulli, nec majoris subfellii,
Scriptores, omnium saeculorum spreta veluti antiqui-
tate, & ponderoso suffragio philosophorum pene con-
culcato, ad commentitium pro uno novitatis lubito
systema sese converterint; non satis est praeterea,
quòd in eodem sibi confingendo tradendoque, seclusa et-
iam

iam retroactae Philosophiae auctoritate, possibile fore asseruerint, ut eadem Bruta absque ullo intimo sensus rationisque principio, quemadmodum artefactae machinae, elateris viribus universa eorum opera compleantur; sed alia quaedam, nisi fallor, multo majoris operis, atque laboris ipsi efficienda supersunt, nempe docendum, & idoneis argumentis ostendendum primo, nullius esse momenti quaecumque sapientum libri atque voces, exemplorum vetustas, & recentior ipsa historia suppeditant; deinde quasi digito monstrandum iisdem est reliquum, universa sive ad vitam, sive ad miram animantium solertiam pertinentia una partium textura ac fibrarum ordine fieri reipsa, non metaphysica tantum possibilitate contenti. Ipsi nempe, ductis ab anatomes belluarum omnium scientia, atque a physiologiae studio argumentis, admirabilem prorsus industriam, qua cibos exempli grat. formicae aestatis tempore inquirunt, in horrea congerunt; ubi frumenti grana humiditate marcescere viderint; è cryptis illa in apertum aerem siccanda educunt, aut, si fortasse germen ex ipsis oriri conspiciant, illud dentibus continuo corrodunt; ipsi inquam Brutorum sentientium, & cogitantium perpetui adversarii (nisi omnem rationis curam abjecisse videantur) haec omnia obiter recensita, aliaque innumera insectorum, pecudum, volucrum, & serpentium specie tenus rationis plena, atque consilii cum sola mechanica partium solidarum liquidarumque dispositione revera conciliare, ejusque non umbratiles causas, sed firmissimas debent philosophico more cunctis proferre. Eos praeterea latere non potest (ut rem altero exemplo delibemus) quanta

&

& quam eximia sedulitate aviculae complures incumbant, ut in suis construendis ad nidificationem cubilibus nihil defit artis atque industriae singularis, unde se suosque pullos tueantur. Illae videlicet primum alas proximi fontis aquis madefacere cernuntur, tum ad parietem volantes, in quo nidum velint miro artificio fabricare, alas ipsas ita agitant, atque concutiunt, ut paries ipse madefiat, ideoque terrae, vel luti particulae, quas volucres ore translatas sensim admovent, eidem tenacius adhaereant; paleis etiam, ac plerumque plumis mirifice intextis interiorem nidorum partem vestiunt, deinde vero maxima, & incredibili sollicitudine & providentia ova natosque pullos fovant, nutriunt, atque demum ab exterioribus hominum volucrumque injuriis intentissimo studio defendunt.

§ 88. Neminem vero existere posse autumo, qui perfrieta fronte omnem ab hominibus fidem audeat coneturque detrahere; qui nimirum blaterare potius velit, quam validis argumentorum momentis multorum & magnorum ab orbe condito Philosophorum dicta eorumque vim infringere quoquomodo adgrediatur. Attamen etsi aliqui fortasse fuerint, aut etiam futuri indociles sint, minimeque ad rectum sensum informati, qui tantum adversus rationem facinus patrare valeant; ne causa, quam semel defendendam susceperit, cadere ipsi videantur; ii profectò non tam philosophiam omnem, quam hominis naturam temere exuisse dicendi sunt, neque istis propterea nobiscum ad colloquendum disputandumque, velut indignis, ulla debet ratione patere facultas. Quamobrem una superesse potest nobis altera, quam paulo
su-

superius constituimus, difficultas; utrum nempe quaecumque Brutorum propria esse dicuntur, & mirum in modum cum hominum operationibus prorsus affinia adeo satis huc usque fuerint ab adversariis nostris perspicua demonstratione in Automatum gratiam exhibita, ut & quae contra pro spiritali Brutorum natura a nobis multiplici argumentationum genere bene stabilita contendimus falsa, & futilia esse penitus appareant, & quae ipsi proferunt cum sanctoribus philosophiae legibus & animadversionibus perbelle cohaereant, nec inde incommoda, aut absurda ulla fluant, quae aut cum ratione ptingent apertissime, aut quod in ipsa philosophia, & Religione supremum & sanctius est, labefactent.

§ 89. Equidem non perspicio quid Automatum patronis, qui nulla sufficienti ratione eorum systema tanquam probabile circumferunt, objici acrius valeat, quam plures è diversis animantium generibus decerptae veluti solertiores operationes; quae cum mechanicis viribus conferantur primum, deinde vero cum antiquiori semperque inter sapientes constanti bene cogitandi ratione, utrum consonae, vel dissonae sint discernantur. Atque hujusce methodi instituto me perbelle facturum confido, ut disputatio nostra triumphet, & omnis demum, quae fortassis reliqua est adhuc de belluarum Automatibus, opinio a sapientum animis auferatur.

§ 90. Animalium itaque, a quibus illustriora sagacitatis & ingenii exempla ad rem nostram petenda fore diximus, tria veluti suprema genera satis apte distingui valent; ut alia terrestria, alia volatilia, alia denique aquatilia dicantur. Una rerum illustrandarum cupiditas
me

me magis magisque compellit, ut a proposito aliquantisper digressus, quin Lectori gravis, ut spero, sim futurus, Bruta ipsa singillatim perconsensendo ad constituta genera iterum referam. Quae terrestria sunt animantia ideo sic appellata continuo intelliguntur, quod solo insistentia super ipsum duplici ratione moveantur. Aut enim pedibus gradiuntur, aut reptant super terram; unde gressilium reptiliumque Brutorum divisio orta est. Gressilia primum sunt aperienda, & quae reliqua sub hoc genere continentur; de reptilibus deinde. Haec igitur vel quadrupedia sunt, vel bipedia potius, quam ad quadrupedum genus pertinere putes. Porro quadrupedia aut solipedia sunt, ut equus, asinus, mulus, & elephas, quod nimirum ungula incedant indivisa; aut bisulca vocantur, quod eandem gerant pedibus ungulam in duas ex aequo partes divisam; ut bos, ovis, lupus, aliaeque belluae. Quae autem solipedia non sunt, aut nonnulla cornigera apparent, ut bos, capra, aries; aut aliqua cornibus destituta, ut camelus, dromedarius, aliaeque; aut denique multifida sunt, & digitis quatuor saltem quodammodo communita; ut canis, lupus, ursus, tigris, felles, pluraque hujusmodi; quorum quidem alia vivipara sunt, ut canis, leo, mus, alia autem ovipara, ut crocodilus, lacerta, salamandra, rana, nec pauca praeterea, quae brevitatis ergo recenseri non debemus. Quae deinde in reptilium censum Bruta referri necesse habent ea primum naturalis philosophiae historici in perfecta, atque imperfecta partiuntur. Illorum itaque quaedam vivipara sunt, ut coluber, cerasa, aspis, vipera, alique serpentes, qui humi semper, dum gradiuntur, re-

pere

pere videntur; alia vero ovipara. Caetera reptantia, quae infecta vulgo appellantur; quorum plura pedibus carent, ut lumbrici, vermesque omnes, qui in homine, caseo, plantis, vestibus, leguminibus, & fructibus ortum habent, indeque alimentum accipiunt; eorundem vero alia pedes habere cernuntur; ut cruca, bombyx, scolopendra, cimex, & omnia illa, quae, quum crysalides fiunt, pedibus simul, atque alis sua sponte quocumque feruntur. Haftenus levissima de terrestrium animantium generibus manu; nunc ad volatilia pari transeamus brevitate.

§ 91. Ex volucris itaque id genus Brutis aliqua necesse est ab aliis ab alimentorum diversitate ut distinguamus. Etenim existunt nonnulla, quae tametsi rostro, aut unguibus ab invicem secernantur, in carnem nihilominus aucupandam diu nocturne feruntur; quae carnivora propterea vocant; ut aquila, ossifraga, vultur, accipiter, asterias, falco, corvus, cornix, pica, & quae sunt reliqua plura, quorum est in carnes quascumque perpetuus appetitus. Ab hisce differunt deinde Bruta illa volatilia, quae vermibus solum pascuntur; atque idcirco vermivora dici consueverunt; ut luscini, hirundo, upupa; atque ab his quoque dividuntur quae baccivora appellantur; ut turdus, sturnus, merula; & quae demum granivora nominant; gallinae scilicet, columbae omnes, pavo, perdix, passeris; ab haftenus memoratis omnibus discrepant.

§ 92. Aquatiliū vero, quae aquis tantum innatant, genus superest innuendum. Horum porro varietas ex diversis, quas incolunt aquis; in marinos videlicet pisces

scēs, in fluviatiles, nec non lacustres distingui plerumque ab historicis solet. Ex marinis praeterea littorales alii pisces dicuntur, saxatiles alii, pelagii autem nonnulli; propterea quia hanc potius, quam alteram maris partem aliquam amare videantur. Caeterum aquatiliū marinorum, quae modo commemoravimus, alii squamosi, crustacei aliqui, cartilaginei alii esse cernuntur: quae horum divisio fluvialibus etiam, atque lacustribus piscibus accommodari facile poterit. Ad idem quoque marinorum genus revocari posse videntur conchilia, ostreae, alectorides, aliaeque illae plurimae eorundem species, de quibus fuscus, & accuratis lucubrationibus Lister, Vallisnerius, Wodwardus, Bonannus, alique etiam plures nostra hac tempestate summa cum philosophorum laude differuerunt. Inter tria demum recensita Brutorum omnium genera medio quodam naturae gradu consistunt quae amphibia animantia nuncupantur; quorum tamen quia cunctis notissima conditio est, neque nobis ex instituto propositum inpraesens fuit longiorem animalium universorum texere narrationem, quam ad supremum Capitis hujusce consilium pertinere, referrique commode debeat, iis proinde praetermissis, ad id, unde digressa oratio est, revertamur.

§ 93. Juxta constitutum Brutorum ordinem de eorum in plerisque operibus mente, & sagacitate a terrestribus primum pauca quaedam huc illac delibata dicere ergo auspicabimur: in qua quidem re, ut in duobus etiam reliquis animantium supremis generibus, nihil meo judicio factum melius existimari debet, quam indaginem

nostram, juxta Plutarchi adhibitam acri ingenio partitionem, congruo loco metiri: *In univsum vero* (inquit in eo Opusculo; Terrestria ne an Aquatilia animalia sint callidiora) *quando quibus demonstrant Philosophi animalia ratione esse praedita, haec sunt proposita: apparatus memoriae, animalium motus, pro sobole procuratio, gratiarum actio pro acceptis beneficiis, meditatio ultionis in eos qui laeserunt, inventiones rerum necessariarum, indicium virtutis alicujus.*

§ 94. Nos igitur non haec singula argumentandi genera ex Plutarchi vestigiis persequemur, ut ad exitum pervenisse cogitemus, atque absolutum numeris omnibus praesens Commentariorum Caput absque exceptione ulla legentium obiiciamus iudicio: attamen eorum nonnulla aliquot ex tribus Brutorum sive volatilium, sive terrestrium, sive marinorum naturis exempla accommodare satagemus; unde rite argumentatio progrediatur, nullius nimirum esse roboris, nulliusque sensus quidquid a Brutorum rationalium hostibus inepte dici quacumque demum ratione soleat. A terrestrium animantium ordiemur ergo memoria, cujus lumine pervium deinde fiet qua mentis virtute illud animal possit, quod in se polleat rerum repetendarum libertate.

§ 95. Facile profecto est equorum expendere metrique memoriam, quamprimum eorum ingenium, docilitatem, & ad omnem educationem aptitudinem conspexerimus. Etenim, ut apud omnes est in confesso, nemo ad virtutem, nec ad qualemcumque rerum agendarum peritiam informari unquam potest, nisi mentis acumen, reminiscencia, rerumque praeteritarum cum praesentibus

com-

comparatione, tanquam ministris & adjutoribus suis, quam saepissimae exerceat. Itaque, singularibus equorum ad rem firmandam relictis exemplis, in equestri ipsi disciplina qui eruditissimi equi sunt, optime discernunt statim, Ovidio teste (a), utrum qui supra se habenas regere vel insidere incipiunt equitandi aurigandique periti sint, aut contra imperiti. Stupendam quoque eorum, quae semel didicere, memoriam equi se indelebili impressione retinere tum maxime ostendunt, quum tubarum audito sonitu, aut facta tormenti bellici explosione aliqua, aures continuo attollere, nares inflare, nitrere, frena cum strepitu veluti mandere, pedibus terram quatere, & loco difficulter manere cernuntur; quippe ipsis ex assueto alias fragore pugnandum esse recordantur, atque ad repetendam bellicae artis disciplinam continuò iis excitati signis toti se comparant. Quid vero in causa esse debet, nisi perspicua, ac distincta eorumdem reminiscencia, cur ipsi ad omnem saltationum, gesticulationumque concinnitatem ab equitum magistris, mirum in modum informentur? Ipsi nempe ad quarumdam vocum nutum, sive alio quopiam ex disciplinae instituto signo posito, aut ad certum numerum progrediuntur, aut sese illico erecti pedibus attollunt, aut saltibus, & choreis ad musices numeros obtemperant, aut quidpiam demum perbelle conficiunt, quale ab homine liberalibus, & equestribus artibus exercitato expectari unquam posset.

§ 96. Memoriae praeterea vim cum phantasiae facultate conjunctam equorum somnia aperte commendant,

g

quum

(a) *Trist. Lib. I. Eleg. 3.*

quum illi nempe hominum more sopore oppressi ea recogitant maxime, in quibus assuevere. Ita luculenter canit Lucretius (a), non poetices praestantia solum fide dignus, verum etiam de abditiori naturae sapientia optime meritus.

*Usqueadeo magni refert studium, atque voluntas,
Et quibus in rebus consueverunt esse operati
Non homines solum, sed vero animantia cuncta;
Quippe videbis equos, fortes, quum membra jacebunt,
In somnis sudare tamen, spirareque saepe,
Et quasi de palma summas contendere vires.*

§ 97. Ab equorum memoria ad mulorum vafritiem convertamur, quae nonnisi illius facultatis ope decerni potest. Huic animalium generi tamen vitio verti etiam soleat pertinacia, nec non rabida ulciscendi libido, at tamen rei nostrae non minus appositum censeo ejus astum animadvertere, quem unus olim prae caeteris ostendit, eorum de numero, quibus advehendi salis negotium dabatur. Is enim, ut diserte narrat Plutarchus (*In comparatione terrestrium cum aquatilibus*), quum flumen trajecturus in aquam forte lapsus esset, & sale liquefacto, atque exhausto inde surgentem multo expeditiorem se esse comperisset, certam continuo rei causam attigit, atque notavit. Hinc factum est, ut, quoties aquam deinceps transiret, ex industria in amnis medio sese penitus mergeret, & paulatim deinde surgeret, donec sale semper

(a) *De rerum natura Lib. IV.*

per liquato, & onere prorsus absumpto alteram fluminis ripam alacer illico attingeret. Verum detecta animantis in herum pravitate, pro consueto salis pondere lana spongiisque onerare, eumque versus eandem viam urgere caeperunt. Ille quum se ex more in aquas demisisset tantum paulo post gravamen sensit, & incommodum, ut deinceps absque dolo, & caute aquas transeundas fore aequius putaverit.

§ 98. Qui tot tantaque nihilominus de terrestrium providentia Butorum solertia, virtute, & accurata rerum agendarum multimodis egimus haecenus, illud tamen animantium genus pene obliti praeteriisse visi sumus, quod calliditate caeteris omnibus praestare merito praedicatur; vulpem inquam, de qua quidem infinita prope modum ab iis, qui in omni naturali historia differere, enarrantur. Seligendum tamen de illa unicum nobis lubet a Plutarcho *de animalium solertia* depromptum: Vulpes nimirum in Thracia quum rigente hyeme flumen aliquod trajecturae se comparant, admove ipse prius auriculas alveo cernuntur; unde caute experimentum faciant, utrum aqua sub glacie delitescens sonitum edat, vel cursu tacito feratur. Si aquam forte resonantem nimis exaudiant, continuo scite conjiciunt, adeo tenuem glaciei fore superficiem, ut non tuto pedes valeant promoveri: verum ubi strepitum aquae subterfluentis nullum percipiant, recte inferunt, tantae esse altitudinis gelu, ut nequiquam corporum suorum ponderi sit cessurum, ideoque sumptis animis flumina audacter transmeare conspiciuntur.

§ 99. Tam certum est demum de Elephanto, quod ex Cicerone superius innuebamus; esse illi videlicet quamdam cum genere humano societatem; ut quamplura propterea in caussa sint, cur belluae huic mens, & affectus, hominum instar, adjudicanda esse fateamur. Nimirum ipsi primo, Acoſta quamplurimis exemplis teſtante (a), beneficiorum memores eſſe deprehenduntur, quo etiam tempore furore correpti ab amico hoſtem diſcernere haud poſſe viderentur. Quantopere autem puerulos ament ex alia hiſtoria, quam Athenaeus ex Plutarchi libro vigefimo recitat, ſatis ſuperque docemur. Eadem exemplorum narratione utitur Aelianus (b) ut oſtendat hoc animantium genus quàm bona polleat memoria, quàmque ſedulo praeceptum officii teneat, & quàm ſimul eorum, qui illud diſciplina gubernant, vel expectationem, vel fidem non fallat. Puellarum quoque amore ex Plutarcho (c) capiuntur adeo, ut teſte etiam Plinio (d) eadem exhibeant amantium argumenta, quae ab hominibus deſiderari unquam deberent: earum nempe conſpectu improvifo gaudio geſtiunt; ſi forte recedant ſtatim, moerore deſecti acerbè ferunt, ac quum redeunt illae blanditias ſuas oſtendunt inconditas; munera etiam iſdem ſervant, atque in ſinum effundunt. Quantum verò amore in homines exardeſcunt, tantundem pro expianda illata ſibi iniuria aliqua, vel ignominia ſaeviunt,

&

(a) *De Bello Hiſpanico.*

(b) *Lib. XVIII. cap. 44.*

(c) *De ſolertia Animal.*

(d) *Lib. VI. cap. 30.*

& vehementi vindictae cupiditate vincuntur; quemadmodum iisdem testibus haecenus laudatis non haec modo tradita solum, verum etiam multo illustriora magisque admiranda; quae consulto in brevitatis gratiam reticemus; decerni facile possunt.

§ 100. Quae item nobis non ad ingenium sed ad pastum destinata prae caeteris animantia illa videntur, Sues nempe, quibus ex Chryssippi sententia Cicero de *Finibus*, ne putrescerent, animam ipsam pro sale datam scribit, & quo pecude, eodem affirmante, nihil genuit natura foecundius; nec ipsa profecto sua carent mente, atque solertia. Bruta ista videlicet humanas voces cum primis optime intelligunt, easque attentissimis auribus, quas ignotas percipiunt ab iis villicorum probe admodum discernunt, cum quibus saepe aut per arva perque montes ad pastum vagantur, aut a quibus in similibus locis propinata quotidie pabula expectant. Usqueadeo vero humanis vocibus citissime parent, ut, experientia passim monstrante, quin ullius Scriptoris testimonia ad fidem faciendam advocemus, easdem buccina quadam testacea articulatas, ut in rurali more positum est, comprehendant, ejusque sonitu ad heri, vel ductoris arbitrium congregentur, & ad alterius extranei instantis, quem nondum noverunt, fragorem fortasse non obtemperaturi. Nihil de eorumdem amore, & feroecissima in venerem libidine, quam ingeniose ad majus temporis spatium, praeter omnium pecudum morem, protrahi, decurrereque, Lucretii affirmatione (a), procurant; a nobis scriptum volumus, propterea quia ex Plinio (b), ex Vir-

gilio

(a) *Lib. IV.* (b) *Lib. VIII. cap. 51.*

gilio (a), aliisque pluribus depromi multa valent tantum fide dignissima, quantum indubia sunt quae omnium pene oculis harum belluarum gesta contemplantibus saepe obversantur; quapropter aliorum Brutorum mentem deinde, versutiamque animadvertamus.

§ 101. A terrestrium Brutorum miranda plane in rebus suis bene obeundis prudentia ad volatilium aliquorum solertiam enarrandam paulisper modo sermone nosmetipsos convertamus oportet: quorum etsi mores Scriptorum celebriorum suffragio, atque animadversionibus potius, quam nostro sensuum testimonio describantur, haud tamen fas erit ulli jure opinari, quae animantia olim egisse solertissime tot veteres produnt historici; atque ab una mentis vi universa eorum profecta fuisse tanta persuasione testantur; dissona ab iis forte belluis nunc temporis reperiri posse, quae aut nobiscum versantur, aut quae de communi cum nobis vita participant. Tantum a sano capite hujusmodi cogitatio ab hominibus otio & philosophiae luce non abutentibus haberetur aliena, quantum natura omnis cuique constat iisdem semper legibus firma, aequa, nec incertis unquam vicissitudinibus obnoxia. Quae igitur retroacti temporis Bruta omnia fuerant, eadem neque hilum dissimilia modo quaecumque vitam agant credere necesse est.

§ 102. Corvorum primo ea est sagacitas, ut testibus Thucydide (b), atque Lucretio (c), quum de cadaveribus ad eorum cibum deligendis causa est, ea diligentissime

(a) *Georgicorum Lib. III.*

(b) *Lib. II.*

(c) *De rerum natura lib. VI.*

sime inquirant, ac perquam bene olfactu internoscant, & appetant deinde quae minus graveolentia esse sentiunt, & quae contra foetida nimis atque in saniem pene diffluentia percipiunt, continuo respuant, & averfentur. Id caute observatum a memoratis Scriptoribus traditur in celeberrima, illa, quae Athenis olim grassata est pestilentia. Ipsorum item avium ad cibum parandum, tuendumque vaferrimum est ingenium; quomodo compertum aperte enarratur a Plinio (a), & Alberto Magno (b); quorum tamen verba brevitas causa praeterimus. Prudentia non minus Corvi prae volucris multis pollere, & Vultures etiam acuta ciborum discretionem donari videntur; quippe carnivori, abstinere tamen noscant ab animalibus venenato serpente interemptis; quemadmodum Nicander in Theriacis gravissimus Auctor est. Ad animalium omnium victum aeris etiam pertinet respiratio; in cujus sane delectu Bruta volatilia ab infecto salubrem acri sensu & cognitione discernunt. Potissimum vero prae aliis caeli immutationem Galli persentiunt, qui imminente pluvia, aut tempestate aliqua, crebrius, horisque insolitis canere, aliasque inconditas voces promere auscultantur. Huc insuper spectare debet quod constanter agere consuefunt Grues, Ciconiae, Anseres, atque Olores (ut Hirundinum notissimarum morem praetereamus) quum sibi accommodatam magis coeli temperiem quaerere magna cura nituntur. Nempe cuiquam eorum avium generi congenita fuit aeris aspirandi exspirandique illius

cu-

(a) *Lib. X. cap. 43.*

(b) *De Animalibus Lib. XXIII.*

cupiditas, atque necessitas, qui nativo fui temperamento consentiret: quare factum quotidie pene conspiciamus, ut quae recensuimus volatilia juxta temporum vicissitudines ab una turmatim in alias transeant regiones; de quorum oeconomia, ac prudentia Plinium fuisse differentem quisque consulat (a) ne aequo major nostra fiat oratio. Quacumque demum ratione aerem immutari contingat, tam cauta sedulaque volucrum plurimorum est tamen natura, ut illius haustu, & pro tuenda valetudine a pessima avolent atmosphaera in meliorem continuo commigraturae, & homines simul admoneant quid facto sit opus, ut suae quoque incolumitati quantocius prospiciant. Itaque Laurentius Jaubertus (b) elapso saeculo medicinae laude praeclarus, attendere non absque magno studio jubet quod aves concedant, ut & ipsi earum monitu in salubriora loca extemplo proficiscantur.

§ 103. Quanto cum ingenio Halcyon, avis notissima fecus mare, aut in scopulis nidum construere laboret, Plinium ex Aristotelis historia audiamus (c): *Nidi eorum admirationem habent pilae figura, paulum eminenti, ore perquam angusto, grandium spongiarum similitudine: intercidi non queunt; franguntur ictu valido, ut spuma arida maris; nec unde consinguntur invenitur. Putant ex spinis aculeatis; piscibus enim vivunt. Tanta scilicet nidorum fabricandorum ars eò nonnisi spectare certe debet, quam ut pullos suos ab omni quacum-*
que

(a) *Lib. X. cap. 23.*

(b) *Lib. de Pestilentia cap. 5.*

(c) *Lib. X. cap. 32.*

que adversitate tueantur; quod profecto amoris in eos palmare est argumentum.

§ 104. Pauca interea ex aliarum avium proprietatibus delibemus, quum pullorum suorum tutelae, solatio, alimentisque parandis sollicito intenti amore diu noctuque inservire videntur. Columbae in filios caritas a Plinio commendatur (a), cui etiam suffragatur Oppianus (b): tanta est nimirum, ut non foemina solum, verum etiam mas vicissim natorum curandorum studium partiantur. Grues quoque, Cardano referente (c), pro eadem filiorum cura contendunt ambo; ac propterea a se visam foeminam a mare undecim confossam vulneribus fuisse testatur, quòd a se pullos passa esset abduci.

§ 105. Si Bruta quaedam volatilia, ut suos, ita & homines amore prosequuntur, ira tamen non minus, ut captu proclive est, & odio corripuntur. Irae indices pugnae illae sunt; quae pertinacissimae inter alias aves perseverare diu contemplari quotidie possumus. Columba ipsa, quae lenitatis dulce praeseferre videtur argumentum, qua, teste Varrone (d), nihil inter volucres timidius habetur; nec iracundiae prorsus est expers: eorum autem, qui Columbas felle destitui existimant merito opinionem ridet Galenus (e), eandemque plane refellit Aristoteles (f).

§ 106. At

(a) *Lib. X. cap. 58.*

(b) *Lib. III. de Venatione vers. 116.*

(c) *De rerum varietate lib. VII. cap. 34.*

(d) *De re rustica Lib. III.*

(e) *De atra bile cap. 9.*

(f) *Histor. animal. lib. 2. cap. 15.*

§ 106. At quum de Brutorum virtutibus sit agendum acri cautoque iudicio mihi sane incedere opus esse video, ne forte quis ratum iis vocibus habeat, animantia pleraque germanae virtutis, quae a legum omnium norma atque imperio vim habet, capacia fore dicenda. Nemo certe ex Philosophis omnium temporum, qui de Belluacum praestantia disputationes instituere, extitit adhuc quem noverim, qui eo usque ad Supremi Numinis cognitionem extulerit, easque proinde legibus ab eo latis obnoxias esse decreverit: quare quum de Brutorum virtutibus sermo profertur, de earum indi-
ciis, & quadam cum hominum officiis similitudine tantum dictum maxime volumus. Igitur recte ea virtute animantia praedita esse praedicavero, quae juxta propositam ejus normam cum generosa quadam animi vi in Accipitre, Falcone, Gallis, aliisque avibus, & quadrupedibus praesefertur. Usqueadeo Accipitris magnanimitas commendatur, ut Isidoro Hispalensi (a), atque Aeliano (b) fidem facientibus plus animi audacia, quam ungulis cum aquila saepissime congrediatur. Falconis item generositas tam est insignis, & tanquam invictae fortitudinis exemplar illustre proponenda, ut ipsum a se conspectum Caesar Scaliger (c) aliquando fuisse asseveret, solertissima primum declinatione aquilae e sublimi irruentis conatum irritum reddere, deinde vero strenuitate, & constantia comitantibus haudquaquam fugere, sed post aliquot

(a) *Origin. Lib. 12. cap. 7.*

(b) *De Animal. lib. 7. cap. 45.*

(c) *Exercitat. CCXXXI.*

quot circumgyrationes aquilam provocantem adgredi, atque ad fugam demum turpem compellere. Gallos vero contemplaturi, eos non tam nativa animi ad pugnandum fortitudine praeditos laudare debemus, quam ad praelium ineundum sustinendumque educationis ope admodum comparatos. Porro Chrysippus, in eo, quem *de Iustitia* edidit Librum, Laertio teste, homines ad fortitudinem gallorum exemplo censuit excitandos. Atque ante ipsum Temistocles, quum exercitum contra Persarum milites instrueret, & gallos gallinaceos pugnantes conspexisset, non ipse dumtaxat substituisse memoriae proditum est, sed bellatores suos consistere iussit, eorumque pugnam speculari, ut inde persuasum haberent illi, quanto magis conari debuissent pro Patria, Libertate, pro Penatibus, ne hostibus quidquam, eorum animantium more, vel minimum cederent. Hoc ipsum, quod iis Graeciae militibus ante commissum bellum incitamento fuerat, id superato tandem Persarum exercitu Atheniensibus sancienda legis occasio fuit illustris, qua Aeliano Auctore (a) praeceptum in posterum fuit, *gal-
li ut quotannis die uno in theatro decertarent*: cuius etiam Graecanicae late deinde per omnes Graeciae regiones propugnatae consuetudinis meminit, inter plures Scriptores, Columella (b) disertissimis verbis. Equidem arbitror ab huiusmodi legislatione deinde, cum primis vero a pervio volucrum horum more, illam fluxisse laudatissimam Anglorum consuetudinem ad nostra usque
tem-

(a) *Variarum Historiarum Lib. II. cap. 28.*

(b) *Lib. VIII. cap. 2.*

tempora vigentem; Gallorum nimirum spectacula, atque acerrimas pugnas multitudini saepe proponendi. In Londinensi enim Urbe, & in toto amplissimo Britanniae Regno creberrima celebrantur Gallorum certamina, pro quibus rite populo turmatim confluenti exhibendis amphiteatra idcirco extructa, calcaria quibus galli armati invicem congregiuntur, peculiaris disciplina, ad quam, militum instar, multo ante Bruta illa informantur, & pugnantium denique virtus mirum in modum conferre quisquis intelligit. Quorsum vero isthaec in Anglia, nisi ut a summa & vere egregia eorum Brutorum generositate strenuissimae genti illi proposita suorum animi ad bellicam laudem eo magis in dies inflammentur?

§ 107. Quid igitur hominum status a Brutis discrepantiae praeseferat, a nemine profecto statui poterit, neque perinde nisi a vefana mente in dubium tamen verti poterit, non iisdem prorsus de causis utrinque hominum, belluarumque affectus pendere, quum iis vehementissime ambo aestuare, experientia quotidiana suffragante, cernantur. Bona quaevis nimirum si auferantur, incenduntur ira oculi, pilique eriguntur: tantumdem spectare in Fele poteris, cui catuli fuerint subrepti, aut injuria alia istiusmodi fuerit illata. Metu deinde, quo ex mortis praesentia homo concutitur, contremiscunt artus universi, ac hebetudine deinde languescunt; eadem ratione leporem concuti comperies ad amissum, quem canes venatici cursu insequantur perniciosissimo. Homini demum, quem fausta circumdant, aut boni cujuscumque praesentia delectetur, ridet omnino facies, corpusque totum exilit, atque subsultat; idem nihilominus animadvertere in Canine

ne ex aequo poteris, qui hero suo advenienti eminus occurrat, vel apponi sibi conspiciat obsonium.

§ 108. Qua igitur ratione hominum operationes ple-
raeque, nulla mechanica vi exterius impellente, fiunt,
sed spontanea voluntate cientur, eadem sane in belluis
affirmari haberique debet, suas quoque ab intimo vo-
luntatis principio fore descensuras. Spontaneas autem
appellamus actiones, quae ex animae nutu pendent; seu
quas anima ipsa vi, atque imperio suo potens est exci-
tare; quaeque tamdiu sunt perennes, quamdiu perennis
est animae idem nutus; atque ex adverso cessant, sta-
tim ac pro lubito suo anima ipsa ab imperio indicendo
cessaverit. Si ergo in animantibus non minus, ac in
hominibus eadem utrimque vigeat rerum discernendarum
vis atque potestas, nullus erit proinde in homine mo-
tus spontaneus, qui in pecude locum non habet: eae-
dem nimirum capitis commotiones, eadem ferme ocu-
lorum conversiones, pedum elevationes; tensiones, con-
tractiones eadem perinde utrimque reipsa spectantur,
quae nonnisi ab animae arbitrio dependent. Quamobrem
affectuum humanorum vires quum nonnisi ab imperante
voluntate valeant excitari, jure propterea nequit ipsa
aut bonis praesentibus, sive eorum opinione delectari,
aut contra malis urgentibus angī, trīstari, ab iisque ve-
hementissime refugere, nisi voluptatis, dolorisque sti-
mulis exagitetur. Recte itaque pecudes, quae bonorum
malorumque discretionē variisque animae pathematibus
donantur, pluribus spontaneae voluntatis impulsibus sive
ad amorem, sive odium, pro doloris voluptatisque di-
scrimine, compellentur. Si ergo aequabilis fluidorum,

foli-

solidorumque in belluarum corporibus commotio fiat; qua una machinae harmonia, & sospitas, ut in homine, continetur; aequabilis perinde voluptas, vel grata animae affectio contingant necesse est: si vero eadem harmonia perturbetur, pro majoris minorisve perturbationis gradu, dolor sive ingrata animae passio minor intensiorve a Brutis percipietur. Quum igitur pecudes omnibus, qui in homine ambabus passionibus affecto patent, signis agere videantur, nullum hac de re fateri cogimur hujus ab illis interesse discrimen. In animantibus sane cujuscumque generis eadem ac in nobis in fame nimirum explenda cunctis cernentibus sese offert cupiditas; eadem contra corporis contorsiones, gesticulationes, atque clamores in vehementissimis doloribus quum in homine, tum in Bruto.

§ 109. Qui ergo contra Belluarum spiritum differunt, motusque omnes earum spontaneos ad quasdam elateris vires, ac leges referunt, non adhuc ipsi rem bene attigisse videntur, neque praeterea ulla gravi ratione mechanicam Brutorum ad agendum necessitatem aperte ostendisse dicendi sunt. Quippe motus, qui determinati ad unum sunt, quique ab inanimatis rebus absque ulla; ut cum scholis loquamur; *spontaneitate* efficiuntur, certis tantum atque immutabilibus naturae legibus peraguntur. Corpus videlicet in motu positum eadem velocitate, eademque directione moveri perseverat, nisi ab externa aliqua causa aut cohibeatur, aut alias in partes flectatur. Ita se habere corporum quorumlibet motum, universorum philosophorum consensu probata sententia est; de qua etiam consuli possunt quae

re-

recentes Newtonus, Gravefandus, Muffchembroeckius, aliique scriptis prodiderunt. Quum itaque pecudes spontaneis motibus sese dirigere videantur, nulla certe externa causa inveniri potest, quae belluas ad motus quoslibet determinatas aut cohibeat, aut in alias partes a determinatione ipsa deflectat: quum nimirum Bruta quotidie a somno surgunt; postquam mortuis simillima humi strata jacuerint; nisi vis aliqua admittatur in iis, qua surgant, fateri quisque debet, ingentem exempli grat. Elephantis machinam a quiete ad motum suapte natura excitari. Id provenire autem si dicatur ex motione ab objectis externis in illius Bruti corpus impacta, ineptum est prorsus: experimento quippe didicimus, easdem fieri plerumque inde commotiones, immobilibus interim animantibus. Ostendatur scilicet jacenti Cani corpus panis, aut etiam obsonio simile, surget, accedet, ac continuo oculis, naribus, aut forte gustu fraudem imposturamque comperiet: itaque recumbet iterum. Eidem denuo jacenti fictus exhibeatur panis, fortassis surget secundo: at fraude demum melius detecta, si centies insuper idem porrigas esculentum, ne aures non solum attollere aut quaterere videbitur, verum etiam oculos avertet, atque dormitabit. Quid plura? Iisdem positis objectorum motionibus externis, eademque existente animantis machinula, cur non eadem in Cane operationes, nisi ex spontanea sui deliberatione, quae ex vario de rebus perceptis iudicio discrimen agendi manifeste prodit? Accedit huc eadem ratio, quae suadet, cur belluae quamplures in ipso sui velociori motus impetu repente consistere cernantur, si aut viderint aliquid, aut audiverint

rint, aut olfecerint, quod conspectum a se antea non fuerat. Aves nonnullae, nempe Grues, Anseres, Palumbes, aliaeque turmatim volitantes, vel sibilo, vel voce hominis audita, aut venatore eminus, cominusve conspecto, confestim velocissimum volatum aliò divertunt, aut forte in adversam dirigunt partem. Canes, Equi, Damae, Lepores, aliaeque animantia quoque motu perniciosissimo praedita, vel aquae conspectu, vel rupis, hominis, alteriusve animalis sibi infesti inopinata praesentia, aut statim a rapido eorum cursu desistunt immobiles, aut motus ipsius directionem statim solent immutare. Si motus igitur spontaneos pecudibus denegare, atque automaticam in ipsis tantum vim agere legitime, ac perspicue eorum adversarii, ut par est, vellent demonstrare, ostendendum perinde illis maneret, tantam reipsa extra Bruta illa confluxisse virtutem, quae eorum concitatissimos impetus superasset: haud quippe motus extemplo per sese extinguitur, neque validissima idcirco, quae semel caepta est, directio unquam distrahi in commemoratis belluis potuit, nisi aequae validissimi saltem objecti alicujus conatu, qui sibilum, vocem, aut rupis, fluminis, aliorumque id genus effluvia plane excefferit adeo, ut ea phaenomena, aliaeque multo miranda producere per sese tandem aliquando potuerit. Utrum mechanicarum legum patroni, quum de belluis agunt, tam impossibilia praestiterint adhuc, aut deinceps sint pro sua causa facturi, eorum esto iudicium, qui tum in horum Scriptorum lectione sunt apprime eruditi atque versati, tum ab illorum expungendi sunt numero, qui vesano partium studio potius sapientiam, quam praeclara rationis usura metiuntur.

§ 110. Om-

§ 110. Omne itaque animantium genus sagacitate praeditum, atque affectibus, perinde ac homines, correptum; quemadmodum hucusque exhibitum accurate fuit; haud ipsum fane tantis polleret facultatibus, nisi hominum eorundem more objecta rerum varia distingueret; utilia nimirum a noxiis, amica ab infestis facile internosceret. Negari siquidem a nemine poterit ex voce, sibilo, odore, aliisque signis cuncta a Brutis optime discerni, quae externorum sensuum organa feriunt: quare iis semel perceptis, si amica aut sibi consentanea esse dignoscant, toti continuo se comparant, ut blande amiceque excipiant; contra vero si inimica persentiant statim in praelium erumpunt, exasperanturque adeo, ut in extremum vitae discrimen, si res ferat, prodire non paveant. Canes scilicet; quos inter innumera Bruta familiarius arctiusque inter nos versari usuvenit; haud prius dissitum incertumque rumore auscultarunt, quam ipsi erectis adsurgant auribus & adstent ancipites, quousque amici ne adveniant, an inimici eminus internoscant: propterea aut in illos insilire furentes, aut his blandientes occurrere quisquis passim intuetur.

§ 111. Itaque propter huiusmodi discernendi vim, quemadmodum injuriae, aut mali cujuslibet instantis opinio in iram metumque hominem adigunt, ita iisdem affectibus belluas corripere necesse est, quae, facta inter plura collatione, malum aliquod instare sibi quandoque judicabunt. Porro quae iram in homine antecedunt, vel consequuntur, eadem exacte omnino in Brutis quamplurimis apparent. Irae haec in homine signa: excande-

b

scunt

scunt vultus, & oculi; contrahuntur pili, gestiunt artus. Inde violenti motus; adversus pericula impetus; in id quod caepere pertinaces, ac necessitudinum immemores esse deprehenduntur. Pervium est quoque in Cane irato intueri quam cito rubescant oculi, corripiantur undique pili. Tardi initio patent quidem, gravesque motus; ejusque ira oculorum capitisque agitationibus deinde progreditur: mox immanis consequitur, ferusque impetus; nullius periculi metus, nulla aeque in familiares reverentia.

§ 112. Quapropter, quomodo non potest animal ullum non illud sponte appetere, quod accommodatum ad naturam appareat, sic non potest objectam rem perspicuam, probeque distinctam non approbare. Quae enim quid percipiunt Bruta, adsentiuntur statim; propterea quia rerum praeteritarum memoriam cum praesentibus conferant, deinde earum similitudines dissimilitudinesque quam cito comprehendant: Aut si forte ipsa adfensionem sustinere ex incertis nonnullis eorum actionibus gressibusque videantur, id aliquando rerum obscuritate, metu, aut memoriae imbecillitate evenisse dicamus; quod tamen in earum perspicuitate, atque integra animantium ad res tenendas virtute non est, cujus omnis constantia, & firmitas ex his rebus constat, quibus adfensa est, & quas semel adprobavit. Ad rem maxime facerent immensa, quae mihi recentissime contigerunt hisce diebus Canum, aliorumque Brutorum exempla; unde superiora hucusque de eorundem perceptionibus, affectibus, virtutibusque firmarentur, indeque adversus pecudum impugnatores argumenta apodi-

ctica

Etica peteremus. Attamen mihi pro brevitate sollicite
 consulenti unum maxime ex tot tantisque liceat deli-
 gere, quod pridie dum haec Florentiae Commentaria
 persequor calamo gestum esse me cernente, & stupen-
 te profiteor. Redux ex Britannia elapsis diebus in Pa-
 triam advenerat Clariss. Vincentius Martinellius se-
 ptuagenario major; Vir in omni Philologia, atque in
 Historiae ratione celebratissimus. Ut primum Florentiam
 petierat, Alexandri Dodswardi illustris familiarissimi sui
 invisendi gratia extra Urbis moenia illius Villam conti-
 nuo adire properavit. Huic Martinellius quatuor ab
 hinc annis Canem apud se blanditiis altum, atque edu-
 catum, Londini quum ambo manerent, dono commen-
 daverat, eumque secum Alexander ex Anglia discedens
 adsportatum festivitatis atque excubiarum causa intra
 domicilii sui septa quam amanter custodiebat. Advena
 itaque amicus Villae ostium attingit, pulsat, eique non
 multo post, Cane eodem comitante, laetabundus ad fo-
 res aperiendas occurrit idem Dodswardus. Dum inter
 amicos prima, quemadmodum adsolet, ingentis laetitiae,
 ac urbanitatis officia dividuntur, gestientem, ejulantem.
 saltibus inusitatis Vincentium adgredientem eique mi-
 rum in modum blandientem Canem vidisses, quomodo,
 multoque amplius agere bellua ipsa consueverat, quum
 in Londinensi domo praeteritis temporibus apud herum
 pristinum versaretur. Itaque supervacaneum ulterius
 animadvertere existimo ex proposita historia quae, &
 quantum fide digna juxta susceptam argumentationem
 erui possent ad rem nostram, nisi aliò convertenda es-
 set oratio.

§ 113. Quaerendum est ergo in animantibus cunctis quid sit eorum extremum, quid ultimum bonorum, ad quod omnia eorum gesta, & vota referri oporteat, ipsum autem nusquam. Porro omne animal, simulatque natum sit, voluptatem appetere, eaque gaudere ut summo bono; dolorem adspernari ut summum malum, & quantum possit a se repellere niti quotidiana edocti experientia intuemur. Nos autem quoniam detractis de homine sensibus reliqui nihil esse quod appetamus, siue fugiamus intima conscientia sentimus, quidnam Brutis inesse putabimus, quod aut ea ad quaerendum pelliciat, aut ad reprobandum vehementissime urgeat, si sensus omnis vigor, ut in nobis est agendorum summa ratio, ita ab iisdem repellatur, ejusque loco mechanicum prorsus atque exanime naturae opificium in ipsis comminiscamur.

§ 114. Quantum vero futile illa sapienti viro videri debet difficultas, quae belluas inter & homines affert in rebus sentiendis ingens discrimen, fuse demonstrandi hic locus, tempusque non est; nisi quaedam orbiter attingamus, quae caeteris mox dicendis iter facilius patefaciant. Existunt nimirum Cartesiani asseclae nonnulli adhuc, qui subtiliter admodum disputare videntur, neque inficiari dubitant eum in Brutis voluptatis dolorisque intimum sensum, qui, ut homines, in amorem vel fugam animantia omnia compellat: quippe dicere audent illi, eatenus nobis de eodem sensu licere tuto decernere, quatenus abditissima rerum perceptarum conscientia experiamur quid nobis prodesse, aut arridere, quid contra officere, aut displicere quoquomo-
do

do possit; caeterum nemo huc usque pecudum mentem ejusque statum potuit unquam per se se introspicere, aut ab ipsis sciscitari, quidnam diversum teipsa perciperent quum sibi voluptuosa contingerent, quod in doloribus non sentirent, vel molestissimo cruciatu potius sufficeretur. Paucis tamen dimitti a nobis deberent istiusmodi disputatores, nisi indociles, & ab omni veritate extorres perfracte vellent ipsi consistere. Nonne ergo exilientis corporis perspicua argumenta, laetitiae compertissima indicia, rerum comparandarum cura; contra vero moerores, metus, famis sitisque explendae angores, in cruciatibus clamores, omniumque eorum repulsio, quae noxia & inimica sibi belluae intimo discernunt judicio, id tandem cuique bene instituto persuadebunt, & appetendi, & refugiendi, & omnino rerum gerendarum initia, aut a vera voluptate, aut dolore proficisci? Quapropter qui nullo prorsus fulti argumento temere in vulgus jactare non verentur, Bruta ita se habentia nihil continere cum extremo agentium rationalium sine commune, tum sanae mentis usum deserere ipsi dicendi sunt, tum eo usque se se protipiunt in praecipitium errorum pessimorum exitium, quibus nihil & homini, & philosopho evenire pejus potest: Quidni & homines nulla unquam germana voluptatis dolorisque perceptione perculsi eadem peragere absque fine assentur, quae pecudes elateris corporei legibus, & mechanica sanguinis humorumque excurrentium oeconomia solum horum iudicio absolvuntur, qui animum omnem ab illis abjiciunt?

§ 115. Restat modo locus huic nostrorum Commentario-

tariorum Capiti vel maxime necessarius, de Brutorum in
 homines amicitia; quemadmodum inter nos ea nihil ma-
 jus, nihil uberius, nihil ipsa jucundius fore universi
 testantur sapientes: quam fortassis qui ab animantibus
 auferre conantur, ii quidem non cum belluis, sed cum
 ipsis hominibus dimicant. Mutuum autem inquam ho-
 minum Brutorumque non solum amorem, quum benefi-
 ciis, ac solatiis invicem deliniuntur, verum etiam ad
 eam me confero oratione caritatem, qua semetipsa vi-
 cissim, intra suum praesertim quibusque genus, arctissime
 dulcissimeque complecti saepe conspiciuntur. Itaque quum
 solitudo, & vita sine amicis insidiarum, & formidinum
 plena sit; quibus item accedant egestates permultae, a
 quibus levare absque alterius auxilio quisque non va-
 leat, recta ratio monet, ut de aliorum comparando amo-
 re perpetuo cogitemus, quo adepto & malorum pericu-
 lo liberetur animus collatisque commodis confirmetur,
 & a spe pariendarum voluptatum non sejungatur. Quae-
 cumque igitur de amicitiae laudibus, atque utilitate di-
 cta a sapientibus habentur, ea certe nonnisi a naturae
 fonte hausta idcirco dicantur, quod instituendarum ami-
 citiarum consuetudo a voluptate rerum humanarum do-
 mina, nec non a malorum depellendorum opinione flu-
 xerit; quae duo in ipsa natura viventium maxime do-
 minantur. Itaque nihil esse prosperum nisi voluptatem,
 nihil inprosperum, aut injucundum nisi dolorem quum
 vel ipsae ferociiores belluae a magistra, & duce natura
 fuerint primitus edoctae, quatenus causa intercesserit,
 cur amicitia ab ipsorum animis evelleretur, nisi insana
 philosophiae reformandae, aut forte vituperandae, cupi-
 dicas,

ditas, equidem non intelligo. Verum de Brutorum amore, deque iis omnibus eorum animi motibus, qui spontanei recte dicuntur, alibi agemus deinde opportunius.

§ 116. Nunc ergo fermocinemur oportet de iis animae signis, quae externam portendunt judicandi speciem; quidquid nimirum oculis, pedibus, aurium erectione, vocibus, sibilo, aliisque velut totidem instrumentis exprimunt pecudes, id demum evidentissime innuere, quod nobis perinde affectibus variis praeoccupatis solet evenire, quum iisdem aut pene simillimis utimur argumentis. Inanis omnino appellaretur investigatio, quomodo nempe animantium loquela fuerit instituta, quibus adhibeatur legibus, in quo a multiplici hominum idiomate discrepet, & si quae sunt alia ad disputandum supervacanea non minus, quam chachinnis dignissima. Tot siquidem tantaque a perdocto Fabricio edita fuere in suo peculiari de *Brutorum loquela* volumine ab auctoritatibus, historiis, ratione, atque experimentis multis petita, ut, etsi vox Brutorum articulata non sit, nec tanta forte tonorum varietate discreta, quemadmodum nostra est, ipsam tamen tum humanam aemulari, ac tum maxime id demum omne significare, quod a nobis ejus ope peragitur, dilucide ostendit ejus argumentatio. Dicere praetermitto quod peculiarem animantium attinet educationem, cujus auxilio & aliorum patientissima sedulitate factum quandoque fuit, testantibus eodem Fabricio, atque Rorario (a) ut ipsa ad verba fundenda articulate sonantia pervenire saepe potuerint; ne illud tanquam rei nostrae consentaneum

usur-

(a) In *Opusc. supr. laudato* pag. 76.

usurpare velle videamur, quod non a naturae institutis sed ab una hominum in pecudes arte profectum est. Quamobrem non ab artificio, sed a natura ipsa expiscari necesse est quid pecudes loquendo valeant, & quid earum vocibus animo affectibusque comprehensum vere respondeat. Illa autem, quae est omni dubio procul doctorum indoctorumque magistra, unumquemque bene in praeclaram veritatem affectum, neque ullo partium studio praeoccupatum docet, hasce a Brutis plerisque edi voces pro diversis eorum occasionibus causisque impellentibus, quarum indiciis amorem, cupiditatem, aut contra odium, iracundiam mente conceptam manifestare consuecunt. Iure propterea Theodatus Ossius ad rem nostram plura habet, quae ut expendantur dignissima quidem sunt (a); inter quae sequentia maxime teneantur. *Certum est autem bruta suos conceptus exprimere, aliisque manifestare, non solum gestu, visu, sed etiam voce multiformi, diversimode articulata: verum non pronuntiant illas litteras alphabeti, aut vocales, aut consonantes, quas homines exprimere constat; quamobrem hominibus loquutio proprie adscribitur.* Verum aliquibus deinde interjectis alia non minus animadvertenda subdit: *Eruta quoque, & aves suas passiones mutuo explicant, quum diversimode ad cibum, ad societatem, ad fugam, ad coitum, ad viam incitentur, vocesque immutent.* Addit ulterius eodem loco: *Verum mirari subit sapientis naturae providentiam, quae variis modis, & instrumentis singulis animalibus sua distribuit signa, quibus animi affectus*
de-

(a) In *Cadmeja Segea* pag. 24.

demonstrent, vocem nempe, sonum, gestum, adspectum tactum, loquelam, &c. Ista vero cogitationum affectuumque patentia utique argumenta in omnium ferme Brutorum aëtibus, aut animae spiritalis, quae hujusmodi exterioribus notis apparet, constitutionem cuique non indocili philosopho debet facile persuadere, aut Brutorum eorundem animam simulatos quosdam tantum affectus homini caeterisque belluis prodere sine antecedenti ulla cogitatione temere atque ineptissime dicamus oportet, aut frustra naturam aliquid fuisse molitam, quod super-
vacaneum prorsus reipsa sit, quum pecudibus multa humanis vocibus similia, & gestus varios, & signorum multipliciter concesserit, non minus stulte effutire cogamur. Quae profecto opinari, eaque elateris, & mechanismi viribus explicare quamprimum quisquis ausus fuerit; nisi ad insaniam quam proxime velit accedere, non tam inanibus verbis, quam firma praeclaraque argumentatione debet confirmare. Attamen quis eorum huc usque Cartesii dogmatibus addictissimus illud attigit demonstrationibus fastigium, unde si non mathematica, satis probabili nihilominus evidentia constaret, absque ullo penitus sensus mentisque principio tam magna, tam mira pecudes efficere posse quanta reipsa multiplici signorum specie intuentibus quotidie obijciuntur, quae item ab homine sine intimo rationis affectuumque imperante simili principio non fiunt. Nemo sane: nec injuria id affirmari ab unoquoque debet, cui non verba atque una Cartesiani systematis doctrina pro apodicticis argumentis valeant. Qui autem rem a sinceris minimeque suspectis veri cujuslibet fontibus indagi-

dagine sua petere exoptant, nec fucatis larvatisque veritatis veluti simulacris inanissime delectantur, in procul dubio non tam flocci pendere id genus systemata consuevere, quam de Brutorum anima multo saniori philosophia non temere audent disputare. Sed de animantium vocibus, caeterisque animae sentientis, notis indubiis adversus Automatum somniatores, dicam ne potius, quam disputatores multo uberius, multoque validius alibi dissertatio triumphabit. Nunc itaque alia aequae Capiti huic magis consentanea versare curemus.

§ 117. Nos itaque, qui non ab industria, sed ab illiberali labore deterremur, studii multum, multumque ratiocinationis impendere deinceps necesse habemus, ut ab animae corporeae veluti coeno ad germanam intelligendi conditionem, atque nitorem Brutorum ingenia transferamus: quod etsi non adhuc viritum fecerimus, nobis tamen ne faciamus impofterum non interdictum putamus. Cur autem eo usque, quin praestiterimus, deventum fuerit, causae intercessere quamplures, quae captu difficillimae haud sunt, quamprimum ad ea mentem converterit quisquam, quae in hujusce Capitis lumine pollicebamur. Nescii nimirum haudquaquam eramus totum quaecumque sermonis nostri robur, quod latinis Commentariis mandarem, fore ut in varias reprehensiones incurreret, nisi primum per omne animantium genus multiplici animadversione excurrissemus.

§ 118. Praetermissis itaque pluribus aliis pene infinitis, quae quum in volatilibus, tum in terrestribus variis animantibus ingenii ad res hauriendas facultatem, memoriae vim, ac voluntatis potestatem apertissime,

sime, multoque acrius decernerent, atque firmarent, quam quae uberi admodum oratione nostra perfectum haecenus fuit, superest demum ut aquatilia etiam animadversionibus saltem nonnullis attingamus, ut ex omnium Brutorum generibus illud absolvamus quod nobismetipsis fuerat sermonis hujusce initio constitutum. Inter innumera piscium genera eos tantum deligemus, qui plerumque compertiores sunt, quique ab unoquoque Philosopho propria valeant experientia tentari, quare Scaurum Piscem Philosophiae Naturalis Scriptoribus notissimum, ejusque ingenium haud hebere ex Clariss. Ulyssis Aldovrandi elucubrationibus eruditis & uberissimis primo inter aquatilia mente aliqua praedita constitutamus. Ipse namque juxta Aristotelis, Athenaei, Plutarchi, Oppiani, Aeliani, Plinii, aliorumque fidem tradit, eum prudentia, vafricie, amicitia pluribusque cogitantis alicujus substantiae dotibus institutum tam bene a natura, ut intuentes homines atque animadvertentes ipsum prorsus agendi morem eidem animantium generi debeamus pro sanae mentis aequitate attribuere, quem homini exculto animaeque viribus exferendis expedito conferre nullatenus dubitamus. Hujusce Piscis mores enucleatius tradere praeteream, propterea quia aliorum aquatiliū sermoni propediem habendo locum relinquamus oportet, antequam Capiti huic coronidem supremam imponamus.

§ 119. Infra pelagiorum Piscium censum, qui squamosi non sunt, comprehensae describuntur Pelamydes, quarum carne divitum mensae, ea qua ad vescendum salubres sunt tempestate, lauto apparatu instruuntur.

Ha-

Harum tamen, quemadmodum & Thynnorum omnium, ingenium nostra cum primis interest patefacere. Utrumque gregale Piscium genus esse ex Aristotele, Plinio, caeterisque in tota antiquitate classicis scriptoribus notissimum est, qui turmatim ex magno mari Pontum intrare memoriae prodiderunt; idque passim audiuntur piscatores confirmare, qui maximo collecto agmine vagari migrareque utrosque conspiciunt. Quum itaque teste eodem Plinio (a) gregatim isti ex uno in aliud mare vagantur, calliditatem adhibent hac ratione, atque solertiam: scilicet sensu exquisito tempestatum immutationes percipientes eo consistere aquarum loco delectantur, quem suae sospitati, voluptatique accommodatum magis esse dignoverint; neque inde dimoveri in alium migraturi patiuntur, nisi temporis conditio, quam probe discernunt, ad iter suscipiendum invitet. Ventorum quoque flatus ita sentire videntur, ut ad eorum directionem se ferri saepe permittant, & secundo vehi fluctu nonnisi consulto velint, quum sibi discedendi opportunitatem proponunt. Thynnorum autem in natando ordinem atque disciplinam plane admirandam sic describit Plutarchus, ut nisi de hisce aquatilibus alia ex Oppiano (b) atque Aeliano (c) non minus ingeniosa haberemus, ea supra fidem non ab intemperantioribus solum criticis ad veritatis tribunal fortassis traherentur, aut in assentiendo haerent suspensi. Itaque praeter alia plura, quae horum animantium propria ab eodem Plu-

(a) *Lib. VIII. Cap. 13.*

(b) *De Piscat. lib. 3.*

(c) *De Animal. lib. I. Cap. 40.*

Plutarcho affirmantur, illud ab istis singulari astu & consilio fieri inficiari nequimus, cur exoriente canicula, & ingravescente aestivo calore in Euxinum mare natato ita contendant, ut inter se veluti contextis turmis huc illac circumeant sibiue hac corporum conjunctione umbram invicem praebeant, seque a calescentibus solis radiis commode tucantur. Ab horum vero marinorum Brutorum solertia ad alia brevi investiganda transgrediamur,

§ 120. Amias pisces è gregalium numero perinde commendemus oportet, quòd ipsae videlicet, Aristotele narrante, (a) ament se invicem, opem propterea sibi mutuam ferant, & quum necesse fuerit ab agredientibus acerrime se se defendant. Quare audaces, & celeres esse, & saltu valere admodum luculenta Oppiani (b) atque Aeliani (c) suppetunt testimonia. Illarum vero contra Delphinos pugnae pertinacissimae postulant ut in memoratis nuper Auctoribus perlegantur; ut inde quae quantaque sit mentis ad verae rationis regulas institutae in iisdem aqies atque facultas arguamus. Si profecto a prospero certaminum exitu de earum verutia, & ingenio decernere fas esset, utrumque in Amiis tam subtile, atque ad exquisitiores prudentiae constantisque animi regulas tam bene inveniretur compositum, ut fortassis in multis tantumdem desiderari posset ex nostris, quibus affatim semper fuit cacteroqui intelligendi, cupiendique praecipuum munus a Deo

Na-

(a) *Histor. Animal. Lib. VIII. Cap. 2.*

(b) *De Piscat.*

(c) *De Animal. Lib. VIII. Cap. 13.*

Naturae Auctore supra omnia Bruta collatum. Ista tamen longiorem a nobis postulant orationem; quare rem persequi, & magis opportunum erit in praesens, & aliarum belluarum aquatiliū historiam nequaquam praetermittere.

§ 121. Murenæ audax in aggrediendis non aliis piscibus solum, verum etiam hominibus, saevitia satis superque nos docere valet, eam certe exseri non posse nisi industria, cogitatione, & appetitu adiutoribus atque ministris. Ea quippe, quae, Plinio scribente, humanae carnis avidissima est (a), omnem propterea calliditatem interponit, atque furorem, quo piscatores adoriatur incautos, atque in sicco etiam littore, amphibiorum more, hianti ore, venenatisque dentibus persequatur. Miro insuper ingenio astuque in evitandis periculis a natura donatam ex Oppiano (b) aliisque didicimus adeo, ut corporis sui lubricitati roborisque confisa paratos sibi retium hamorumque dolos facile vincat. Tantam esse autem huiusce piscis simulationem, atque vafritiem, si quando ad certamen cum Polypo, & Locusta se compareret, ex Aeliani historia (c) erudimur, ut tantumdem nec amplius a dolosis acutisque hominibus expectare deberemus.

§ 122. Delphini autem cognitio a nobis praetereunda non est in pluribus, quae illam liquido suadere videntur; tametsi nonnulla veluti fabulosa ab emunctae naris scriptoribus debuerint olim, quum omnia

ab-

(a) *Lib. IX. Cap. 13.*

(b) *De Piscat. Lib. III.*

(c) *De Animal. Lib. I. Cap. 32.*

absque examine & inconsulta gestorum veritate exciperentur. Porro nobis ex pluribus, quae traduntur, ea magis verosimiliora visa sunt, quorum habet historiam Aelianus (a) accuratam, utpote sedulus eorundem Piscium investigator. Delphini, scilicet juxta aetatum rationem dispositi gregatim natare conspiciuntur; adeo ut parvuli in primo ordine locentur, quos natatione proximi sequuntur deinde qui sunt aetate magis confirmati. Quippe natu majores, quum parvulorum suorum sint amantissimi, pro iisdem vigilant adeo, ut, tanquam in militari cuneo, alii in prima acie, alii secunda, tertia alii constituentur, & seniores ipsi demum extremum agmen ducentes filiorum uxorumque natationem inspiciant, atque gubernent.

§ 123. Dimitti sane a nobis Disputatio ista vero non debet, antequam pauca quaedam de Crustaceorum primum ingeniis agamus ad rem hocce in Capite propositam magis - magisque attollendam; deinde autem de Testaceis fermocinandum brevi calamo nobis erit; quae duo ad aquatilium regnum aeque referri ab unoquoque, vel mediocriter hisce in rebus versato & sapiente videntur; ne scilicet vel minimum aliquid desiderare possis scribendi scopo consentaneum quod fuerit, vel horum ignorantia, vel disputantis desidia praetermissum. Inter primi generis illos; quos ideo ita vocari consueverint, quod tenui crusta contegantur, ob quam a reliquis Piscibus discerruntur; Locustae marinae principem locum sibi vendicare jure posse videntur: quippe major in hisce se praebeat animadvertenda in deligendo cibo

(a) *De Animal. Lib. X. Cap. 3.*

cibo prudentia, major in persequendo fugiendoque hoste ingeniosa adhibita celeritas, & majas denique elucet robur in pugna; ad quam praeterea apta ipsis praesto sunt instrumenta; hastae videlicet; quibus nonnunquam, non aliter ac equites hastati tanto concurrunt impetu, ut rumpere eas prius, prae constantia in pugnando vehementi, velle videantur, quam ab acie vel tantisper remitti. Earum in committendis viribus ordinem, & veluti rei militaris disciplinam describunt pluribus Plinius (a), Aristoteles (b), Aelianus (c), alique non pauci: quae sane omnia vesanum etiam hominem, & pene stipitem acernum nos vocare compellent, si ab hisce Brutis, quum ita bene se gerunt, mentem, ejusque peritum usum sejungamus, atque in obfirmata Cartesiorum sententia absque ratione ulla forte consentiamus. Illud item video in iisdem animantibus tum rerum percipiendarum facilitate quas sibi adversas esse persuadent, tum pathematum eorum, quae horribilium cognitionem consequuntur in homine, vi, atque imperio mirum in modum evenire saepenumero; aut quoties fortuna ferat ad Polypi marini conspectum; quod nobis inermibus ac inopinato accideret, si saevissimae & teterrimae belluae minitantem imminentemque rabiem declinare ullo pacto nequiremus; iisdem inquam, si fides Plinio accommodanda est (d) accidere prae ingenti illius pavore repentinum interitum, quamprimum juxta se Polypum ipsae

con-

(a) *Lib. IX. Cap. 30.*

(b) *Histor. Animal. Lib. VIII. Cap. 2.*

(c) *De Animalib. Lib. IX. Cap. 25.*

(d) *Lib. XI. Cap. ultim.*

conspexerint . Hujusce admirandi eventus tum historiam, tum causam potissimum, praeter laudatum Scriptorem, reliqui insuper paulo ante advocati testes conceptis verbis conspirantes asseverant; quibus accedit quoque Plutarchus (a), quem non minori dignum existimatione pensamus . Progrediamur vero ad alia hujus generis, quae non minus de Crustaceorum ratione decernunt .

§ 124. Squillae etiam in Crustaceorum censum haberi debent, quarum tamen rationale aequè est ingenium . Quae enim cum Lupo marino bellum perpetuum gerunt, adversus illius astum earumque vorandarum appetitum magnam ipsae perinde ejusdem aut superandi, aut interimendi sagacitatem interponunt, & fraudes . Totum in utramque belluam commissum saepe praelium Aeliani verbis lubet enucleare . *Quum se interceptas (ita ipse Squillas commemorans (b)) sentiunt, fastigium quod eminet a capite, quodque simile est acutissimo triremis rostro, atque in summa parte secturas habet, modo ferrulae uncinatae, hoc inquam animosae illae bestiulae quum incurvaverint, summa levitate saliant, & tanquam saltatorium versant orbem . Lupus ore maxime hiantes, atque imminenti, quae est pelle tenera, & molli, squillam ex lassitudine viribus defectam comprehendit, atque prandium fore arbitratur . Squilla primum in gutturi laxitate saltat, post aculeos in miserum venatorem defigit; & lupum interficiens interficitur .*

§ 125. Magna, & admiranda quoque Cancrorum

i

om-

(a) *De Solert. Animal.*

(b) *De Animalib. Lib. I. Cap. 30.*

omnium est calliditas, deque eorum mente bene cogitante conspicuum argumentum, quum sive ipsi inter se dimicant, sive aquarum vim frangere tentant, sive demum quum ostreis conchisque marinis diligentissime capiendis, ut saepe adsolent, delectantur. De eorum certaminibus, caeterisque ingeniose gestis tum Plinius (a), & Oppianus unanimes agunt (b); potissimum vero D. Ambrosius (c) cujus verba hic referrentur concinne, nisi Orationem nostram nimium infarcire vereremur. Quare pro brevitate solliciti ad alia transgredi simillima evolvenda toti continuo nosmetipsos comparamus.

§ 126. Testacea inquam animantia, quorum et si genus a Crustaceis differre videatur, versutia tamen, atque intelligendi facultate ita inanimatis omnibus praestat, quomodo hominum genus omne a Peripateticorum secta ferarum universitati antecellere maximopere dicebatur; neque propterea, quantum ad rationem adtinet, utrumque aliquid habere discriminis manifestis narrationibus affirmare jure poterimus. Cochleae itaque turbinatae, sive aquatiles, sive terrestres, in singulis earum, qua late in Testaceorum natura patent, generibus animantia aliqua habere quae formident inimica, & cum quibus congrediantur, tradi a scriptoribus solent. Lacertis Cochleas universas inimicissimum genus esse testatur Plinius (d); contra vero Perdices, & Ardeas aves, tanquam adversarios suos a Cochleis agnosci, timerique,

scri-

(a) *Lib. IX. Cap. 32.*

(b) *De Piscat.*

(c) *Histor. Lib. V. Cap. 8.*

(d) *Lib. VIII. Cap. 39.*

scribit Aelianus (a). Atque e Cochlearum genere, quae Ariones vocantur, majorem praeseferre in agendo versutiam circumspiciuntur, ut earumdem avium persequentium calliditatem decipiant. Eorum siquidem ita est a caeteris Cochleis disjuncta natura; ut absque laesione ulla, quum voluerint, ab eorum testis egrediantur; quas suffragante eodem Auctore potissimum vacuas dimittunt, & aliò abeunt, quamprimum hostes suos praevident imminentes, nec iterum redeunt intro, donec volucres illae ab eorum viciniis recesserint fraudatae, & de capienda praeda desperantes.

§ 127. Ex tot igitur, aliisque pene infinitis, quae de Brutorum omnium indole in singulis quidem varia, semper autem ad ostendendam mentis vim bene composita, disputata haecenus sunt, illud mihi videor posse legitime conficere, quod belluae rationem habeant a natura largitam, mentemque, & acrem, & vigentem celerrimeque multa simul agitantem, & ut ita dicam sagacem, quae ut causas rerum, & consequutiones videat, & similitudines transferat, & disjuncta conjungat, & cum praesentibus futura copulet, omnemque complectatur vitae consequentis statum: unde & quae ipsis delectabilia apparent sollicitè quaerantur, & quae contra noxia, tristia, & incommoda eorum menti offerunt se se, non respuantur solum, verum etiam tota virium contentione ab iisdem fugiantur. Ut nos itaque de spiritali hominum ingenio ex suis operibus probe argumentari dicimur, ita de belluarum anima ad cogitandum aptissima decernere jure nos posse videmur.

§ 128. Si Brutorum igitur anima, quae ex illorum operibus fatis superque philosopho docili minimeque cavilloso spiritalis deberet esse comperta, per se loqueretur, nec ea quidem tam pertinaces habuisset adversarios, neque jam tam praeclarissimae ob institutas huc usque demonstrationes eius veritati diutius victas demum concedere manus repugnarent. Itaque quanquam in superiori sermone, qui cum Cartesianis est habitus, non remissi fuerimus, tamen haec acrior est cum iisdem parata disputatio, atque contentio. Quae enim de belluarum Anima, juxta recensitas per tria singula earum genera operationes sunt disputata, ea nec acutissime neque profunde sunt pertractata. Qui praeterea mechanicam animantium in agendo vim defendunt, neque admodum versuti in differendo sunt, nec qui contra dicunt causam difficilem repulerunt. Attamen ad obstruenda penitus detrahentium ora nihil aptius aut conducibilius fore existimo, quam illis temere sententiae nostrae contradicentibus objicere, Brutorum nempe operationes, voces, gesticulationes, aliaeque ab iis saepe adhibitae ad vitam externa praesidia nonnisi illorum amplissimo generi a natura uberi & provida fuisse largita, quam ut se corpusque bene tuerentur; & animam in iisdem latentem, rerum plurimarum indigentem, sibi utilia perquirentem, & noxia quaeque praecaventem, eorumdem omnium ope patefacerent. Belluarum omnium animam nobis hac ratione tam diversimode de se loquentem ex iis quae illarum undequaque patent, quisquis argumentetur, vereri non debet ne, nisi forte a stultis, reprehendatur; quum ipse differendo a more
in-

institutoque majorum neutiquam aberraverit, qui aequae disputationis leges non verbis solum, verum etiam opera ipsa ad omnem futuri temporis aeternitatem custodiendas tradidere; tum etiam quod ipse haec ad eos scribat, qui tum in Philosophia tum in optimo genere Philosophiae magnopere processisse existimantur.

§ 129. Quo igitur exactae rationis argumento ii semper progressi fuisse dicuntur, quorum assidua cura fuit ex effectibus purgata mentis acie perpenfis, & inter se collatis in alicujus causae vim cognitione se se attollere, cujus cum iisdem effectibus constans intercedat relatio (quemadmodum nos in decernenda spiritali Brutorum anima legitime ita differuisse gloriamur) contra ii perperam se gessisse & adversus dialectices praecepta turpiter peccasse liquet, qui nullo probato fulti theoremate in alterius causae cognitionem ex belluarum operibus adscenderunt, quae nullam prorsus copulationem cum iisdem habere videtur. Aut igitur Cartesiani exhibeant Philosophis necesse est quonam denique rationis nexu tam mira, tam ingeniola, tam solertia, & affectuum plena, quae in animantibus constant cum corporibus organicis omni anima destitutis; quae mechanica non sit; probe cohereant, atque consistent, quin quamplurima sequantur incongrua philosopho vere ingenuo vitanda; aut desinant autem opinionem carpere nostram, eamque ejus imbecillitatis insimulare, quam nonnisi Cartesianae sententiae propriam esse, velint ipsi nolint comperire debent, atque fateri; aut noverint demum nullius pretii esse quidquid ad placitum nostrum infringendum non minus inconsultò jactare solent, quam

im-

imperite . Effutiunt ipsi nimirum , haud esse idcirco in belluis cogitantis loquentisque animae indicia quaecumque ab illis peragi tanquam ab anima prodeuntia specie tenus objiciuntur , quod non perspicue omnique dubitatione semota intelligamus quod iis sibi velint Bruta argumentis ostendere , quae forte a mechanicis legibus , atque a naturae necessitate absque ullo animae sentientis imperio exorientur . Oh praeclaram disputandi rationem ; quae primo turpe usurpat pro argumentatione mendacium , & illud deinde infert , quod est ab usurpato principio penitus alienum ! Quis cumprimis audeat inficiari , & pro judicii sanitate puram putamque temeritatem opponere , animantia videlicet haud tantam mentis & ingenii sui intuentibus copiam facere , ut propterea quisque , non stupidus & animi impotens , sed eruditus , & ad aequiorem Philosophiam jure prae harum rerum obscuritate dubitare queat ullam reipsa Brutorum intercedere cum hominis mente communionem ? Attamen isthaec Cartesii sectatoribus inpraesens prae nimia indulgentia aliquantisper permittamus , atque universa in belluis animae vigentis , sentientis , imperantisque magnopere perspicua caeteroqui signa tanquam involuta , incerta , & obscura dicere ultro hallucinati patiamur . Itaque & Dialectici & Physici , quemadmodum verbis utuntur iis , quae non indoctioribus etiam nota non sunt ; Geometrae vero , Musici , Grammatici , isti quoque more quodam loquuntur suo prophanis impervio ; ipsae item Rhetorum artes , quae sunt totae forenses , atque populares , verbis tamen in dicendo quasi privatis utuntur ac suis ; atque omissis hisce artibus elegan-

gantibus atque ingenuis, ne opifices quidem tueri sua artificia possent, nisi vocabulis uterentur nobis incognitis, usitatis sibi; ac denique sicuti agricultura etiam, quae abhorret ab omni politiore elegantia, tamen eas res, in quibus versatur, nominibus notavit novis, ita nihil mirum videri posset, si forte Bruta difficili, obscuro, agresti, & sui generis proprio uterentur quodammodo vocabulorum promptuario, quod nonnisi ab iis teneretur exploratum & bene perceptum, quae communem cum reliquis animantibus fuissent sortita naturam. Porro quum nihil infanlius fingi queat, neque magis a recto Philosophorum sensu abhorrens quam ingenuarum, & mechanicarum earum artium propterea, non dicam parvipendere, sed inficiari veritatem, utilitatemque, quod a plerisque suorum mysteriorum imperitis, atque nominum insciis earumdem vis ignoretur, atque praestantia, inde consequi praeclarissimum est, nemini quoque, citra mentis vesaniam, fas esse de spiritali Brutorum anima ambigere, deque valida in suas operationes potestate contradicentem opponere audaciam, aut pro explanandis eorum phaenomenis ad ineptissimum systema confugere, proptereaquia non aliquibus continuo, & dilucide ea animantium innotescant operantium indicia, quae alii quamplures recte philosophantes, & egregia imbuti ratione pro tutissimo animae spiritalis veluti idiomate usurpant. Si quid igitur non habeant Cartesiani reliquum majus, quo placitum tueantur suum, in hac philosophia adeo inopes foreprehenduntur, ut continuo illos deferendos esse decernamus; unde ad alia praestantioris pretii, atque momenti sequenti Ca-

pite

pite versanda progrediamur. Interim verò moneamus
 oportet, nos ea perfecisse hactenus, quae extimam
 quodammodo disputationis hujusce naturam contingebant,
 ut primo pollicebamur Commentariorum limine.
 Quae autem scribebnda modo sunt reliqua diversum ab
 iis plane aliquid statuunt, cujus veritas non testium
 numero, & historiae fidei solum innititur, sed aliunde
 dependere deinceps videbitur.

C A P U T IV*

Brutorum operationes, & quae ipsorum animales dicuntur functiones cum germanis sensus, atque irritabilitatis notionibus universim receptis conferuntur; atque inde ad adstruendum eorundem spiritale principium progreditur Oratio.

Rutorum qui nullum esse animantium genus rationis capax, atque ad omnia fere intelligenda, quemadmodum homines possunt, a natura comparatum inficiari solent, ii profecto omnem cogitandi cu-

ram a se penitus abjecisse videntur; neque nisi lippis oculis eorum operationes expendunt. Illorum quippe causa majoris quam ipsi putabant momenti arctissime efflagitabat per se se, ut eos aut vitiosae desidiaie insinularet, qui easdem funditus animadvertere nollent, quum bene ingenii acie valerent, aut summae verteret

illo-

illorum stultitiae, qui affectum imperio & partium zelo
 praeoccupati, non prudentiae minus, quam eruditionis
 inopia, de difficillimis id genus inquisitionibus, veluti
 ex tripode, tument, & putida simul magisterii im-
 postura responderent. Quamobrem qui belluarum grave
 admodum in Philosophia negotium, earumque ad inge-
 nii opera aptitudinem mordicus adspernari, & pessun-
 dare se velle tuentur, iis mihi Atheis simillimi esse vi-
 dentur, quorum tanta est sollicitudo ne supremum ali-
 quod Numen amplissimae naturae universitati praeficia-
 tur, quod colant, quodque merito debeant formidare,
 tametsi ad illud reprobandum neque sapientissimorum
 Virorum auctoritas ulla, neque firma eas argumentorum
 vis aliqua impellat, aut praeclare suadeat. Isti nimirum
 ita Solis, & Lunae conversiones, & ratos perennesque
 cursus; ita syderum pulchritudinem varietatemque; ita
 telluris hujusce adspectabilis venustatem, amoenitatem,
 atque divitias, dum floribus, herbis, arboribus, frugi-
 busque exornatur; ita fontium gelidas perennitates, ma-
 ris aestus, riparum viridissimarum apparatus, camporum
 immensitatem, speluncarum concavas altitudines, mon-
 tium proceritates; ita varia genera bestiarum, ferarum,
 volucrum, aquatilium, atque serpentium, quorum ad
 pastum inquirendum vita solum condita esse a natura
 videtur; ita corpus hoc nostrum, cujus omnia membra
 vel ad commodum, vel ad venustatem aptiora esse non
 possunt magisque concinne conformata; ita demum om-
 nia & singula in hoc orbe nostro terraqueo ea ratione
 constituta, ut neque ad usum meliora esse potuerint,
 neque ad speciem pulchriora quotidie inquam contem-
 plan-

plantur, quin intelligere tamen velint inesse aliquem in hujusmodi ordinatissima rerum multarum, & magnarum administratione supremum Moderatorem, & tanti operis, tantique muneris principem veluti Architectum. Quare ut isti nebulones tam pravo philosophantes ingenio seu mavis in tanta philosophiae perversitate insanientes dicendi merito sunt; quum fortunae potius, quam sapientissimae mentis consilio universa committunt; sic non immerito ad vesaniam ii videntur non minus accedere, qui de Brutorum anima perperam sentire adeo profitentur, ut universa eorum opera plena caeteroquin rationis atque consilii vel ad aequivocum & escio quod sentientis animae principium referant, vel, quod est multo inconsultius atque deterius, organorum mechanico plane concursui, sanguinisque circulationi penitus attribuant. Itaque si quando a germana philosophia prophani id genus Scriptores in animantium rebus audeant aliquid effutire, ipsi profecto aut eorum nihil reipsa scire demonstrant, aut nescire dissimulant, quae Physiologia docet, quae experimenta compertissima tradunt, & quaecumque tandem a solertioribus Viris detecta hodierna sunt tempestate de fibrarum impetu, elatere, elasticitate, de fluidorum omnium perniciosissimo in quolibet animantium corpore perpetuo circuitu, deque aliis pene infinitis, quorum necessarius est cum animae sensationibus mentisque incorporeae operibus nexus, & mutua relatio. Igitur in hisce analytice exquirendis expendendisque versabimur deinceps; indeque ad propositum denique Capitis hujusce scopum elucubrandum reverti curabimus.

§ 131. Quemadmodum Physiologia ergo omnis, ejusque leges a naturae viventis contemplatione derivatae id habent cum hominibus Brutisque commune, ut partium organicarum dispositiones, ac vires simul in illis acres, maximeque operantes utrisque viventibus absoluta pene analogia congruant, hoc nobis proinde constituendum erit inpraesens, ne pro animalium cogitantium causa facturi ab hisce accuratissime expendendis accommodandisque pro re nata vel hilum discedamus. Etenim praestanti Viro Georgio Baglivio docente (a), qui analogice ab anatomia Insectorum ad anatomiam Brutorum, ab hac ad illam hominum philosophantur, optime philosophantur: siquidem sub genere viventium analogizant. Et quoniam attributa unius, facta sufficienti partium enumeratione, optime respondent attributis alterius, ideo observata anatomica in Brutis, non solum faciem praebuerunt observatis anatomicis in homine, sed iisdem adamussim congruunt: imo ex certa hac, & mutua analogia utrinque, & circulatio sanguinis, & structurae viscerum, & alia innumera detecta sunt tanta saeculi nostri felicitate.

§ 132. Non est autem supervacaneum nobis, quantum loci hujus patiuntur brevitates, animantium fibras investigare earumque deinde activas facultates expendere, ut inde in Hallerianam irritabilitatem commodius transeamus. Illarum porro duo esse genera ut in homine, ita in animantibus pene omnibus universi Anatomici atque Physiologi fidem praebent latissimam; quarum unum membranaceum, carneum alterum dicunt.

Quae

(a) *Praxeos Medic. Lib. I. Cap. 6.*

Quae membranaceae existunt in utrisque viventibus fibrae a cerebro cum pia & dura menynge, carnae vero a tendinibus ortum propaginemque suam ducere res est jam compertissima. Earumdem texturam, ac bene firmam compagem oculari experimento deprehendit olim praeclarissimus idem Georgius Baglivius (a) de re medica optime meritus, quum anno 1701. Gallinam, Canem, & Cuniculum fame consulto interemptos, in Theatro Anatomico cultro subjecit; in quibus etiam robur firmitatemque detexit, quamprimum intra plures disparis naturae liquores illas rite dissectas apprimeque lotas maceravit: quarum denique constantissimam soliditatem in leonina carne comperisse luculenter affirmat. Eorum vero piscium, qui velocitate natandi prae caeteris valent, ut Delphini, Thynni, Xipiae &c. duriores animadvertit fibras, crispatas, tensasque multo magis, quam quae in aliis aquatilibus animantibus apparerent, quorum tardior est semet movendi caeteroqui facultas. Par in terrestribus nonnullis, atque volatilibus Brutis exploravit discrimen ab aliis ejusdem generis Vir eximius, quorum non habetur tanta currendi volandique celeritas, quanta in utrisque functionibus illorum est exercitatio. Quare expeditiorem in belluis omnibus cursum petendum fore ille autumat non a majori circumgyrantis fluidi solum vi, verum etiam a peculiari solidorum structura firmitateque pendere testatur.

§ 133. Quantum vero ad elateris vim, resistantiam, & impulsum spectat, quibus membranaceae potissimum
fibrae

(a) *De Fibra Motrice Lib. I. Cap. 2.*

fibrae in vivente quopiam animali donantur, paucis necesse est ut scribamus. Quum primis vero durae matris membrana (quae tota fibrillis contexta sub cranio sita latet) robusta, crassa, atque dividua iis praedita facultatibus comperitur, quarum autem vim experimenta diligenter a magnis Anatomicis facta perpetuo decreverunt. Quippe ipsa peculiari fibrarum structura quum constet, ut tota ad constringendum exprimendumque facta videatur, inde est cur a Scriptoribus *cerebri cor* fuerit appellata: siquidem membranacei ejus villi, quibus undequaque vestitur, crispentur saepenumero atque contrahantur, non aequabilibus systolis atque diastolis nisi- bus tantum, verum etiam multo vehementius magisque inordinate, quamprimum illam corpuscula quaeque acria praesertim fluida contingant. Id compertissimum habuere patientes permulti animantium Brutorum sectores, qui tentamenta a se inita posteritati etiam praeclaris memoriis tradidere: in Ovibus scilicet recens natis in Canibus, aliisque quampluribus detexerunt primum; si quando acubus tenuissimis duram matrem pungerent, aut in eam acidos infunderent liquores; per omnes earum machinarum partes vehementissimos excitari convulsivos motus, tremores, jactationes, paralyses, ejulatus, aliaque horrenda symptomata; deinde in eadem menynge, quae a cerebro progreditur, totamque infra dorsi vertebrae medullam vestit oblongatam, patefacta iisdem simillima sunt phaenomena a Clar. Viro Georgio Baglivio (a), cuius verba, tametsi fusius quam propositi aequitas sinat, exscripta fortasse videantur, praeterire non

(a) *De Fibra Motrice Lib. I. Cap. V.*

non debemus. Canem molossum vivum debite ligavi (en illius historia) cum amico meo Dom. Pallilio Viro sincero, & morilus vere Romanis praedito. Separavi diligenter cutem, & musculos dorsales prope dorfi vertebrae: denudata una ex vertebrae, terebravi eam maxima cum diligentia, quousque terebrando perveni ad cavitatem spinalis medullae suis menyngibus involutae. Hoc facto solvimus canem, ut videremus an posset incedere: incedebat itaque ut prius, saltabat, ac bene se movebat. Denuo ipsum ligavimus, sed tali modo, ut libere movere se posset hinc inde post experimenta, quae meditabamur. Foramen terebrationis in vertebra erat tantae capacitatis, ut Siringae foramen intrudi commode posset. Puncta per acum menyngis spinalis medullae in loco terebrato, canis statim, fortiter, ac per totum convellebatur; deinde paulo post quiescebat. Siringato Spiritu vini tepido velocius respirabat, leviter veluti horrebat per totum. ac veluti paulo post somno corripiebatur. At quando in majori copia liquor hic injiciebatur tepidus, tremebat fortius, sed cum hilaritate. Post duas horas siringatione iniiciebamus guttas aliquot Spiritus nitri soluti cum pauca aqua: tremebat vehementius, ejulabat, torquebatur: stupore primò corripiebatur; deinde motibus convulsivis, modo in partibus superioribus, modo in inferioribus, prout acidus liquor modo partes superiores, modo inferiores spinalis medullae magis vel minus alluebat, ac velliebat. Comedit interea frustula panis ea nocte, & mane sequenti stupidus videbatur, sed magis expeditos motus peragebat parte posteriori, quam anteriori cor-

po-

poris. Mane igitur siringa injecimus Spiritum nitri purum in majori copia. Statim horrendi ululatus, ventris intumescencia, aliquando vomitus, aliquando spuma ex ore, motus convulsivi ingentes, lamentatio, & ululatus magnus. Factis aliis siringationibus, debita semper, sed pauca cum liquoris praefati quantitate, crescentibus sensim convulsionibus de repente obiit, & rigidus statim evasit veluti truncus. In aliis canibus terebravimus vertebrae colli, in aliis vertebrae ultimas versus os sacrum; & pro varia siringatione liquorum modo spirituosorum, modo acrium & acidorum varia. Subnascebantur accidentia tremoris, convulsionis, paralysis &c. modo in partibus circa caput, & pectus, modo in partibus circa viscera naturalia. In catulo terebrato in vertebra tertia colli, facta siringatione decocti vitrioli in spinalem medullam, eoque injecto valde calido, ne dicam fervido, statim periit convulsus. In pecude musculus coxae diligenter cum eodem Dom. Pallilio a reliquis vicinis separavi, pauca tantum non separata ejusdem portione, per quam possit vicinis adhaerere: abscissis hinc inde tendinibus hujus musculi, eoque leni contractu adhaerente musculo vicino, observavi separatum musculus, licet abscissi sint tendines, obscure moveri, contrahi, suas fibras crispari, oscillare, sed obscure. En quomodo per elaterem proprium, per vim in fibris elasticam innatam moventur musculi: id enim tentari poterit in Anate viva, aliisque volatilibus, vel quadrupedibus.

§ 134 Fibrillarum muscularium in iis praeterea tam potens est actio, ut, semel ac contingantur, quolibet
mu-

musculus rapidissima confestim contractione brevior, densior, durior, atque rigidior efficiatur; & ossa etiam, uno temporis puncto, quibus adnectitur, diversimode moveat, humoresque suis canalibus comprehensos in perniciosissimum motum impellat. Musculorum hujusmodi contractio postulat itaque, ut animales qui passim dicuntur spiritus virium suarum diversa efficiant incrementa. Fac igitur, eos spiritus majori ubertate celeritateque in nervos immitti aliquos, haud erit sane operosum, neque explicatu mirum, cur muscoli tanta vi polleant, ut ad resistantiam ingentium quandoque ponderum superandam magnopere valeant; tametsi debilissima eorum sit causa; materia nimirum juxta fibrarum confinia tenuis admodum, cujusmodi spiritus iidem esse concipiuntur: poruli namque, quos materia ingreditur illa, in infinitum pene dixerim multiplicantur, & muscoli simul ob incredibilem fibrarum copiam coalescunt, ut microscopia liquido ostendunt, & acutissimus Iohannes Bernoullius integrali calculo demonstrationem adjecit. Quae insuper vis eo magis credibilis se se offert philosopho, si nervei ejusdem fluidi elasticitatem cum eorundem organorum elatere conjunctam animo ipse complectatur.

§ 135. Quae igitur de humani corporis valetudine infinitis propemodum voluminibus post restitutam medicae artis facultatem haecenus sunt exarata, eadem omnino Brutis, eorumque incolumitati servandae harum, quae nuper attigimus, theoriarum lumine facili debent analogia a nobis jure accommodari Pecudum scilicet corporeae machinae, ut pene iisdem aut simi-

libus morbis obnoxiae comperiuntur, ita contra eorum fospitas ab iis pendet singulis aequabilis sanitatis momentis, viribusque plane comparibus, unde hominum vigor, & vitae constantia definitur. Sanguinis aliorumque fluidorum per omne organicum corpus circuitus, alterni aeris inspirandi expirandique conatus, alimenterum coquendorum infra ventriculi claustra labor assiduus; & quae inde plura consequuntur; chili separationes, atque nutritiones innumerae, somnus denique, & si quod est aliud, cujus perfectio musculis iis adnitentibus fieri debet, qui passim involuntarii appellantur, ita haec omnia sunt in nobis, ut animantibus reliquis non deesse experimentorum historia deinceps afferenda perspicue, ut reor, constabit. Quae autem animantium omnium absolvendae functiones sunt, quarum ea vis est, & naturalis disciplina ut voluntariis efflagitent musculis imperari, nihil erit profecto, quod adversetur quominus aliorum tentaminum ductu in Brutis aequae ac in homine eadem reipsa exerceri praeclare a nobis ostendantur.

§ 136 Quidquid ergo animantibus, siue noxium siue salubre evenire persaepe solet, quod per se se vel iis bene valentibus opituletur, vel sanitatem laedat quomodo, ad duo principiorum genera revocari debere omnium me eorum praecepta compellunt, qui in tota Physiologia classici sunt Scriptores, de eaque Principes optime meriti. Horum alia *nonnaturalia*, quaedam vero tam prosperae quam adversae valetudinis *praeternaturalia* dicuntur initia; quorum tamen utrobique non numerus solum, verum etiam ad utrumque Bruto-
rum

rum statum relatio patefacienda nobis erit inferius.

§ 137. Inter ea, quae viris etiam doctrinae pulchritudine praestantibus stuporem conciliare saepe solent, ea est corporis humani structura, tantaque illius in absorbentibus venis structura, ut earum orificia; quippe mollissimis, delicatis, & admodum irritabilibus fibrillis coalescentia; illico vehementer, rigentibus sphyncteris, contrahantur, quemadmodum celebratissimus docet Dom. Albertus Haller (a), quamprimum vel minima aliqua acris fluidi sive biliosi particula iis forte admoveatur: eo namque natura ipsa ita constituta sibi quodammodo prospicere adverso nisu videtur, ut veneficus humor ille valetudini maxime infensus continuo a circulatione repellatur. Haec autem constans naturae oeconomia tum primum viget, & ordinata progreditur quum corpus nullis praepeditur obstaculis, & consuetis valetudinis legibus libere obtemperat: verum secus rem se habere experiuntur periti naturae animalis investigatores, si quando ea sanguinis excurrentis vasa elastica vi sua, morborum vitio, destituantur: siquidem istericis, nec non hypocondriacis maxime affectionibus perculsa, & debilitata membra tam pervium iis iter parant humoribus, quanta acrioris stimuli vis est & acies, quae infirmam valeat facili negotio orificiorum vincere resistantiam. *Si vero stagnans liquor* (eximii Viri de Gorter ad rem nostram est animadversio) *sensim fit acrior, ut irritamento suo in ambitu haerentia oscula possit commovere, id quod diu quietum haesit ingre-*

k 2

ditur

(a) *Praelect. Academ.* § 91.

ditur circulantia vasa, & insicit corpus. (a)

§ 138. Attamen quae sint morborum in animantibus causae non est hic quod tempestive dicamus, nisi primum sanitatis sanciendae leges & munia nonnullis animadversionibus magis magisque constituentur. Solidae quippe in viventibus corporibus partes tum vasculorum multorum aggregatione, tum suis membranis sive vaginis totidem constant tenuissimis, utrobique etiam ex tubulis per quam exiguis textura earum admiranda penitus a Clariss. Ruischio sedulitate ingenti detecta fuit (b). Itaque quo solidae hujusmodi partes suis fungantur quaeque muneribus, elasticitatis vi pollere ea debent, quae illarum capacitati sit accommodata. Porro hujus haberi exacta notio solet in ratione composita ex impetus momentis, quibus liquida per singula animantium vasa excurrunt atque circumeunt, ac tum etiam ex tubulorum resistantia, qua donati ipsi a natura fuere. Etsi vero Brutorum morbi nec tam multiplices, neque tam frequentes eveniant, quemadmodum hominibus usuvenire solet, eorundem tamen sospitas rebusque membrorum tenor nobiscum est aequae communis.

§ 139. Valetudinis autem, quae saepe latitudo vulgo appellatur, a pluribus in animantium organis pendet motionum principiis, quarum vigore ut tota sanguinis humorumque caeterorum circulatio probe perficitur, ita earundem imminutione non ita late distenta sive hominis, sive Bruti sanitas jure solet appellari. Ne vero
hac

(a) *Exercit. Medic. IV. de Siti §. 14*

(b) *Epist. Anat. Problem. Tab. III. Fig. 1. 2. 3.*

hac in re vitium obrepat aliquod, non tam cordis, quam omnium, quae sanguifera vasa dicuntur, motus vividus & constans fervetur oportet adeo, ut ab eo tanquam a principe earundem motionum fonte per totam corporis organizationem sibi semper similis propagetur. Pro tuendis vero hac ratione machinae animalis motibus peculiaris ipsius cordis structura maxime confert, cujus intertextae fibrae tam energica elasticitate valent, quanta satis superque est, unde elateris virtus vel iis minutissimis canaliculis quaquaversus communicetur, per quorum diametrum vix globulis sanguinis rubris transitus patere posse concipitur. Quae itaque in homine fieri Physiologi docent, eadem belluis omnigenae pene classis rite accommodantur.

§ 140. Tam late vero per omne animantium organicum corpus distenta elasticitatis virtus, quae humorum circulationi suppetias affert maximas diversum quid plane esse ab irritabilitatis momentis affirmemus oportet, de qua nobis propediem erit fusius agendum; tamen utraque in singulis animantibus vis, atque nisus mutuum sibi auxilium praebeat, atque vigorem: quippe irritabilitas alternis, ut dicemus, fibrarum motibus se se exferat; quorum tamen nulla esset potestas, nisi membrorum, vasculorumque omnium elateres compressionem primum, & pristinam deinde compressarum partium restitutionem exacte perficerent. Neque ergo irritabilitas absque elatere, neque absque illa elasticitas ulla in animantibus vigeret. Attamen non ita sibi mutuo utraeque istae opitulantur vires, ut nullus inter eas existat principiorum & causae ordo: quinimo facili

lis illa in quampluribus animantium partibus semet contrahendi potestas, quamprimum ab externo aliquo corpore contingantur, in caussa est, cur earundem elasticitas alternis suis compressionis restitutionisque motibus citissime obtemperet.

§ 141. Omnis itaque animantium Physiologia a membrorum irritabilitate ortum ducit, sine qua nec homines, nec Bruta aut aliquid agere, aut sentire unquam suasque vires omnes exferere potuissent, quibus a stipite & a rebus sensu carentibus secernuntur. Hujus porro veritas non ab Hallerii solum doctrina atque elucubratione pendet (a quo Hallerianae irritabilitatis nomen habet) neque commentis pro ejus lubito adinventis innititur, sed una potissimum naturae indagine tota consistit. Rationis est igitur rite compositae illius systemati fidem accommodare omnem; & si forte systematis vocem tantae doctrinae famae aliquid detrahere suspicemur, ab hoc etiam nomine libentissime abstineamus; eamque propterea legum constantissimarum perpetuam in animantibus a sapientissimo Viro factam animadversionem appellabimus, quibus natura sibi met continenter similis & aequabilis efficit, ut quae ab ipsis animantibus, aut pro delectabilibus appetendis conquirendisque, aut pro rebus dolorificis posthabendis fugiendisque exercentur, nonnisi huic uni utriusque invicem adversi conatus latissimam vim referant penitus acceptam.

§ 142. Operae demum pretium fore intelligimus, membrorum in animantibus irritationem ita in praesens describere, & ad rem propositam usurpare, ut tamen

accuratius singula perlustremus, & nonnulla ab aliis conspicue fecernamus. Tria porro existere in quopiam sive pecudum, sive hominum corpore non dubitamus, quorum momentis non sanitatis viror tantum adstrui posse dicitur, verum etiam vitae animalis constitutio omnis cuique probata est atque comperta. Quippe Clarissimor. Virorum Hallerii, Zimmermanni, Castelii scitis apprime instituti nonnullas primum corporis viventis partes a reliquis debemus fecernere, quae irritabilitatis solum robore instruuntur; existunt illae deinde, quae sensu tantum sunt praeditae, quin ulla exhibeant contractionis indicia; atque eae denique in organizata viventium machina inveniuntur partes, quae vivida tum sensus, tum irritationis simul signa portendunt. Quae ad tertium hujusmodi genus spectant cor praecipue recensent, cujus contractio per systolem diastolemque prae caeteris vehementior apparet; neque minus eadem semet contrahendi potestate valent diaphragma, ventriculus, intestina, vasa lactea, ductus thoracicus, veslica, mucosi sinus, uterus, genitalia, & ea generatim organa, quorum ex muscularibus fibris totus est nexus. In iis autem, ubi sensus tantum absque irritatione dominatur, locari debet cerebrum, nervi, stomachus, lingua, ureteres, penis, aliaeque partes, quas pro brevitate praeterimus. Reliquae vero neque sensum, neque contractionem in se habent, quum ab aliquo extraneo corpore continguntur; cujusmodi sunt cuticula, cellularis textura adeps, tendines, membranae omnes, ligamenta, periostrium, pericranium, ossa, medullaris substantia, cornea, iris, omnesque etiam venae, & ar-

te-

teriae; tametsi in hisce, si forte sensus aliquis quandoque excitetur, hoc propterea fieri putandum est, quod utraque cum nervis confertae teneantur.

§ 143. Neque vero arbitrari debemus ab irritabilitatis, & sensibilitatis facultatibus eos solummodo in singulis animantibus excitari ac vigere motus, qui vulgo necessarii dicuntur, & ab immutabili vitae animalis ordine prodeunt: ipsae etiam spontaneae, quae passim vocantur operationes earundem virium ministerio ita peraguntur, ut anima voluntatis affectibus careret omnino, nisi utrisque adjutoribus in amorem, spem, odium, atque timorem vehementer impelleretur. Evidenti siquidem in nobismetipsis, experientia duce atque magistra, certiores fieri facili negotio possumus quantum urgeri animi pathemata soleant, quo sensus in homine magis est exquisitus, & ad membra convellenda mobilior est constitutio. Quare in Brutis par aut similis a Zootomicis quum fuerit detecta partium organicarum fluidorumque dispositio, atque periodus, quemadmodum in humanis corporibus jamdiu est demonstrata, jam ergo nihil reliquum superesse videtur, quam ut belluas & cogitare, & sentire, & animantium fungi muneribus, & affectibus ita exerceri variis haud incongrue opinemur, ut in earum diversis irritabilitatis momentis illorum omnium causa sit reperienda.

§ 144. Quum vero de irritabilitatis causa res est & inquisitio ab accuratissimis scriptoribus instituta; de illa autem cumprimis, quae a sensationis appulsu sejungi nequit; illud videmus plausu dignum eorum placitum, quod a mucosa quadam substantia petendum fore

con-

constituunt, cujus copia, gelatinae instar, fibrae mactae atque refertae earum semet convellendi energiam explicant, quampcimum exterorum corporum vellicatone pungantur. Porro non pro lubito conficta haec videtur exponendae irritabilitatis opinio, quod ut in Brutis plerisque, ita etiam in hominibus tenerioris aetatis, & in omni eorum adolescentia appareat conspicua magis hujusmodi tremoris alterni mobilitas, quam in iis, quorum adulta & obdurata corporis aetas gelatinoso humore aut careat omnino, aut imminuatur necesse est. Siquidem illi facile ab omnibus pene objectis percelluntur, ideoque toti aut subsultant laetitia, aut iracundia exardescunt, nec nisi magna difficultate seipsos temperare, aut cohibere valent, quin vel in delectabilia quaeque rapiantur, vel ab asperis ingratisque rebus vehementissime refugiant; contra autem in animantibus aliis rem se habere quotidie cernimus, quorum inveterata est corporis constitutio; in qua nimirum lubrica desideratur illa materies per omnes fibrarum anfractus effusa, & universae irritationis origo.

§ 145. Si igitur in Brutis eadem sit cum organizata hominum machina communis vasculorum, fluidorum, viriumque animalium omnium aconomia, nihil dubitationis reliquum superesse poterit, quominus in ipsis sensus vere vigeat ille, quo viventia quaeque a substantiis vita carentibus omnino discernuntur. Equidem non de illa sentiendi amplissima facultate loquimur, quae sensus internos singulos complectitur; quorum etiam ratio nobis seorsim disputandi copiam facient; verum eas solum in praefens vires intelligimus, quae
sen-

sensus vulgo externos, ad animae sensationem usque constituunt, quorum praeterea initium tota qua ubique patet corporis viventis superficie continetur, eorumque incrementum penitiores corporis partes cerebrum usque pervadit.

§ 146. Sensus autem in viventibus duplex genus esse nemo optimis philosophiae elementis institutus adhuc ignoravit; cujus unum jucundas, alterum molestas animae comprehenderet sensationes: qua quidem in re paulo fusius ut immoremur oportet, ne illud tandem nos praetereat, quod in hoc Capite maximum est disputationis nostrae consilium. Porro quotquot sunt partium organicarum peculiare in animantibus functiones, quae ad animalis vitae statum pertinent ita in iis singulis peragi solent, ut, si aequa atque ordinata earum sit oeconomia, quin perturbatio contingat ulla, grata illico sensatio consequatur, & animal omne de sua sospitate laetetur; contra autem injucundas multiplicis generis toties in anima affectiones experiatur, quoties exleges sint corporis cujuscumque viventis functiones, neque singulis, quas obiter commemoravimus paulo antea, viribus exactissime ad perfectum naturae pondus obtemperent. Harum quidem praeclararum sensationum discrimen eo est in Brutis omnigenis cuique patulum, quo externa earundem signa aequae ac in hominibus sunt decretoria: quare hisce nonnisi is certe refragari debet in clarissima nostrorum temporum luce, qui, tamen si domesticis atque infinitis pene perfusus exemplis, perfecta noluerit tamen ratione optimique sensus instinctu philosophari. Haud exiguus exemplorum in superioribus

Capitibus accersitus est numerus, unde cuipiam res pate-
fieri potuerit; nec minor erit deinde futurus, quum
de belluarum vocibus, ejulatibus, gesticulationibus, aliis-
que affectae sensu aliquo mentis indiciis ad propositum
multo acrius suadendum fermocinabimur. Hoc itaque
in loco non alia superest nobis promovendae disputa-
tionis tuta via, quam Mathematicorum more id totum
velut indubium constituere, atque ab acquirissimis lecto-
ribus, ut sepe adsolet, postulare, permulta illa videli-
cet laetitiae, aut contra doloris argumenta, quibus
Bruta vel nunc exilire, vel aliquando angi videntur,
totidem reipsa fore intimi sensus ab anima profectas,
ut ajunt, perceptiones, quemadmodum erit alibi nobis
ex instituto demonstrandum.

§ 147. Quamprimum ergo hoc ipsum constitueri-
mus, pervium maxime fore existimamus ulterius ar-
guendo progredi, posteaquam alia quaedam non minus
sapientioribus firma atque patentia hic opportune edi-
xerimus. Scilicet non intima solum conscientia unicui-
que definitum esse debet, verum etiam Augustini (a),
Tertulliani (b), atque Plutarchi (c) dictis, ab eodem
principio habere jure in se hominem ut sentiat, & si-
mul intelligat: ita nempe sensus animam petit atque
unus est, ut eodem ipsa tum afficiatur ac immutetur,
tum rerum omnium cognitione potiatur. Quare gravis-
sime eos falli putamus, qui aut animam in homine ipso
veluti bipartitam intelligunt, aut duplicem docent in-
tel-

(a) *Lib. de quantitate Animae num. 58. alias Cap. 30.*

(b) *Lib. de Anima Cap. 18.*

(c) *De industria Animal.*

telleſtum, ut Peripatetici omnes mordicus tuebantur, aut ideas rerum, quas *innatas* vocant, nonniſi ab ea animae veluti portione hauriri poſſe contendunt, quae a ſenſibilium objectorum notionibus, & ab omni materiae vel umbratili ſchaemate diſjuncta penitus eſt, & ſegregata.

§ 148. Quamobrem rite mihi videor cum Clariff. Voſſio (a) poſſe demum argumentari; qui ut evincat belluas non ſentire ſolum, verum etiam ſuarum perceptionum conſcientia ſpirituum more teneri, ita diſputationem inſtituit: *Brutis perfectioribus eadem ſunt organa ſenſoria quae hominibus, & conſtat eorundem eandem eſſe ſtructuram, quae in organo corporis humani deprehenditur. Nervi quoque eodem modo ex organo ſenſorii ad cerebrum propagantur, & cerebrum ejusdem ſtructurae deprehenditur, quam in humano viſu diſtinguere licet. Nullum igitur eſt dubium, quin ſenſibilia in organa Brutorum perfectiorum agentia eandem mutationem iſdem inducant, quam hominum organo inducunt, & motus nervi ſenſoriiſſi impreſſi eodem modo ad cerebrum propagentur, quo in hominibus propagari ſolent, ut adeo ſpecies impreſſae, & ideae materiales eadem eſſe debeant, quae in hominibus; conſequenter dubitandum non eſt, quin eadem quoque iſſis respondeant ideae ſenſuales. Enimvero nobis ſunt perceptiones ſenſibilium clarae, & diſtinctae. Tales igitur quoque eſſe debent Brutis perfectioribus. Quoniam itaque perceptiones clarae, atque diſtinctae ad hoc ſufficiunt, ut rerum perceptarum ſibi conſcia ſit anima, quam Bruta quoque*

(a) *Psycholog. rational.* § 751.

que perfectiora sibi rerum perceptarum conscia sint dubitandum non est. Quia vero, ut philosophum decet, mutila Volfii argumentatio expectari nullatenus poterat, non ipse satis proposito consilio fecisse est arbitratus, nisi, praeter mutationem in organis Brutorum sensoriis factam, consonam quoque ejusdem mechanicae mutationis cum ipsorum Brutorum sensationibus relationem scite constitueret. Quum enim (inquit § 754. ibid.) istiusmodi organa sensoria habeant, qualia sunt hominibus, supra jam collegimus, quod sibi repraesentent sensibilia in organa ista agentia, convenienter mutationibus in his ipsis organis factis. Enimvero lex sensationum haec est, quam animae humanae observare tenentur: si in organo aliquo sensorio ab objecto sensibili quaedam producitur mutatio, in mente eidem inexistit sensatio per illam intelligibili modo explicabilis, seu rationem sufficientem in illa agnoscens, cur jam animae insit, & cur talis sit: Animae igitur Brutorum legem sensationum observant.

§ 149. Sed ex iis quae dicta sunt haecenus nihil esse videtur amplius, quod aliquem deinceps suspensum, quominus adsentiat, haerere faciat; belluas nimirum inter ea viventia censer, quae exterorum objectorum in organa sensoria appulsu sensationes in anima excitar, quum experiantur, res ipsas, quarum sunt sensationes, revera, perinde ac homines, percipiunt. Atqui neque sensum eorum perciperent, quae extra seipsas sunt, neque eorundem discrimen agnoscerent ullum, nisi intimum lateret intelligendi principium, ad quod universa per mechanicas vires referrentur; nisi scilicet earum-

earundem anima sensorii cujuslibet ministerio excitaretur, & ab iisdem veluti totidem nunciis sensationi comparandae praefens fieret. *Intendit se anima* ita ad rem Augustinus (a) *in tactum, & eo calida, frigida, aspera, lenia, dura, mollia sentit, atque discernit. Deinde innumeras differentias saporum, odorum, formarum gustando, olfaciendo, audiendo, videndoque dijudicat sed haec omnia posse animam etiam in bestiis, nemo negat.*

§ 150. Haec omnia quidem, ut ingenue fateamur, haud nobis videntur ad arbitrium hocce argumenti genere conficta huc usque, vel solum adumbrata; quamquam fusiori fortasse fermocinatione potuerint non inconcinne explanari, nisi & lectorem ea pedagogico stylo docere voluisse videremur, quae vel vulgaribus, ut ita dicam, philosophis pervia sunt atque compertissima, & aequos Commentariorum nostrorum fines nimium transiliendo violaremus. Sed ad multo majoris roboris argumenta convertamur modo necesse est, quae cum superioribus arctissimo sunt rationis vinculo conferta, & penitus cohaerentia. Quaerendum scilicet est, & pressa argumentatione investigandum cujusnam indolis sive substantiae, ut in philosophiae scholis fertur, illud haberi principium debeat, in quo animantium omnium sensationes perceptae tenentur.

§ 151. Quod ut facilius intelligatur axiomatis instar habeamus oportet, animale illud intelligendi principium, nisi in turpissimo errore versari velimus, & ingentia in Metaphysica, quae traduntur monstra, probare exinde alia cogamur; haud ex eorum fore genere
& na-

(a) *Lib. de quantit. Animae Cap. 33.*

& natura, quae materiae concretione constant, quemadmodum asitata illa omnia sunt corpora, quorum in hoc adspectabili orbe immensus est numerus. Iam ergo si ratione tantum nobis est quaestio dirimenda, nihil esset profecto reliquum modo, quam Brutorum animas sensu, nec non intelligentia instructas, & ab omni corporeo pondere segregatas, eas inquam affirmare edicereque spirituales; quomodo de generis humani intima substantia ubique praedicatur.

§ 152. Ista nihilominus nimium haberentur jejuna, neque illud praeclarum efficerent pro spiritali Brutorum anima argumentum, quod a nobis juxta propositum legitimo jure poterat expectari: quare sic argumentari pergamus. Quae belluarum anima materiae cujuscumque expers esse statuitur, ejus item operationes ulla nequeunt ratione cum corporeis naturis copulari: quippe percipiendi vis corporea aut materialis intelligi prohibetur, quin ipsa pluribus integralibus constare partibus itidem intelligatur; sive quin totidem in illa distinctae sint motiones, quot ad perceptionem efformandam postulantur. At quis, nisi vesana mente deceptus hoc sibi comminisci unquam poterit? Vel enim quaelibet earum integralium particularum, in quas ponitur vis perceptiva reipsa posse secari, seorsim ab aliis sumpta, vi percipiendi praedita est, vel hac virtute penitus est destituta. Non primum dicere fas est: etenim si quaelibet illarum particularum, seorsim ab aliis sumpta posset percipere, quaelibet ex aequo tota esset perceptio: porro nisi percipiens illa particula constituitur integralibus carere partibus, instauratur iterum argu-

gumentum, & ad infinitum, ut ajunt, usque produci-
tur. Non deinde secundum dici valet: si namque nul-
la illarum partium, divisione posita, vi percipiendi
pollet, tota quoque substantia ex illis conflata, eadem
vi penitus careat necesse est; quum ab inertibus, ex
veteri philosophorum adagio atque experientia teste,
fieri nequeat totum integrale vi activa donatum.

§ 153. Haec, nisi fallamur, quod tamen impossibi-
le existimamus, adeo sunt presse acriterque prolata,
adeoque etiam Brutorum causae juxta praeconceptum
scopum accommodata, ut, nisi dementes homines aut
stupidi, nulli sint futuri, qui tam apertae demonstra-
tioni velint immerito repugnare. Spiritualis est igitur
belluarum anima; neque nos ab hac demum ferenda
propugnandaque sententia deterret, quod aliqui adhuc
sint reliqui, qui eidem pravo potius partium suarum
affectu, quam veritatis instinctu contradicant. Etenim
ut nulla foeditas sine amatore, quod vetere proverbio
docemur, ita nullus error sine probatore fuit, quem
saepe sophismatibus atque clamoribus omnino futilibus
multi commendarint.

§ 154. Spiritualis inquam, neque ex eorum genere
sive fluidorum, sive solidorum corporum, quorum pro-
prietates a philosophis ad discreta quaedam capita pla-
ne redactae ita materiae naturam contemplantibus offe-
runt, ut si iisdem carere res quaelibet menti rite co-
gitanti obversetur, quae suimet indole tum aliquid ef-
fe, tum per se se operari inveniatur, continuo haec
disparis plusquam intelligi valeat naturae esse decerna-
tur; ac propterea spiritus nomine eam appellant qui-
cum-

cumque neque rem adhuc neque nomen, materiam inter & spiritum, medium scire noverunt.

§ 155. Sed haec omnia fusius hisce in Commentariis persequi non debemus, ne suo priventur jure & commendatione qui hominum animos non tam spirituales, quàm aevo sempiterno duraturos invictissime demonstrant ex instituto nostrorum & superiorum temporum Metaphysici Scriptores. Iam vero si materiae cujuslibet proprietates; scilicet extensionem, divisibilitatem, inertiae vim, motum, figuram; cum mentis humanae viribus, affectionibus & officiis scite isti comparant, atque inde licet invitos ac reluctantes homines eo pertrahere conantur, ut materiam neque aliquid agere suapte natura posse, neque cogitare fateantur, sed spiritum in homine existere, qui motu cieatur suo, nulla profecto ratio prohibet, quin assentiri debeamus, vividum animantium principium nonnisi actuosum esse spiritum, omniumque sensationum & operationum moderatorem; eadem quippe utrobique paria momenta hoc ipsum unicuique ratione non abutenti ita suadere videntur, ut repudiari ullo pacto sine maxima sapientum reprehensione non possit.

§. 156. Sed antequam hujusce capitis vela contrahantur omittere certe non debemus sine magna vel inscitiae vel negligentiae nota eorum explanationem, quae morborum atque everfarum sensationum haberi solent in animantibus caussae, quorum superius ut in duo suprema genera partiendas fore innuimus, ita mentionem fusiori stylo habituros conceptis verbis fuimus ibidem polliciti. Primum de *nonnaturalibus* eorum principiis,

I

de

de *praeternaturalibus* agemus deinde, atque omnem demum hujusce Capitis argumentationem absolvendam satagemus.

§ 157. Quod primum spectat scribendi propositum dubitare profecto absque rationis injuria non possumus, vehementiores potissimum affectus sive pathemata ita in organica viventium corpora perniciosissimo ferri motu, ut illa aut nimium aequo constringant, aut dire convellant, aut etiam a suis functionibus perturbent. Ab iis animi curis exempla primo petamus oportet, quibus ut fidem luculentissime conciliemus necessum fore haudquaquam arbitror Recentiorum testimonia (ut fieri a nonnullis aliquando adsolet) congerere multa: vel ipsa siquidem diurna in singulis ferme hominibus nocturnaue experientia, & magni insuper Galeni doctrina de dicendorum veritate satis superque definit (a). Quae vasa & fibrillas a nativo eorum diametro pathemata constantissimis naturae legibus coarctant, timores, & mestitiae sunt, aliaeque hisce analogae, quae passim anxietates appellantur. Contemplari facile eos valemus, quos curae illae divexent: horum nempe corpus mirum in modum extenuant, perpetuisque vigiliis conficiunt. Viribus ita confractis ciborum nullus appetitus accedit, & macies toto corpore patens: quae ut immutata sensationis atque irritabilitatis principia decernunt, ita gravioribus etiam morbis aditum parant. Etenim febres per saepe accendunt, nativum calorem extinguunt, & melancholiam solent augere, quae quo diuturnior dominabitur eo plus peri-

(a) *Aphorism. Lib. II. Com. 28. & Lib. III. Com. 31. & de tuenda sanit. Cap. II.*

periculi afferet atque incommodi. Tantus demum membrorum supervenit languor & macies, ut ipsa paulatim extabescant; quibus nisi tempestive consulatur, animal ab omni recuperandae sanitatis spe sejungi, eodem Galeno (a) suffragante, debeat: scilicet, affecti ea ratione, & lacerati quandiu novis in dies morborum incrementis fatiscant, biliosa quaedam humoris copia in ventriculum defluere consuevit, quae sane molestiam patienti affert adeo injucundam tamque pertinacem, ut non prius a maestitia & cruciatu cesset, quam supervacanea illuvies illa vomitu fuerit ejecta. Horum affectuum perdurante vehementia artus universaeque pene corporis membra contrahuntur & rigent, pulsus tum arteriarum tum cordis minimi ac maxime imbecilli sunt, tremor supervenit, vox interrumpitur, & vires denique convelluntur omnes. Quamobrem ob timorem, ingentemque moestitiam nonnulli repentina morte interierunt, quod nimirum imbecilla suapte natura animula multorum simul symptomatum sub valido affectu oppressa, confertim extincta & suffocata fuerit; quemadmodum luculenter docet Galenus (b): quorum etiam id genus eventuum insignia reperiri poterunt apud Plinium (c) & Stephanum Atheniensem (d) exempla. Universa haec & singula, quae obiter attigimus, incommoda absque inversae animalis aecnomiae discrimine

(a) *Aphorism. Lib. VI. Comment. 50.*

(b) *De Causis symptom. Lib. II. Cap. V.*

(c) *Natural. Historiae Lib. 7. Cap. 36.*

(d) *Lib. I. ad Glauconem Comment. 12.*

contingere sane non debent; quae item cum systematis totius nervosi immutatione sive perversitate fieri quum soleant, ordo proinde sensationum totus in unoquoque animali confundatur necesse est, quamprimum commemorata pathemata vigeant. Etsi vero ab iis dispaes machinae animalis perturbationes contingant quum vehemens ira fervet, quantum nihilominus sensus inordinatam pertinet constitutionem, eadem utrobique ratio proposito suffragatur nostro: quippe effaerata iracundia, quae brevis etiam furor appellari passim solet, caloris sui pernecitate è corde in extremas omnes corporis partes sanguinem diffundat, atque intestino motu rarefaciat, quemadmodum praeclare docet Galenus (a); inde corpus immodice incipit inflammari, & exsiccari; a quo praeterea fervore febres succenduntur ardentiores in iis potissimum hominibus, qui semel in seipsis conceptum ignem diu continere natura solent, aut prae hujusmodi furoris vehementia attoniti ferme ac etiam extra se positi esse videntur.

§ 138. Itaque dissimulare aut inficiari nisi pessime quum nequeamus, Bruta affectibus haudquaquam destitui posse (quomodo capite Commentariorum nostrorum Tertio ubique elucubravimus) qui ab hominum affectibus aut nihil plane, aut parum differant reipsa, quemadmodum pro eorundem varietate sensationes illorum discrepant; quas insuper patefaciunt signis admodum conspicuis; ita eorum principia disparis esse naturae dicamus oportet. Perturbari autem atque immutari

ani-

(a) *De different. Febr. Lib. I. Cap. 4., & in Lib. de causis morbor. Cap. 2.*

animantium fibras, pro fluidorum irritantium & convellentium discrepantia, non tantum apud omnes medicae artis cultores est in comperto, verum etiam nonnullis animadversionibus superius (§. 132. §. 133. §. 134.) aperuimus: nihil ergo reliquum superest unicuique philosopho, quin in belluis quoque germanum, ut in hominibus reipsa viget, sensum fateamur. Atque haec brevi stylo ad primum nonnaturale principium suadendum scripta satis esse dicamus: nunc alia deinceps eadem brevitate persequamur.

§ 159. Aeris ratio; quo homines & belluae simul, quae aquis innatantes non sunt, aluntur & vivunt; morboris everfarum sensationum caussis adcenferi perinde debet. Illius ut pro sanitate tuenda, ita etiam pro multiplici morborum genere parando operosa & ferax est virtus. Attamen nullam esse animantibus perniciosiorem atmosphaeram, omnium Medicorum suffragante testimonio, dubio procul existimamus, ingratisque sensationibus procreandis aptiorem, quam quae humida, aut contra calorifica nimium vulgo appellatur. Quo utrique aeris rationi exemplis aliquot respondeamus, neve supervacanea hic opera universarum regionum, juxta uberem ejusdem varietatem, instituamus historiam, ab aere tantum Romano petendum erit ad rem nostram argumentum. Ejus dilucidam exhibet narrationem celeberrimus Georgius Baglivius (a), cujus etiam verba haud importuna fore arbitramur. *Aer Romanus, septem Collibus Orbis Dominis hodie interclusis, natura humidus est, & gravis: experimento namque constat, quod si quis*
pau.

(a) *Praxeos Medicae Lib. I. Cap. XV. §. 3.*

paulo longius a frequentia tectorum processerit, quandam caeli gravitatem atque intemperiem manifesto concipiet. Salibus vitriolicis, & aluminosis potissimum abundat; ut ex plantis, quae in eodem vegetant, mineris aluminis & vitrioli, & aquis solum Romanum irrigantibus deducimus. Insaluberrimis Austri, Africi, atque Euronoti flatibus obnoxius. Ab aestivis caloribus interdum tantopere exardescit, ut mirum non videatur, si, Coss. Lucio Valerio Potito & Marco Manlio, pestilentia orta sit in agro Romano, ob siccitates & nimios solis calores, teste Livio Lib. V. His aliisque de causis infra dicendis, incolae Urbis temperamento praediti sunt melancholico, subfusco & nonnulli subpallido cutis colore, habitu corporis macilento potius quam pingui. Levi de causa capite afficiuntur, & iis morbis potissimum subjacent, quos aeris gravitas solet producere; sicuti sunt pulmonis vitia, febres malignae, cachexiae, pallores vultus, incubus, tabes, & consimiles. Porro aer Romanus squallidus quoque est, & insalubris, non quidem omnibus in locis, sed iis potissimum, quae deficientibus aedificiis pigro atque immoto aere sordescunt: multo magis si Tyberi adhaerent, vel, vallium instar, montibus obsepiuntur, aut exhalationibus subjacent, quas veteres parietinae cryptae, & antiquorum aedificiorum rudera emittunt. Ex quo patet Regionem Circi Maximi inter Palatinum atque Aventinum sitam, omnemque illum campum, qui inter Aventinum ac Tyberim, Portamque Ostiensem jacet, plane noxiam esse, & damnabilem. Haec disertè Vir ille insignis de aeris Romani effectibus in me-

medium affert, cujus deinde causam longius repetere nititur paulo inferius (a). Inde vero colligitur, iisdem aut similibus obnoxia fieri viventia quaeque animantia, quae infecto aliorum Orbis locorum caelo inspirando exspirandoque nutriuntur. Haec inpraesens, quantum ad aeris perniciem attinet, attingisse sufficiat; nunc reliqua *nonnaturalia* malorum initia festinare debemus, quibus demum suprema consequatur argumentatio ex singulis theorematibus absolvenda.

§ 160. Cum caeteris id genus morborum causis copulari jure debet magna illa plus aequo sanguinis humorumque circulantium copia, a qua premuntur saepe animantium vasa, violenterque cum molestia distenduntur. Is nimirum perpetuus est naturae conatus, ne viventibus liquidorum circumgyrantium desit aliquid, neve contra iisdem ipsa vascula cum excessu ut ajunt inferciantur. *Quantitas liquorum* (ita fidem facit praecclarissimus Auctor Baglivius (b) paulo ante laudatus) *determinata est in quolibet temperamento; debet enim esse proportionata, & aequilibrata cum corde impellente, & cum partibus per quas pellitur: si excedat, vel deficiat, statim mutatio nascitur in oeconomia animali. Hac de causa quando excedit, ac proinde solidorum superat resistentiam; uti succedit in succiple- nis, & sanguineis; natura per haemorrhoidas, vel per narium haemorrhagiam eandem minuit. At pletoricis hujusmodi non semper natura ipsa opitulatur, neque propterea quod supervacaneum in corpore animali cir-*
cuit

(a) *Ibidem* §. IV.

(b) *De Fibra Motrice Lib. I. Propos. I.*

cuit, ac noxium est foras prodeundi facilem sibi aditum parat; quinimo, si impedimentum intercedat aliquod, quominus quae in temperamento superfluum valent natura adjuvante exonerari, pessima consequuntur incommoda, ut, ipso Baglivio teste (a), ab unoquoque experientia comperiuntur. *Juvenes nimium sanguinei* (ita animadvertit), *nisi haemorrhagiis in juventute subleventur, corripiuntur febribus, fistulis ani, pectoris inflammationibus, & mille id genus, nec non sputa sanguinis; quibus viis redundans a nutritione sanguis exoneratur: qui idem sanguis, quoniam in pueris in nutritionem impenditur, dictis malis non subjacent.* Quamobrem non ipse solum cavendum esse docet, ne quo natura velit prohibeatur effluere, verum etiam sinendam liberrime, neque a caepto fluxu supprimendam quoquomodo, Medici universi (b) commendant. *Infinita apud Auctores funesta legimus exempla intempestive suppressi in aliqua parte morbofi sanguinis, vel alterius liquoris. Nam quum pleno alveo per ea feratur loca, & jam solutus sit a compage reliqui sanguinis boni, necesse est ut effluat quæ primum caepit fluere; aliter, retrocedendo interiora versus, vim facit incredibilem. Sic Inveni prope Collegium Matthaeum in Quirinalis radice, ubi sunt Viridaria Pontificis, haemorrh-*

(a) *Ibidem.*

(b) *Vide inter reliquos plures Victorem Faventinum Pract. Mag. Tract. II. Cap. 15., Galenum Lib. III. de hum. commend. ad Text. 26. Cornelium Celsum Lib. I. cap. 3., Prosperum Calenum Lib. de atra bile, ac Rodericum Fonsecam Tom. II. Consult. cons. 85.*

morrhagia laboranti, suppresso sanguine per cucurbitulas spleni applicatas, ibidem sequuta est inflammatio. Viro prope Collegium Urbanum de Propaganda Fide in Foro Hispanico ad radices Pinci, suppressa haemorrhoidum evacuatione, sequuta est apoplexia laethalis. Mictus sanguinis periodicus, ac menstruus incaute suppressus laethalis fuit ex Salmuth. Hist. 47. Cent. 3. prout videre est apud Etmullerum Tom. I. Prax. Fol. 309. ubi plura hujus generis recensentur exempla. Ulcera imprudenter clausa, mille mala perniciose pariunt. Hinc saepe succedit, quod fluidum licet excrementitium, si per vias sibi proprias evacuari non potest, locum sibi faciat per vicinas. Ob id Monialis Pontavina per sex menses ischuria laborans vixit commode, quia quotidie sudabat in abdomine, teste Etmulero Tom. I. Prax. fol. 314. Haftenus scriptor egregius & quidem apposita oratione adiscendus (a).

§ 161. Ad idem morborum ingratarumque sensationum principium facillima sermocinatione refertur cohibita Venus, quae vel voluntario caelibatu, vel testium amputatione turgescit. Neminem eorum latere debet philosophorum, qui sunt in Anatomiae ac Zootomiae scientia aliquantisper versati quam dira dominantur in iis animantibus symptomata, qui vel deliberatione Veneris cursum compescere velint, vel naturae necessitati ob evirationem debeant subjacere. Istis videlicet contingere solet; Oribasio (b), Arculano (c),
Hic-

(a) *De Fibra Motrice Lib. I. Prop. II.*

(b) *Medic. Collect. lib. VI. cap. 37.*

(c) *In Lib. IX. Rhafis cap. VI.*

Hieronymo Mercuriali (a), Ludovico Mercato (b), Roderico a Castro (c), aliisque Veteribus Testibus caeteroquin fide atque observantia dignissimis; ut quamprimum ad pubertatis annos pervenerint, & definita quaedam virium momenta fuerint ea vitae aetate consequuti, a reliquis peculiare infra spermatica vasa decurrens fluidum secernatur; quod ut generationi peragenda a natura est potissimum institutum, ita irritatione sua fibras corporis convellit, easve constanti lege vehementissimis stimulis pungit, si, eodem compresso, aut in caeterorum fluidorum circuitum transire, aut forte, quod deterius esset, stagnans illud fieri adigatur. Luctuosa nimium exempla id genus ab experientia non desunt plurima, quibus item ea subiiciantur, quae tum laudati nuper tradunt scriptores, tum Daniel Senner-tus (d) pluribus exhibet luculenter.

§ 162. Alterum non minus grave spectare merito possumus in animalibus quibusque pro vario eorundem genere perturbatae fospitatis exordium; alimentorum scilicet omnigena natura, quibus ad vitam tuendam atque ad animale aconomiam in recto officio continendam abuti illa non deberent, nisi in deterius amittendae salutis vellent adduci discrimen. Quamquam vero existant plura, quae perdendis potius quam alendis animantibus sint consentanea (in quo quidem exploratissimo

ve-

(a) *De Melancholia Cap. singulari.*

(b) *De Mulierum affectionib. Lib. II. cap. 4.*

(c) *De morbis mulier. Lib. II. cap. 3.*

(d) *De Melancholia Virginum, Monial. & Viduarum Lib. I. Part. II. cap. 13.*

veluti axiomatica universi conspirent) huc tamen illacque abire videntur permulti, quum de specifica, ut ajunt, ciborum pravitate statuenda res est, & disputatio. Aliquorum tantum inter se discrepantium opiniones propterea attingam, quo Scriptorum hocce in negotio discordia detegatur. Quod lacuum fluviorumque pisces attinet, Franciscus Bonfuetus (a) eos velut ad aequam animalis succi elaborationem admodum noxios studio & viribus reprobatur omnibus; contra autem Paulus Jovius ille percelebris rerum Italicarum Historiographus ab ea exitiali universitate lampretas putat excipiendas, quas mirum in modum commendat, eorumque insuper queritur, quos iisdem tanquam perniciosissimis noverit adversari (b). Celeberrimus Dom. Johannes Blanchius Ariminensis (ob cujus nuperrimum interitum, quo nunc tempore hasce elucubrationes absolvimus, ardentiores exoriuntur controversiae, neque tamen altiorum litterarum cultoribus prorsus indignae) non lacustres solum pisces, verum etiam marinos promovendae hominum incolumitati existimat consentaneos; eosque praeterea suis quibusdam permotus argumentis terrestrium Brutorum carnibus praehabendos esse arbitratur (c): hisce autem Ariminensis Philosophi placitis quod modo objiceret jamdiu protulerat Gomesius (d) qui marinos fluviatilibus ad rectam animalium functionum methodum antistare fanciverat. Par, aut dissimile parum nobis occurrit celebri-

(a) *Lib. de Aquatilibus.*

(b) *De Piscibus Fluvialib. cap. 34.*

(c) *Discorso del Vitto Pittagor.*

(d) *De Sale Lib. I. cap. 22.*

briorum etiam Scriptorum inter se dissidium, quum de herbarum, pomorum, aliorumque id genus vegetabilium, ut inquit, ratione differere aggrediuntur. Aequo longior hic esset tamen singulorum invicem contradicentium hac super re historia, si tantundem hic scribere, ut paulo ante, vellemus. Inter eos, qui vegetabilium quorundam victum tanquam ordinatae animantium constitutioni adversum, adspernantur & damnant, Galenus unus nobis esse valet, qui multa arborum germina, Brassicas, Legumina, aliosque fructus hortenses propterea vituperare legitur, quod in eos haec omnia nutritios succos secerni plerumque soleant, qui aequabilibus sensuum operationibus haudquaquam cohaerent (a). Ipse quoque magni nobis momenti Auctor & testis est ut credamus (ut ad aliud alimenti genus oratione transgrediamur) carnem quadrupedum quorundam, & potissimum bubulam ob perdifficilem eorum digestionem nonnisi melancholiae aliisque morbis ingenerandis idoneam inveniri (b). At quid haec cum Brutorum prava sanitate confertum habent atque commune? Magnum tamen, ut putamus, ex hisce omnibus, quae haftenus praehabenda esse curavimus, argumentationi nostrae praesidium peti posse constabit; quam idcirco in Capitis hujusce calcem consulto conjectam nemo sapiens jure poterit parvipendere. Antequam vero eidem absolvendae consulamus alterum ex *naturalibus* Caput enucleare tantisper studeamus.

§ 163. Prae-

(a) *De locis affect. Lib. III. cap. 7.*

(b) *De Alimentor. Facult. Lib. III. cap. II.*

§ 163. Praetermissis itaque silentio caeteris, quae superessent adhuc aperienda, animalis inconstantiae capitibus ad *uonnaturalia* perinde pertinentibus, postremum adaeamus, quod in ciborum excessu situm tradunt. Nihil est profecto, quod homini & Brutis exitio magis esse valeat, quam si a perdendis hac de causa aut minuendis naturalium sensationum viribus non sedulo caveatur. Nemine quippe Medicorum diffidente comperita jam satis experientia est, multo plures extitisse a conditis hominibus usque adhuc, quos crapula atque effraenis cibi potusque ingluvies praecoci interitu abstulerit, quam qui fuerint a multis saeculis, jure ne an injuria, aliena vi aut armis interfecti. Propterea Plinius animadvertere docet, & scite admodum ipse refertur, plerosque generis humani morbos non tam ab uniformi esculentorum copia, quam ab ipsorum varia & multiplici natura in ventrem simul ingesta erui legitime potuisse. Ab esculentorum diversi generis intemperantia ortum ducere existimavit Fernelius (a) cur tot insperatae apoplexiae contigerint, cur tot perinde praematurae senectutis incommoda jamdiu fuerint inter homines multiplicata. Apposite censuit proinde Cornel. Celsus (b), multo majus iis obvenire contra sanitatis aeconomiam certiusque detrimentum a calore, a frigore, a laboribus, aliisque vitae humanae ponderibus, qui in omne sunt crapularum genus effusi, quam quibus mensa frugalis est & castigata ingluvies. Consula-

tur

(a) *Pathemat. Lib. I. cap. 14.*

(b) *Lib. I. cap. 2. De Medicin.*

etur propterea Santorius (a) unde manifesto dignoscatur quid boni a sobrietatis methodo pendeat & quantum animantibus ex adverso officere valeat aepulis inferciri. Atque pauca haec veluti delibata proposito satis esse nostro aequus lector non invito animo ferat: tametsi & singula quae brevi calamo protulimus uberius scribi potuissent, & alia non inutilia *nonnaturalium* principia pari stylo compleri. Utrumque nihilominus vi quodammodo coacti silentio praeterimus, atque ad *praeternaturalia* convertimur.

§ 164. Itaque morbi animantium, atque symptomata, quae aliunde fluere dicuntur, quam ex *adiaphoris* principiis haecenus enucleatis, ea singula esse decerni solent, quae ab animalium functionum laesione, abolitione, imminutione, atque depravatione potissimum pendunt. Atque haec vel inde solum cuique possunt satis praeclare ostendere quot quibusque malis eorumque successibus quodcumque animal pateat, quamprimum intestina huiusmodi vitia dominantur. Hisce accedunt praeterea eorum laesiones, quae in animali corpore aut retinenda sunt, aut contra excernenda; si nimirum utraque quantitate, qualitate, loco aut tempore peccent. Porro a depravatis id genus veluti fontibus pene impossibile dictu est quantopere saeviant incommoda animantibus ingratissima, quae omnem aut pene omnem sensationis atque irritabilitatis statum ordinemque pervertant, easque in anima efficiant perceptiones, quae toto, ut ajunt, genere ab aliis discrepare sentiuntur, quae acquabili, ut par esset, sanitati consentaneae censentur;

que-

(a) *Static. Medic.* 12. 52. 88.

quemadmodum animadverti exinde poterit. Horum non pauca sensibus etiam apertissimis perspicui discernique valent, quum nempe vel visu icterum, chlorosim, guttam rosaceam, erysipelas, tumores; vel auditu raucedinem, stertorem, singultum, ructus, murmura, flatus, aut crepitus; vel olfactu sudores, urinae, oris, ulceris foetores; vel caeterorum sensoriorum ope alia multa aegri corporis argumenta iis similia comperimus. Haec tamen haftenus patefacta uberiori sermone, atque ex professo, ut inquit, ea complectitur peculiaris Medicinae pars, quae Pathologia nuncupatur, a qua nihilominus ampliora eruere modo prohibiti sumus, ne magis, quam fas est a potissimo scribendi scopo digrederemur.

§ 165. Ab utroque ergo malorum fonte profecta haberi merito poterunt quaecumque in posterum in Brutis permultis detegenda nobis erunt deperditae, aut infirmatae incolumitatis argumenta: quae tamen ita persequemur, ut indiscriminatim ab uno in aliud simus transgressuri. Etsi vero inter *praeternaturalia* morborum mortisque principia Venena etiam soleant computari, ea nihilominus ad rem nostram hic parvipendere idcirco voluimus, quod non omnibus animantium generibus noxia sint atque mortifera, & quae eorum uni naecem afferunt, alteri sint medicamini aut alimento. Amigdalae amarae (ut rem exemplis illustremus) si non profint universis, nulli simul nocere plerumque solent: eae tamen volucris Canariensibus subitum gignunt interitum, juxta Durrii animadversiones (a), si illis aliquan-

(a) In *Ephemer. Academiae Naturae Curiosor. Decad. II. An. I. Observat. 156.*

quando vefcantur: Ipsa item femina inteftinorum vermes quam cito interficere teftantur Eruditorum Lipfienf. Aëta (a). Verum hæc minoris funt pretii, neque proinde a potiori orationis fcopo digrediamur.

§ 166. Volatilium itaque mox facta a nobis obiter mentio fermonem pro re nata quodammodo compellit, ut ab Accipitrum morbis exordiamur. In hisce quidem multiplices funt adverfae fanitatis conflictus quos fingillatim defcribunt, præter alios Veteres Scriptores, Petrus Creſcentienſis (b), & Plinius (c). Deterior vero omnium morbus, quo male animantia quæque affligi valeant, febris nempe, Accipitrem haud raro aggreditur; a qua tamen flagrantiffima ipſum plerumque ejus venæ ſectiōe, quæ ſub ala dextera latitat, convaleſcere faciunt, quotquot id genus avibus curandis peculiarem navant operam, ac venationis funt cupidiffimi.

§ 167. Quemadmodum Accipitres, ita & Falcones, qui de avium rapucium perinde funt genere alkaleſcentium humorum vi febres faepe ſepius corripiunt, quibus ad aegrotantium ſtatum cum vitæ discrimine perducuntur. Erenim qui prius bene valentes, alacres in ſublime attollebantur, prædamque unguibus effaerati atque exultantes coarctabant, omnem deinde fanitatis ſpeciem dimittunt, quamprimum vel minus certa febrilis impetus indicia anteferri videantur. Comperiri autem poſſunt evidentiffima ejus argumenta, ſi animal tremere, alasque relinquere pendulas, & caput deorfum

(a) *Tom. XV. pag. 409. An. 1720.*

(b) *Lib. X. cap. 6.*

(c) *Hiſtor. Lib. XIX. cap. 7.*

sum languens ferre incipiat. Plumae praeterea tenues illae, quae sub mentum desinunt, barbae instar, contorqueri solent, atque eo plerumque tempore ut cibum resquere conspiciuntur, ita etiam calentes admodum persentiri valent, si cujuscumque manibus per omnem corporis superficiem attrectentur. Alia item recensentur mala, quibus Falcones ipsi identidem laborant; ut aposthemata, vertigines, tumores, oculorum suffusiones, asthmata, ventriculi vitia, podagra; quibus etiam accedunt plura, quae fuisse haberi in censu ab iis solent, quorum est accuratum sanandis Brutorum vitiis studium, atque ingenium.

§ 168. Ne vero cunctos singillatim sub distinctis capitibus Avium quorumcumque languores persequamur brevitati nostrae accommodatius fore existimamus excerpere multa, atque in unum veluti sinum colligere, quae ad diversa volucrum genera pertinere scripserunt Veteres, & nostri etiam de singulorum Brutorum aegritudinibus Tractatores. Pavonem cumprimis, qui ad galinaceum genus vulgo refertur, iisdem ferme omnibus obnoxium esse vitiis, quibus caeteri Gallinarum pulli laborant, affirmat ab experimentis Columella (a): horum autem vitiorum cognitionem assequi liquido poterunt lectores, si deinceps scribendis mentem vel hilum admoveere voluerint. Phasiani itaque commune cum pluribus ejusdem generis ferre coguntur incommodum, pituitarium nempe, ut ajunt, humorem, quomodo latius constare posse videbimus. Quemadmodum eas Aves male se habere, ita remediis quibusdam convalescere pos-

m

se

(a) *Lib. 1. De re rustica cap. 28.*

se testis est Palladius (a), quem neminem hisce etiam in rebus adspernari debere praeclara suadet auctoritas. Coturnices epilepsia saepe prosterni ac divexari praeterea norunt omnes, qui eas vel volitantes viderit aliquando. Praequenti diri hujusce in eisdem synptomatis experientiae accedit Galeni laudatissimum testimonium (b); qui illius causam quoque proferre conatur, quum epilepticam vim Veratro sive Helleboro accepto refert, cujus passim Coturnices sunt avidissimae. Ut vero alia hujusmodi de volucribus dicere prosequamur praetermitti Gallorum Gallinarumque vitia singula debent, quae non pauci Scriptores litteris commendant suis; potissimum vero quae tantopere noxia appellatur pituitae copia, cujus medicamen perspicue exhibet celebris ille de Arretina Natione Andreas Caesalpinus (c): quare Columbarum mala persequi non tam brevi calamo praestabit. Harum maximum varioli appellantur, quos sedulus Petrus Crescentiensis circa oculos ex oriiri tradit (d) mense praesertim Augusti. Si Herodoto fides esset adhibenda lepra insuper inter Columbarum morbos enumerari deberet; atque idcirco Persarum legem quandam, & bellum aeternum hisce avibus, maxime albis, indictum consignat memoriae, quod hujusmodi lue infici illae quandoque possent (e). Hoc ipsum tamen

(a) *Lib. I. De re rustica cap. 29.*

(b) *In Com. Lib. VI. Hippocr. De Morb. Comitial. Tex. 36.*

(c) *Lib. III. De Plantis cap. 13.*

(d) *Lib. IX. cap. 90.*

(e) *In Elie: Lib. I.*

men pro commentitio habere propterea debemus, quod nonnisi ab eodem Scriptore traditum legamus, neque item experientia doceat Columbas reipsa leprosas, aliove simili purulento vitio maculatas. Quod aves attinet canoras, quae in caveis domesticis voluptatis ergo solent enutrirī, tametsi varia illae patiantur incommoda, comitali tamen morbo fraequentius corripī videntur. Cardueles, Lusciniae, Passeres Canarienses, & aliae hujusce generis eidem subjacere malo, una experientia satis superque docet, quin Scriptorum suffragia inquiramus. Corvi item, Plinio referente (a) ab aestivo tempore in autumnum morbo conflictari cernuntur, alvi scilicet profluvio: Cornices scabie & lepra male haberi identidem tradit Porphirius (b); quorum praeterea morborum causam tum maxime operari, & mortem etiam iisdem parare diserte enarrat Aelianus (c), quum illae carnibus vescantur, quas lupi ore attigerint aliquando, ac suo infecerint halitu, sive saliva. Gracculi tandem, & Accipitres (ut volatiliū aegrotantium historiam abscindamus brevitati prospecturi) morbo epileptico frequenter prosternuntur, quemadmodum Jacobus Dalechampsius (d) gravissimus Auctor est; eodemque capi idcirco utraeque Aves illae creduntur, quod veluti extinctae ex arborum tectorumque culminibus in terram praecipites ruere passim videantur. Sed antequam quadrupedum aliquorum aegritudines paucis tradamus ne-

m 2

cesse

(a) *Lib. XXIX. cap. 3.*(b) *Libro de abstinendo ab animalib.*(c) *Lib. VIII. de animalib. cap. 46.*(d) *Comm. in Plin. Lib. III. cap. 22.*

cesse fore rebusque pertractandis opportunum existimamus tantisper ex dictis fermocinari, qua interim ad extremum disputationis propositae scopum facilior aditus pateat.

§ 169. Universa itaque animalium vitiorum, & multiplex origo, quibus satis pro nostra brevitate fecisse superius rati certo fuimus (§ 157. § 159. § 160. § 161. § 162. § 163. § 164.), si rem penitus contemplemur, adversus sanitatis integrae conditionem ideo agunt, ferrosque morbos in animantium corporibus efficiunt, quod vel fluida sint per se se, vel in liquida chylosis ope convertantur, quae acribus, salinis, biliosis, vitriolicis, atque aluminosis particulis sive moleculis nimium abundant, quae nativa figura in membris viventium solida pleraque exstimulent, dividant, atque erodant; aut alia efficiant praeterea, quae animae torquendae solum apertissimae sunt dum organizatae machinae partes varia ratione immutantur, earumque fibrillae & vascula quaeque tenuissima percelluntur.

§ 170 Attamen nihil melius aut conducibilius rei propositae perspicuitati fore autumamus, quam si ex celeberrimi Philosophi Caroli Bonneti *de Corporibus Organizatis* meditationibus nonnulla delibemus, quae ut corpora quaeque organis instructa, ita etiam omnes animantium machinae quomodo rite enutrientur & incrementum capiant digito veluti monstrant. Ipse cum primis quantum ingeniosa, tantundem verosimiliori philosophandi ratione universa augeri animantium corpora, & ad aequam usque magnitudinem viriumque reparationem pertingere spirituum, sulphurum, salium, necnon aquae

aquae & terrae subsidio ab eodem Clariss. Viro concipiuntur (a). Horum porro elementorum temperata mixture succi illi elaborantur nutritii, quibus tota animalium sospitas continetur; contra vero sanitas laedatur oportet quam maxime, si humores, quibus Bruta & homines in valida incolumitate servantur, etherogeneis virulentisque moleculis inficiantur. Quum itaque Corporum organizatorum fibrillae arctae primum constrictae, & retis instar involutae suis interstitiis paulatim a saluberrimo nutritio succo occupantur, non tam incrementum, verum etiam jucundam animantibus praebent sensationem (b). Atomi praeterea, ipsius magni Viri iudicio, quae ex benefica spirituum, sulphurum, salium, aquae & terrae natura conflantur, tribus fluiditate sua compositorum generibus praebent alimentum, fluidis nimirum & solidis iis, quae vocat inorganica, ac solidis tantum organicis (c). Atomi quoque, quae fluidorum ope solidis organicis vigorem parant & incrementum, tum a specifica earum figura, magnitudine, & qualitate dependent, tum a varia Corporum organicorum censeferi debent textura, cur quae evolvuntur in viventibus partes ab eorum pristina exiguitate ad nativam magnitudinem demum perveniant, & sanitatem eo magis amplificent (d). Scilicet non in singulis animantium Corporibus eadem reperitur fibrarum textura; quippe alia reticularibus sunt instructa fibrillis, quae latiores sunt;

(a) *Ibidem* Cap. II. §§ 3. 4. 10.

(b) *Ibidem* § 13.

(c) *Ibidem* § 25.

(d) *Ibidem* § 34.

sunt; contra nonnulla existunt, quae angustiore praebent succo nutritio transitum: non eadem est in omnibus insuper spirituum, sulphurum, salium, aquae, & terrae figura, quae fibrillis, ut evolutio recta compleatur, recte cohaereat. Tanta itaque nutritii succi varietas ita per organica solida circulationem absolvit, ut pro variorum textura, & reticularium fibrillarum ordine aequo vario, dum paulatim ejusdem succi secretiones fiunt, animantia ipsa aut amplificentur & crescant, aut a vitiosis organorum morbis convalescant. Ex qua insuper theoria consequens esse putat Vir ipse eximius, secretionis organa eo diametro a natura fuisse condita, ut propterea peculiarem sibi succum hauriant, quod illius molecularum figurae se habeant congruentia omnino, & ad invicem cohaerentia (a). Eleganti similitudine hujusmodi oeconomiam depingit, quum secretoria organa liquorem semper absorbent sibi analogum, quae, experientia demonstrante, panni sericei aut lanei (quum primum in vas aliquod multiplici succorum mixtione repletum immergantur) non alium singuli ex tot ad se adtrahunt, nisi illum, quo prius fuerant imbuti.

§ 171. Animantium igitur aegritudines, organorum incommoda, & quae inde consequuntur molestissimae animae perceptiones aut venefica fluidorum natura exoriuntur; quod nempe nutritii humoris secretio saepe depravetur ab aere, alimentis, a nimia sanguinis copia, aliisque principiis; aut quod non omnes fluidorum molecule organorum diametris & variae texturae bene respondeant; unde proficiantur necesse est multiplices
illi

(a) *Ibidem* § 85.

illi aegrotantium hominum & Brutorum status, quibus arte medica tametsi quandoque consulatur, plerumque tamen ob rerum meliorum & Physices abditioris ignitionem irritò prorsus conatu morborum vim frangere aut propulsare aggrediuntur, qui se medicinae professores esse, non re quidem, sed verbis solum gloriantur. Verum haec satis fuisse arbitramur in praesens, ut ab incepto animalium aegritudinum labore tantisper quiesceremus; nunc autem institutum earundem cursum repetamus.

§ 172. Inter omnia, quae variis subjacent morbis, Bruta, dubioprocul equi censeri debent, a quibus etiam quum aegrotant certiora eorum signa petuntur. Eleganter Virgilius aegrotantium equorum statum paucis complectitur versibus (a).

*Labitur infelix studiorum atque immemor herbae
Victor equus, fontesque avertitur, & pede terram
Crebra ferit, demissae aures, incertus ibidem
Sudor, & ille quidem moriturus frigidus: aret
Pellis, & ad tactum tractanti dura resistit:
Haec ante exitium primis dant signa diebus:
Sin in processu caepit crudefcere morbus,
Tum vero ardentes oculi, atque adtractus ab alto
Spiritus, interdum gemitu gravis; imaque longo
Ilia singultu tendunt; it naribus ater
Sanguis, & obsessas fauces premit aspera lingua.*

Haec sunt potiora in equis febrium acutarum indicia, quas Vegetius epidemicas plerumque esse arbitratur. Attamen si eidem non solum, verum etiam Pelagonio,
Bu-

(a) *Georgic. Lib. III.*

Busio, Theomnesto, Columellae, Plinio, Petro Crescentio, Absyrto, Hierocli, aliisque permultis Mule-Medicinae magistris fidem accomodemus, tot plura sunt equinae incolumitati adversa, quae a pabulis, ab aquis, aere, aliisque nonnaturalibus nec non praeternaturalibus causis prodeunt, ut illa singula vix complecti in praesens valeamus. Equi cumprimis varios hauriunt morbos lassitudine, aestu, frigore, vel si post concitatiorem motum confestim bibant, aut si, quum steterint aliquatenus, ad repetendum cursum extimulentur: qui tamen non equis solum, verum iis etiam pecudibus, quorum solidae sunt ungulae, communes esse dicuntur. Quae vero istiusmodi Brutis peculiaria ferme sunt incommoda obiter sat erit recensuisse: scilicet capitis dolores, ventris atque intestinorum cruciatus, nervorum laesio, oculus cruore suffusus, ejus inflammatio, lippitudo, caligo, atque albugo; dentium dolor, tonsillae, haemorrhagia, strumae, tussis, strangulio, asthma, lumbrici, nephritis, stranguria, mixtio sanguinis, tumor testium, urinae difficultas, arthritis, podagra, atque, ut reliqua pene innumera praetereamus, langium in cauda, a quo nimirum veluti a cancerosa pravitate caudae pili, & ossa defluunt atque marcescunt.

§ 173. Ovillum pecus, post equorum mala summatim enumerata, suis non caret aegritudinibus. Ipsum febribus saepe correptum, earumque signa tradit discrete Virgilius (a). Pestilentiae item venefico infici habitu testatur ibidem; quem *ignem Sacrum* Scriptores vulgo dixerunt. De ovium hujusmodi epidemica lue egerat

Se-

(a) *Georgicor. Lib. III.*

Seneca (a); quam nimium grassantem in Pompeis celebri Campaniae Urbe oves invasisse adeo ipse docet, ut sexcentarum ovium grex inde fuerit exanimatus. Hujusce caedis causam ab aere praesertim frigido, & ab aquis etiam merito putat esse repetendam; a cujus philosophandi ratione neminem arbitramur fore dissidentem. Quae alibi eodem Seneca referente olim contingere, eadem anno Christi 1552. visa fuisse Vieri enarrat (b) in Lucensium agro circa Pagum Menapiam; in quo nimirum tam ferox grassata est in oves contagiosa tabes, ut mortuae repente conciderent, & earum sanguis, si nudum contigisset hominem, anthraces illico produceret. Praeter oves ipsas, morbo comitiali capreas etiam misere obnoxias esse praeclarissimam fidem facit Hippocrates (c), quem consulere quisque pro lubito poterit. Alia plura morborum genera ad oves pertinentia persequuntur Aristoteles, Columella, Albertus Magnus, alique deinde Recentiores de Arte Veterinaria Tractatores, quorum tamen neque verba neque scita proferuntur, ne brevitatis fines excedamus.

§ 174. Porcorum greges suis affliguntur ex aequo morbofis eventibus, quorum genera pleraque enumerat potissimum Aristoteles (d). Raucedine saepe laborant, qua, eodem affirmante, *maxime fauces maxillaeque inflammantur: sed idem malum vel qualibet alia corporis parte contrahi potest; jam enim plerumque in pedem,*

(a) *Natural. Quaestion. Lib. VI. cap. 27.*

(b) *De Praestig. Daemon. Lib. VII. cap. 28.*

(c) *Libr. de morbo sacro.*

(d) *Histor. Animal. Lib. VIII. cap. 21.*

dem, alias in aures incumbit. Putrescit protinus membrum, & ulcus serpit, donec ad pulmonem deveniat; quo tacto, mors sequitur. Tam late patentis incommodi causam affert autem eodem loco; quae profecto non videtur esse negligenda: scilicet sues raucefcunt potissimum anno, quo montes abunde tulerint, & pinguiissimi sint. Ipsos praeterea pulmonarios fieri, atque spleneticos luculenter docet Columella (a); quorum item morborum causam a diversis repetit initiis: quippe primum evenire ait, si suillum pecus somnos aestivo sub sole captet, alterum vero fieri in magna siccitate. Toto vero corpore non tantum ob ciborum inopiam seu parsimoniam in iisdem Brutis maciem dominari, verum etiam si ipsi coitu prohibeantur, qui in Venerem, ut alibi (§ 100.) diximus, sunt ardentissimi, idem nobis est Auctor. Tussi quoque anhela corripuntur aliquando illa, quae totum eorum convellat concutiatque corpus; quemadmodus loco laudato Virgilius hisce verbis asseverat. „

„ Tussis anhela sues, & faucibus angit obaesis.

§ 175. Boum latissimum per armenta quaeque genus febribus, perinde ac quadrupedia alia multa, haud raro torquetur. Earum quae sint certissima indicia, quaeve causae non a philosophis, sed ab experientia atque a bubulcis solum necesse est ut exponamus: etenim quotquot boves iisdem febribus aegrotari contingunt, omnem respuere cibum manifesto conspiciuntur, deorsum toto capite nutant, lacrymantur, fordescent oculis, horumque cavitates altius depressae cernuntur.

Qua-

(a) *Lil. VII. cap. 10.*

Quatuor vero definiri febrientium bouum vulgo a Mulo-Medicis solent physica principia; immoderatus nimirum labor, aut si contra otio nimium in stabulis diffuant; frigus, aestus qua tempestate utrumque supremis gradibus polleat, ac si demum absque intervallo ullo post diurnam exercitationem continenter exactam cibus iis potusque praebetur. Gravissimum tamen illud terribilissimumque malum existimatur, quum pecus hocce contagiosa lues adoritur; cujus aliquando tanta est tamque saeva pestilentia, ut ejus non pauci inter arandum, tamen si pingues, sospites, viribusque exultantes, subita morte exanimes saepenumero concidant. Graphice suo more Virgilius eodem, quem superius commendavimus Libro, rem carminibus exhibet, ejusque causam indigitare videtur; cujus tamen verba, ne brevitati obsint, consulto volumus praetermittere.

§ 176. Haec de quadrupedibus nonnullis, etsi altissima historia a nobis scripta fuerint, aequus lector nihilominus animadvertat loco huic ita fuisse omnino consentanea. Nunc igitur restat, ut antequam graviora sermonis propositi momenta colligere studeamus illud potissimum statuatur, quod cum antecedentibus copulatum praeclariorem dicendis lucem valeat conciliare: scilicet nutritium illum succum, cujus paulo superius mentio saepe a nobis est habita, haud alium sapientioribus in arte medica Viris posse jure videri, quam lympham, serum, sive gelatinosum quendam humorem, cujus haustu, ut animantia cuncta aluntur & crescunt, atque in optima incolumitate perseverant, si ad componentium elementorum aequilibrium diu ille fervetur,

ita

ita contra ipsa morbos experiuntur multos, quamprimum ab equabili eorundem elementorum aggregatione desciscat qui gelatinosus humor est appellatus. Porro in salutiferam huiusmodi naturam idem in animae machina ab alimentis permultis ideo fecernitur, quod, teste Clariss. Geoffroy (a), *omnia mixta ex animalium familia desumpta succum gelatinosum continent, ex sale falso ammoniacali, & oleo crasso constantem, qui ex eorum pellibus, carnibus, ossibus, aut cornibus ebulliendo cum aquae uberiori copia, sub gelatinae vel glutinis specie extrahitur.* Quare ipse dicere legitime prosequitur quod rei nostrae bene est accommodatum: *ab hoc gelatinoso succo parum differunt sanguis, serum, & lympba.* Hisce vero animadversionibus illae etiam accedunt, quae a celeberrimo & eximio Philosopho Hermanno Boheravio (b) in eundem humani Corporis nutritium liquorem factae leguntur his verbis: *Serum hoc (ita inquit) saporem blandum, occulte salsum habet, odorem fundit ingratum.* Ex quibus verbis facile colligitur, non parum in hac serosa substantia tum salis ammoniaci, tum volatilium spirituum contineri, qui aliis flogisticis moleculis commixti non recensita solum saporis odorisque phaenomena explicant, verum etiam (si in definito contineantur aequilibrio) membris omnibus alimentum praebent consentaneum.

§ 177. Ampliora supra quam censeretur ab unoquoque valeat superessent de terrestrium, ac volatilium Brutorum morbis vel obiter attingenda; quae nihilominus

elu-

(a) *De Materia Medica Tom. I. cap. 5. pag. 25.*

(b) *Elemen. Chemiae Tom. II. Part. II. pag. 192.*

elucubrare certe prohibemur, ne legentium plerique nobiscum jure succensere cogantur. Quisquis itaque ab instituto efflagitaret nunc nostro, ut Piscium quoque vitia opportune explanarentur, illud se petere una simul ostenderet, quod vel summis accuratissimisque Viris factu impossibile visum haftenus fuit. Si nonnihil conjecturis indulgere fas est iis, quae non umbratili innituntur argumentationi, primo dicamus necesse est, eatum maxime aquatilia aegrotare posse, quum aquam simul & aerem respirare feruntur. Horum numero adcenferi ea plerumque solent, quae ut de Caetaceorum sunt genere, ita respirationis opus absolvunt pulmonum & asperae arteriae praesidio, quemadmodum homines, & quadrupedia universa. Quare Balenae omnes, ut, Plinio Auctore (a), siphone quodam in frontis vertice a natura donatae aquam ore haustam rejiciunt, atque in sublime efflant quaquaversus, ita easdem aerem etiam respirare argumento est apertissimo, quod saepe saepius summis aquis erectoque capite huc i lac fluitare, atque ita somnum capere conspiciantur: cujus rei perinde fides propterea augetur, quod ipsae maris belluae facile suffocationis discrimini committantur, si diutius sub aquis detineantur, quin aeris quoque inspirationi expirationique in earum pulmonibus relinquatur locus atque facultas. Consulatur apposite Rondeletius (b), quem primum fuisse omnium nemo refragatur, cujus studio patefactum sit quomodo aspera arteria in easdem Balenas mirifice disseminetur. Quamobrem haud illegitime

(a) *Lib. IX. cap. 6.*

(b) *Lib. III. de Piscibus Marinis cap. II.*

time nobis inferre posse videmur, caetaceos Pisces suis affligi, probabili cuipiam philosopho opinione, sanitatis detrimentis, iis quidem similibus, quibus obnoxium esse ob variam aeris temperiem universum animantium genus alibi asseruimus luculenter (§ 159.)

§ 178. Quum vero Pisces universi sanitatis munere, ut Bruta omnia, gaudere debeant a natura largito, suis quoque contrariis ipsam labefactari opinemur necesse est; tamen in quibus sint constituta ignoremus plane. Latissimus sospitatis vigor tum primum aquatilia cuncta animantia comitari cuiquam apparet, quum corpore toto flecti exilientes, & per quaecumque aquarum spatia discurrentes pro suarum fibrarum vi, elasticitate, & orgasmo conspiciuntur. Supervacaneum est enarrare quae quantaque sit in eorum singulis natandi currendique celeritas: existunt nihilominus ipsorum non pauca, quae non tantum natare sed etiam volitare incredibili pene virium nisu dicantur. Qui sint prae aliis potissimum tam valida pisces fibrarum elasticitate instructi Plinius (a) verbis hisce consignat: *Loligo etiam volitat extra aquam se efferens; quod & Pectunculi faciunt, sagittae modo.* Alia insuper piscium genera tantundem firmissimo valere corporis totius jactu tradit Rondeletius paulo antea laudatus (b), eademque ita recenset: *Vidi equidem hirundines marinas ad lapidis jactum extra aquam in aere volitasse, & milvos, & mugilum genus alatum.* Hujusce rei locupletes sunt testes, qui ad Herculis columnas navigant, quo in lo-

co

(a) Lib. IX. cap. 29.

(b) Lib. IV. De Piscibus Marinis cap. 8.

co hirundines multae volare videntur. Plura ibidem de Exocaeto saltante, nec non de Salmone aquarum fontes citissimo ictu petente docet, quae facillima lectione in eodem consuli possunt. Quis vero omnium maxime ad perniciosissimum motum sit expeditus ex aquatiliū regno universo Plinius (a) diserte hisce verbis prodit: *Velocissimum omnium animalium, non solum marinorum, est Delphinus, ocior volucre, ocior telo: ac nisi multum infra rostrum os illi foret, medio pene in ventre, nullus piscium celeritatem ejus evaderet.* Ejus robur item, & facilis semet jaculandi in sublimiora navium usque fastigia potestas (praeter alios quos saepe laudavimus Auctores) ab Aeliano (b) scite admodum commendatur.

§ 179. Verum qui haecenus levi solum, ut ajunt, vestigio Brutorum aegrotantium historiam hinc inde excerptam delibavimus nostra summopere interesse tandem aliquando debebat, ut ex praehabitis supremum illud colligere latissima argumentatione satageremus, quod fuit potius Capitis hujusce consilium. Omnium itaque animantium naturales quae passim functiones dicuntur, quum duabus maxime legibus peragantur inter se admodum adversis, inde nobis propterea acriora sunt petenda fermocinationis nostrae momenta. Scilicet viventibus sensu donatis, atque ad percipiendum instructis sensus duplex contingere genus alibi exposuimus, quod invicem haudquaquam cohaeret (§ 146.): hoc autem fieri idcirco inficiari non possumus, quod a principiis utrumque pendeat inter se pugnantibus, quorum unum

vi

(a) *Lib. IX. cap. 8.*

(b) *Lib. XII. De Animal. cap. 12.*

vi sua aequabiliter, alterum vero tumultuariò corporis viventis fibras artusque commoveat. Causae porro hujusmodi per se se operantur, & organa tum hominum, tum Brutorum idcirco immutant, quod utraque habeant a nativa conditione mutuam in excipiendis immutationibus analogiam (§. 131.) Viventis igitur animalis structura omnis fibrillis mollissimis & admodum irritabilibus constans, aut ordinate percellitur, nec non humoribus irrigatur ubique salubribus (§ 137. § 138.); atque inde voluptuosae ad animam deferuntur sensationes; aut causticis, ac irritantibus fluidis vasa eorumque orificia tanguntur, unde diversis impellentium liquidorum quum legibus obtemperare adigatur, dispares necesse est propterea ut anima ipsa ab animali aconomia tam arcto nexu dependens, invito animo percipiat sensationes. Utrumque nihilominus perceptionum genus rigentibus ac semet contrahentibus musculis elasticitatis vi, & principe cordis motu semper administris perfici debet (§ 138. § 139. § 140.). Sensationum igitur causae omnes a sanitatis ac morborum principiis haudquaquam differre inter se posse videntur: quippe animantium cōpositus hujusmodi status a varia membrorum irritabilitate ortum ducat, cujus opera sibi met natura continenter similis & aequabilis efficit, ut quae ab ipsis animantibus aut pro delectabilibus appetendis conquirendisque, aut pro rebus dolorificis posthabendis fugiendisque exercentur nonnisi huic uni utriusque invicem adversi conatus latissimam vim referant penitus acceptam (§ 141.) Si ergo in Brutis eadem vigeat irritabilitatis facultas (§ 143.) eademque perinde in istis detecta jamdiu fuerit

rit cum organizata hominum machina communis vasculorum, fluidorum, viriumque animalium in ambobus perceptionum generibus oeconomia (§ 145.), unius proinde sensationis ab altera belluae ita sentientes discrimen agnoscent; utpote quae a diversa prorsus causarum virtute sui corporis organa sentiant immutare. Harum quidem praeclara sensationum discrepantia eo est in Brutis omnigenis cuique patefacta, quò externa earundem signa (de quibus inferius uberiori differere cessamo pollicebamur) magis decretoria fore asseruimus (§ 146.)

§ 180. Iure igitur affirmemus oportet, singulas Brutorum functiones, quas superius commemoravimus (§ 135.) eorum membrorum exercitationibus perfici, in quibus aut sensus aut irritatio solum, aut utraque vis dominatur (§ 142.). Huiusmodi autem virium exercitatio a duplici principiorum *nonnaturalium*, & *praeternaturalium* genere omnino pendere merito dicitur (§ 136.). Quamobrem si causae utrinque in Brutis operantes aequabilem haud invertant naturae methodum, musculorum omniumque organorum nifus illud efficiet delectabile, quo homo incolumis magnopere gaudet: pecudum siquidem sospitas ab iis pendet singulis sanitatis momentis viribusque plane comparibus, unde hominum vigor & vitae constantia definitur (§ 135.)

§ 181. Bruta igitur a rectae sanitatis finibus discedere coguntur, & alias pati sensationes solent injucundas atque dolorificas, quamprimum gelatinosa lympa immutetur illa, cujus beneficio, ut animantia cuncta aluntur & crescunt atque in optima incolumitate per-

severant, si ad componentium elementorum aequilibrium diu ipsa fervetur, ita vitia quamplura confurgunt ut primum ab aequabili eorundem elementorum aggregatione desciscat (§ 176.). Inficitur autem, atque immutatur illa, quum ejus per arteriosos lymphae ductus circulatio ita perficitur, ut non ut antea singulis machinae animalis partibus saluberrimum praebeat affluxum, sed suis potius moleculis acribus, salinis, biliosis, vitriolicis, atque aluminosis vasculorum eorundem internam superficiem extimulet, dividat, erodat, atque alia efficiat praeterea, quae animae torquendae solum aptissima sunt (§ 169.) Quum neminem itaque ex dictis haecenus latere amplius debeat, ab animi pathematibus (§ 157.), ab aeris varia atmosphaera (§ 159.), a magna plus aequo sanguinis humorumque circulantium copia (§ 160.), a cohibita Venere (§ 161.), ab omnigena alimentorum natura (§ 162.), a ciborum excessu (§ 163.), & a quampluribus reliquis (§ 164 § 165.) morborum principiis pleraque (nisi omnia dicamus) petenda fore sanitatis detrimenta, inficiari proinde nulli profecto fas erit, ab iisdem causis feroci ejusdem humoris omnem proficisci reipsa immutationem; a qua demum omnis perinde fluit naturalium functionum perditio, aut imminutio.

§ 182. Sed haec, nisi forte fallamur, non adeo perspicue proposita videri nobis certe poterant ad extremam ex constituto consilio sermocinationem, nisi alia quaedam è Physiologiae scientia loco huic admodum consentanea peterentur. Horum primum (quemadmodum caetera deinceps) ut a Medicorum nemine in suspi-

spicionem adducitur, ita nobis certissimum manet; arteriosos scilicet lymphae nutritiae ductus; tametsi universis corporis partibus satis congruum deferant robur & incrementum; non aequa tamen largitione efficere, ut membra humorem sibi; quomodo & Physici loquuntur; absque ullo discrimine gelatinosum assimilent. Solidae videlicet humani & belluini corporis partes in duo genera secernuntur; quorum unum illas ambit, quae regulari cavitate donantur, ut ossa nonnulla venae, arteriae, alique ductus humoriferi, alterum vero, quod eas complectitur, quae hac cavitate a natura privantur, ut fibrae omnes carnosae, membranaceae, & quae sunt reliquae in tota machinae structura. Pro varia itaque solidorum textura, & fibrarum situ quaedam adtrahuntur per immechanicas vires è gelatinoso humore molecule, quae dilatandis reficiendisque artubus apte respondeant; quemadmodum rem perspicue experimento sunt assequuti Viri Clariss. Wanswieten (a), & Hallerus (b) in ossa substantia, quae frangi contigerat: testantur ipsi nimirum, è quolibet ossis con fracti puncto gementem succum quendam fuisse spectatum, qui paulatim, sufficienti soliditate comparata, par satis per se fuerat ad pristinam continuamque segmentorum duritiem tribuendam.

§ 183. Facile ergo captu videri cuicumque debet, cur tot tantaeque dolorificae sensationes animam torqueant hominum atque Brutorum: ab immutata nam-

„ 2

que

(a) *Comment. ad Boerav. Aphorif. de cognoscend. & curandis morb. Tom. I. § 294. pag. 40.*

(b) *In notis ad Boerav. institut. § 476. pag. 370.*

que gelatinosa lymphæ ob quampluræ morborum principia omnes pervertuntur assimilationes, quæ contra naturæ ordinem operantur; ac ipsæ proinde fibras, musculos, & nervos acriter, motuque irregulari vellicant, ac suis veluti spiculis pungunt per omnes corporum animalium anfractus vel tenuissimos, quâ serofus ille beneficus humor in sanitatis integræ statu permeare deberet. Porro experimenta recentiora docent, ita per immechanicas vires a diversis organici corporis partibus alentem lympham in sui adtrahi beneficium sive perniciem, ut ossæ, musculares, alteriusve generis partes peculiaribus quibusdam sibi accommodatis vestiuntur a natura membranæ, per quarum poros, veluti per cribros totidem secretarios, eæ solum molecularum trajiciuntur portiones, quæ aut unicuique augendo visceri, aut ipsi contra male habendo, pro peculiari materiæ ratione, sint apte coherentes. Id communissimum fore universi medicæ facultatis testantur cultores in multiplici illo fluidorum genere, quæ per membranas veluti cribrata sub bilis, salivæ, urinæ, succi gastrici, aliorumque plurium nominibus designantur. Quæ præterea in pluribus tumoribus, qui *Cistici* appellantur, materia depascitur purulenta, non aliunde repetenda est, quam è membrana illa, quæ *Cistis* dicitur; per cujus porulos molecule quædam a reliqua feri massa fecernuntur, quæ demum in tumidam coeunt superficiem vitioque carnem reddunt obnoxiam. Mirum quidem est quantam necesse sit in hisce extirpandis diligentiam adhibere! Etenim ut optime expendit celebris Daniel Sennertus de re medica inter V-

teres

teres benemeritus (a), si vel exigua hujusce membranae portio, post extirpationem, supersit adhuc, satis per se est ad novam tumescentis carnis materiam iterum producendam.

§ 184. Gelatinosa igitur feri substantia, quae ubique Brutorum per organizata corpora assimilatur, ut benefica apte est, & delectabilibus sanitatis sensationibus animae reddendis idonea, quum probe est elaborata, ita contra, si in eodem seroso humore vitium obrepit aliquod, tam acriter grassatur, ut solida quaeque paulatim perdat, aut emaciatum corpus efficiat, omnesque proinde eorum sensationes dolorificae fiant & injucundae. Porro existunt plura, quae Physicorum communi sententia impediunt, quominus gelatinosus humor in pristina salubritate diu perseveret, quorum pleraque superius attigimus (§ 157. § 159. § 160. § 161. § 162. § 163. § 164.). Acerrimus nimirum, & causticus, aut etiam nimium aqueus succus exprimitur, qui vel interna ad animales functiones vasa ulceribus absumit; quemadmodum in *Thisi* evenire omnes norunt; vel partes cuti solum contiguas erodit; ut contingit ex Sennerti animadversionibus (b) in multiplici Graecorum *Lepra*, nec non in Arabum *Elephantiasi*; vel demum, quia solida aquei humoris copia nimium sunt distentae ac debilitatae, nequeunt proinde niti, ut stagnantem quodammodo, in minimis praesertim tubis, liquorem expellant, & per circulationem ad aequam densitatem perducant: ex quo noxii humoris confluxu, aut *Hidrops*, aut *Ede-*
ma-

(a) *Medic. Practic. Lib. V. Part. I. cap. 35.*

(b) *Oper. Medic. Tom. II. Lib. V. Part. I.*

matosi morbi ortum habent, qui ut in homine, sic etiam in Brutis, ac, teste Clariss. Halesio (a), in plantis reipsa gignuntur. Quamobrem legitime inferre posse videmur, omnia morborum genera, quibus varia volucrum & quadrupedum genera affligi cernimus quotidiana edocti experientia, nonnisi a duobus nuper expositis supremis capitibus fore repetenda. Scilicet, si Falcones (§ 167.) alkalescentium humorum vi febres aliquando patiantur, ideo ipsi diversa animae sentientis indicia praebent, perseverante aut etiam incipiente febrientis materiae orgasmo, quod nutritia lymphæ a molecularum salubri aequilibrio recesserit, & in acriorem substantiam fuerit ob multiplicem recensitarum causarum rationem conversa. Eadem methodo de Equorum febrientium aegritudinibus philosophari debemus (§ 172.) atque immutatas idcirco animae perceptiones dicamus oportet, quod diversa sint eo statu musculorum irritamenta a depravatis fluidis prodeuntia, quemadmodum signa ibidem ex Virgilio exhibita satis superque decernunt. Ita etiam opinari tuto debemus quum ovillum pecus universum non tam febribus, quam pestilentia nimium misere laborare dicebamus (§ 173.). Tantundem de Suibus dicere tuto possumus, si quando inflammatoria angantur raucedine, aliove pessimo effervescentium humorum morbo (§ 174.). Ad eundem sermonis huiusce scopum converti facile possunt quae de Boum febribus, & lue contagiosa, & dira admodum obiter innuebamus (§ 175.): quippe, quum febris dominatur, infecta lymphæ moleculis suis internam superficiem vasculi-

(a) *Statique des Vegetab. pag. 274.*

sculorum omnium, quâ ipsa circuit, exstimulet, dividat, erodat atque alia efficiat praeterea, quae animae torquendae solum aptissima sunt (§ 181.) Deest itaque animantibus cunctis febribus & quacunque contagiosa lue exagitatis gelatinosus ille succus ex sale falso ammoniacali, & oleo crasso constans, quem ut ex Clariss. Viro Geoffroy (§ 176.) animadvertimus, ita incolumitati diu servandae perditisque viribus reficiendis necessarium atque opportunum fore universi de arte medica optime meriti atque periti calculo testantur unanimes. Si vero iidem, qui paulo ante commemorati sunt, Falcones aposthematibus, tumoribus, oculorum suffusionibus, aliisque non admodum dissimilibus morbis laborant; si pituitario humore inferciantur Phasiani, si scabie, & lepra male habeantur Cornices, si Equi oculorum lippitudine, strumis, sanguinis mictione, testium tumore, arthride, podagra, pluribusque aegritudinibus torqueantur, quemadmodum (§ 171.) animadvertimus; si quaecumque demum eorum morborum genera recenscantur, quae paulatim prohibent, ne solida aquei humoris copia nimium distenta bene nitantur, ut stagnantem quodammodo, in minimis praesertim tubis, liquorem expellant, & ad aequam densitatem perducant; illa inquam omnia, si in animantium corporibus saepe contingant, ideo in eorum perniciem atque moerorem parantur, quod non tantum succi nutritii incongrua mixtione virulenta dominetur circulatio; quae omnem animalium aconomiam perturbat, quae irritabilitatis atque etiam elasticitatis tantopere necessariae vires frangit; verum etiam, quod non omnes fluidorum molecu-

lae

lae organorum veluti cribrantium diametris & variae texturae bene respondeant (§ 171.) Sed haec rudiori quam rei gravitas per se se efflagitare videbatur, calamo & philosophia absolvisse dicemur; quamquam non satis nobis, caeteris autem multo minus, fecisse videmur. Omnem itaque Capitis hujusce materiam paucioribus ita complectamur, ut eo demum urgeatur quo scopus scribendi noster primum spectabat.

§ 15. Bruta igitur, quum multiplicem dolorum sensum percipere videantur; quem repellere a se pro viribus student; illud etiam se sentire testantur, quod voluptas tota est; cui nanciscendae diuque servandae cuncta eorum vota & studia videntur esse conversa. Si nihil itaque sensus belluis inesset, nullum perinde inter utrumque perceptionum genus (§ 146.) monstrarent discrimen; ideoque si non doloribus moerere, neque voluptatibus lactari ipsi dubio procul essent dicendi. Quisquis haec tamen vesana cogitatione sibi comminisci voluerit, equidem ignoro quam exotica prorsus philosophandi ratione inter sapientes Viros versari audeat, & sua etiam effutire colloquia. Quisnam quaeso insinuari jure poterit, Bruta reipsa gaudiis exilire, atque in recta valetudinis delectatione quiescere, quae paria cum hominibus voluptatum principia fortiuntur? Quippe in ipsis irritabilitatis servantur leges, & muscoli & fibrae omnes iisdem continentur naturae officiis, quibus hominum incolumitas, vigor, & vitae voluptas definitur. Quae ergo bonae valetudinis constantiae, quemadmodum humanum genus omne, vehementi cura & jucunditate obtemperare compertissima jam experientia cer-

cernuntur, ipsa etiam ex adversis depravatae sanitatis momentis illa etiam percipere dubio procul cogi poterunt, quae nonnisi invito sensu, & voluntate ab anima excipiuntur.

§ 186. Jam ergo illa repetamus, quae orationi huic coronidem tribuant, & robur extremum concilient. Quae sint constantis in animali corpore sanitatis leges, & munia; unde sensus jucundi vis ad animam pertingit; paucis complexi fuimus alibi, & praeclare exhibuimus (§ 138. § 139. § 140. § 141. § 142. § 143. § 144.): Hisce vero quamplura adversantur quotquot uberi elucubratione aegritudinum principia definivimus (§ 157. § 159. § 160. § 161. § 162. § 163. § 164.) Quum itaque utrique corporum suorum immutationi Bruta ex naturae imperio subdantur, dubitare jure non possumus, quin in ipsis (quorum est cum organizata hominum machina communis vasculorum, fluidorum, viriumque animalium omnium oeconomia (§ 145.) sensus germani perceptio pro diverso eorundem statu efficiatur. Potro belluae, si percipiant vim sensus, ab eodem principio habere in se debent ut sentiant, & simul intelligant (§ 147. § 148. § 149.); quod quidem ita ratione quemlibet urgere debet philosophum, ut non solum fateri & probare illud cogatur, quod praesae sermocinationi fuit alibi (§ 152.) commendatum, verum etiam renuere non debet, ob rectum rationis nexum, illud ipsum intelligendi in Brutis principium tanquam spiritale spectare, quod nulla prorsus materiae concretionem constet, & a qualibet corporis ratione sit segregatum.

§ 187. Huc demum nostrum spectabat disputationis
con-

consilium; quod etsi lectori acuto in primo ferme Capituli progressu satis fuerit adumbratum, & praecoci etiam sermocinatione conflatum (§ 152.) illius tamen latius incrementum a caeteris educendum existimavimus, quae rem in praeclariori lumine constituerent. Haftenus disputata quamquam magni sint ponderis habenda, magnique apud philosophos pretii, ista tamen reliqua postulant, quae sequenti Capite publico commitemus iudicio.

C A P U T V *

*Quaecumque a Brutis eduntur signa vocibus, ejulati-
bus, aliisque doloris aut voluptatis argumentis ve-
ram in ipsis sensationem fieri decernunt.*

Aecutare nos aut hae-
rere suspensi certe non
debemus, quin inprae-
sentiarum praeclaro e-
rectoque ingenio in
hac ipsa disputatione
progredi debeamus, qui
amplissimum haecenus
iter ex superioribus

haud interclusum fore pervidemus. Erit igitur philoso-
phi non tam gloriosa, quam vera quaerentis a Bruto-
rum nostrorum signis de germana eorum sensatione mul-
to facilius posse definire: quippe animales illorum, quae
dicuntur functiones, cum perspicua sensus & irritabili-
tatis natura collatae, ita iisdem quum fuerint bene ad-
judi-

judicatae ut nulla adversus eorum spiritualitatem reliqua fuerit difficultas, ipsae profecto in medium iterum advocantur, ut cum multis animae sentientis argumentis comparatae magis magisque vel invitos ad adfentiendum vehementer compellant.

§ 189. Itaque unusquisque praestans ingenio & diligentia, qui nullum ab exterioribus actionum humanarum signis discrimen inveniat, quod Brutis etiam commune non sit, arguere facile poterit, sentire nimirum, & cogitare, & providere, & discere, & docere, & invenire aliquid, & tam multa alia meminisse, amare, odisse, cupere, timere, angi, laetari, aliaque in lucem proferre similia ita esse spiritualis animae propria, ut quemadmodum hominibus spiritus attributa idcirco est natura, sic Belluis omnibus eb eadem argumenta spiritale prorsus operationum suarum principium fuerit a supremo Conditore largitum.

§ 190. Porro nisi in utroque animantium genere, hominibus nempe atque Brutis, parem dicturi exinde fuerimus intercedere animorum indolem sive substantiam; equidem non perspicio, cur Dicaearchus ille sapientioribus Viris debeat, ut jure contendunt, accusari, qui apud Tullium (a) nihil esse omnino animum asseribat, & hoc esse nomen totum inane, frustraue, & animalia, & animantes appellari, neque in homine inesse animum, vel animam, nec in bestia; vimque oranem eam, qua vel agamus quid, vel sentiamus, in omnibus corporibus vivis aequabiliter esse fusam, nec separabilem a corpore esse; quippe quae nulla sit; nec
sic

(a) *QQ. Tuscul. Lib. I.*

fit quidquam, nisi corpus unum & simplex; ita figuratum, ut temperatione naturae vigeat, & sentiat. Ista vero quum nimium absurda fore nemo non noverit eruditus atque cordatus, ad saniozem propterea philosophandi rationem revocanda mens est, & quid de Brutorum ingenio nosse debeamus ex sensibilibus eorum indiciis patefaciendum nobis est tandem.

§ 191. Universorum igitur numerum etsi complecti & percernere omnem singillatim nequeamus, quibus Bruta quid velint, & quid contra respuere conentur, apertissime ostendunt, ad duo tamen suprema genera referri illa debere brevior me dicendorum methodus admonet. Ea quippe aut voces caeteroqui inconditae sunt, & sibili, & ululatus, qui aliquem edunt articulatam oris sonitum, aut gesticulationes & diversi generis motus sunt, quorum ope satis superque ipsa Bruta declarant, eos non aliunde, quam ab aliquo mentis instinctu reipsa prodire. Quae vero voces quoquomodo ab iisdem adhibitae latratus, barritus, hinnitus, rugitus, mugitus, balatus a Grammaticis vulgo dicuntur; quibus tamen vocabulis nil aliud innuere belluae solent & volunt, quam variam loquendi rationem, quam suo more & natura fundunt canes, elephantes, equi, leones, boves, oves, aliaeque pecudes, quas silentio ob aequam orationis brevitatem praetermittere volumus, quum pro earum multiplici necessitate urgentur, aut rerum sibi congruentium desiderio.

§ 192. Plura autem existunt in omni qua late patet natura Brutorum genera, quae ululatu discernuntur; quemadmodum Lupi, & Aves nonnulli; alia vero sibilis

tan-

tantum, ut amplissimum serpentium, & volucrum pene omnium regnum, in quibus utrisque tamen tantum tamque latum intercedit discrimen, ut a nonnullis uniformis sibilum, ab aliis numerosum & frequenti vocum conversione modulatum quisquis facile valet experiri, quamprimum attentiores eis accommodet aures suas aviculis etiam, quae aut nobiscum saepe versantur, aut statim transvolare solent temporibus alio turmatim commigraturae.

§ 193. Nihil de Piscibus dicere attinet, qui mutorum animantium attributo a Scriptoribus, & ab ipso rerum meliorum ignaro vulgo appellantur. Ipsi nihilominus solent, ut erimus exinde dicturi, tantundem portendere motibus permultis, eaque idcirco supplere, quae a reliquis terrestribus, & volatilibus animantibus vocis praesidio fiunt. Vocibus carent utique Pisces omnes: neque tamen, si illis istae aliave id genus similia desint, hoc propterea putandum est, nihil eos unquam habuisse a natura, unde sensationes patefacere suas, atque pathemata. Quare excutiendum aliquid fore videtur, ut liquido constet quid sit carere, nec quid relinquatur erroris in verbo. Ex Tullii itaque monitis (1)

„ carere hoc significat egere eo quod habere velis . . .
 „ Dicitur enim alio modo etiam carere quum aliquid
 „ non habeas, & non habere te sentias, etiamsi id facile patiari. Carere enim in morte non dicitur; non
 „ enim esset dolendum. Dicitur illud in morte carere,
 „ quod est malum; sed ne vivus quidem bono caret,
 „ si eo non indiget; sed in vivo intelligi tamen non
 po-

(2) *Quaest. Tusc. Lib. I.*

„ potest regno carere. „ Itaque marinis caeterisque aquatilibus animantibus etsi vocis qualiscumque usus fuerit pro suarum necessitatum postulatione denegatus, eo nihilominus ita privari illa patiuntur, ut nihil inde consequatur, quod sibi aut moerorem afferat, aut egestatem, aut ad bona conquirenda angustiam; habent quippe tot alia a natura praesidia, quibus semet bene tueantur a malis, & delectabilia atque utilia nanciscantur quot in reliquis terrestribus Brutis desiderari a nemine queant. Haec tamen obiter dicta volumus: nunc eo, unde coepta oratio est, regrediamur.

§ 194 Taurorum cumprimis mugitus, quum in juvenecas libidine furunt atque exardescunt, tot quidem voces esse animi amore correpti indices perspicue ostendunt, quoties ipsi infensissimos alios ex eorundem genere armentis accedere vel eminus videant, qui parem in vaccas aestum explere aggrediantur. Alia praeterea signa ipsi produnt, quae nonnisi animi cogitantis acriterque affecti esse queunt. Singula complectemur pro ea quam locus hic patitur aequissima brevitate, quae tum a laudatissimis Scriptoribus, tum ab ipsa saepe obvia experientia petuntur. Quamprimum ergo alter alterum cernat, uterque continuo taurus mugire incipit, cervicem jactat, & truculento obutu tum acerrimam utrinque instare pugnam minitatur. Concurrunt ambo deinde, posteaquam pedum pulsu, pulveris jactatione, & frequenti effuso naribus spiritu seipfos ad certamen provocarint: effraeni demum impetu invicem ruentes semet eousque vulneribus cedunt, quousque eorum alteruter è prelio victoriam retulerit, & adversarium pene prostraverit.

§ 195.

§ 195. Quantum Feles insuper inter se dimicent, atque inconditis ululatus se invicem increpare videantur, non est qui ignoret, nisi qui eas belluas aut infra suas, aut in aliorum domibus familiares viderit nunquam, vel aliquando ejulantes non auscultaverit. Eae scilicet belluae mutuis se laceffere solent contumeliis quo tempore in venerem pronae urgeri se sentiunt, & de acquirenda foemina magnopere contendunt: eorum siquidem animantium masculi eo feruntur singuli, quo natura poscente abripi existimantur; quare & majores tunc accedunt pro comparando eorum sine conatus, quem ardentissime expetunt, & flagantiori adversus sibi similes furunt iracundia, quos felicitatis extremae putant esse raptores. Mirum certe est quot ipsi vocum modificationibus atque conversionibus persaepe utantur, quibusque insuper versutis semet vicissim decipere studeant, quum immobiles vultibus conversis, & saepenumero ad mutuum contactum admotis nonnisi lacrymabilibus questibus fundendis intenti esse videntur! Attamen tanta vocum varietate quid nisi patefacere invicem debent, quam affectuum eorum copia torqueri, qui amorem, & quidem vehementissimum, solent vel in hominibus comitari?

§ 196. Brevi duntaxat animadversione oves, agnos, haedos, hircos spectare obvia experientia debemus, quum isti balantes auscultantur, si potissimum nutantes, incerti, atque a reliquo grege fortassis disjuncti huc illac vagantur, & per arva, perque sylvas & sociis nuncium mittere geminatis tremulisque vocibus contendunt, & se una ingenti amittendae incolumitatis pa-

vore

vore correptos esse demonstrent. Aut igitur frustra, atque ad iudiciorum ludificationem eorum animantium a natura signa sunt instituta, aut eadem existimemus oportet ita ab iisdem emitti saepe solere, ut non verosimilius solum, verum etiam maxime certum & exploratum inde fiat, quod huiusce Capitis scopo est omnino cohaerens.

§ 197. Nunc deinde canum voces sive latratus expendamus, eorum vero cumprimis qui venatici sunt, quive feras turmatim vestigare ipsasque etiam apprehendere nituntur. Mirum profecto apparet quot ipsi, quum feris iisdem accedere propius, ululatibus prae earum capiendarum fervore obloqui, gannire, maledictisque increpitare soleant! Ipsi autem mirandum plane spectaculum praebere debent philosopho; qui rerum specie tantum haudquaquam delectatur, sed intimam naturae indaginem quaerit; quum suas voces non inconsulto aut intempestive ostendunt, easque pro temporum locorumque circumstantiis adhibere, aut etiam continere scite valent. Porro quum venationi incipendae canum ductores prospiciunt, atque ab urbe ad arva, & nemora properant illos cernere & audire fas est latratibus ita exultantes atque perstrepenes, ut idcirco eo majori tunc temporis se efferri laetitia testentur, a qua cohiberi non possint, quò leporum, cervorum, aliarumque ferarum persequendarum operi vicinius appropinquare dignoscant. Deinde vero sua venatoribus lea sive stationes quamprimum fuerint protutiori belluarum captura constitutae, canes illico conticescere incipiunt, atque ore naribusque semper ad

terram projectis a vallibus ad montes perniciosissimo saliant transcurruntque imperu, atque ita omnes lucorum latebras invisunt, ut si qua delitescat quaesita faera fugere, & coram venatoribus huc illac dispositis transire compellatur. Sed simul ac sive lepus, sive hinnulus eruperit aliquis, atque eorundem oculis apparuerit, absque mora latratus congeminant, atque venatores admonent quid illis facto sit opus, ne ipsos ab eorum ictibus aufugere patiantur. Quamobrem neminem ista intuentem, aut ab ipsis venatoribus audientem, nisi per jocos, inficiari posse cerro arbitramur, canes ejusmodi iisdem ad illa constanter peragenda impelli reipsa virium mechanicarum conatibus, quae sint in eorum affectuum, & cognitionum ratione, ut ajunt, directa, quibus pari caeteroquin agerentur impetu homines, si pro eorum calliditate variisque pathematibus propositum sibi quemlibet finem assequi ordinatissime contenderent. Ab hisce vero exemplis digressi aliorum animantium signis Commentaria nostra eo semper illustrius amplificare nitamur, quo uberius natura ipsa doctorum indoctorumque magistra dicendorum materiam cuilibet undequaque suppeditat.

§ 198. Quod alibi Elephantorum ingenium subtile atque humano simillimum diximus (§ 15. § 59.) rebusque, & affectibus percipiendis idoneum, hoc ipsum profecto externis vocum aliarumque significationum argumentis saepe se pandere Scriptores tradiderunt iidem, de quibus temperantioribus viris nullus fuit unquam aequus ambigendi locus, quum testes harum rerum accivimus illos, atque laudatores. Bruta porro hujusmodi quantum
ho-

hominum genus amare, tantundem ab eorum insidiis sollicitè cavere dicuntur ob magnum libertatis amorem, in cuius desiderio etiam mansuefacti perseverant. Itaque noctu suam serviendi conditionem, non barritu solum deplorare ex Philostrato refert Gillius, verum etiam luctuosa alterius vocis, non quidem interdum usitatae, murmuratione, quam gemitibus similem diceret; quibus ita lamentantibus si quis forte interveniat, illico questibus moderantur suis, perinde ac verecundia & hominum conspectu deterrentur.

§ 199. Quamquam non sumus ignorari, multos studiosè contra esse dicturos; non nos tamen ista deterrent, neque a scribendi proposito valent ullatenus revocare: quae certe vitare nullo modo potuimus, nisi nihil omnino scriberemus. Verum si isthaec philosophandi copia multitudinis iudicio solum probanda litteris consignaretur nostris, caecutire nos ipsi consulto vellemus: nulum siquidem latere potest eruditum rebusque litterariis apprime consultum, multos passim reperiri, qui nihil laudent, nisi quod se imitari posse confidunt; nonnullos vero existere, qui ea vituperent omnia, quorum ut verum adsequantur otio, & studio affectibus vacuo abuti non debent. Haec autem de Brutorum ingeniis ab eorum vocibus firmissima, ut arbitramur, demonstratione petitis qui adspernetur, ab universa philosophiae scientia longissime abest, atque eorum hominum numero ad censeri debere se probat, quorum modo meminimus. Attamen nec philosophiae hujus nostrae vituperatoribus respondendum fore decrevimus, neque item minus vera quaecumque haecenus scripta patent existi-

mare debemus, quod eorundem suffragiis careant, aut forte tanquam falsa & absurda traducantur. Caeterum si cum aequioribus Commenrariorum nostrorum iudici-
bus sermocinatio hic esset habenda, praeter illa quae
haecenus methodo & ratione duce elucubravimus, haec
perinde, quae mox consequuntur, juxta propositum,
animadversiones iisdem objicere valeremus.

§ 200. Cur homines aut in temperanda voluptate,
aut in cohibendo ferendoque dolore moderate agant non
amplissima solum philosophorum nos docent instituta,
verum etiam ab intima nostrum conscientia atque ex-
perientia erudimur. Ipsa nimirum ratio atque educatio
praescribit optima; ad quam persequendam nos docti,
dicam ne potius, quam facti a natura; ut in utrisque
extremis nimium illud caveamus, quod honestati, quod
decoro adversatur. Turpe siquidem ad rationis leges
bene composito cuique apparet, aut voluptatum fruen-
darum motus nolle compefcere, earumque effraenum si-
gna praebere, aut in doloribus exasperatas voces emit-
tere omnemque animi abjicere constantiam, quae ipsum
etiam dolorem nescio quo pacto mitiorem facit. In o-
mnibus denique officiis vitae obeundis, quemadmodum
nobis animi adhibenda contentio est, ita in omni dolo-
re atque voluptate maxime nobis est providendum, ne
quid effuse, ne quid inconcinne, ne quid abjecte, ne
quid ignave, ne quid serviliter muliebriterve faciamus:
aut si laetitia exultare, vel ingemiscere vocibus non-
nunquam forti honestoque viro concessum est, utrum-
que tamen fieri quibusdam obnitentibus virtutis legibus
sobrie permittitur. Quid haec igitur cum Brutorum vo-
cibus

cibus seu clamoribus quaeso commune? Illud profecto commune omnino intercedere posse censemus, ut quae ab hominibus propter honestatis disciplinam exerceri dicuntur una artis sive educationis ope ab animantibus belluis perinde fiant. Itaque Bruta a capiendis voluptatibus saepe avocantur, neque ulla earum appetendarum sive fruendarum proferunt argumenta, si quando exercitata, aut sub ductoris manu degentia malle se obtemperare ostendant, quam earundem spe allici nunquam patiantur. Ita dolori non cedunt, neque gemitum aut ejulatum ullum lamentabilem, abjectum, imbecillum prodere sinent aliquando, si laborare juxta educationis morem, si ponderibus premi, si asperrima aggredi forte cogantur; etsi ea animi contentione non agant, quam homines honesti atque fortes ob virtutis imperium tenere consueverunt, id tamen efficient vi, terroribus, & minis adacta. Quapropter equi nitrare desinent, aut nec oculos forte in equam convertent, neque ulla libidinis explendae cupiditate commoveri poterunt, quum habenis regi atque in gyrum agi caeperint, aut quum fortassis verbera & equitis imperantis voces senserint imminere, iisque ad usitatas exercitationes vehementer urgeri. Igitur si clamores, si gemitus, si contra delectationis belluae reliquae signa varia intuentibus objiciant aliquando, ideo pro animi eorum diversimode affecti usurpari tuto poterunt argumentis, quod ab iisdem semet abstinere penitus aut temperare aliquatenus solèant, quamprimum educationis vi, seu inveterato receptae disciplinae more cohibeantur, aut in adversam ab earum sensu, & voluntate consuetudinem aequabiliter flectantur.

tur. Etenim si fecus virium mechanicarum legibus, ut Automata solent, aut sanguinis tantummodo per omnia vasa excurrentis elatere atque impulsu inania illa & umbratilia doloris voluptatisve, pro re nata, promerentur indicia, nihil sibi artes atque institutiones vindicare unquam possent, quominus perpetuo atque invariabili ordine illa perficerentur. Atqui si dolorum patientiam meditemur, quum belluae permultae sub hominum disciplina gubernantur, nihil certe habet illa, quod cum ejulatibus conferri possit iis, quos saepe ac moleste fundunt ipsae, quum sibi relictæ agunt pro varia externarum rerum in organa sensoria dolorifica impressione. Latius manaret haec ratio, si idem in Brutis discrimen animadvertere vellemus quum ipsa oblectamenti hauriendis intenta esse videntur. Itaque in animantibus ratio & disciplina quum illud vehementer efficiat, ut ultro nec in prosperis atque delectabilibus ipsa nimium se exultare, nec in adversis & injucundis frangi ac desperare externis signis demonstrent, jam pervium esse quis non videat, nonnisi a spiritali & spontaneo animae principio profecta illa atque manantia quaecumque a Brutis exhibentur, si quando, nullo accedente praeceptoris imperio sive timore, libere omnino operentur, & se propterea effusa in voluptatibus, aut contra in aegritudinibus dolorificis intolerantia esse sensibilibus permultis testentur argumentis?

§ 201. Attamen minora isthaec quae haecenus diximus fore certo putamus, quamprimum, caeteris omnibus Brutorum inconditis vocibus ferme neglectis, articulatam quorundam loquelam expendere tantisper ag-

gre-

grediamur, atque ad idem propositum referamus nostrum. Quae quantaque Psittaci loquantur is solum potest ignorare, qui nunquam aut eos viderit, aut cum multis sciscitantibus colloquentes audierit. Tam mira ac solemnia de iisdem traduntur, ut etsi quinaria tantum rei istiusmodi historicae pars vera esset minimeque suspecta, caeterae autem exceptionibus laborarent, magnum tamen nobis, & firmum omnino suppeditaret ad rem praeclare decernendam argumentum. Atqui omni carere idcirco debent censura quotquot Psittacos miranda plane loquentes describere, quod ii litteris consignaverint, quorum est in amplissimo totius orbis eruditi conventu insignis auctoritas, & decus illustre.

§ 202. De hac itaque ave, quae teste Plinio (a) supra omnia Bruta voces reddit humanas, Caelius Rhodiginus tradit (b) miraculum insigne suis temporibus visum. *Psittacus*, inquit, *fuit Ascanii Cardinalis Romae centum aureis comparatus nummis, qui articulatissime continuatis perpetuo verbis Christianae Veritatis Symbolum integre pronuntiabat, perinde ac Vir peritus enuncicaret*. Hoc autem ingenium, ac mira in addiscendis hominum eloquiis facilitas eò magis patere videtur, quo ipsa promptius ad omnia proferenda instituitur quum inter imberbes pueros ac puellas versatur, cum iisque verba miscere permittitur: quippe tanto in utrosque fertur amore, ut ob eorum discessum tum saepe lugere, tum contra alios Psittacos aemulatione seu invidentiae stimulis agi quandoque visus fuerit,

(a) *Lib. X. cap. 42.*

(b) *Antiq. lect. Lib. III. cap. 32.*

rit, si forte illi eorundem puellorum conversatione fruerentur, quos secum colloquentes non haberet. Haec autem omnia vera se comperisse testatur Scaliger (a); quinimo frequenti diurnaque experientia, & animadversione docemur, non in pueros solum ac virgunculas Psittacum amore, verum etiam caeteris hominum more affectibus tangi. Siquidem laetitia exultat, sibi placet, odit, ira fervet, adulatur, gesticulatur, inebriatur, maeret, atque haec aliaque permulta articulatis potissimum vocibus vel simillimis decretoriis argumentis praeclarissime ostendit.

§ 203. Quamquam vero tum ex hisce haecenus traditis, tum ex dicendis Capite posteriori, neminem futurum ad veritatem bene institutum suspicari valeamus, cujus in spiritale Brutorum ingenium iniqua prorsus dimicare debeat voluntas, fateri tamen ultro compellimur, atque ea consulto praeferre volumus, quae fortassis obijci ab adversariis nostris jam pervidemus: Psittacis videlicet humanum sermonem minime esse congenitum, nec eos, nisi arte & solertia instituantur, hominibus esse comparandos, qui articulatam vocem a natura singuli sortiti praedicantur, ac propterea expedito loquendi munere fruuntur, quamprimum organorum vitia desint, & frequens sermocinandi usus accedat; caeterum Psittaci aphony pene & muti nascuntur, & qui nondum cieures sunt, quum in sylvis & natalibus locis degunt, nonnisi inconditam *Parrocchet* vocem emittere auscultantur; a qua deinde vulgare nomen ita ipsis impositum manasse conjicimus. Huic nihilominus obiecto

nos

(a) *Exercit.* 236.

nos quidem nequaquam respondere censebimur, qui illud ex industria protulimus, & cui praeterea libenti assentimur animo; tametsi nos inde rectam argumentationem inferre certo existimemus, adversarii autem purum putidumque paralogismum educere revera arguantur. Porro humanus sermo nec ipsis hominibus censei debet congenitus, si ille pro expedita, & libera loquendi consuetudine usurpetur; quare & homines aphoni ferme in hanc lucem eduntur: Psittaci nihilominus non sunt nobiscum certe conferendi, si eorum articulata vox, sive cum amplissima verborum copia comparetur, qua ad declarandos animi motus utuntur facillime homines, sive eorundem verborum addiscendorum rationem contemplemur. Quid inde tamen erui legitime debeat, paucis absolvi posse existimamus: minus scilicet operosum esse hominibus, quam Psittacis articulatam loquendi methodum comparare; licet tamen ut linguam exserant exercitatione utrique indigeant atque magistris. Totum itaque nos inter easdemque aves discrimen haud alibi constitui jure debere affirmabimus, nisi in eo quod vulgo in scholis tradi solet *magis & minus*. Huc item animadvertendum accedit, quod anatomicam totius capitis inspectionem complectitur, quam in Psittaco solerti experientia adornavit ediditque Vir Clariss. Ulysses Aldovrandus (a). Porro in ea, quam ipse cum humano capite detexit analogia ac simillima organorum structura, non solum rebus verbatim pronunciandis in Psittaco accommodatissimam arguit naturam insignis ille Philosophus, quum a praeceptoribus

aves

(a) *Ornithol. Lib. XI. pag. 639.*

aves edocentur id genus, verum etiam illas saepe saepius voces reddere exacte solere testatur sponte sua, nulloque docente, sive hominum, sive aliorum animantium, quas è trivio semel hauserint, easque frequenter repetitas auscultaverint.

§ 204. Nos tamen qui Psittacorum exempla proferre aliqua non praetermisimus, Picarum perinde nonnulla a laudatissimis Viris deprompta tradere modo haudquaquam pigebit: quae tametsi a Criticis Cartesianis aut in deteriores eorum hypotheses verti, aut inter fabulas amandari fortasse debeant, eorundem nihilominus pleraque a primoribus Auctoribus accepta cum plausu excipienda videntur; nisi temere & contra temperatiores critices leges fidem non ab hominibus solum, verum etiam a summis detrahere velimus. De Romano quodam Tonfore refert Plutarchus (a), ipsum in officina sua Romae multorum frequentia pervulgata Picam habere solitum, quae ut voce quidquid auscultare quotidie soleret aemulabatur, ita tubarum quarundam sonitum, & numerosum fragorem, quae fortuito fecus eum locum personabant, fertur quandoque imitata. Qui pridie quam tubae accessissent Picam garrulam de more audierant, postridie non absque ingenti stupore obmutescentem, atque in insolitum quendam moerorem repente conversam animadverterunt. Hujusce eventus novitate factum est, ut quisque illam prae inaudito tubarum earundem strepitu obstupefactam ferme putaret: verum contra rem se habuisse exitus patefecit. Paucis quippe in silentio diebus continenter exactis cum ma-

jori

(a) *De Solert. Animal.*

jori audientium admiratione animal illud non vocem tantum, sed & tubarum sonitum repetere, nec non earum inflexiones, tonorum immutationes, reditus, pausas, aliaque ad eos numeros pertinentia omnino exauditum est acmulari. Quamobrem nonnisi scite admodum argumentatur ita Plutarchus ibidem, Picam videlicet iis silentii diebus tantum imaginationem, memoriamque exercuisse suam, quoadusque rerum praeteritarum cum praesentibus facta collatione totam harmoniam semel perceptam aptis modulationibus repetere se posse bene sensisset.

§ 205. Ne quis vero arbitretur inscite, Psittacos omnes, & Picas, quae sunt ad hominum loquelam institutae, articulata verborum rationem ideo proferre passim solere, quod unius consuetudinis vi, & inanimi quadam naturae necessitate flectantur, quin pro earum voluntate variisque affectibus revera urgeantur, opportunum fore proinde existimamus, ut ea adeant lectores diligenterque expendant, quae de Brutorum phantasia, memoria, de rerum perceptarum judicio, deque eorundem argumentatione erimus deinceps postremo Capite disputaturi. Inde facillimum cuique profecto erit scite pressequi arguere, eadem nempe & aequa omnino ratione Bruta omnia posse animi cogitantis & affecti vocibus aliisque id genus argumentis germana signa portendere, quibus pro lubito & necessitate sua uti solent Psittaci, & Picae, & quaecumque alia animantium genera adhibent in articulata quavis ad hominum similitudinem dictione, quae arte nostra aliquo primum educatorum labore loquelam addiscunt, atque in suam

veluti naturam deinde convertunt. Verum ex hisce ex avium genere animantibus, quae articulatis sermonibus se, & velle, & intelligere aperte testantur, ad alia nonnulla è volucrum ordine suo more loquentia Bruta transeamus, antequam Capiti huic finis imponatur extremus.

§ 206. Colluriones; quod vocem eorum spectat ingeniosam, ac venationis cupidam; ad rem nostram praetermitti non debent. Horum etsi plura recenscantur ab Ornithologis genera, illud tamen lubet heic usurpare, cujus singuli pennis atro colore maculatis depinguntur, quos etiam Aelianus merulas appellat venaticas. Istiusmodi Aves, quae natura rapaces sunt ita, eodem teste, vocem impendunt suam, ut ea nonnisi exsaturandae famis utantur necessitate, atque desiderio. *Merulis affine quoddam genus est (en ejus verba (a)) venaticum & captiosum, colore atro, splendide canorum; recte ex eo venaticum appellatum, quod ex avibus sui cantus permulsiōe ad se allicit & capit: cujus ingenitae sibi praequantiae haec Avis non ignara eo munere, ad se voluptate & cibo explendam, uti videtur. Nam ex sui cantus auditione, & bellissimas oblectationes habet, & aucupio, & venatione proxime ad se accurrentium avicularum exsaturatur. Quod si quispiam hanc captam in caveam incluserit, non modo canere omittit, verum etiam, pro servitute sua a venatore poenam silentio sumens, muta permanet atque elinguis. Nihil fane est, quod animadversionibus dignum nostris addendum videatur, si quidquam Lectoris ingenio tribue-*

(a) *De Animal. Lib. XI.*

re debeamus. Quare ex reliquis, quae adhuc supersunt, avium paucis exemplis eòdem nostrum spectare argumentum deinceps validiusque nitamur.

§ 207. Noctuae vocem haud hic veluti ingenii indicem expendere volumus; tametsi commode hoc ipsum efficere, & ad unguem perducere possemus dubio procul; verum alia obiter hujusce Avis signa ad rem proferre lubet, unde orationem ad eundem scopum perbelle referamus nostram. Porro ipsae, sive sibi relictæ, sive cicuratae, & ad venationem comparatae spectentur; utpote vitae rapinis degendae a natura assuetæ; gesticulatrices sunt, ac variis proinde ridiculisque motibus corpus totum, atque cervicem frequenter in orbem contorquent; nunc torvo & defixe obtutu homines & aviculas adspiciunt, & salutationibus prosequuntur inclinatis; nunc demum capite huc illac aëto scurras, & histriones panthomimicè aemulari videntur. Profecto eò variis hisce gesticulationibus non alia quidem spectant ipse ratione, quam ut fami explendae, aut aliis animi affectibus facere valeant satis; quemadmodum ex Plinii (a), Aristotelis (b), Aeliani (c), Bellonii (d), aliorumque suffragiis praeclare suadere, ac sermonem illustrare facile valeremus, nisi aliò pro instituta brevitate evocaremur.

§ 208. Nolumus consulto Corvos hic inter loquaces aves recensere, ut Psittaci nuper sunt a nobis ostensi,

(a) *Lib. X. cap. 16.*

(b) *Hist. Anim. Lib. VIII. cap. 3.*

(c) *Lib. XI. cap. 74.*

(d) *De Avibus Lib. II. cap. 24.*

stenſi, & alia quedam volatilia; quamquam præſtantiorum Scriptorum ſuffragia minime deſideraremus, quæ Corvis iſſis facile attribuunt ingenium, & imitandæ hominum loquelæ ſatis accommodatum (a): attamen eorundem vocem pro re noſtra magnifacere debemus, eamque hic uſurpari neceſſe eſt, quatenus animæ in iſſis cogitantis luculentum apparet indicium. Aves porro huiusmodi volucrum omnium maxime multos fundunt clangores, & vocum ſexagintaquatuor genera numerantur; quarum varietatem Porphyrius (b) in diſverſos illorum affectus, quibus paſſim præoccupari queunt, acute referendam eſſe decernit. Itaque ut Lucretius (c) innuit

Longe alias alio jaciunt in tempore voces

Et quum de victu certant prædaque repugnant.

Quum vero poſt nubila atque imbres coeli ſerenitas eſt adventura, quemadmodum Virgilius (d) habet,

Tum liquidas Corvi preſſo ter gutture voces,

Aut quater ingeminant

Contra quum pluviae imminet, gravem iſſi ſubinde crociturum modulantur, & confuſum, ſtillarum imbrum inſtar, ſonitum edunt; vel ut inquit Plinius (e) *veluti ſingultiendo latrantes carptim vocem reſorbent*: quem inſuper latratum repetunt, ſi ventofa forte immineat

tem-

(a) Vide Varron. de lingua Latina Lib. V., Scaliger. Exercitat. 237., Macrobius Saturnal. Lib. II. Cap. 4.

(b) De abſtinen. Animal. Lib. III.

(c) De rer. Nat. Lib. IV.

(d) Georgicor. I.

(e) Lib. X. Cap. 16.

tempestas; quippe illi hujusmodi clangorum immutatione audientes velint commonefacere, se pro alternis atmosphaerae vicissitudinibus perinde affici, nec non ad eos urgeri clamores, quos semper raucedine, & stridore quodam aures caeteroqui offendentes, & acerrima asperitate veluti radentes ipsa patiens, & philosophorum, & vulgarium experientia testatur.

§ 209. Sed isthaec tandem aliquando exempla haecenus enarrata, aliaque innumera relinquamus Brutorum, aut voluptate gestientium, aut moerore, multiplici signorum copia, dolentium, atque in nervosam fermocinationis vim magis magisque erigamur. Itaque belluae omnes spontaneis aguntur affectibus, quos earum anima vi atque imperio suo potens est excitare: earundem igitur anima bonis nequit praesentibus eorumve opinione delectari; aut contra malis urgentibus angere, tristere, ab iisque vehementissime refugere; nisi voluptatis dolorisque stimulis exagitetur (§ 103.). Porro Brutorum signa universa; ut ex refractariis cuilibet vel magis pervicaci patefactum esse debet; vel animi aequabiliter, vel inordinate affecti totidem veluti indices esse videntur; quorum ea constantia apparet, ut (quemadmodum in hominibus firma sensationum oeconomia usuvenire solet) haud ea quidem horribilia, & commiseratione digna in iisdem cernantur, quum aequabilis fluidorum solidorumque in ipsorum corporibus commotio efficitur, neque contra illa exhibentur ab iisdem argumenta fessivitatis, & laetitiae plena, quum animalis harmonia perturbetur, aut aliquis in ea dolor dominetur. Animantia igitur spontaneis motibus donata, quid.

quidquid oculis, pedibus, aurium erectione, vocibus, sibilo, aliisque velut totidem instrumentis indicant, id demum evidentissime innunt, quod nobis perinde affectibus variis, corporisque immutationibus praeoccupatis solet evenire, quum iisdem aut pene simillimis utimur argumentis (§ 116.). Qua ergo ratione stimuli in nobis vigent; & quidem vehementiores aliquando; quibus nunc voluptatem libentissime comprehensam, nunc dolorificos affectus invito animo nos ferre patefacimus; eadem profecto Bruta omnia pro re nata, juxta germanam animae sensationem aut delectabilia, aut injucunda experiri tot suis testantur signis, quae hactenus magno exemplorum apparatu retulimus. Scilicet Physiologia omnis ejusque leges id habent cum hominibus beluisque commune, ut partium organicarum dispositiones, ac vires simul in illis acres maximeque operantes utrisque viventibus absoluta pene analogia congruant (§ 131. § 132. § 133.). Pecudum praeterea corporeae machinae, ut pene iisdem aut similibus morbis obnoxiae comperiuntur, ita contra eorum sospitas ab iis pendet singulis aequabilis sanitatis momentis viribusque ferme comparibus, unde hominum vigor & vitae constantia definitur (§ 135.). In singulis autem animantibus a duplici irritabilitatis ac sensibilitatis facultate excitantur, & vigent motus non ii solum, qui vulgo necessarii dicuntur, & ab immutabili vitae animalis ordine prodeunt, verum etiam spontaneae quae passim vocantur operationes earundem virium ministerio ita peraguntur, ut anima voluntatis affectibus careret omnino, nisi utrisque adjutoribus in amorem, spem, odium
atque

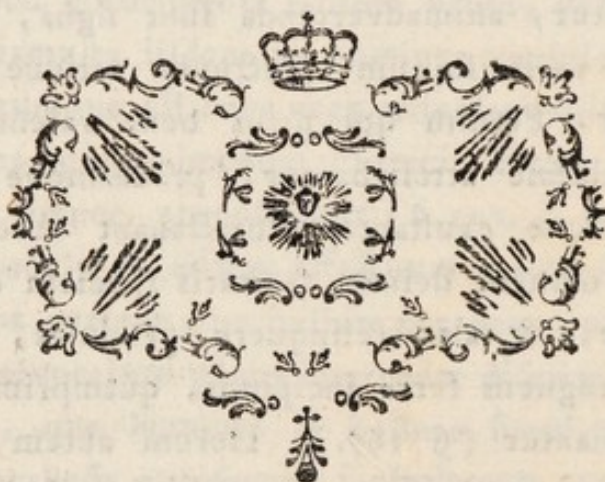
atque timorem vehementer impelleretur (§ 143.) Taurorum igitur mugitus, quum in juvenas libidine furunt atque exardescunt, & quaecumque praeterea ipsi animi cogitantis acriterque affecti patefaciant eo tempore argumenta (§ 194.), spontanei quidem motus sunt, & ab animae lentientis profecti imperio; quos tamen sensibilitatis atque irritabilitatis stimulis accedentibus effici nemo ex physices cultoribus poterit inficiari. Feles insuper, quo tempore in venerem pronae sunt, & de acquirenda foemina magnopere contendunt, tanta suarum vocum varietate eo se ferri declarant, quo tendere natura poscente exstimulantur (§ 195.). Tauri igitur atque feles amoris vim sentiunt, quam tot tantisque indiciis manifestant: in quo certe amore plura concurrunt atque immiscentur, quae a diversis irritabilitatis, & sensibilitatis viribus atque conatibus efficiuntur. Etenim cum Veneris desiderio timores, atque iracundiae efferatae conjunguntur: cum incolumitatis aut libertatis servandae cupiditate mestitiae nectuntur atque furores, quorum latissime discrepantium affectuum operatione in organa Brutorum ad diversa penitus signa permoventur ostendenda. Quantae & quam late dispares organorum eae sint immutationes, quae ab hisce variis animi pathematibus ortum habent; unde infinita propemodum petenda est indiciorum eorundem discrepantia; satis pro brevitate diximus alibi (§ 157.): quomobrem difficile modo explicatu haudquaquam videri profecto debet quid oves, agni, haedi, hirci sibi velint, quum balantes auscultantur si nutantes incerti, atque a reliquo grege huc illac disjuncti forte vagen-

tur (§ 196.). Facili perinde negotio caussa ex dictis in promptu esse videtur, cur canes, venatici potissimum, tam mira & tam multa proferant affectuum suorum testimonia, quemadmodum superius innuimus (§ 197.); neque item minori perspicuitatis momento intelligi explicarique a philosopho poterit, cur Elephantes nocturno tempore barritu, & gemitibus suam serviendi conditionem deplorent (§ 198.). Quae quidem demonstrata haecenus celeri nimium calamo majorem sibi lucem ad eorundem signorum spontaneitatem adstruendam sibi conciliare valent, quamprimum ea huc opportune advocentur, de quibus paulo ante (§ 200.) fermocinabamur. Si non quadrupedia tantum Bruta, verum etiam volatilia permulta iisdem ut homines corripiuntur affectibus, eorumque actiones voce articulata aliisque signis aemulantur; quemadmodum Psittaci, Picae, & Colluriones esse nuper proposuimus (§ 202. § 203. § 204. § 205. § 206.), ab iisdem affectuum principiis ita pendere debent perinde, ut nullum aut pene nullum inter utrumque viventium genus intercedat discrimen. Porro aeris ratio, quo homines & belluae simul aluntur & vivunt, morbosae everfarum sensationum caussis debet adscribi (§ 159.). Cum caeteris praeterea morborum & affectuum quorundam principiis copulari jure debet magna illa plus aequo sanguinis humorumque circulantium copia, a qua premuntur saepe animantium vasa violenterque cum molestia distenduntur (§ 160.). Reliqua deinde silentio praeterimus tum *nonnaturalia* aegritudinum tum *praeternaturalia* principia, de quibus seorsim ac singillatim egimus Capite praecedenti (§ 161.

§ 162. § 163. § 164.) pro rerum tractandarum necessitate. Ista porro, quae animae cum corporis aegritudine molestum constanter sensum conciliant, naturae legibus, & ipsa ab animantibus quibuscumque efflagitant, & suo quodammodo sibi vendicant jure, ut peculiariora a belluis doloris & perperam affecti animi notas quasdam patefaciant: quae quidem quum firmissimo oeconomiae animalis ordine contingere debeant, ab aliis contra principis proficisci ea necesse est argumenta, quae ut cuiquam pervia sunt, nonnisi laetitiae & jucundi sensus censeris in ipsis belluis solent argumenta. Eorum vero Brutorum, quae ab ejusmodi principis perperam affecta redduntur, animadvertenda sunt signa, quae quidem, pro varia suorum affectuum ratione, penitus immutantur. Etenim qui prius bene valentes & alacres in sublime attollebantur, praedamque unguibus effaerati atque exultantes coarctabant Accipitres & Falcones, omnem deinde sanitatis speciem dimittunt, & tremere, & alas relinquere pendulas, & caput deorsum languens ferre incipiunt, quamprimum febribus corripiantur (§ 167.). Horum autem vel similibus indiciorum vicissitudo in caeteris animantium generibus spectari liquido potest, quum ipsa aliis quampluribus affectibus & corporis vitiis laborare alibi ostendimus (§ 168. § 172. § 173. § 174. § 175.), quorum hic supervacanea esset prorsus & molesta lectoribus repetitio.

§ 210. Itaque, ut orationem colligamus, quemadmodum ex multiplici morborum vi illud longiori veritatum nexu inferebamus, germanam in belluis reipsa

fieri sensationem (§ 179. § 180. § 181. § 183. § 184. § 185. § 186.), ita ab earundem externis argumentis illud ipsum a nobis colligendum fore omni jure existimamus, quin majori inpraesens sermonis prolixitate legentium perspicaci ingenio incommodemus. Quamobrem aequissimo hujusmodi consilio consentaneum profecto fore putamus, ut supremum tandem aliquando Commentariorum nostrorum Caput aggrediamur.

CAPUT VI*

Brutorum phantasia, memoria, de rebus perceptis iudicium, & argumentatio eandem consciunt demonstrationem, quae omnem Commentariorum rationem absolvit.

Upererat demum ad omnigenam in hocce nostro argumenti genere materiam non concinne minus, quam presse digerendam, ut extremam huc operam accuratissime conferremus; scilicet ex bel-
 luarum operationibus, quae unius mentis propriae esse dicuntur, earum genuinus adstrueretur spiritus; eademque cum hominibus compares propterea omni praedicarentur jure ab iis saltem philosophis, qui non nomine tenus salutari existimarique patiuntur, sed altioribus initiati germanae sapientiae mysteriis difficilia multa
 prae-

praeclarissimae rationis ductu pervestigare contendunt. Caeteros autem plerisque homines Commentariorum nostrorum ideo negligimus habere laudatores, quod publicae vel domesticae rei procuratione distenti, vel aliis impliciti curis, aut ingenii tarditate crassaque minerva impediti, aut molli demum otiosaque segnitie diffluentes liberales disciplinas, quibus ista continentur, ne summis quidem labiis attigerunt; ex quo fit, ut neque satis tam subtiliter investigata percipiant, aut si forte haec a philosophis audiant, optimorum quoque copia verborum explicata, vel stupidi haereant, vel temere perhorrescant, horumque Auctores de haereseis veluti crimine ad tribunal etiam accusare conentur.

§ 212. Iam ergo id genus hominibus a disputatione nostra remotis ad rem propositam convertamur. Enimvero, si ut animis, ita oculis totam simul internorum sensuum in Brutis oeconomiam intueri possemus, nulla esset profecto infatigabilior species, nulla pulchrior adspectu, ut nulla est ad rationem, ordinem, sollertiam, celeritatem, aciemque praestantior. Nulla propterea est dicendi tanta vis tantaque copia, ut satis eorum phantasiae vividam uberemque potestatem, memoriae vim firmitatemque, & rectum in judiciis robur eousque exprimat, quousque iners pene, & manca habita haecenus est philosophorum eloquentia, qui pro iisdem in homine sensibus explanandis tantopere laborarunt, quin illud feliciter praestiterint, quod rerum tractandarum difficultati apprime responderet.

§ 213. Attamen quo minus ab inscitia seiangamur, & quae de hominum viribus traduntur litteris aequel-

belluarum hujusmodi sensibus accommodata proferamus, dicendum principio est, eam, quae in nobis est, imaginandi virtutem, cujus ad pristina animo repetenda ac veluti pingenda dominatur late libertas, easdem ferme efficere mutationes, quae primo factae fuerunt quum mens sensoriorum vehiculo rerum hausit cognitiones, eorumque discrimina intimo sensu comparavit. In ipsis ergo animantibus vel quae magis despiciuntur, tantam esse conjicere possumus phantasiae ejusmodi amplitudinem quantae capax eorum quodcumque patet ad ea omnia percipienda, quae exterorum objectorum in organa appulsu menti repraesentari contingunt.

§ 214. Itaque pro ejusdem phantasiae constitutione rerumque perceptarum judicio varia, ut omnibus philosophis in confesso est, in animantibus consequuntur ea, quae animi pathemata dici vulgo solent, quorum pene omnium, quanta in homine saepe dominantur, Bruta perinde totidem adoriuntur, quemadmodum tum superioribus exemplis (§ 99. § 100. § 105. § 106.) compertum apparuit, tum afferendis etiam in posterum res erit in perspicua veritatis luce futura. Ipsa autem pathemata ab eorum cupiditate potissimum petuntur, quae tanquam optima sibi apprime consentanea fore animantia persentiunt; cum quibus item ita perceptis, ac concupitis ea simul mente, & imaginatione copulantur, quae iis adversa atque nocitura concipiuntur. Quare animal omne, quod bene imaginandi vi polleat, nisi prudenti ratione seipsum regere noverit tribus supremis affectuum suorum principiis; unde caetera omnia dimanant animi pathemata; cupiditate nimirum ira,
atque

atque timore, exagitetur necesse est. Tametsi vero non aequa omnino homines inter, & Bruta interna vigeat divexatio, neque tantum haec alternis agantur motibus, quantum generis humani conditio quodammodo efflagitat; cujus est assiduus in majora conatus, eadem nihilominus & belluas vehementer percellit; quemadmodum erimus alibi disputaturi; adeoque plerisque, & ipsae laborant incommotis, quorum est nobiscum communis consensus.

§ 215. Cum imaginationis in animantibus facultate memoria item bonorum malorumque particeps & socia esse quidem cognoscitur. Ea nempe ita rerum praeteritarum ad animam vehiculo est, ut quae delectabilia olim fuere iterum concupiscere faciat, quae vero noxia atque infensa contigere exhorrescere, & odisse suadeat. Quandoquidem hoc solum differre a phantasia memoriam omnes doceant philosophi; quod illa rerum perceptarum imagines in se recipiat, easque semel ingestas servet, & pro re nata menti celeriter objiciat, haec vero ita praeterita verset animo, ut eadem aliquando percepisse perspicue cognoscat; caeterum ad excitandos animi affectus perinde esse facillime quisquis existimat sive ab imaginatione fluant, sive a reminiscencia notiones.

§ 216. Ut ista ergo cum Belluarum operationibus concilientur necesse cum primis haudquaquam fore ducimus recentia proferre ex iisdem monumenta praeter ea, quae alibi nec jejune nec obiter omnino illustriora exhibuisse non ignoramus, qui de equis, elephantibus, deque suis agebamus (§ 99. § 100. § 105.): illa
quip-

quippe satis superque ad arguendum materiae suppedi-
tant; qua insuper ad alia animantium genera facili non
minus quam aequa analogia quisque referatur. Quamo-
brem equorum quisquis contempletur attentissime disci-
plinam, & quomodo mirum in modum tantopere se se
exerceant, non id quidem praesentium objectorum im-
pulsu totum fieri poterit existimare, sed earum in ce-
rebro idearum celeri repetitione confici, quae primo
sunt insculpta, quum magistri sensibili & sepe objecta
institutione edocebantur. Nisi ergo ipsis magna virtus
inisset, quae praeteritorum schemata recuderet, quae
eadem inter se conficeret, quaeque ad agendum ordi-
nate hisce animantibus stimulos admoveret quodammo-
do, inanis omnino fuisset priorum notionum ab iis facta
comparatio nec quidquam proficerent; quemadmodum
evanida perinde diceretur quaecumque pro hominibus
ad omnem eruditionem informatio, nisi phantasia atque
memoria supremis adiutoribus atque ministris, veteri-
bus nova succederent, hisque alia deinde, atque ab ex-
tremis ad prima adscensum, nexum, omnemque scien-
tiarum ordinem praeclare, & distincte pro eorum vo-
luntate possent intelligere.

§ 217. Ex iisdem, unde tota animantium dimanat
eruditio multiplex quoque profecta jure dicitur pathe-
matum ratio, quibus voluntas in tot flecti transforma-
rique solet quot occurrere iisdem possunt appetendorum
fugiendorumque rationes. Hinc ergo pervium magis
efficitur cur Elephantes ipsi ea, Sues & Cervi etiam ex
quadrupedibus (§ 99. § 100. § 105.) tum Halcyones,
Columbae, ac Grues ex avium genere (§ 103. § 105.)

amore ut in suos ita in homines effervescent: neque minus propterea incongruum videri certe debet quidquid de Accipitris magnanimitate, Falconis generositate, deque strenua Gallorum fortitudine ex probatissimis Auctoribus allatum superius est (§ 106.). Ipsa etiam animantia, atque ex vario genere alia plura, ira aequae ac amore furere, & excandescere visa a nobis magno exemplorum Scriptorumque apparatu fuere (§ 99. § 100. § 105. § 106. § 107.) quorum affectuum alterna, & frequens vicissitudo non aliunde proficisci habenda merito est, quam a rerum perceptarum varietate, quae Bruta in amorem, nunc in formidinem, modo vero in iracundiam aliosque affectus impellant.

§ 218. De Belluarum judicio deinde si quaeratur a nobis aliquid, quod easdem spirituales esse confirmet, ut in hujusce Capitis limine pollicebamur, rem quidem in ancipiti statu haudquaquam versari posse statim pervidemus, quamprimum haec mox scribenda cum rebus huc usque elucubratis conferamus. Omnia itaque & singula a Brutorum gestis petita, quae sincerum reipsa mentis judicium suadere videntur; cujusmodi illa quidem fuere, quorum saepe habita historia est; nihil ad ambigendum per se se conferunt, si semel comperta probe fuerit in ipsis germana sentiendi intelligendique potestas, & caetera omnia si demonstrata fateamur insuper, quae acriter, ut putamus, expensa superius fuere. Nulla igitur rei propositae ratio apparet consentanea magis, & quae concinnius cum illis consona censeantur, quam ea nunc pro animantium spiritu huc ac-

cer-

cerfenda curare, in quibus ad veritatem rite informati docilesque philofophi, & cavillofi fimul convenire leguntur, quum pro reformando hominum ingenio leges & fcita fcriptis confignant.

§ 219. Verum moneamus oportet, ea modo a reliquis mox dicendis exceptione digna a nobis haberi, quae iudicium omne fpectant verbis quomodolibet enunciatum; quemadmodum agere homines perpetuo confueverunt, quum vario linguarum praefidio animi fensus invicem pandunt; quippe animantia, etfi aliquo loquelae ufu & ope non careant; ut fuperiori Capite vifum perfpicue fuit; ipsis tamen fingula nequeunt praecepta accommodari; quae pafsim Logici docent, qui hominum dumtaxat mentem fibi inftituendam ad philofophiam proponunt.

§ 226. Caeterum iudicium animi actus ille cenfetur, quo, pluribus rerum notionibus fimul comparatis, unum de alio animal quodcumque cogitans vel affirmare, vel negare deliberat; five etiam ufuveneri folet, ut iifdem collatis unum, contrariis inter fe affectibus, vel amplectatur, vel refpuere conetur: quod quidem, ut Brutis omnibus convenire propediem monftrebitur, ita ut ordinate perficiatur tria potiffimum efflagitari docentur: opus fcilicet primo eft, ut duarum faltem idearum, ut ajunt, confcium fit animal ipfum; ut illi nimirum innotefcat tum id, de quo aliud vult affirmare vel negare, tum id fimul, quod illi affirmando conjungit, vel negando cogitat remove: necesse fecundo eft mutua duarum ipfarum idearum comparatio; quae nonnifi pondere earum utrinque cognito
men-

menti relucet: requisitum postremo est, ut earundem notionum relatio ita comperta fiat, ut luculenter funditusque animo videatur quam ratione unum se habeat ad alterum; quod quidem acrioris est ingenij, & in quo suprema decernentis, & singulari laude philosophantis sita vis est, & rara praestantia.

§ 221. Ne ergo omnia, quae sunt innumera, belluarum ex singulis earum generibus vera judicia confectemur hoc loco, jam brevi tum superiora illa complectemur exempla, eaque acri expendemus animadversione, tum pauca quaedam ex obviis aliquorum Brutorum factis, quae nobiscum frequentissime versantur, petita colligemus. Quamquam equidem puto, neminem futurum; nisi forte contradicendi magis ille sit, quam veri inveniendi cupidus; quominus libenter concederet, nihil eorum cunctis animantibus non iudicii solum deesse, verum etiam reliquarum mentis functionum, quibus homines a rebus sensu & cognitione carentibus discerni jure dicuntur. Possunt quidem ab acutis Viris plura sophismata excogitari, atque ineptissima quaedam absolutae huc usque argumentationi dicacite potius opponi, quam firma invictaeque oratione: at qui ingenio valent, atque sollertia, iidem facile vident, ea sophismata, si non ab omnibus solvi valeant, ab omnibus certe rejici, & contemni debere. Statim namque manifesta suggerit experientia, Canes nimirum eundem sepe respuere cibum solere, si ab incognito exhibeatur aliquo, in quo dolum forte suspicentur, quem tamen alacres ac gestientes arripiant, si ab amici vel domestici cujuspiam manibus

nibus praebeatur: eorundem preterea animantium plures tanta patent sagacitate a natura donati, ut non furtivos domorum homunciones solum a familiaribus magnis discriminis argumentis internoscant, verum etiam egenos ipsos pannosos a divitibus & nitido vestimentorum ornatu instructis, visu ne an olfactu dicamus, perfectissime discernant; ideoque ipsi, quamprimum utrique heri foribus accedant, aut hisce blandiuntur, aut in illos latratu & furore etiam vehementissimo infiliunt. Sues insuper, quos alibi commemoravimus (§ 100.) eas optime intelligunt voces hominum, a quibus quotidie in pascua compelluntur, iisdemque attentissimis auribus parent, si illorum sint, cum quibus per arva montesque vagantur; caeterum quas ignotas auscultant testacea buccina editas sive articulas haudquaquam sequuntur. Corvi item in cibis deligendis ita se temperare dicuntur, ut nonnullos devorent avidissime alios vero continuo respuant, quos factidos semel persenserint (§ 102.). Ampliora prodere certe possemus, quae Brutorum aliorum cumulatissimam hac de re historiam conflarent, nisi rem per se se perspicuam, congestis veluti eorum factis, obscurare, ut saepe usuvenire adsolet, vereremur. Itaque fermocinationem absolvamus. Quae igitur in commemoratis animantibus judicia laudavimus plurium notionum praesentiam eorum animo objectam expetebant, ut earum una cum alia vel pluribus collata discrepantiam vel similitudinem agnoscerent, atque inde pro judiciorum varietate diversis affectuum motibus agerentur. Verum a re qualibet Brutis objecta, quae ipsis praesens

sens est, unam nonnisi ejus notionem sensoriorum exterorum auxilio valent certe comparare; reliquae igitur notiones, quae ad eudendum de omnibus judicium illis possunt tuto opitulari ab aliarum rerum notionibus peti debent, quae plerumque remotissimae etiam quam sint, eadem profecto a phantasiae, & memoriae subsidio atque potestate proficiscuntur dubio procul, & belluis pro eorum lubito & necessitate presto sunt.

§ 222. Hisce itaque exactis, quae sincerum animae belluarum judicium patefaciunt, minus profecto operosum fore arbitramur postremam illam mentis operationem legentibus exhibere, & Brutis etiam, quin haereamus vel hilum, attribuire, quam Ratiocinationem Dialectici vocant. Quae hujus sit indoles, quod officium praeclarissimis Tullii (a), & Quintiliani (b) monitis eos ignorare non decet, qui de rebus philosophicis disputare contendunt, & aliquam gloriae mercedem a doctis Viris propterea assequi posse non dubitant. Ea videlicet conantur homines, ut ab exploratis rebus ad obscura detegenda gradientur; quod quidem prospere obtinent, si sibi ordinate consent, & leges aliquot non pretermittant, ad quas a natura potius, quam ab artis alicuius imperiis instituti esse reperiuntur. In omni itaque re dubia, quae liquidis duabus saltem distinctisque notionibus constare debet nodum solvere, & certam ejus assequi notitiam cuique fas est, si tertia, ut docent, aliqua idea in subsidium adfiscatur, quae cum duabus ipsis comparata rei definiendae lucem quodam-

(a) *Q. Q. Acad. Lib. IV. Cap. VIII.*

(b) *Institut. Orator Lib. V. Cap. X.*

dammodo praeferat, & rectum ad veritatem iter mentis ostendat. Haec brevi stylo innuisse duximus necessarium, antequam Brutorum argumentatio ab eorum gestis petita invictissime vindicaretur.

§ 223. A Mulorum astu & solertia, atque ab eo potissimum exemplo, quod alibi ex Plutarchi historia attigimus (§ 97.) apposite disputandi materiam possumus facile mutuari. Scilicet ab eo mulo querebatur qua via & ratione adsportandi salis pondere & negotio semet liberaret: dorso itaque levamen, cujus desiderio tenebatur, & sarcinae impositae privatio, binae erant in ejus animantis conceptae ideae quae alteram, ut prospere conficeretur argumentatio, efflagitabant, notionem; cujus luce cum iisdem collatio fieret, & necessarius nexus monstraretur. Salis igitur per aquam colliquatio forte ab eo oneris exuendi perdendique ratio comperta est, quae cum levaminis cupiditate, & sarcinae ejusdem privatione perbelle nectebatur. Hac ergo comparata ab experientia recenti cognitione, Mulus iste continuo hujusmodi syllogismum confecit „ Ni-
 „ si a dorso gravamen, quo premor, auferatur, leva-
 „ minis desiderium explere nullatenus valeo: atqui sar-
 „ cina exinanitur pene omnis, quoties in fluminis me-
 „ dio me peritus mergam, & paulatim deinde surgam:
 „ Ergo, ut mihi pro voto faciam satis, nonnisi hac in-
 „ dustria agendum mihi deinceps est, qua pondus omne
 „ perdatur „ Quod hic obiter in Mulum animadverti-
 mus, ejusque argumentationis vim eruit, vix dicendo
 exhibere possumus quanta facilitate a Lectore acuto &
 ingenioso reliquis etiam Brutis omnibus debeat accom-

modari, quamprimum singulas eorum actiones velit non colligere solum, verum etiam analysis primum ope solvere, & synthesis deinde cura componere. Iejunum propterea, frigidum, & ingratum esset opus, si a nobis omnia & singula Brutorum exempla, quorum Capite tertio multa habita mentio est, in syllogismorum schæmata redigerentur, qui ad potiora pertractanda in præsens evocamur, & pedagogico more Commentaria nostra infercire merito prohibemur.

§ 224. Iam illa, quæ in belluis omnibus mentis functiones ostendunt satis pro brevitate, ut arbitramur, complexi fuimus. Verum, antequam pro hisce Commentariis extrema vela contrahantur, necessum fore pervidemus nonnulla legentium oculis atque animadversionibus ex industria proponere, quæ objici ab indoctioribus possunt, atque argumentis ab invidia ductis plura inferri, quæ plerisque ut adsolet ineruditis imposita non parum existimationi nostræ fortasse incommodarent. Arguere autem potissimum valerent, atque in speciem non modo graviter & copiose dicta, sed etiam acute inventa, & subtiliter disputata viderentur, quæ mox hac ratione consulto a nobis exhibentur.

§ 225. Si Bruta paris quidem ex dictis cum hominum indole naturæ atque ingenii teneantur, aut omnia labuntur gravissima maximique momenti, quæ pro Republica & Religione sacra rectaque tuenda doceri sæpe solent, aut Bruta decretis quibusdam legibus subdantur necesse est, quæ nonnisi a constituto probeque comperto spiritalium operationum principio profiscuntur omni quidem dubitatione remota. Scilicet ab homi-

minum spiritali prorsus ingenio, quo tum verum adsequantur ipsi, tum de eodem semel percepto libera facultate deliberant, supremi colendi Numinis, nec non legum divinarum humanarumque necessitas adstrui a Metaphysicis solet; quae hactenus nonnisi uni hominum generi fuit a sapientibus proposita, eidemque perinde uni consentanea est attributa. Aut igitur nonnisi per inscitiam consultum huc usque humano generi est ab iis, quorum in eo regendo suprema fuit potestas, & a quibus aliud animantium Brutorum latissimum aequae genus ab eadem necessitate haud esse excipiendum ignorari maxime dedecebat; aut si Bruta ipsa ab utroque legum praescripto secreta ab iis ex industria dicantur; etiamsi aequo cognitionis ac voluntatis munere gaudere reipsa crederentur; haud immerito homines quaeri jam possent, se nimirum tam arctis vinculis fuisse pro lubito religatos, quantum liberrima est quidpiam agendi belluarum potestas, quae sibimet relictæ prorsus ubique cernuntur, quin ullo valeant imperio legitime coerceri.

§ 226. Sed qui nobis hæc objiciant, ex eorum erunt fortasse numero, qui de rebus ad hæc liberalissima studia pertinentibus judicare non possunt. Etenim quotquot sunt in metaphysicis disputationibus diu multumque versati, aut proponere isthæc non audent, quae satis probabilem difficultatem neutiquam continere videntur; aut si forte objectis respondere pro instituto cogantur, hoc ideo efficiunt magno doctrinae apparatu, ut ostendant multo magis quam firmis rationum ponderibus veritas ipsa consisteret, & quam pudendum esset

adversariis illa proferre, quae vix tyronibus vel hebetioribus digna censerentur. Quamobrem nobis inpraesens fas sit a proposito digredi multo magis, qui objectam difficultatem non multum parvipendere ipsa ejus expositione siverimus.

§ 227. Itaque ad cohibendam morum pene incredibilem foeditatem, neve humanum genus, suapte natura in omnem vitiorum colluviem caeteroquin proclive, si ipsum sibi relinqueretur, certissimo labendi discrimini se se saepe committeret, veneranda legum auctoritas invecta principio est, quum homines in vitae societatem coire caeperunt, quibus horum incertae nutantesque operationes in tutissimo continerentur officio. Ipsi nimirum Rerumpublicarum, & Principum sanctionibus semet ultro subdidere, quo non publica solum, sed & privata quies tuto servaretur, atque omnis actionum humanarum honestas juxta rationalium naturam longe lateque vigeret. Hic locus quantum ad scribendum pateat, facile quisque videt: non est tamen, cur in eo diutius immoremur, si Lectoris ingenio quidquam tribuere velimus. At quorsum haec? Scilicet; ut multa praetereamus; hominum genus in omnia scelera effusum, publica cervicibus suis imposita potestate, quam dies noctesque formidaret, cui obsequi in suae etiam nativae libertatis perniciem curaret, quae efferatam refraenaret licentiam, quae demum legibus sapientissimis simulque severissimis, totidem veluti loris, superbientes depravatae indolis motus coerceret, atque ad omnem honestatem informaret, volens libensque suprema legum administratione statuit gubernari

po-

potius, quam perpetuo suorum ferociae semet exponere discrimini, si exleges vivere diu homines sibi relictū aliquando sinerentur. In quo rectissimo quidem consilio, tametsi plura agnoscerentur sibi posterisque commoda, multo tamen majora gravissimaque detrimenta cernebantur, quae effraenibus voluptatibus, quae nimiae acquirendi cupiditati, quae explendae iracundiae & libidini adversabantur. Accedebant praeterea innumera paenarum genera legum civilium violatoribus proposita, a bonis vituperatio, a lictoribus persecutio, nec minus alia pene innumera, quae eos saepe nostris etiam temporibus comitari videmus, qui utilitati suae ac lubito legum earundem observantiam per nefas omne censent posthabendam. Quis autem ignoret, aut quis non potius intimo sensu incredibilem difficultatem experiatur animique conflictum, quamprimum iis obtemperare cogantur edictis, quae, si non honestati repugnent, suamet tamen voluntati vim faciunt? Cu us non continuo complebitur animus maerore, formidine rerumque implendarum arduitate, qui sive publicas colat sanctiones, sive ipse pessundet? Nihil hic de divinis institutionibus, neque minus de christianis jussionibus dicam: quippe non, ut hominibus Regum temporalium subditis usuvenire solet, exterior solum legum cultus inquiritur, sed is fane, qui ab invisibili Legislatore vindicatur sincerus, castus, numerisque omnibus absolutus; cujus etiam si totum, vel pars deficiat aliqua, transgressores nonnisi sempiterna paena puniuntur. Quae quantaque fuerit a conditis legibus, & a cohibita hominum libertate in animi pathemata vis,

facile intelligi ex superioribus posse videmus : inde tamen magnum putamus causae nostrae praesidium fore petendum, qui modo definitam Brutorum libertatem perinde aggredimur explanare, atque ad hujusce Capituli propositum probe referre.

§ 228. Itaque belluae omnes, etsi publicae Legum auctoritati sint haudquaquam obnoxiae, neque infra politicum Rerumpublicarum Corpus, ut homines, contineri censeantur; quamvis ad eandem Naturalis, aut etiam Revelatae Religionis praecepta vel minimum pertinere non constet, quibus in officio earum voluntas arctissimo comprimatur, plurima occurrunt tamen, quibus tantum earum mens torqueri saepe solet, quantum cohiberi & angere homines possunt, qui legitimae Regum majestati obtemperare planeque morem gerere praecipuntur. Non eas autem hic belluas complectimur, quae venatorum insidias quum semper evaserint, & ab hominum conspectu atque consortio vitam sylvestrium ferarum more transegerint, illud perpetuo, pro liberrimo earum lubito, consecrari, & appetere, seu contra ab eo vehementissime refugere consueverunt, quod vel nativae illarum voluptati respondere apprime sentiebant, vel huic eidem adversa ratione vim irrogare intima veluti conscientia judicabant; illas tamen intelligimus, atque in disputationis hujusce argumentum haec usurpamus, quae in hominum potestatem quoquomodo redactae in alteram propemodum naturam educationis ope, atque asperrimae violentaeque cujusdam disciplinae praesidio transformatae videntur etiamnum; non sine maxima item educatorum ad-
mira-

miratione. Hisce itaque Brntis terrores objiciuntur, & leges, aut etiam delectabilia quandoque praemia monstrantur, quibus utrisque ipsa vel a ferina voluntate revocemus, vel delinita in aliorum imperia pertrahamus. Nihil porro est, quod, tametsi arduum & operosum magnopere iisdem per se se sit, non eorundem ingenio accommodari demum videamus, atque a feritate in mansuetudinem pene incredibilem, hujusmodi adhibita legislatione & disciplina non transeat. Legum earundem praescripto equi videlicet a primigenia naturae superbia ita gubernari moverique sensim assuescunt, ut non ferocientem modo virium suarum impetum non amplius praeseferant, verum etiam quacumque flecti facile se sinant, & saltandi perinde artem ad equitis nutum apprime calleant, si perito domitori instituendi tradantur.

§ 229. Quis praetera eorum potest ignorare, qui rerum naturalium magnam se eruditionem possidere profitentur, quantum Simiarum, & Cercopithecorum differat conditio, & quam dispares horum animantium mores sint, quo loco in sylvis nascuntur, & ferarum libertate vivunt, ab iisdem, qui aliquando capti hominum legibus illico obtemperare compelluntur? Illi namque a Scriporibus nativa calliditate semper abusi describuntur ut rapinis, caedibus, & voluptatibus indulgeant suis, atque ea demum cuncta persequi curent, quae libertati penitus servandae quoquomodo inservire posse pervident; contra vero ita ab incommodis, & ab ipsa potissimum captivitate abhorrent, ut multa ingeniosis conentur viribus, qua vel hominum mancipia
non

non fiant, vel semel vincti nexibus, eorumque tyramnide quam citius solvantur; hi autem, quamprimum minas, verbera, inediam experti quandoque fuerint, praeceptorum imperiis tam bene subiiciuntur, ut nihil pene sit ex moribus, & actionibus hominum vel maxime arduum atque periculosum, quod ab ipsis aequa sedulitate & imitatione, veluti ad eorundem naturam accommodatissimum, non efficiatur. Nempe ad omnigenam saltandi disciplinam institutionibus, & fustibus simul comparantur, numeroſe choreas agunt, equitandi, habenas regendi, & canes, quibus plerumque insident, quocumque convertendi artem addiscunt, atque omnes (ut multo plura silentio praetereamus) ad gymnastices exercitium canones firma adeo servant mirum in modum memoria, ut non ita exacte tantundem absolvendum expectari ab iis vel juvenibus, vel adolescentibus forte valeret, qui in Ephebiis, sive in publicis urbium celebriorum Gynnasiis ad singulas equestres quotidie institui artes solent; quibus caeteroquin nec liberalius deest magisterium, neque praeclarior ad ea perdiscenda persuasio. De rebus ab obvia experientia petitis sermonem ducimus, neque proinde legentium fidem quum fallere ulla ratione queamus, alteram continuo animadversionem proferre hoc loco tempestive monemur. Urſi scilicet omnes sunt nobis ad scribendum aequae propositi, quorum tam agrestis, ferox, corpulenta, & ad omnem operationem impar videtur esse natura, ut arte hominum, & legibus coerceri non possint: ipsi nihilominus, quamvis ingenti corporis mole, & viribus a natura contra eorundem hominum vires instru-

structi, admirandum praebent servitutis specimen, simulque spectatoribus oblectamentum. Etenim pedibus isti, & toto perinde corpore erecti saltare, atque in gyrum agi sub ductoris imperio saepe in publicis visi sunt compitis urbium nostris, atque plateis; baculis deinde innixi progredi, pileum a capite ducere, & more nostro adfentes salutationibus prosequi, corpus mira prorsus ratione, circulatorum instar, contorquere, aliaque perficere militum evolutionibus simillima: quae profecto omnia haud eorum propria, & usitata fuissent, si suae tantum libertati consulentes in specubus montium, aut infra nemora latuissent. Nihil autem dicere attinet quantopere Brutorum animus variis hisce exercitationibus torqueatur: ipsorum quippe lamentabiles voces, & quos edunt saepe clamores, atque inanes insuper ad resistendum conatus quid sane sibi velle portendunt, quam invita omnino ad eas functiones voluntate pertrahi, atque ingenti angore illa idcirco dive-xari? Nullum ergo discrimen intercedit, unde Bruta nec alienae vi, neque legibus subdi jure dicantur; ipsa quinimo multo deterius, quam homines pati soleant, Dominorum imperiis absque judicio, omnique humanitate prorsus abjecta, mancipiorum aut damnatorum ritu plerumque gubernentur.

§ 230. Cur ipsis vero civiles leges non aequè ut hominibus servandae statuuntur, neque illa proinde infra politicum corpus censenda fore existimaverint, qui omnem publica auctoritate jurisprudentiam condidere; cur iisdem quoque supremi Numinis cumprimis cultus, & quaecumque ad illud ipsum sunt sacra, & caeremoniae

niae nequaquam proponantur, res est profecto, quae nostrum plane excederet institutum, si eam pro dignitate pertractare deberemus. Istiusmodi, quas nunc attigimus, inter se confertae inquisitiones plura quidem efflagitant, quae sapientiores tradunt, eaque firmissimis demonstrant argumentis, tum Metaphysici, tum Theologi, tum Iurisperiti superiorum, ac nostrorum temporum ferme innumeri: a quibus tamen si summatim potiora delibaverimus, & jam pro munere nostro haec satis superque fecisse putabimus, & iis etiam lucem conciliabimus, qui deinceps uberiori stylo de iisdem forte erunt disputaturi.

§ 231. Pervulgatam, ac celeberrimum primo Metaphysicorum dogma est, substantias, quae de cogitantium sunt genere, dum aliquid pro suae spiritalis naturae facultate agunt, ea perpetuo sequi morum, ut ajunt, principia, quae sunt, juxta scholarum effata, in ratione suarum notionum, sive idearum, adaequata; atque eo se se deferri quodammodo sinere, quo vergeret suadet ipsa animi cogitantis virtus, sive constitutio. Hinc rite inferunt illi, unicuique cogitanti pro suae mentis statu definitam fore agendi rationem, atque inde ingeniorum omne, latissimeque patens discrimen petendum esse decernunt. Ea est autem cuilibet adaequata idearum vis, quae ejusdem cogitantis statui respondet: quare qui majorem notionum nexum percipiunt, nec adeo arctis, ut alii plures, idearum inter se confertarum coercentur limitibus, amplioribus item viribus ad agendum distenduntur. Hoc ipsum inter hominum singulos haud raro usuvenire quotidie cernimus,

quo-

quorum nonnulli stupido tardoque ingenio desipientes pauca quaedam se se intelligere ostendunt, eaque ita jejune, ut nonnisi eorum viciniore tantum connexiones hauriant, alii vero vel longiores causas rerum videant, consequutiones pene innumeras, harumque invicem ordines plane assequantur, caeterosque antecedant. Illud etiam ad rem nostram pertinere jure suademur, ut alterum statuamus assertum, cujus veritas tam Philosophorum, quam Theologorum calculis confirmatur; nemini videlicet, nisi per summam vim supremamque injuriam colendarum legum necessitatem imponi cui neque earundem praeclara sit dignitas & honestas, neque comperta videatur officiorum suorum ea cum legibus ipsis, quae vulgo proportio nuncupatur.

§ 232. Restat igitur ex hisce brevi calamo animadversis, ut germanis Philosophiae praescriptis Brutorum spiritale ac operosum caeteroqui ingenium a divinarum humanarumque constitutionum negotio omni quidem jure excipiamus, cujus tanta non est amplitudo, quanta in singulis viget hominibus, quibus ea omnia custodienda praescribuntur. Isti ergo conqueri immerito prorsus valerent, si forte adversariorum nostrorum objectis assentirentur: ac propterea nec rei aequitas patitur ipsa, neque recta ratio suadet, ut & qui Brutorum libertati per vim profligandae student, morali, ut ajunt, legum necessitati subjiciant, & homines contra ab earundem observantia ideo jure debeant excipere, quod ipsa, quemadmodum homines iidem spiritali principio agantur, & vigeant. Haec quidem summatim. Multo

ma-

majora tamen disputanda contra propositam difficultatem superessent modo, si ex instituto omnem fermocinationis hujusce materiam exhaurire quodammodo voluissemus: quod quidem adeo nobis praecavendum videbatur, quantum Scriptori cuilibet est sedulitate omnimoda connitendum, ne a propositi finibus nimium digrediatur, aut in aliena jura se immisceat, quae vix pro re nata tractare deberet, rerum dicendarum solummodo necessitate poscente.

§ 233. Nunc igitur singulis Commentariorum nostrorum expletis Capitibus illud absque sermonis vitio praetermittere prohibemur, cujus ope in unum veluti centrum non inconcinno rationis ordine universa colligantur. Porro credibile cumprimis non est homines, qui saecula nobis cognita tota aeternitate praecesserunt, quum de Brutorum spiritali natura unanimi pene sensu differuere, adeo vel antiquitatis vel communis sapientiorum de iisdem Bruris judicii, vel gloriae suae negligentes fuisse, ut non ea litteris consignarent, quibus & suae, & suorum famae confulerent, si non saniori, minusque accurata philosophia pro Belluarum ingenio, & simili cum hominibus natura calamum acuisent. Porro Sapientissimi Viri quales ab orbe pene condito ad usque nostra postrema saecula patefecimus Cap. I. nihil ferme habere antiquius potuerunt, quam illa funditus investigare (ubi ingenio, litteris, & otio abundaverint) quae philosophica animadversione pluribusque experimentis tota constant; quam vetustatis monumenta colligere, serioque perpendere majorum placita, eaque demum probare, & doctorum posteritati committere.

Quae

Quae certe omnia perfecisse singulos Scriptores praesumamus necesse est. quos juxta temporum rationem accurate laudavimus de Brutorum anima contra Peripateticorum nec non Cartesianorum dogmata scribentes. Sed quid ego ista persequor, aliaque exinde duobus elucubrata sequentibus Capitibus Secundo & Tertio argumenta, quum minoris illa sint ponderis, si cum reliquis comparentur, quae ab intima belluarum natura fusa petivimus? Constat nimirum, belluas omnes in se habere quaecumque in organizata hominum machina sensus atque irritabilitatis dicuntur origines; quorum praeterea ea est structura, & fibrarum facultas, ut ex animadversionibus Georgii Baglivii inter utrosque viventes nullum intercedere posse idcirco discrimen facili negotio & attentione colligatur (§ 131. § 132. § 133.). Fibrarum itaque & muscutorum elateres, & semet contrahendi in utrisque potestas cum irritabilitatis robore mirifice conjuncta, quemadmodum corporis valetudini tuendae maxime profunt, & singulis animalium, quae vitae dicuntur, functionibus opitulantur, ita etiam in eorundem animantium perniciem vertantur necesse est, quamprimum vel minimum aliquid mollissimis, delicatis, & admodum irritabilibus fibrillis admoveatur, quod acre, & veneficum sit quoquomodo (§ 137.) quae quidem tam late a nobis sunt Capite IV. disputata, ut supervacaneum quisquis merito arbitraretur, si iterum proposita jam, & satis demonstrata quodammodo recocta hic lectoribus objiceremus. Si ergo sensum Brutorum anima tam in jucundis, quam in invitis corporis immutationibus percipit (§ 146.), ab eodem quoque

ha-

habere illa debet in se principio, ut sensu afficiatur ac immutetur, tum rerum omnium cognitione potiatur (§ 147.). Ab eodem igitur fonte, unde in belluis sensus dimanat omnis, non a praeclarissimi Wolfii argumentatione solum (§ 148.) verum etiam ab aequo, & legitimo rationis nexu proficisci debet cur dicamus, easdem sentire & cogitare simul, & intima etiam suarum cogitationum conscientia pollere: Istud autem cogitandi principium in Brutis omnibus spiritale esse omnino alibi ostendimus (§ 152. § 153. § 154. § 155.). Eorum propterea spiritale vere esse ingenium sive animam asseramus oportet, quae percipere quamplura (§ 214. § 215. § 216. § 217.) quae de perceptis judicare (§ 218. § 219. § 220. § 221.) quaeque demum ex utrisque inferre alia multa sive hominum more ratiocinari (§ 223.) non admodum jejuno differuimus quantum Commentariorum necessitas cum sancita brevitate copulata expetere, & sibi jure veluti proprio vindicare videbatur. Nihil ergo mirum sapienti cuiquam erit profecto futurum, si doctiores homines additioris philosophiae luce perfusi, & ii etiam nostrorum temporum (nedum retroactis saeculis celebratissimi & naturae totius scientia praestantissimi) qui nobiscum saepe hac de causa, tum de aliis permultis colloquuntur, hoc unum ipsum firma amplectantur persuasionem, quod venerandae Majorum nostrorum meritò placuit antiquitati, quod constantissimis in universa Brutorum opera animadversionibus mirum in modum cohaeret, quod demum vel ipsi altioribus mysteriis, & scientiarum institutionibus destituito vulgo adridere & probatissimi-

tissimum esse videtur, quum inter Bruta versatur quotidie varii generis, eaque vel ad solatium, vel ad opem, vel ad lucum arte & patientia instituere conatur. Quid nam quaeso de iisdem vel agrestior existimare videtur plebecula, quum saepe ea alloquentia sibi tot signis intuetur, quum eorum astus, affectus, aliaque infinita pene planeque miranda contemplatur, quae vel rudiorum hebetiorumque hominum visum praeterire non possunt? Ita cum iisdem agere ipsa apparet, ac si cum caeteris hominibus misceretur sibi similibus, quibus ingenium & cogitandi latissimam esse facultatem ex intima suarum operationum mentis conscientia nullatenus dubitat.

Haec haecenus elucubrata eò demum spectare nobis modo visa sunt, quò cudendi Operis totius nostrum ferrebat consilium, quum horis tantum subsecivis pro spiritali Brutorum Anima Commentaria haec ad unguem perducere potuisse cogitavimus. Illud unum nos recreat, eorundem ope celeberrimae huic, perfectae jam, disputationi caeteris nos aditum philosophis aperuisse, unde meliora multo ad Litterariae Reipublicae commodum deinceps afferantur in lucem omnium, si forte haec non tam bene elaborata, expolita sint, atque illustrata, quantum rei gravitas, atque difficultas exposcere per se se videbatur.

F I N I S .

IN.

INDEX CAPITUM

CAPUT I. p. 1

Peripateticorum circa Belluarum animam sententia cum unanimi omnium Philosophorum consensu comparatur, qui eam spiritalem esse constanter fassi sunt.

CAPUT II. p. 15

Totius humani generis omnium temporum suffragatur consensus, quum de immateriali Brutorum cognitione instituitur inquisitio.

CAPUT III. p. 89

Quid iis praestandum esset, qui Belluarum animam omni sensu, & ratione carere vellent dilucide demonstrare.

CAPUT IV. p. 137

*Brutorum operationes, & quae ipsorum animales dicuntur functiones cum germanis sensus, atque irri-
tabilitatis notionibus universis receptis conferuntur;
atque inde ad adstruendum eorundem spiritale princi-
pium progreditur Oratio.*

CA-

C A P U T V. p. 203

Quaecumque a Brutis eduntur signa vocibus, ejulatibus, aliisque doloris aut voluptatis argumentis veram in ipsis sensationem fieri decernunt.

C A P U T VI. p. 229

Brutorum phantasia, memoria, de rebus perceptis judicium, & argumentatio eandem consiciunt demonstrationem, quae omnem Commentariorum rationem absolvit.

EXCUDEBAT FLORENTIAE
CAJETAN. CAMBIAGI REGIUS TYPOGRAPHUS
ANNO MDCCLXXVI.

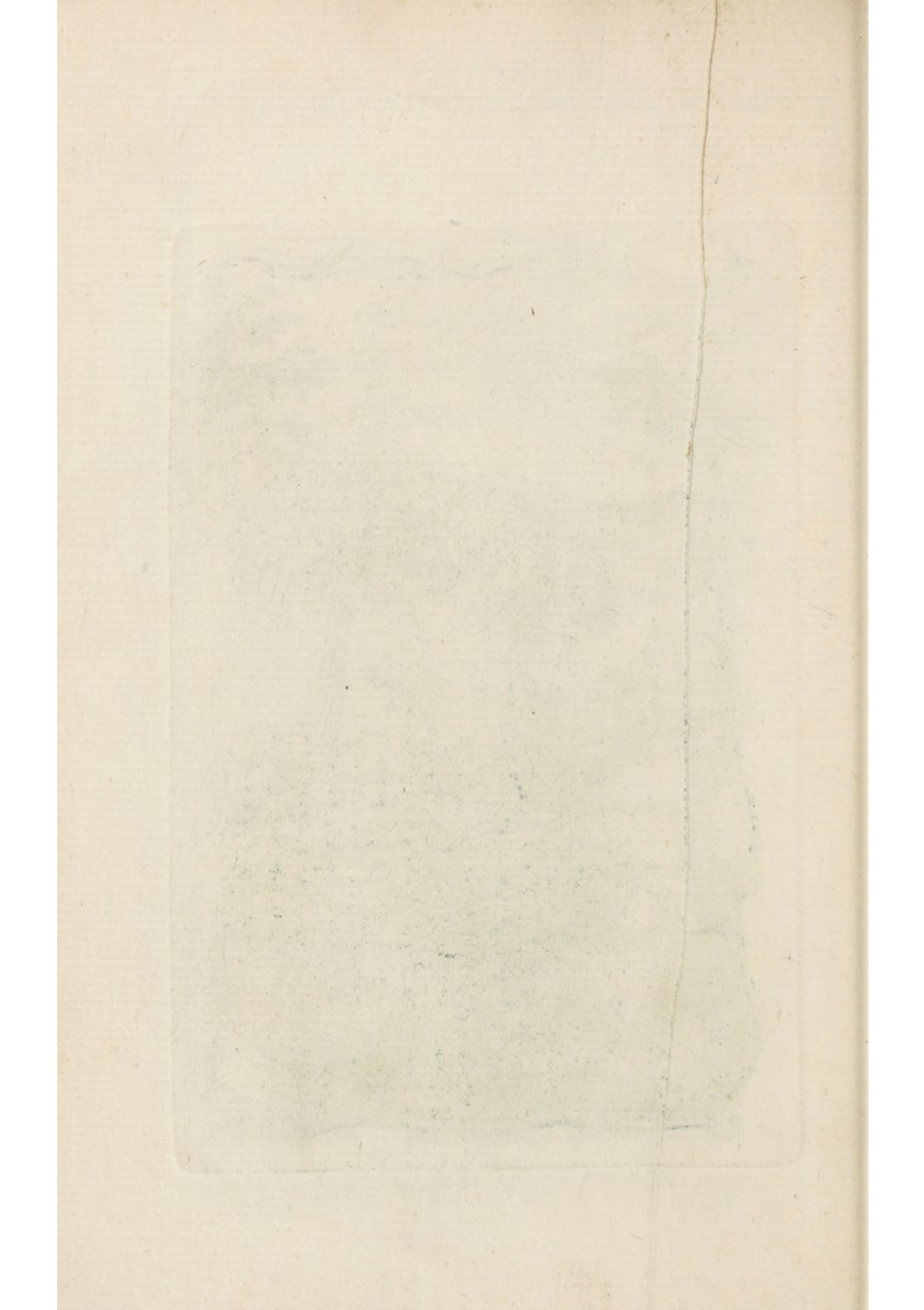
PRAESIDUM FACULTATE.

Errata.

Corrige.

Pag. 29. vers. 24. progres-	progressu Idololatriæ
sus Idolatriæ	
Pag. 37. vers. 25. artificiosa	artificiosa
Pag. 53. vers. 17. deinceps	deinceps
Pag. 67. vers. 21. subjiciunt	subjiciuntur
Pag. 75. vers. 1. exornatum	exoratum
Pag. 76. vers. 5. infectetur	infectetur
Pag. 121. vers. 28. non fiunt	non fiunt?
Pag. 139. vers. 13. ventientis	sentientis
Pag. 144. v. ultim. quolibet	quilibet
Pag. 176. vers. 18. rapucium	rapacium
Pag. 199. vers. 18. § 71.	§ 72.
Pag. 205. vers. 12. ilia	illa
Pag. 233. vers. 28. ea,	, &
Pag. 240. vers. 25. grevissima	gravissima

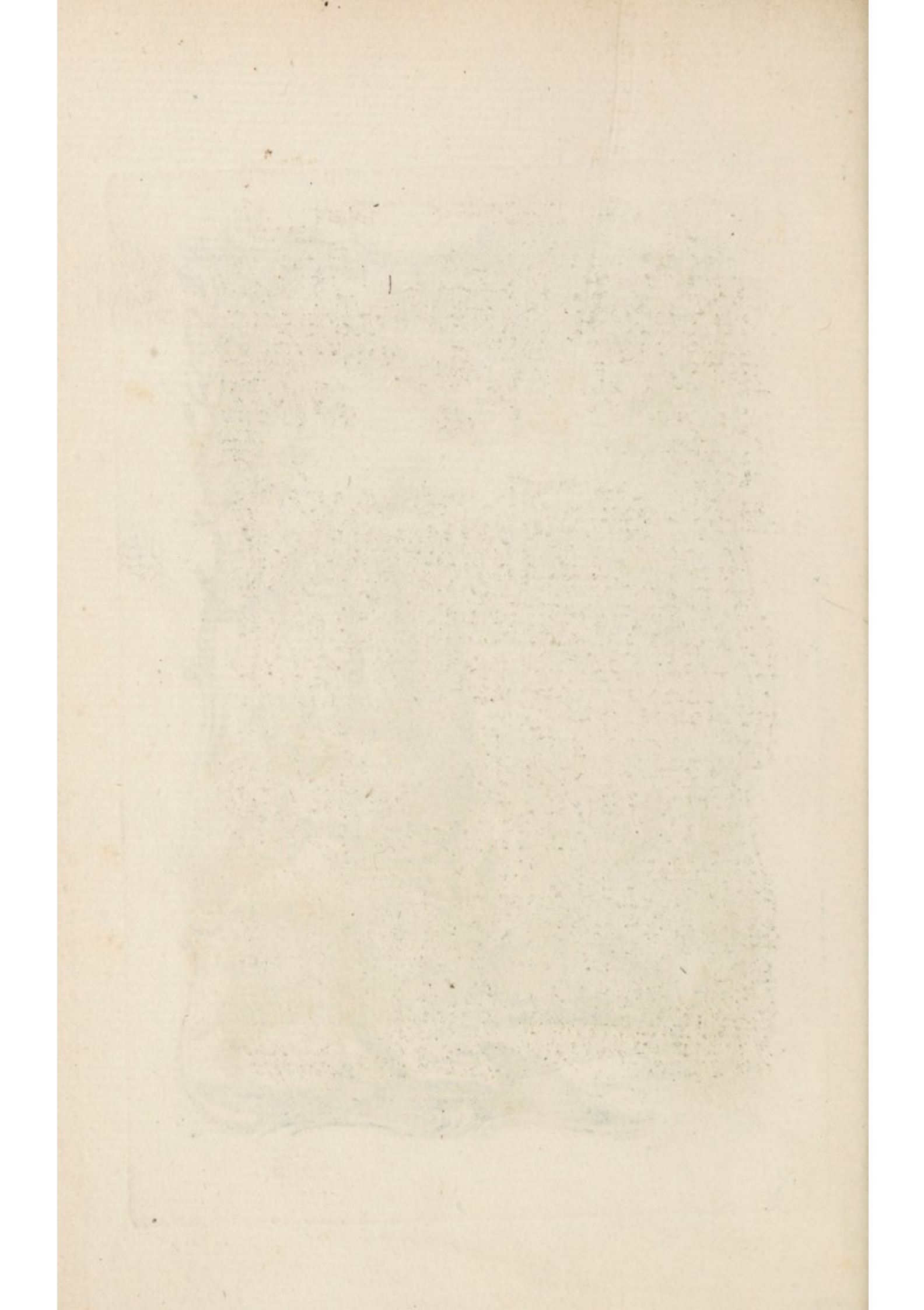

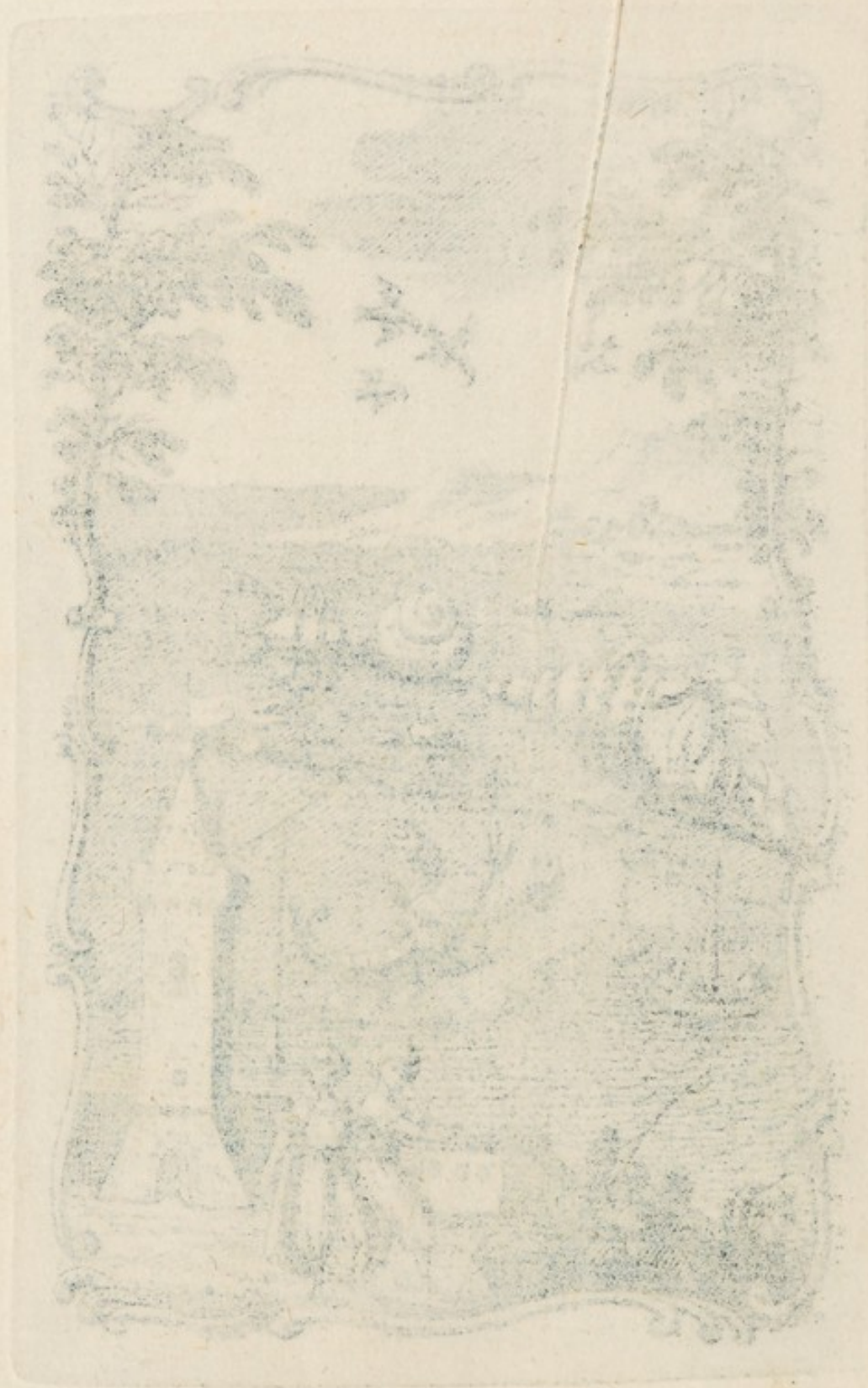

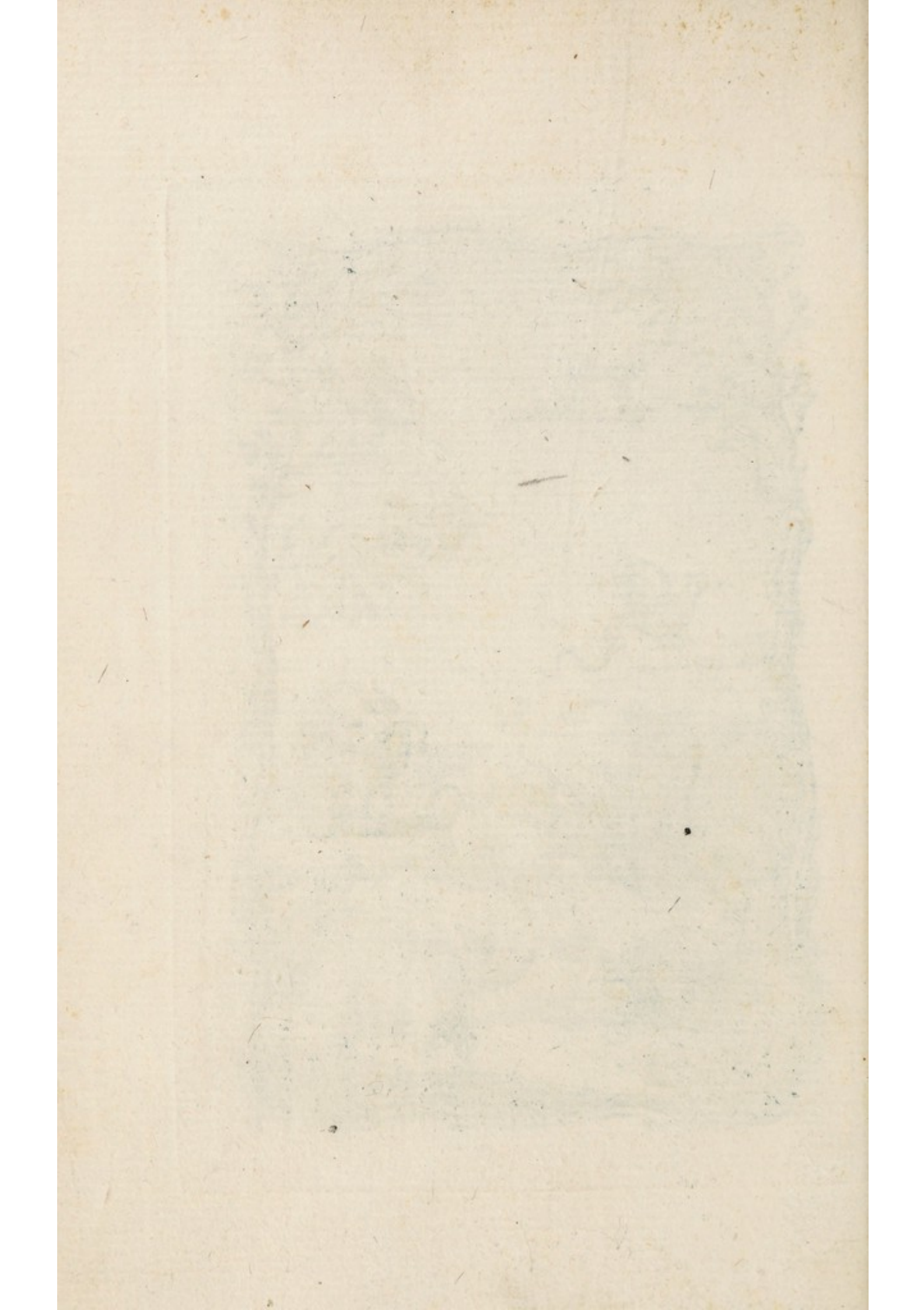

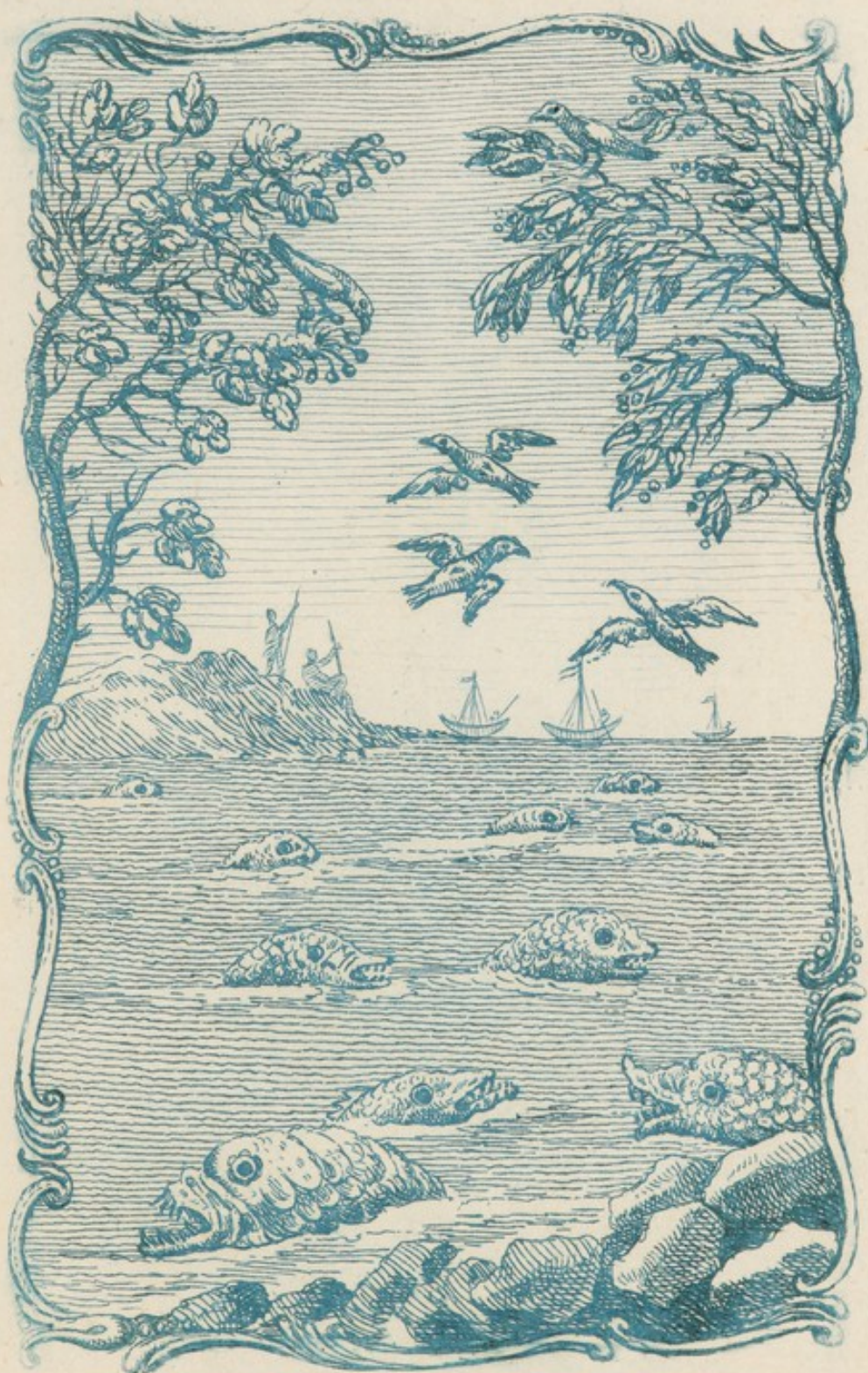

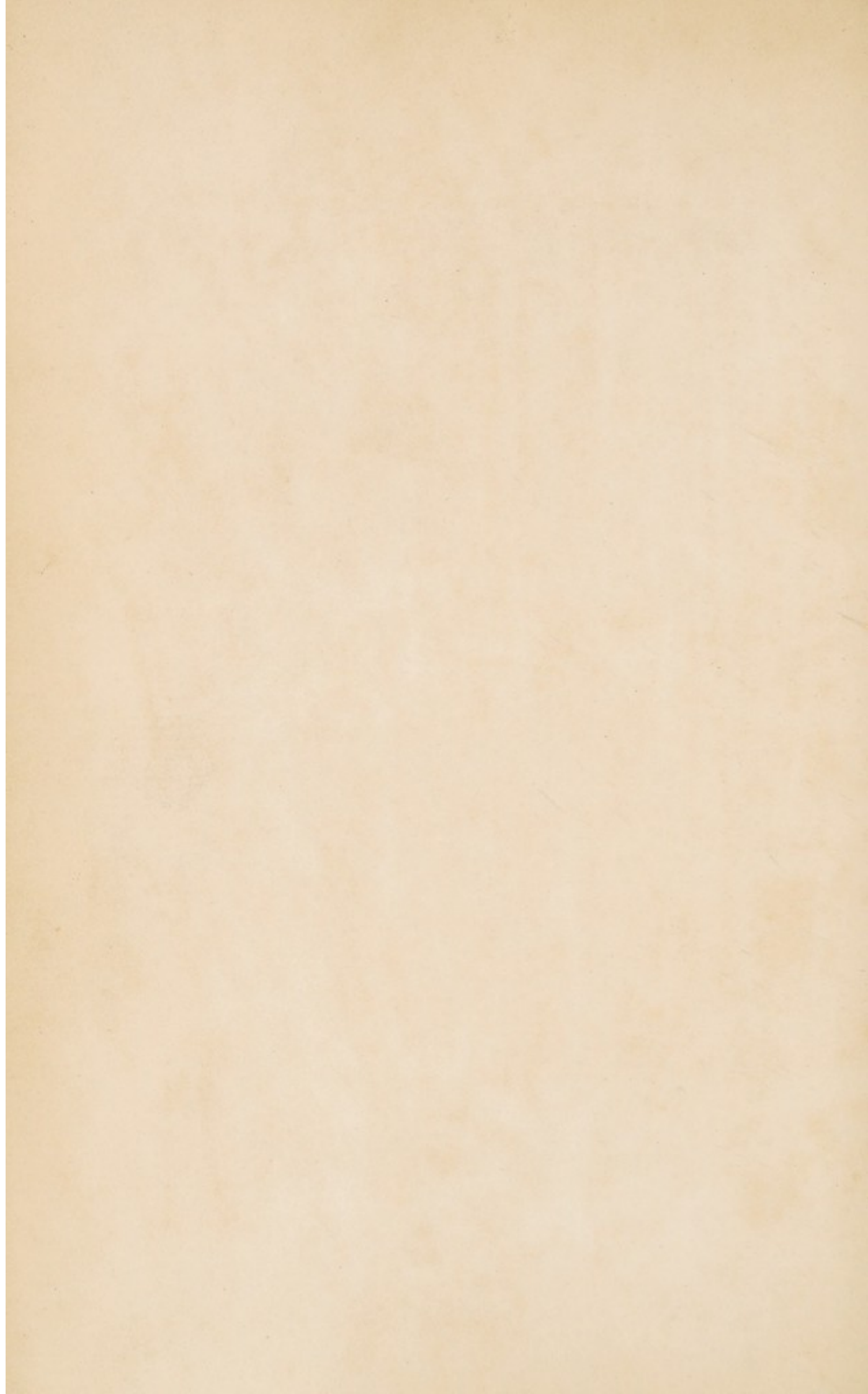

724
34

CH
A

